Statistisch en demografisch verslag 2010

Migraties en migrantenpopulaties in België



CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN EN VOOR RACISME BESTRIJDING

2011

Statistisch en demografisch verslag 2010

Migraties en migrantenpopulaties in België

Université Catholique de Louvain
Institut IACCHOS
Centre de Recherche en Démographie et Sociétés (DEMO)

&

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding

CENTRUM VOOR
GELIJKHEID
VAN KANSEN
EN VOOR RACISME
BESTRIJDING

Voorwoord

Dit verslag is opgemaakt door Nicolas Perrin en geactualiseerd door Quentin Schoonvaere (**Centre de Recherche en Démographie et Sociétés**, Université catholique de Louvain) in samenwerking met het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (Centrum). De redactie van dit rapport past in het kader van de wettelijke opdracht van het Centrum te waken over de grondrechten van vreemdelingen en de overheid in te lichten over de aard en de grootte van de migratiestromen. Derhalve bieden wij u een geactualiseerde versie van het rapport « Statistisch en demografisch verslag 2009 » aan, waarin de meest recente statistieken inzake de migratiestromen en de demografische dynamiek van de immigrantenpopulaties, worden voorgesteld.

Deze tekst was echter nooit tot stand gekomen zonder de hulp van talrijke personen :

- Michel Poulain en Luc Dal van de UCL
- Alle medewerkers van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en meer bepaald die van het departement Migraties
- Binnen de FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Michel Willems, Lydia Merckx, Leila Bellamammer, en Roger Van Renterghem
- Binnen de FOD Binnenlandse Zaken - Dienst Vreemdelingenzaken, Freddy Roosemont, Benedikt Vulsteke, Nicolas Perrin en Arnaud Blondeel
- Binnen de FOD Buitenlandse Zaken, Xavier Rolland
- Binnen de FOD Werkgelegenheid, Frédéric Poupinel de Valencé
- Binnen Fedasil, Abdel Abbassi

Voor opmerkingen over dit verslag kan men terecht bij :

Schoonvaere Quentin
Le Centre de Recherche en Démographie et Sociétés (DEMO)
Université Catholique de Louvain
Place Montesquieu, 1 bte L2.08.03
B-1348 Louvain-la-Neuve

Email: Quentin.Schoonvaere@uclouvain.be
Website: http://www.uclouvain.be/gedap

Contactgegevens Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding :

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
Koningstraat 138
1000 Brussel
Tel: ++ 32(2) 212 30 00
Email: epost@cntr.be
Website: http://www.diversiteit.be

Inhoudsopgave

Voorwoord	**p. 2**
Inleiding	**p. 4**
1: Statistische bronnen over legale migratie: mogelijkheden en beperkingen	**p. 6**
2: Legale migratiestromen (immigratie en emigratie)	**p. 21**
3: Omvang van de asielinstroom en de perspectieven van de aanvragers	**p. 65**
4: De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken	**p. 101**
5: Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit	**p. 133**
6: De populatie van vreemde afkomst (Stock)	**p. 147**
7: Migraties en populaties die hier onwettig verblijven: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens	**p. 172**
Bibliografie	**p. 197**
Lijst met afkortingen	**p. 203**

Inleiding

Zowel in België als in de rest van Europa vormen migraties en de gevolgen ervan het onderwerp van heel wat maatschappelijke debat. En ook al kan de problematiek op heel wat belangstelling rekenen, heel dikwijls wordt ze slecht begrepen. Onwetendheid inzake migratierealiteiten zal het onbegrip binnen een maatschappij – ook als die steeds meer door bevolkingen van diverse afkomst wordt gekenmerkt - versterken en tegelijk dreigt ze tot maatschappijkeuzes en politieke denkpistes te leiden, die slecht aan die realiteit zijn aangepast. Dit verslag wil statistische en demografische elementen aanreiken om burgers en beslissingmakers te informeren over de migratieconjunctuur en de migrantenpopulaties.

De inbreng van de statistiek voor een beter begrip van de migratie vormt maar een klein onderdeel van een ruimere en meer gedetailleerde denkoefening. Toch kunnen de cijfergegevens als referentiepunt dienen om situaties beter te begrijpen en in te schatten, en ervoor te zorgen dat het debat over het fenomeen, en over het te voeren beleid, transparant verloopt.

Om de migratie- en demografische dynamiek inzichtelijk te maken, worden zeven facetten belicht:

- **De beschikbare bronnen en gegevens**. Op welke wijze kan statistische informatie bekomen worden? Op welke wijze worden de beschikbare gegevens weergegeven? Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen van de gehanteerde indicatoren? Ook al zijn migraties steeds belangrijker en ook al is de analyse van migratiestatistieken een verplichte denkoefening, toch schieten migratiestatistieken vaak tekort (onbestaand, weinig betrouwbaar, onvolledig…) en zijn ze voor een leek moeilijk te begrijpen. Statistieken kunnen voor een beter begrip zorgen maar soms worden ze slecht gebruikt wat al eens tot excessen of „technische" polemieken kan leiden. Het lijkt ons belangrijk de lezer een kritische handleiding aan te reiken over migratiestatistieken, gelet op het debat rond zowel migraties als ook rond de „immigratiecijfers". Toch kan de lezer beslissen zich onmiddellijk in de analyse te „storten" zonder bij deze methodologische inleiding stil te staan.
- **Internationale (legale) migratiestromen**, immigratie en emigratie.
- **Asiel en asielprocedure**. Asielzoekers vormen slechts één van de bestaande internationale migratiestromen. Het politieke belang dat aan asielzoekers en aan de asielprocedure wordt toegekend maken een grondige studie van dit thema interessant.
- **De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en de evolutie ervan**. De vreemde bevolking is het resultaat van huidige en eerdere migraties. Vreemdelingen verdienen een blijvende aandacht. Echter, de dynamiek van deze populatie is niet eenvoudig weer te geven. Een gebrekkig begrip van de grondslagen van de dynamiek en de beperking van het concept zijn hiervan de voornaamste oorzaken.
- **Het verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit.** De hervormingen aan de nationaliteitswetgeving hebben bijgedragen tot een versnelling van de nationaliteitsverwerving. Bijgevolg worden vreemdelingen sneller Belg en blijken nationaliteitswijzigingen zeer belangrijk te zijn voor de evolutie van de vreemde bevolking. Het is noodzakelijk het fenomeen beter te begrijpen als fenomeen op zich, alsook om de statistieken over vreemdelingen beter te begrijpen.
- **De populaties van vreemde afkomst (in wettig verblijf)**. De vreemde populatie is een juridisch belangrijk begrip. Tegelijk hebben de internationale migraties en de nationaliteitswetgeving een niet onbelangrijke groep van personen doen ontstaan die aan migratie kunnen gelinkt worden maar over de Belgische nationaliteit beschikken.

Ook al zijn alle Belgen gelijk voor de wet, Belgen van vreemde afkomst vormen net als vreemdelingen, het voorwerp van een aantal beleidsinitiatieven die hun integratie moeten bevorderen en die ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waarvan ze omwille van hun nationale afkomst het slachtoffer kunnen zijn. Een beter begrip van deze populaties lijkt in dit verband van belang.

- **Het onwettig of irregulier verblijf**. Personen in onwettig verblijf zijn moeilijk in cijfers te vatten. Ondanks beperkte informatie en data willen we enkele verduidelijkingen aanbrengen met het oog op een genuanceerder discours met betrekking tot deze personen. Het beperkte karakter van de data verklaart waarom deze vorm van immigratie apart wordt behandeld.

1. Statistische bronnen over legale immigratie: mogelijkheden en beperkingen[1]

België wordt vaak voorgesteld als een goede Europese leerling voor migratiestatistieken (Poulain, Perrin en Singleton, 2006). Toch moeten we vaststellen dat hoewel Belgische administratieve bestanden heel wat informatie over immigratie bevatten, die informatie slechts zelden toegankelijk is buiten de vrij beperkte kring van specialisten (Perrin, 2005d). Bovendien heeft men vaak een slecht beeld van de reële en precieze betekenis van migratiestatistieken. Tot slot is er permanente twijfel over de betrouwbaarheid van de informatie en de objectiviteit van de gegevens die over een zo gevoelig onderwerp worden geproduceerd.

Deze methodologische inleiding heeft dan ook twee doelstellingen: hulp bieden om toegang te krijgen tot deze gegevens en toelichting verstrekken over de inhoud en de betrouwbaarheid van de voorgestelde statistieken. Welke databanken en welke administraties registreren en beschikken algemeen over gegevens betreffende het fenomeen? Hoe betrouwbaar zijn die databanken? Welke gegevens zijn tot op heden niet beschikbaar? Wat is de precieze betekenis van de indicatoren?

Natuurlijk moet men geen inzicht hebben in de werking van de bronnen om de migratiedynamiek en de demografische dynamieken eigen aan de uit de immigratie afkomstige populaties te begrijpen. De lezer kan dus onmiddellijk naar onze analyse daarvan gaan. Niettemin wilden we enerzijds, rond dit controversieel onderwerp, zoveel mogelijk klaarheid bieden aangaande de cijfers en zoals zal blijken, zijn het cijfers die zich niet zomaar laten analyseren. Anderzijds leek het ons belangrijk om aan gebruiker de instrumenten aan te bieden waarmee hij een beter inzicht kan krijgen in en zich een kritische visie kan vormen op migratiestatistieken waarmee hij in dit en andere rapporten wordt geconfronteerd.

Het migratiefenomeen is erg ruim, maar dit rapport focust op de demografische aspecten. Dit gebeurt aan de hand van de eenvoudigste indicatoren die inzicht bieden in de dynamiek van de migraties, d.i. de legale migratiestromen, ongeacht of het gaat om immigratie (personen die uit het buitenland naar België komen) of om emigratie (personen die vanuit België naar het buitenland vertrekken), evenals de vreemde populaties of uit de migratie afkomstige populaties.

1.1. De databanken: registratieprincipes en beperkingen

1.1.1. Het Rijksregister

De belangrijkste informatiebron betreffende de migratiestromen is het Rijksregister (RR). Elke vreemdeling die gedurende meer dan drie maanden in ons land verblijft, moet immers worden ingeschreven in het register van zijn verblijfsgemeente en bijgevolg in het RR dat de lokaal bijgehouden registers centraliseert. Zo krijgen we inzicht in de legale immigratiestromen uit het buitenland. Anderzijds moet elke vreemdeling die het land voor lange tijd verlaat zijn vertrek aangeven bij de gemeentelijke overheden die hem uit het register schrappen. Bovendien wordt een vreemdeling uit het register geschrapt indien hij/zij vertrekt en na verloop van tijd vast komt te staan dat hij/zij daarvan geen aangifte heeft

[1] De tekst van dit deel was het voorwerp van een inleidende werknota: Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota geschreven voor het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

gedaan en zijn/haar verblijfsvergunning niet verlengt. Zo krijgen we inzicht in de legale emigratiestromen naar het buitenland. Dezelfde procedures laten toe om op vrij gelijklopende wijze inzicht te krijgen in de immigratie en emigratie van Belgen.

Zoals voor de migratiestromen is het RR ook de belangrijkste bron op basis waarvan we kunnen nagaan hoeveel vreemdelingen en Belgen er op een bepaald ogenblik in ons land wonen; in de demografie hebben we het over „stocks", een vrij abstract begrip. In plaats van in de databank op zoek te gaan naar de nieuw ingeschreven personen, wordt de databank ondervraagd betreffende het aantal aanwezige personen op een welbepaalde datum. Evenzo bestaat de eenvoudigste en meest geschikte manier om toegang te hebben tot de gegevens over nationaliteitswijzigingen erin het RR te consulteren over het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door vreemdelingen en het verliezen door Belgen van hun Belgische nationaliteit. Zo kan men inderdaad niet alleen het aantal dergelijke gebeurtenissen tellen, maar verkrijgt men ook andere gegevens die in het RR worden opgenomen, zoals de leeftijd, het geslacht, de vorige nationaliteit van de persoon die van nationaliteit is veranderd of de precieze wettelijke procedure die werd gevolgd.

Gewoonlijk wordt de betrouwbaarheid van het registratiesysteem van de bevolking geacht voldoende te zijn. Toch vestigen we de aandacht op een aantal beperkingen van het RR met betrekking tot de vreemde populaties en de internationale migraties.

Om te beginnen komen personen in onwettig verblijf die op het Belgische territorium verblijven niet voor in het RR zolang ze hun situatie niet regulariseren. Bijgevolg worden sommige immigranten en vreemdelingen niet meegeteld of worden zij pas meegeteld op het ogenblik waarop hun situatie wordt geregulariseerd; dit gebeurt soms pas jaren nadat ze de facto in België zijn aangekomen.

Ook immigranten die voor minder dan 3 maanden naar het Rijk komen, worden niet opgenomen in het RR. Andere immigranten die voor een kort verblijf van 3 maanden tot 1 jaar naar ons land komen, worden wel meegeteld.

Aan de betrouwbaarheid van de registratie kan ook worden getwijfeld met betrekking tot migraties van korte duur of in de beginfase na de vestiging voor vreemdelingen die zich vrij mogen bewegen binnen de EU-ruimte. Voor migranten van lange duur is de kans groot dat de inschrijvingsprocedure vrij lang duurt om het vlotte verloop te bevorderen van de formaliteiten die in het kader van het dagelijks leven moeten worden vervuld (openen van een bankrekening, verkrijgen van een attest van woonplaats of van gezinssamenstelling, voordelen van het nationale socialezekerheidsstelsel…). Voor migranten van korte duur wordt deze inschrijving ongetwijfeld vaak uitgesteld of niet uitgevoerd[2].

[2] In verband hiermee maken we een onderscheid met de bijzondere situatie van het personeel van de Europese instellingen in Brussel. Deze werknemers worden in het bevolkingsregister opgenomen op verzoek van hun personeelsadministratie aan de FOD Buitenlandse Zaken of op hun eigen verzoek aan hun verblijfsgemeente. Terwijl de registratie van de indiensttredingen en de definitieve vertrekken in het specifieke subregister van de personeelsleden van de Europese instellingen correct lijkt, kan er worden getwijfeld aan de volledigheid van de registratie van het precieze adres van de betrokkenen, die uitsluitend door de personeelsdienst van de Europese Commissie wordt behandeld. Het adres van de Europese ambtenaren komt immers alleen op hun verblijfsvergunning voor wanneer zij dat vragen en de kennisgeving van de adreswijzigingen zou wel eens ontoereikend kunnen zijn. Ook het personeel van de diplomatieke zendingen en van de NAVO kan worden ingeschreven in een specifiek subregister van het Rijksregister. Bij het opstellen van de officiële statistieken betreffende migraties of betreffende de bevolking van het Rijk wordt er met geen enkel specifiek register van de internationale organisaties rekening gehouden.

Anderzijds – en dit is een van de grote problemen in verband met deze bron – worden asielzoekers als gevolg van de wijzigingen die in 1995 werden ingevoerd met betrekking tot de opvang van de asielzoekers voortaan ingeschreven in een speciaal register, het wachtregister. Aangezien er met dit register geen rekening wordt gehouden om het officiële aantal bewoners van een gemeente te tellen, komen asielzoekers helemaal niet voor in de officiële statistieken van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie (ADSEI, ex-NIS) betreffende de migratiestromen. Onlangs heeft AD-SEI erkende of geregulariseerde asielzoekers opnieuw opgenomen in de migratiestromen in de categorie 'registerwijzigingen'. Deze berekening werd met terugwerkende kracht vanaf 1997 voor de totale instroom van vreemdelingen uitgevoerd. Wat de migratiestromen per nationaliteit betreft, is deze categorie 'registerwijzigingen' sinds 2008 in de gepubliceerde gegevens opgenomen. Zodra ze het statuut van vluchteling verkrijgen of geregulariseerd worden, maken asielzoekers deel uit van de wettelijke bevolking van de gemeenten. Anderzijds worden erkende vluchtelingen als emigranten beschouwd wanneer zij het land verlaten. Globaal worden asielzoekers dus volledig uitgesloten van de immigratiestatistieken. Ze worden wel opgenomen in de instroom en de stock, maar ook in de uitstroom als ze erkend of geregulariseerd zijn. Het is belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de uitsluiting van asielzoekers bij het opstellen van officiële statistieken afbreuk doet aan de draagwijdte van bepaalde statistieken en zorgt voor systematische fouten in sommige analyses.

Bovendien – en dit is de tweede belangrijke opmerking met betrekking tot de migratiestatistieken – moeten we vraagtekens plaatsen bij de betrouwbaarheid van de statistieken inzake emigratie of de „terugkeer" van vreemdelingen (op enkele details na geldt dezelfde opmerking ook voor de Belgen). De formaliteit van aangifte van het vertrek is immers omslachtig en kan zelfs opzettelijk worden omzeild door sommige personen die de met de inschrijving verbonden voordelen willen blijven genieten (sociale hulp, recht op verblijf, vluchtelingenstatuut…) of die vrezen een aantal van die voordelen te verliezen. Bijgevolg laat de registratie van de vertrekkers zeker te wensen over, zelfs indien, na het verstrijken van hun verblijfsvergunning, de vreemdelingen die niet aanwezig zijn om hun vergunning te verlengen in fine uit de registers worden geschrapt. Een aantal personen wordt ongetwijfeld van ambtswege geschrapt na een langdurige en niet aangegeven afwezigheid van een ingezetene (na 6 maanden). In het geval van de personen die ons land hebben verlaten en naar het buitenland zijn vertrokken, is deze schrapping van ambtswege in grote mate afhankelijk van de bereidheid en de praktijken van de gemeenten die de verantwoordelijkheid dragen voor de schrapping van ambtswege. Voor heel wat gemeenten kunnen we ons afvragen of de schrappingen van ambtswege met de vereiste nauwgezetheid worden uitgevoerd, rekening houdend met de voordelen van een hoog bevolkingscijfer voor een gemeente. Dit probleem waarbij personen die naar het buitenland vertrekken niet of laattijdig worden geregistreerd, is vooral opmerkelijk voor de vreemdelingen (die het merendeel vertegenwoordigen van zij die van ambtswege worden geschrapt)[3]. Bijgevolg is de vrees gegrond dat het aantal vreemdelingen die wettig in ons land verblijven lichtjes wordt overschat, ook al moet de procedure van schrapping van ambtswege deze overschatting op middellange termijn beperken.

[3] In verband hiermee merken we op dat de minister van Binnenlandse Zaken, in tegenstelling met wat men gelet op de voorgaande opmerkingen had kunnen verwachten, op 20 april 2006 een omzendbrief heeft gepubliceerd die de gemeenten ertoe aanzet om de schrappingen van ambtswege te beperken. De demograaf kan vrezen voor een nog lagere betrouwbaarheid van de emigratiegegevens in België en voor een grotere overschatting van de bevolking in een bepaald aantal gemeenten.

Naast de schrappingen is er ook nog de categorie herinschrijvingen van personen die ambtshalve werden geschrapt. Over deze categorie wordt een methodologisch debat gevoerd dat niet onbelangrijk is voor de berekening van het aantal mensen dat het land binnenkomt of verlaat. Tussen 1988 en 2006 beschouwde de ADSEI deze herinschrijvingen niet als internationale immigraties, maar als ongegronde schrappingen die zij van het aantal emigraties aftrok. Sinds 2007 hanteert de ADSEI een nieuwe methode en worden herinschrijvingen als internationale immigraties beschouwd. Ze telt herinschrijvingen van mensen die ambtshalve zijn geschrapt sindsdien bij de immigraties, waardoor zowel het aantal mensen dat het land binnenkomt als het aantal vertrekkers, stijgt.[4] Een deel van deze schrappingen en herinschrijvingen heeft echter niets met internationale migraties te maken. Een vreemdeling kan immers zijn verblijfsrecht verliezen en uit het RR worden geschrapt en vervolgens worden geregulariseerd, waarna hij opnieuw wordt ingeschreven. In dat geval zijn schrappingen en herinschrijvingen louter een illustratie van het administratieve traject dat de migrant aflegt. De methodologische keuze om schrappingen en herinschrijvingen als internationale migraties te beschouwen, berust op tests die de ADSEI heeft uitgevoerd

De volgende formules zijn toegepast om het aantal emigraties en immigraties te berekenen:

Internationale emigratie = AE + AS
Internationale immigratie = AI + HAS + RW
waarbij
AI = aangegeven immigraties
AE = aangegeven emigraties
AS = schrappingen van ambtswege
HAS= herinschrijvingen na schrappingen van ambtswege
RW = registerwijzigingen

We wijzen er hier op dat deze nieuwe berekeningsmethodes voor de internationale migraties slechts sinds 2008 van toepassing zijn op de migratiestromen per nationaliteit.

Hoewel men zich aan de hand van de gegevens uit het RR gemakkelijk een beeld van de instroom kan vormen, geven ze totaal geen inzicht in de precieze redenen voor de migratie. Dit beperkt de draagwijdte van deze gegevens. Sinds kort hanteert het RR een nieuwe wettelijke variabele in verband met de reden voor het afleveren van een verblijfstitel. Die is ingevoerd in het kader van verordening 862/2007/EG van het Europees Parlement en van de Raad van 11 juli 2007 betreffende gemeenschappelijke statistieken over migratie en internationale bescherming. Sinds 2008 maakt de Dienst Vreemdelingenzaken gegevens bekend in verband met de reden voor het afleveren van verblijfstitels die Eurostat volgens de beschreven methodologie op zijn website publiceert.

Voor de recente invoering van deze variabele over de redenen voor het afleveren van verblijfstitels was er over migratiegronden helemaal geen informatie beschikbaar. Aan de hand van gelinkte databanken was het wel mogelijk om een idee te krijgen van de toestand (databanken voor visa en arbeidskaarten). Het RR kan ook worden gebruikt om de omstandigheden in kaart te brengen die de aanleiding vormen voor de instroom van sommige migranten (die voor de invoering van de nieuwe variabele zijn toegekomen). Mits heel wat werk om een model op te stellen, kan een onderzoeker (die tot alle hierna opgesomde gegevens toegang heeft) aan de hand van de gegevens over erkende vluchtelingen en over de

[4] De AD-SEI heeft deze methode met terugwerkende kracht toegepast voor de migratiestromen van de Belgen en van de volledige vreemdelingenpopulatie.

gezinssamenstelling, en aan de hand van sommige gegevens uit de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (hierna KSZ) een poging ondernemen om een beeld te schetsen van de omstandigheden die de aanleiding voor de migratie vormen.

1.1.2. De visumdatabank

Voor 2008 konden gegevens over de aflevering van visa een idee geven van de redenen of van het wettelijke kader voor de migratie van migranten die aan de visumplicht waren onderworpen.

De FOD Buitenlandse Zaken draagt de verantwoordelijkheid voor deze visa. De databank die deze dienst bijhoudt, maakt het mogelijk een gedetailleerde zicht te hebben van de kenmerken van de vreemdelingen die een visum hebben gekregen en met name van de motieven van het verblijf (Perrin, 2007a)[5].

Potentieel kunnen we voor elke aanvraag, aflevering of weigering van een visum over de volgende gegevens beschikken:

- De datum van de aanvraag
- De datum van de beslissing
- Het geslacht van de aanvrager
- De geboortedatum van de aanvrager
- De nationaliteit van de aanvrager
- De consulaire post waar de aanvraag is ingediend
- Het soort visum
- De reden van het verblijf

Onder de variabelen die inzicht kunnen bieden in de reden van het verblijf, laat het soort visum toe de onderstaande categorieën te identificeren:

- A: Luchthaventransit
- B: Transit
- C1: Heel korte duur (max. 30 dagen)
- C2: Korte duur (max. 90 dagen)
- C3: Meervoudige binnenkomsten, 1 jaar
- C4: Meervoudige binnenkomsten, 2 tot 5 jaar
- D: MVV (machtiging tot voorlopig verblijf) Arbeidsvergunning, Samenwonen, Beroepskaart
- D1: MVV Studies
- D2: MVV Gezinshereniging + Adoptie

De precieze motivering van de aanvraag maakt het mogelijk de situatie precies in te schatten.

Drie belangrijke beperkingen matigen het belang van de statistieken betreffende de visa:

- De informatie geeft alleen inzicht in de bewegingen van onderdanen van landen die aan het visumstelsel onderworpen zijn;
- Het verkrijgen van een visum betekent niet noodzakelijk dat de aanvrager de beoogde immigratie daadwerkelijk uitvoert (iemand kan een visum aanvragen om in België te

[5] De databank van de Dienst Vreemdelingenzaken bevat gedeeltelijke informatie over de visa die worden aangevraagd, afgeleverd of geweigerd, maar maakt het vandaag niet mogelijk om alle visa of visumaanvragen te tellen.

komen studeren, maar kan uiteindelijk beslissen om niet naar België te komen en in zijn vaderland te blijven of in een ander land te gaan studeren);

- In een aantal gevallen kan een vreemdeling zijn regularisatie vragen zonder dat hij eerst een visum heeft aangevraagd of zonder dat hij de wijziging van zijn verblijfsstatuut heeft gevraagd eens hij in België was.

Ondanks deze beperkingen mag de betrouwbaarheid van de geregistreerde informatie vandaag als bevredigend worden beschouwd.

1.1.3. De databank van de Dienst Vreemdelingenzaken

De databank van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) registreert de administratieve activiteit van vreemdelingen in België. Ze bevat inlichtingen over: aanvragen en beslissingen over visa, de asielprocedure, verblijfsvergunningen en buitenlandse studenten. Daarnaast bevat ze echter ook informatie over acties om illegale migratie tegen te gaan (aanhoudingen, terugdrijvingen en verwijderingen). Deze informatie die de DVZ verzamelt, zijn gelinkt aan het RR en deze beide gegevensbronnen wisselen informatie uit. Sommige vreemdelingen (en de informatie over hen) komen alleen voor in de databank van de DVZ: irreguliere migranten bijvoorbeeld tegen wie een administratieve procedure loopt, migranten die het land zijn binnengekomen met een visum dat minder dan drie maanden geldig is enz. Sinds de invoering van verordening 862/2007/EG van het Europees Parlement en van de Raad van 11 juli 2007 betreffende gemeenschappelijke statistieken over migratie en internationale bescherming is de DVZ verantwoordelijk voor het bezorgen van gegevens die aan deze Europese normen voldoen[6]. Het gaat onder andere om gegevens in verband met asiel, de redenen voor het afleveren van verblijfstitels, of de beteugeling van buitenlandse migratie (in punt 1.2 van dit hoofdstuk komen we terug op de verschillende soorten gegevens die de DVZ aanlevert).

1.1.4. Het wachtregister en de databanken inzake asiel

De identificatie van het aandeel vluchtelingen en asielzoekers in de migratiestromen, is tot op vandaag een ingewikkelde oefening. Reden is dat zowel asielzoekers als vluchtelingen volledig worden geweerd uit de immigratiestromen die worden geteld in de officiële Belgische statistieken en dat vluchtelingen enkel worden opgenomen in de statistieken betreffende de bevolking die in het land verblijft („stock"). Indien de wettelijke obstakels die tot deze situatie leiden, zouden worden weggenomen, zouden de immigratiestromen van asielzoekers kunnen worden geregistreerd op basis van de registratie in het wachtregister van de asielzoekers (incl. de kinderen of echtgenotes die hen vergezellen).[7] Indien men zou beslissen om alleen de erkende vluchtelingen als immigranten te beschouwen, zouden de beslissingen inzake het statuut van vluchtelingen ook kunnen geteld worden op basis van het wachtregister (ook de personen die bij de vluchteling horen moeten worden geteld).

Terwijl de opname van asiel in de migratiestatistieken te wensen overlaat, zijn de databanken inzake asiel heel sterk ontwikkeld (Perrin en Poulain, 2006b). Het wachtregister bevat twee

[6] Let wel: voor de invoering van deze verordening leverde de DVZ al bepaalde gegevens aan (bijvoorbeeld over asiel) voor publicatie op de Eurostat-website.

[7] De personen die we hier „begeleidende personen" noemen, zijn de personen, voornamelijk kinderen, die geen asielaanvraag indienen, maar die de „hoofdasielzoeker" vergezellen en opgenomen zijn in zijn aanvraag.

soorten informatie: de kenmerken van de asielzoekers en hun begeleidende personen, evenals de gedetailleerde beschrijving van de asielprocedure, d.i. de opeenvolging van de aanvragen, de beslissingen en de gebeurtenissen die leiden tot de erkenning van het statuut van vluchteling of tot het afwijzen van het asielverzoek.

Elk asielverzoek wordt op de datum van de aanvraag als een afzonderlijke gebeurtenis geregistreerd in de databank. Ondanks alles duiken er twee grote moeilijkheden op wanneer men wil overgaan van het aantal aanvragen naar het aantal aanvragers. Immers, enerzijds kan eenzelfde persoon meermaals een asielverzoek indienen. Men zou de eerste aanvraag steeds op een unieke wijze moeten behandelen zodat de volgende aanvragen, die immers vaak eerder een vervolg zijn van de eerste aanvraag dan een volledig onafhankelijke aanvraag, kunnen onderscheiden worden. Anderzijds kan eenzelfde dossier van een asielverzoek betrekking hebben op meerdere personen (een „hoofdasielzoeker" en eventueel de kinderen). In elke geval zou het nuttig en passend zijn oog te hebben voor het aantal personen die asiel aanvragen (zowel de „hoofdasielzoekers" als hun bijhorende personen), veeleer dan voor het aantal aanvragen of dossiers. In de praktijk hadden de meeste tot hiertoe beschikbare gegevens enkel betrekking op het aantal dossiers. Toch duiken er sinds de invoering van verordening 862/2007/EG van het Europees Parlement en van de Raad van 11 juli 2007 betreffende gemeenschappelijke statistieken over migratie en internationale bescherming geleidelijk meer persoonsgebonden gegevens op. In hoofdstuk 3 van dit verslag gaan we dieper in op deze problematiek aangaande de verschillende indicatoren om asiel in België te meten.

1.1.5. De KSZ

De variabelen die in het RR worden geregistreerd, zijn gebrekkig omdat ze geen sociaaleconomisch overzicht bieden van de situatie van de immigranten. Het RR bevat inderdaad geen informatie over de economische activiteit, het beroep of het niveau van opleiding. Hoewel dit het kader van deze studie ver overstijgt, past het erop te wijzen dat sommige van die gegevens potentieel elders beschikbaar zijn. Een van deze databanken is de KSZ die met name gedetailleerde informatie verstrekt over de activiteit van de personen.

1.1.6. Het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de volkstellingen

Net als de KSZ maken het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de voorafgaande volkstellingen het mogelijk een beter inzicht te verwerven in de kenmerken van de migranten en hun nakomelingen.

België heeft in 1991 een laatste volkstelling georganiseerd. Sindsdien wordt de bevolking direct op basis van het RR geteld, daar dit een vlotte telling van de bevolking volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, verblijfsgemeente... mogelijk maakt zonder dat een volkstelling moet worden georganiseerd. De traditionele telling diende echter ook om inlichtingen te verkrijgen over bepaalde onderwerpen zoals activiteit, opleiding en huisvesting. In het kader van het sociaaleconomisch onderzoek van 2001, dat vaak als een telling wordt beschouwd, werd dit soort vragen gesteld aan alle personen die in het RR zijn ingeschreven. Het is geen telling in de klassieke betekenis van dit woord. Het onderzoek vult de registers aan en biedt inzicht in de activiteit, het niveau van opleiding en de huisvesting van de ondervraagden..., d.i gegevens die voorlopig slechts op onvolledige wijze worden verzameld door het geheel van

administratieve registers. Dit onderzoek is bijzonder nuttig, maar een dergelijke operatie heeft slechts eenmaal (in 2001) plaats gehad en er is geen sprake meer van om de operatie nog te herhalen, aangezien België heeft beslist om al die gegevens in de toekomst op basis van de administratieve registers te produceren. Overigens komt het onderzoek niet volledig tegemoet aan de noden inzake informatie over de immigratie, daar de situatie betreffende de immigratie snel evolueert en het bovendien niet mogelijk maakt de kenmerken te kennen van de immigranten die sinds 2001 in ons land zijn aangekomen.

1.1.7. Enkele andere gegevensbronnen

Bovenstaande lijst van databanken is natuurlijk niet volledig. In sommige gevallen kunnen ook onderstaande databanken hun nut bewijzen:

- De databanken van de gewesten betreffende de arbeidsvergunningen;
- De databank van het RSVZ betreffende de zelfstandige vreemdelingen die houder zijn van een beroepskaart;
- De databank van de Commissie voor Regularisaties;
- …

Met betrekking tot de illegale of irreguliere migratie bestaan er bepaalde databanken die we afzonderlijk voorstellen in het gedeelte van dit rapport over de populatie in onwettig verblijf.

1.2. De gepubliceerde of beschikbare gegevens

1.2.1. Gegevens over de migratiestromen

Hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR publiceert alleen de ADSEI van de FOD Economie regelmatige en betrouwbare gegevens ter zake. Een groot deel van de gegevens van de ADSEI is direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Dankzij de beschikbare gegevens kennen we het jaarlijks aantal internationale immigraties en emigraties sinds het einde van de jaren 1940 volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Als gevolg van de uitsluiting van de asielzoekers, is de draagwijdte van de indicatoren beperkt tot de legale immigratie met uitzondering van het asiel.

De moeilijke berekening van het aantal immigranten, emigranten en van het migratiesaldo

De statistieken over internationale immigratie zijn vrij gemakkelijk te vatten in de officiële publicaties van de ADSEI, daar ze worden aangeduid met de benamingen „externe of „externe migratiebewegingen – aankomsten". (Let wel: asielzoekers die een procedure hebben lopen, komen niet voor in de statistieken; erkende en geregulariseerde asielzoekers komen sinds 1997 voor in de statistieken over de totale internationale immigratie). Sinds 2008 zijn er gegevens per nationaliteit beschikbaar over de aankomsten. Voor 2008 zit er dus een lichte foutmarge op de officiële immigratiecijfers per nationaliteit, vooral voor de groepen migranten die in België asiel aanvragen.

We vestigen de aandacht van de lezer op de moeilijkheid om een duidelijk beeld te krijgen van de internationale emigraties. Ze worden in enkele tabellen aangeduid met de term „externe emigraties", maar respecteren deze realiteit slechts gedeeltelijk als gevolg van het administratieve onderscheid dat wordt gemaakt tussen de aangiftes van vertrek naar het buitenland en de schrappingen van ambtswege. Men mag dus niet vergeten beide categorieën – „externe migratiebewegingen" en „bevolking geschrapt van ambtswege" – samen te tellen en van dat totaal, de „geschrapte heringeschrevenen" af te trekken.

Gelet op de ingewikkelde berekening van immigratie en emigratie blijkt ook de berekening van het migratiesaldo (immigratie – emigratie) bijgevolg vrij complex te zijn. Door bij de migratiestromen rekening te houden met erkende of geregulariseerde asielzoekers, wordt het migratiesaldo overigens vertekend omdat de officiële immigratie later wordt geregistreerd dan de effectieve aankomst van de asielzoeker.

1.2.2. Gegevens betreffende de visa

Zoals vaak op het gebied van migratie is ook de databank van de FOD Buitenlandse Zaken buitengewoon rijk. De gepubliceerde en toegankelijke statistieken zijn echter heel mager (Perrin, 2007a). Enkele tabellen worden op grote schaal gepubliceerd en verspreid, maar meestal hebben alleen specialisten toegang tot de informatie. Niettemin kunnen we verwachten dat er in de toekomst statistieken zullen worden gepubliceerd die ons inlichtingen zullen verstrekken: 1/ rechtstreeks over de visumaanvragen, het onderzoek van de aanvragen,

het afleveren of weigeren van deze visa, en 2/ onrechtstreeks over de migratiestromen. De belangrijkste gegevens die potentieel beschikbaar zijn, zijn de kenmerken van de aanvragers of de begunstigden van een visum of van de personen die een negatief antwoord krijgen (nationaliteit, land van aanvraag, geslacht, leeftijd…), de reden van het verblijf en het type visum, de duur van de procedure en het percentage weigeringen.

1.2.3. Gegevens over de aflevering van verblijfstitels

Sinds kort gaat de aflevering van een verblijfstitel gepaard met de registratie van de wettelijke reden voor de aflevering van die verblijfstitel (studentenvisum, procedure tot gezinshereniging enz.). De DVZ gebruikt deze variabele in het kader van verordening 862/2007/EG van het Europees Parlement en van de Raad van 11 juli 2007 betreffende gemeenschappelijke statistieken over migratie en internationale bescherming. Aan de hand daarvan kan de DVZ niet alleen statistieken maken over de aflevering van eerste verblijfstitels, maar ook over het aantal geldige verblijfstitels op een bepaalde datum.

Om als eerste verblijfstitel te worden beschouwd, moet er tussen het verstrijken van de oude verblijfstitel en het afleveren van een nieuwe verblijfstitel (om dezelfde reden) minstens zes maanden verstrijken. Let wel: bij de gepubliceerde gegevens wordt enkel rekening gehouden met verblijfstitels die minstens drie maanden geldig zijn. We kunnen deze definitie van de aflevering van eerste verblijfstitels gebruiken om het fenomeen immigratie nader te bekijken. We moeten immers in gedachten houden dat sommige migranten in België aankomen voor ze in het bezit zijn van een eerste verblijfstitel die meer dan drie maanden geldig is. Mogelijk verbleven ze al in België met een verblijfstitel die minder dan 3 maanden geldig was, of zonder verblijfsvergunning[8].

De gegevens over de migratiegronden worden alleen voor onderdanen van derde landen – met andere woorden iedereen die geen EU-burger is – per nationaliteit gepubliceerd om te voldoen aan verordening 862/2007/EG betreffende gemeenschappelijke statistieken over migratie en internationale bescherming. Nochtans wordt ook voor EU-burgers de reden voor de aflevering van een verblijfstitel genoteerd. Er is dus ook informatie beschikbaar over de migratiegronden van deze onderdanen. De variabele van de reden voor de aflevering van een verblijfstitel kan ook worden gekruist met andere gegevens uit het RR zoals leeftijd, geslacht of verblijfplaats. Door deze variabelen te kruisen kan men een beter inzicht krijgen in de migratiestromen naar België.

1.2.4. Gegevens over het asiel

Alle bevoegde asielinstanties publiceren vandaag statistieken over dit onderwerp. We onthouden meer bepaald de gegevens van de DVZ, van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) en van het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers (Fedasil), die toegankelijk zijn op hun respectieve websites. De meeste toegankelijke tabellen verstrekken ons inlichtingen over de ingediende aanvragen en de beslissingen die worden genomen in het kader van het onderzoek van de aanvraag. Fedasil publiceert regelmatig statistische rapporten over de evolutie van de opvang van asielzoekers in de opvangcentra (www.fedasil.be)..

[8] On prendra garde au fait qu'un grand nombre d'étrangers disposent de ce qu'on appelle en droit belge des « documents de séjour » (les attestations d'immatriculation), lesquels ne sont pas considérés légalement comme des titres de séjour.

In tegenstelling met de andere thema"s beschikt België dus wel over statistische publicaties inzake asiel. Vaak echter ontbreekt de samenhang tussen al deze verspreide publicaties, die de lezer soms met twijfel achterlaten. De verschillen die opduiken tussen de verschillende instanties zijn vaak te wijten aan verschillende berekeningsmethodes, afwijkende definities en aan de wijze waarop bepaalde specifieke gevallen worden verwerkt. Zo kan één persoon verschillende keren asiel aanvragen. In zijn jaarverslagen publiceert het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) ook cijfers over meervoudige asielaanvragen. Sommige organisaties tellen de mensen, terwijl andere de dossiers tellen die op verschillende mensen betrekking kunnen hebben. We vermelden dat de nieuwe Europese verordening betreffende communautaire statistieken over migratie en internationale bescherming verplicht om statistieken te publiceren over het aantal eerste asielzoekers en over beslissingen in verband met personen. Deze statistische informatie komt van de DVZ en wordt door Eurostat gepubliceerd. De verschillen tussen de statistieken doen niets af aan de betrouwbaarheid van de registraties. Ze laten wel ruimte voor onzekerheid over de precieze toestand en – erger nog – ze kunnen leiden tot foute analyses omdat er niets geweten is over de precieze berekeningsmethodes.

Op basis van de registratie van de asielaanvragen en de beslissingen zou het, naast het aantal aanvragen en beslissingen, mogelijk moeten zijn om het aantal hangende aanvragen en de duur van de procedure te berekenen. Zelden wordt immers een berekening gemaakt en vaak blijft het bij een raming. Een dergelijke berekening maakt het nochtans mogelijk een beter beeld te krijgen van de werklast op het vlak van asiel.

Om een percentage van erkenning te berekenen dat een synthese maakt van deze verspreide gegevens, past het om het aantal definitieve positieve beslissingen in verband te brengen met een aantal aanvankelijk ingediende aanvragen. Het aantal definitieve positieve beslissingen in het kader van de asielprocedure, in eerste aanleg of in beroep, is vrij gemakkelijk te achterhalen. Het kan moeilijker zijn om het aantal negatieve beslissingen te berekenen, daar er verschillende niveaus bestaan waarop een negatieve beslissing kan worden genomen en er in een bepaald aantal gevallen beroep ingesteld kan worden tegen deze negatieve beslissingen. We mogen het aantal positieve beslissingen van het jaar niet in verband brengen met het aantal aanvragen in datzelfde jaar. De definitieve beslissing betreffende een aanvraag wordt soms immers pas vele jaren na het indienen van de aanvraag genomen. Gelet op de snelle evolutie van het aantal aanvragen zou het feit waarbij het aantal positieve beslissingen van een jaar in verband wordt gebracht met het aantal aanvragen in datzelfde jaar een sterk vertekend beeld geven. We mogen het aantal positieve beslissingen ook niet zomaar zien als een percentage van het totale aantal beslissingen in de loop van een jaar, want deze indicator geeft een al even vertekend beeld als het vorige (Legoux, 1995; van der Erf, 1998). Dit impliceert dus dat de aanvragen moeten worden opgevolgd om een niet vertekend percentage van erkenning te berekenen (Poulain, 1996; van der Erf, Heering en Spaan, 2006; Perrin en Poulain, 2006b). In theorie kan een definitief erkenningspercentage alleen worden berekend wanneer alle aanvragen van een jaar zijn verwerkt. Bij wijze van overgang kunnen er echter tussentijdse erkenningspercentages worden berekend na 1, 2, 3… jaar, ook al kunnen deze tussentijdse percentages sterk de invloed ondergaan van de evolutie van de werklast van de bevoegde asielinstanties, van de mogelijke opstopping van de procedure en van de verlenging van de procedure als gevolg hiervan. In België konden het CGVS of de DVZ (Perrin, 2005c) of wetenschappers (Poulain, 1996; Perrin en Poulain, 2006b) dergelijke erkenningspercentages van tijd tot tijd intern en per cohorte berekenen. Er worden echter geen gegevens officieel gepubliceerd en er zijn vandaag geen gegevens over dit onderwerp

gemakkelijk toegankelijk. Toch gaat het om het meest geschikte instrument om de resultaten van de asielprocedure te evalueren.

In het geheel van ontbrekende gegevens zou het grootste probleem betrekking hebben op de procedures van subsidiaire bescherming en, meer algemeen, op de situatie van asielzoekers die een verblijfstitel hebben bekomen op andere gronden dan de asielprocedure stricto sensu (cf. 3.1). Het creëren van subsidiaire bescherming maakt het mogelijk deze lacune te vullen sinds het najaar van 2006. Ondanks alles blijft er echter vaagheid bestaan over de diverse vormen van regularisatie van de asielzoekers buiten de procedures van internationale bescherming, (i.e. buiten de asielprocedure en de procedure voor subsidiaire bescherming). Deze statistische vaagheid is nadelig, want ze verbergt wat er gebeurt met de vele asielzoekers die uiteindelijk een verblijfsvergunning krijgen in de marge van het stelsel van internationale bescherming.

1.2.5. Gegevens over de ingezeten vreemde bevolkingsgroepen ('stock')

Zoals dit ook geldt voor de statistieken betreffende de migratiestromen en hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR, publiceert alleen de ADSEI regelmatige en betrouwbare gegevens over vreemdelingen die in ons land verblijven[9]. Een groot deel van de gegevens van de ADSEI zijn direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we nagaan hoeveel vreemdelingen er op 1 januari van elk jaar in het land verblijven, ingedeeld volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Zoals dat gebeurt bij de migratiestromen worden ook hier de asielzoekers uitgesloten. Daarentegen worden erkende vluchtelingen of geregulariseerde asielzoekers wel meegeteld in de 'stocks' in de categorie die overeenkomt met de categorie die overeenkomt met de door de betrokkenen aangegeven nationaliteit. Voor sommigen van deze erkende of geregulariseerde asielzoekers was de nationaliteit onzeker, en zij staan onderverdeeld bij de populatie met ongedefinieerde nationaliteit.

1.2.6. Gegevens over nationaliteitswijzigingen

Hoewel de wijzigingen van de nationaliteit van personen die in België verblijven goed worden geregistreerd op basis van het RR, zijn de publicaties hierover beknopt, verspreid en weinig gedetailleerd. We vermelden de afzonderlijke statistieken van de ADSEI en de Kamer voor Volksvertegenwoordigers. Tot op heden bestaat er over dit onderwerp geen eenvoudige of gedetailleerde publicatie, ook al zijn de gegevens op aanvraag verkrijgbaar bij de ADSEI. Bovendien spreken de verschillende publicaties elkaar overduidelijk tegen. De gegevens uit het RR die werden gepubliceerd in de antwoorden op de vragen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers tonen gemiddeld 20% meer nieuwe Belgen per jaar. Dit verschil komt vooral tot uiting in de categorie 'Toekenning van de Belgische nationaliteit op grond van de nationaliteit van de vader of van de moeder' op basis van artikel 8, § 1, 1°. Deze wettelijke

[9] We stellen vast dat de DVZ gegevens produceert voor intern gebruik en die gegevens gedeeltelijk publiceert op zijn website (www.dofi.fgov.be). Hoewel deze gegevens worden geproduceerd op basis van dezelfde bron als die welke de ADSEI gebruikt, zijn ze heel verschillend (m.b.t. de vreemdelingen die in het Rijk verblijven, waren er volgens de DVZ 250.000 personen meer in het begin van 2006). Niettemin moeten, ten gevolge van de regelmatigheid, de gedetailleerde beschikbare informatie en de betrouwbaarheid van alle gegevens van de ADSEI, deze gegevens voorrang krijgen boven de gegevens van de DVZ, die met de grootst mogelijke omzichtigheid moeten behandeld worden.

bepaling registreert per definitie geen nationaliteitswijziging omdat het kind de Belgische nationaliteit bij zijn geboorte verwerft. Toch kunnen bepaalde gevallen worden meegerekend bij een latere erkenning van het kind door een Belgische ouder. Artikel 11 lid 1 en 2 van het Wetboek van de Belgische Nationaliteit kent automatisch de Belgische nationaliteit toe aan kinderen die in België zijn geboren van een ouder of een adoptieouder die zelf in België is geboren. Om foute interpretaties over nationaliteitswijzigingen te vermijden, is het raadzaam om de vastgestelde verschillen tussen deze informatiebronnen goed te documenteren (zie hoofdstuk 5).

1.2.7. Gegevens over de arbeidsvergunningen

De gewesten publiceren elk jaar het aantal arbeidsvergunningen die ze afleveren aan buitenlandse werknemers. De FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg publiceert een synthese van deze gegevens per gewest, nationaliteit, geslacht en type vergunning op de website http://www.werk.belgie.be. Hoe interessant ook, deze informatie laat zich moeilijk gebruiken door het grote aantal vrijstellingen van arbeidsvergunning voor bepaalde categorieën werknemers. Artikel 2 van het KB van 9 juni 1999 houdende de uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers zegt dat onderdanen uit de Europese Economische Ruimte[10] geen arbeidsvergunning nodig hebben. Voor onderdanen van de nieuwe EU-lidstaten (met uitzondering van Cyprus en Malta) zijn of waren er tijdelijke beperkingen van kracht. Voor landen die op 1 mei 2004[11] tot de EU zijn toegetreden, gelden sinds 1 januari 2009 geen beperkingen meer. Voor Roemenen en Bulgaren blijven deze beperkingen minstens nog tot 1 januari 2012 van kracht. Let wel: onderdanen van deze landen kunnen of konden voor bepaalde knelpuntberoepen gebruik maken van een versnelde procedure om een arbeidskaart B te bekomen.

1.3. Ontoereikende of ontbrekende gegevens

Uit de bovenstaande beschrijving blijkt dat heel wat belangrijke elementen ontbreken met betrekking tot de migratiestatistieken:

- Asielzoekers die een procedure hebben lopen, worden feitelijk uitgesloten van de officiële gegevens betreffende immigraties en vreemdelingen. Om inzicht te verwerven in de migratieconjunctuur en haar gevolgen zou er uiteraard rekening moeten worden gehouden met de asielzoekers.
- Er wordt geen enkel gegeven officieel gepubliceerd over populaties van vreemde afkomst, ook al maken de ADSEI (ADSEI, 2007) en sommige overheidsinstanties plannen om statistieken over dit onderwerp op te stellen en met name om evaluatiesystemen te creëren betreffende de situatie op de arbeidsmarkt van de populaties van vreemde afkomst (CGKR, 2007). Zoals we hierna zullen aantonen is het mogelijk om dergelijke gegevens te produceren op basis van het RR. De meest gedetailleerde beschikbare gegevens steunen vandaag op de nationaliteit bij de geboorte, de enige variabele die doorgaans enige indicatie kan geven over de nationaliteit bij de geboorte van de ouders. Dergelijke informatie biedt, in vergelijking

[10] EU27 en IJsland, Liechtenstein en Noorwegen.
[11] Estland, Letland, Litouwen, Polen, Republiek Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Slovenië, Cyprus en Malta.

met de officiële statistieken op basis van de nationaliteit, vooruitgang, daar zij toelaat enkele gevolgen op lange termijn van de immigratie aan te geven, doch blijft dit slechts een lapmiddel. De kinderen van immigranten verkrijgen vandaag vaak de Belgische nationaliteit bij hun geboorte. Bovendien worden deze gegevens alleen geproduceerd door onafhankelijke onderzoekscentra, zonder enige officiële garantie. Het initiatief van diverse overheidsinstanties om regelmatig meer gedetailleerde informatie te produceren over de situatie van de migrantenpopulaties, kan alleen maar worden aangemoedigd.

- Als de structuur en de demografische ontwikkeling van de populaties van vreemde afkomst moeilijk te verkrijgen zijn, spreekt het voor zich dat de inbreng van de bestaande statistieken in het kader van het integratiedebat van deze populaties beperkt is. Gegevens over het sociaaleconomisch profiel van de immigranten zijn niet gemakkelijk toegankelijk (de gegevens van de KSZ geven geen aanleiding tot regelmatige statistische publicaties over dit onderwerp en de andere mogelijke bronnen staan huiverachtig tegenover dergelijke analyses). De ad-hoc studies over dit thema hebben interessante resultaten opgeleverd betreffende de etnische stratificatie van de arbeidsmarkt, maar diezelfde gegevens ontbreken voor een recentere periode (Vertommen, Martens en Ouali, 2006). Vandaar opnieuw een pleidooi voor meer gedetailleerde gegevens over de discriminatie op basis van afkomst op de arbeidsmarkt (waarvan we weten dat ze bestaat).

1.4. Een gemengde stand van zaken

De toegang tot de gegevens en de publicatie van statistieken over de onderwerpen die ons bezighouden, blijven beperkt voor wie niet gespecialiseerd is in migratiestatistieken. Officiële statistische publicaties over immigratie zijn immers beperkt toegankelijk, indien we geen rekening houden met de demografische publicaties van openbare statistieken (ADSEI) en de publicaties over asiel. Dit gebrek aan iets gedetailleerdere statistische publicaties over immigratie is des te betreurenswaardiger nu de belangrijkste kenmerken van de immigratie en van vreemde populaties vandaag min of meer duidelijk worden uit analyse van de administratieve databanken. Wie cijfermateriaal wenst te verkrijgen over immigratie, moet dus vaak een beroep doen op de specifieke werkzaamheden van universitaire onderzoekers die toegang hebben gekregen tot administratieve databanken. Dit maakt een continue opvolging in de tijd onmogelijk en biedt evenmin enige garantie betreffende de betrouwbaarheid of de onafhankelijkheid van de voorgestelde gegevens.

Wanneer we in detail treden, bestaat het gevaar dat de analyses vervormd worden door de definities die in de beschikbare publicaties worden aangenomen (die op administratieve definities steunen). Het feit dat aanzienlijke populaties, zoals de asielzoekers, niet worden opgenomen in de migratiestatistieken, is niet onverwaarloosbaar en in afwijking met de internationale en Europese normen ter zake (Perrin en Poulain, 2006a; UNECE, 1998). Bovendien is het sociaaleconomisch profiel van de migranten, waarvan men kennis kan hebben dankzij moderne instrumenten zoals de KSZ, zowel bij aankomst als na hun aankomst in de praktijk alleen op aanvraag toegankelijk voor onderzoekers. Als gevolg daarvan zijn de mogelijkheden om rekening te houden met de sociaaleconomische integratie van deze bevolkingsgroepen beperkt tot een kring van specialisten.

Met betrekking tot de uitdagingen inzake de opvolging van populaties van vreemde afkomst of die voortkomen uit de immigratie, is heel wat onderzoekswerk verricht. Daarbij wordt de

nadruk gelegd op de onaangepastheid van de definities die in officiële statistieken worden gebruikt om inzicht te verwerven in de gevolgen op lange termijn van de immigratie en de integratie van immigranten en hun kinderen. Dit belet echter niet dat de nationaliteit het belangrijkste of zelfs het enige geregistreerde criterium blijft om een onderscheid te maken en een beeld te krijgen van de populatie van vreemde afkomst. Van tijd tot tijd zijn er alternatieve pogingen ondernomen tot reconstructie van populaties die in het buitenland geboren zijn of die geboren zijn uit buitenlandse ouders. Die pogingen moeten verder worden ontwikkeld en moeten worden toegepast om een beter beeld te krijgen van de populaties die uit de immigratie afkomstig zijn.

Tot slot mag de ontwikkeling van statistieken op basis van administratieve bestanden ons niet uit het oog doen verliezen dat een niet te verwaarlozen deel van de immigratie volledig door de mazen van het net glipt. De weinige statistische gegevens betreffende de illegale immigratie of de aanwezigheid van vreemdelingen die onwettig in ons land verblijven, zijn weinig betrouwbaar, heel onvolledig en laten in geen geval toe een bevredigend beeld te krijgen van dit fenomeen dat op politiek niveau nochtans centraal staat. De bewustwording van dit feit op Europees niveau is vandaag veralgemeend en we durven hopen dat dit op termijn praktische gevolgen zal hebben. De weinige statistische elementen die wel bestaan, stellen we elders afzonderlijk voor (zie 7.).

2. Legale migratiestromen (immigratie en emigratie)

2.1. Evolutie en historisch perspectief

2.1.1. Immigratie en een historisch hoog migratiesaldo

Voor we dieper op de buitenlandse immigratie ingaan, willen we wijzen op de stijgende migratiebewegingen van zowel Belgen als vreemdelingen.

Met iets meer dan 166.400 immigraties (Belgen en vreemdelingen[12]), was 2009 het jaar met het hoogste aantal geregistreerde internationale immigratie sinds er zo"n statistieken bestaan en vermoedelijk ook sinds het ontstaan van België (Figuur 2.1). De vorige maxima werden in 1948 en in 1964 opgetekend na de ondertekening van akkoorden die de rekrutering van de buitenlandse arbeidskrachten moesten vergemakkelijken. In tegenstelling tot de vorige periodes met immigratiepieken, kan de huidige groei niet als conjunctureel worden beschouwd. De immigratie kent immers een bijna continue groei sinds halfweg de jaren 1980[13]. Daar waar de vorige stijgingen van de instroom het gevolg waren van tijdelijke en bijzondere gunstige migratievoorwaarden, is de laatste groeifase van de immigratie een proces van lange duur dat volledig losstaat van een voluntaristisch migratiebeleid.

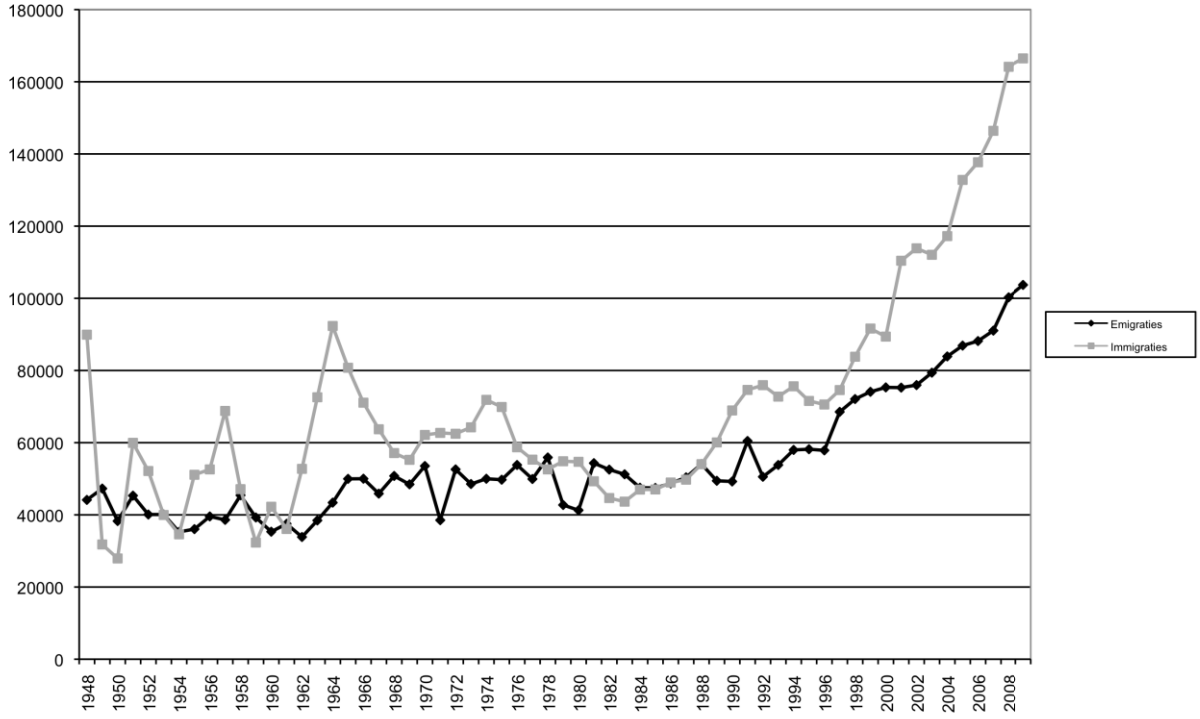
Tezelfdertijd lijkt de stijging van emigraties dezelfde tendens te volgen als de stijging van de immigratie. Sinds het midden van de jaren 1980 is het aantal vertrekken (Belgen en vreemdelingen) gestegen van ruim 40.000 naar meer dan 103.700 in 2009 (Figuur 2.1). Toch blijft het migratiesaldo ruimschoots positief sinds het einde van de jaren 1980. Het groeiende verschil tussen de internationale instroom en uitstroom heeft het migratiesaldo de voorbije jaren doen toenemen. Terwijl in de jaren 1990 het jaarlijkse migratiesaldo nog onder de 20.000 migranten bleef, ging het in 2008 en 2009 al om meer dan 60.000 mensen. In 20 jaar (van 1989 tot 2009) tijd heeft het migratiesaldo rechtstreeks tot een groei van 587.734 inwoners geleid, kinderen van migranten die in België zijn geboren, niet meegeteld.

Over het algemeen kent België dus een sterke en stijgende internationale mobiliteit. Ook al zijn ze interessant voor de algemene Belgische demografie, toch moet men verder kijken dan enkel die totale migratiestromen van Belgen en vreemdelingen om de onderliggende mechanismen te begrijpen. Eerst is het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen de immigratie- en emigratiestromen van Belgen en vreemdelingen.

[12] Asielzoekers (uit de categorie 'registerwijzigingen') worden opgenomen in de immigratiecijfers als ze als vluchtelingen erkend zijn, als ze subsidiaire bescherming genieten of als hun verblijf op een andere basis is geregulariseerd.

[13] De daling in de statistieken uit de jaren 1990 is vooral te wijten aan het feit dat de asielzoekers uit de immigratiestatistieken zijn uitgesloten.

Figuur 2.1. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van Belgen en vreemdelingen, 1948-2009[14].



Bron : RR – ADSEI

2.1.2. De internationale mobiliteit en stijgende emigratie van Belgen

De instroom van vreemdelingen mag dan al veel aandacht krijgen, men mag evenwel niet vergeten dat ook de migratiebewegingen van Belgen die ons land verlaten of terugkeren niet te onderschatten zijn (Figuur 2.2). Het is inderdaad zo dat in 2009 45.845 Belgen het land hebben verlaten en dat 39.602 het land zijn binnengekomen, een migratieverlies van 6243 personen[15]. Belgen waren in 2009 dan ook goed voor ongeveer 24 % van de geregistreerde immigranten en 44 % van de emigranten (Figuur 2.3).

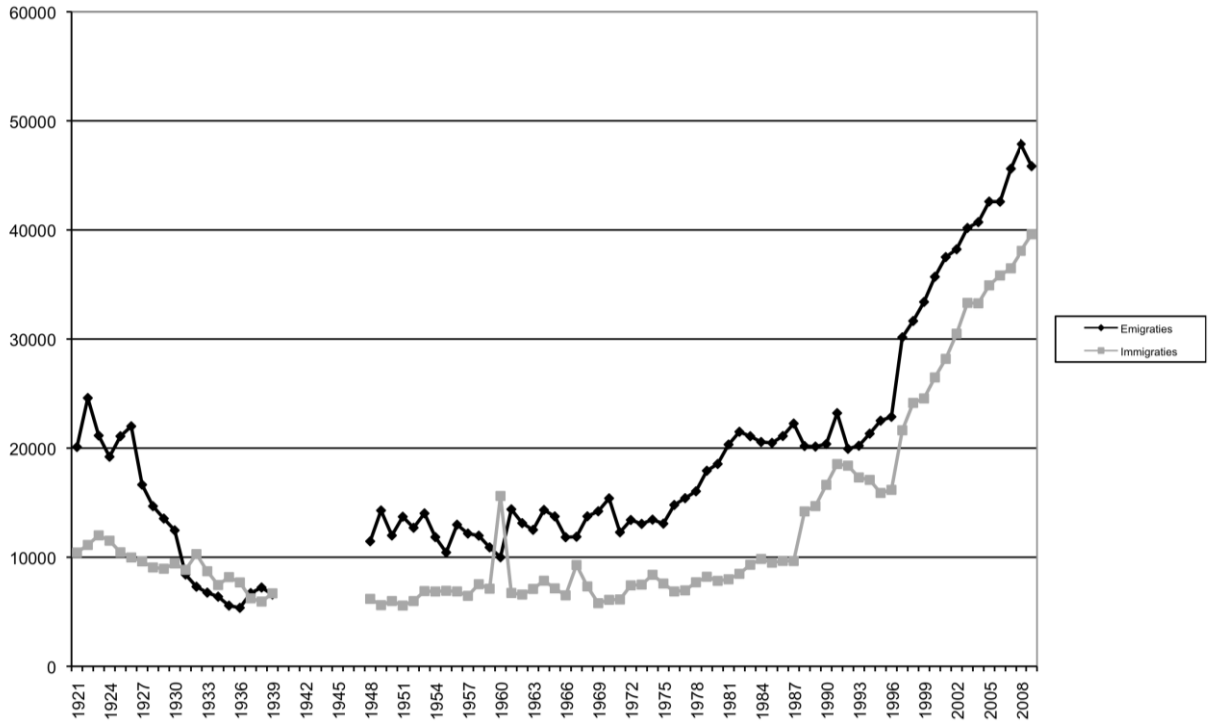
Op vandaag is België vooral een land van immigratie, maar Belgen hebben ondanks alles toch ook de neiging om het land te verlaten. Dit negatieve migratiesaldo is geen nieuw fenomeen. Tot in de XIXde eeuw was België vooral een emigratieland, ook al wordt dit aspect soms wel eens uit het oog verloren. (Morelli, 1998). De evolutie van de vreemde immigratie uit de XXste eeuw krijgt alle aandacht maar dit betekent daarom niet dat er geen emigratie van Belgen meer bestaat. Wel integendeel. Sinds de Eerste Wereldoorlog lag het aantal Belgen dat het land verlaat steeds hoger dan het aantal Belgen dat naar België terugkeert (Dufrasne, 1943 ; Wattelar, 1988). Er zijn twee uitzonderingen. Met de crisis aan het begin van de jaren 1930, lag het aantal Belgen dat terugkwam hoger dan het aantal vertrekken en tijdens de jaren

[14] Vanaf 1988, hebben we de herinschrijvingen van de ambtelijk geschrapte personen in de immigraties meegerekend, en de ambtelijk geschrapte personen in de emigraties. De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend, in tegenstelling tot de praktijken die ADSEI er sinds 1999 op nahoudt

[15] De vertrekken die in aanmerking zijn genomen zijn deze die gebaseerd zijn op verklaringen van vertrek naar het buitenland alsook zij die gebaseerd zijn op ambtelijke schrappingen. Geschrapten die terug werden ingeschreven werden in aanmerking genomen onder de categorie binnenkomsten.

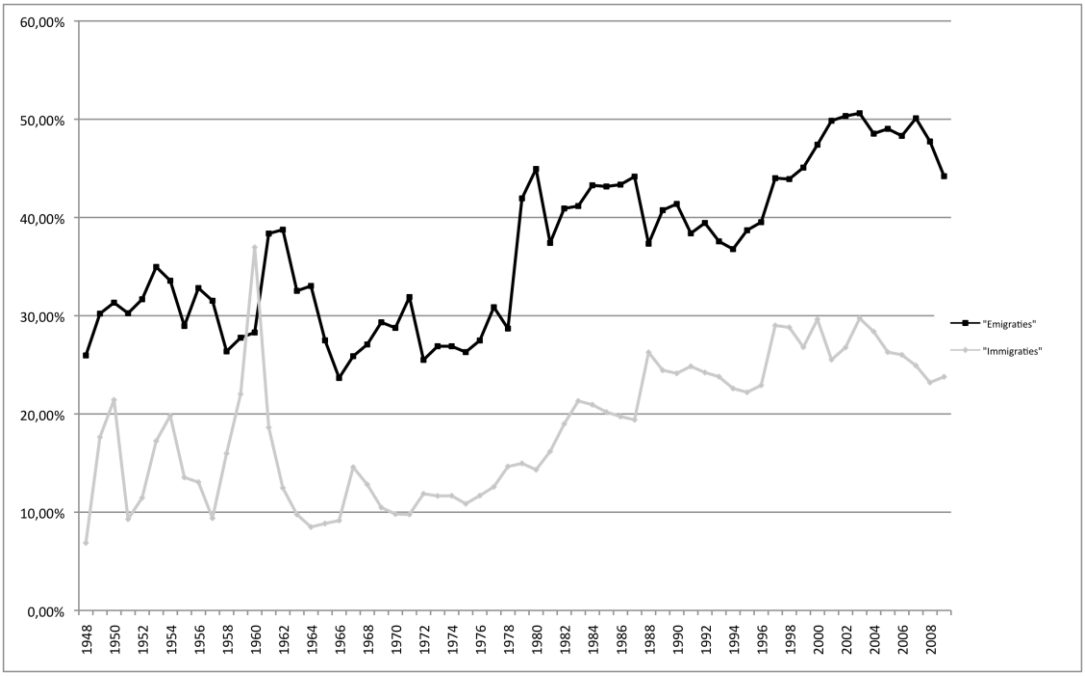
1960 keerden ongeveer 16.000 Belgen terug als gevolg van de onafhankelijkheid van Congo. Behalve enkele uitzonderlijke crisisperiodes, is de emigratie van Belgen dus een constant gegeven maar sinds de tweede helft van de jaren 1970 heeft die beweging zich nog sterker doorgezet.

Figuur 2.2. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van Belgen, 1921-2009



Bron : RR – ADSEI

Figuur 2.3. Aandeel van de Belgen in de internationale immigraties en emigraties met een impact op België, 1948-2009

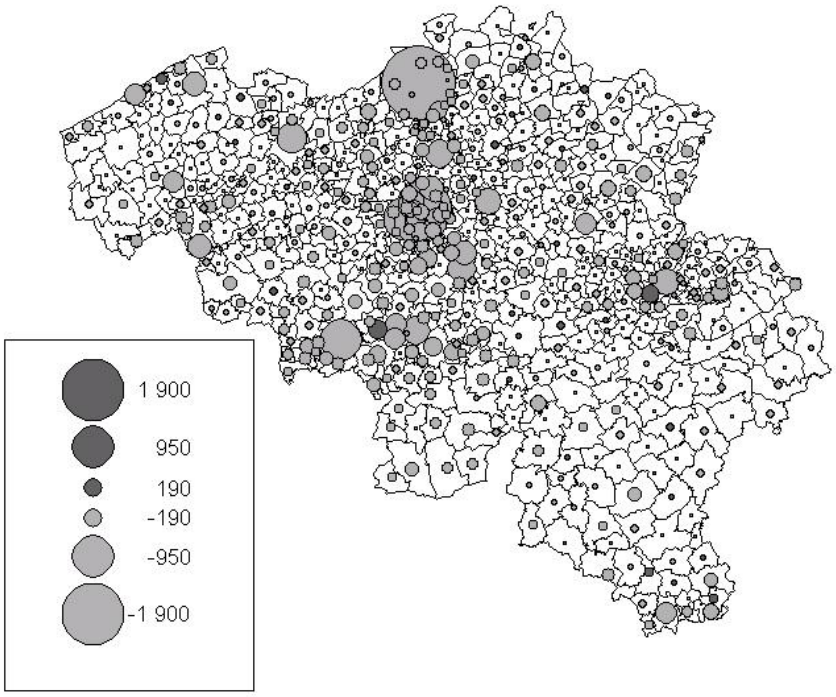


Bron: RR – ADSEI

In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, worden ongeveer alle gemeenten van het land door de Belgische emigratie getroffen (Figuur 2.4). Slechts enkele gemeenten kennen een positief migratiesaldo voor wat de populatie met Belgische nationaliteit betreft[16]. Nog steeds in tegenstelling tot de clichés, gaat het bij Belgen die vertrekken eerst en vooral om volwassenen op actieve leeftijd, meestal jonge mannen, maar ook koppels met kinderen en in mindere mate jonge gepensioneerden (Figuur 2.5), wat grosso modo met de immigratieleeftijd van vreemdelingen overeenkomt. De vreemde immigratie speelt dus in termen van demografie ook een vervangende rol, o.m. op actieve leeftijd.

De omvang van de migratiebewegingen van de Belgen en vreemdelingen zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar, ze mogen evenwel ook niet volledig los van mekaar worden gezien. Enerzijds wijst de steeds frequentere migratie van Belgen, net als de instroom van vreemdelingen, op een algemeen toenemende internationale mobiliteit met een stijgende impact op de Belgische samenleving. Anderzijds ligt hetzelfde proces aan de basis van het sterker worden van beide types internationale migraties, migraties van Belgen en migraties van vreemdelingen, namelijk de mondialisering. Ons verslag richt zich op de internationale migratie van vreemdelingen maar de groeiende internationale mobiliteit van de Belgen mag daarbij niet worden vergeten om het algemene kader te begrijpen waarin deze vreemde immigratie zich afspeelt.

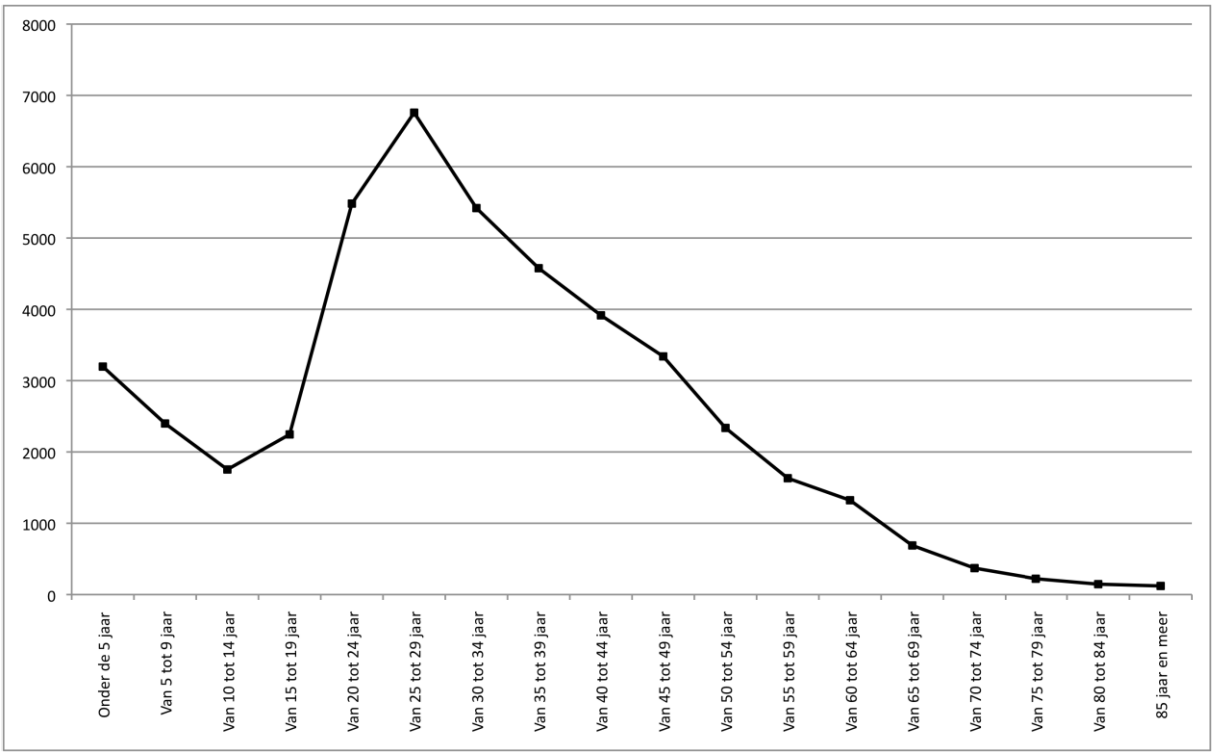
Figuur 2.4. Migratiesaldo van de populatie met Belgische nationaliteit (2003–2007)



Bron: RR – ADSEI

[16] We moeten ook wijzen op de bijzondere situatie in La Louvière, Seraing en Namen, waar er een positief migratiesaldo is. Onder meer omwille van het stedelijke karakter van die gemeenten is het belangrijk de kwaliteit van de gegevens na te gaan. Die kunnen immers variëren naargelang de registratieprocedure voor migratie.

Figuur 2.5. Leeftijd van de Belgische migranten, 2009



Bron: RR – ADSEI

2.1.3. Een nooit geziene groei van de buitenlandse immigratie

Ook al hebben Belgen de neiging om het land te verlaten, toch blijft het totale migratiesaldo van België (Belgen en vreemdelingen inbegrepen) ruim positief dankzij de inbreng van de buitenlandse immigratie.

De instroom van het aantal vreemdelingen is historisch. Hoewel die instroom in 2009 stagneerde in vergelijking met 2008 werden er toch meer dan 126.000 buitenlandse immigraties geregistreerd in beide jaren[17]. Daarmee zitten we ver boven de vorige recordcijfers uit 1948 en 1964, wat om meer dan een reden opvallend is (Figuur 2.6). In de periode na de oorlog en in de jaren 1960 was buitenlandse immigratie immers gewenst en georganiseerd door de overheid. Bovendien waren de vorige pieken eerder conjunctureel, terwijl deze stijgende buitenlandse immigratie, die allesbehalve het resultaat van de conjunctuur is, er een van lange duur is, aangezien het begin van de stijgende instroom halfweg de jaren 1980 te situeren is.

Na de eerste oliecrisis in 1974 werd beslist een einde te stellen aan de arbeidsimmigratie met een duidelijke beperking van het aantal buitenlandse immigraties als gevolg, in die mate zelfs dat het migratiesaldo in 1982 en 1983 negatief was. In 1984 was de instroom evenwel weer groter dan de emigratie waardoor het migratiesaldo weer in evenwicht kwam. De modaliteiten van deze immigratiestijging zijn algemeen bekend en eerst en vooral toe te schrijven aan de „gezinshereniging". Enerzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen die vóór hun immigratie een deel van hun familie in het buitenland hebben achtergelaten, en van wie de familieleden het recht hebben om te immigreren. Anderzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen en Belgen die met vreemdelingen huwen, die daardoor het recht krijgen om zich in België te vestigen. De heropleving van immigratie in de jaren 1980 loopt gelijk met een heropleving van de immigratie van Europeanen, die ook door de crisis in de jaren 1970 was stilgevallen.

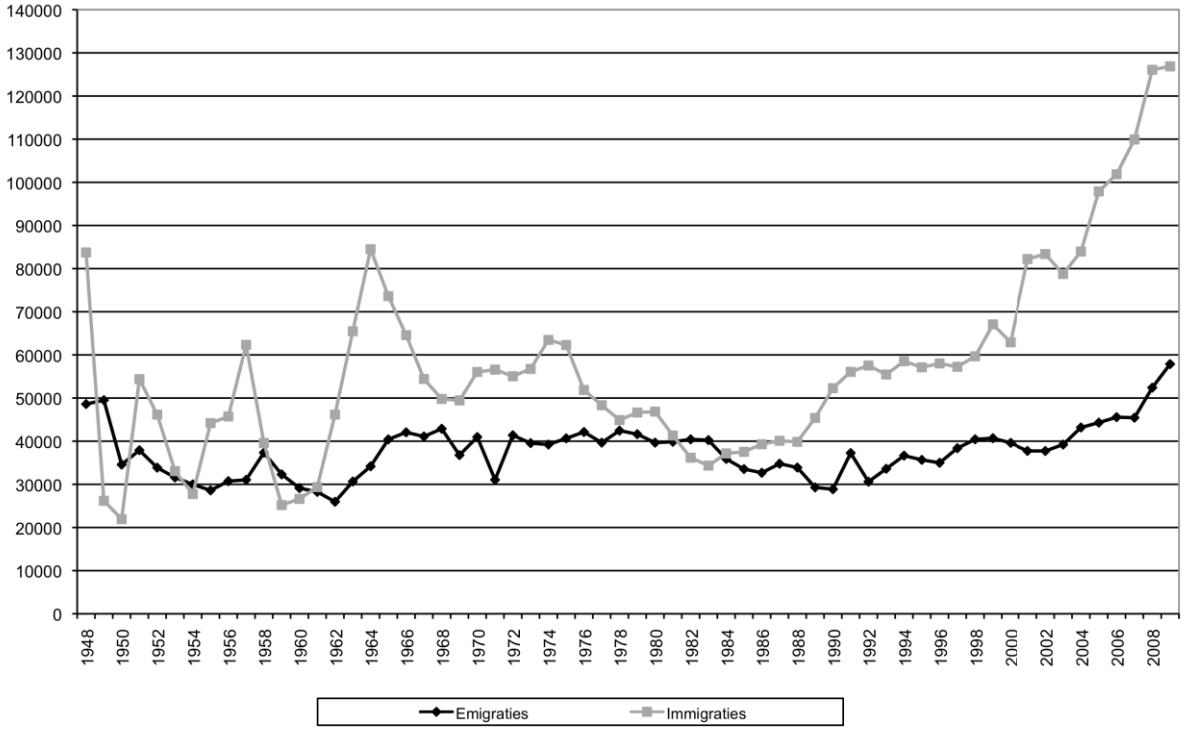
Vanaf het begin van de jaren 1990 neemt de instroom snel toe, niet enkel door de gezinshereniging en de Europese immigratie, maar ook als gevolg van een derde fenomeen: de spectaculaire toename van het aantal asielaanvragen sinds 1989. De daling van de asielaanvragen van 1994 tot 1997 leidt tot een tijdelijke beperking van de instroom, die nog wordt versterkt door het uitsluiten van de asielzoekers uit de immigratiestatistieken vanaf 1995 (de dalende instroom is van 1995 tot 1998 redelijk artificieel). En toch gaat de instroom vanaf 1998 weer sterk stijgen, waardoor we momenteel op een recordniveau zitten. Door het uitsluiten van de asielzoekers uit de statistiek is het moeilijk deze statistiek te gebruiken. Ze is immers op een officiële definitie van immigratie gebaseerd, die niet helemaal met de realiteit overeenkomt[18]. Dit „statistische achterpoortje" minimaliseert aanzienlijk de heropleving vanaf 1998, maar negeert vooral een belangrijk feit : de massale instroom van asielzoekers van 1998 tot 2001, die heeft bijgedragen tot een opvallende internationale immigratiepiek. Na deze piek

[17] Inclusief de bewuste wijzigingen van de registers die overeenkomen met het verkrijgen van een verblijfsvergunning door asielzoekers na de erkenning als vluchteling of na regularisatie van hun verblijf op een andere basis (zoals een humanitaire regularisatie op basis van artikel 9bis of 9ter of een gezinshereniging). Sinds 1988 worden personen die men ambtshalve uit het Rijksregister heeft geschrapt, beschouwd als emigranten, terwijl personen die onterecht geschrapt en vervolgens opnieuw werden ingeschreven, als immigranten worden opgenomen.

[18] ADSEI houdt bij de berekening geen rekening met de vluchtelingen die in de immigratiestromingen zijn erkend, maar brengt ze onder in de categorie „aanpassing" onder de administratieve benaming „verandering van register". We zijn er in geslaagd ze in bepaalde grafieken op te nemen, die duidelijk zijn geïdentificeerd (Figuren 2.1, 2.6 en 2.7.) om een meer realistisch beeld van de situatie te geven.

is de instroom wat gaan liggen met een nieuwe opvallende stijging in 2005, 2007 en vooral in 2008, nadat de EU zowel in 2004 als in 2007 met een aantal Midden- en Oost-Europese landen was uitgebreid.

Figuur 2.6. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van vreemdelingen, 1948-2009 [19]



Bron: RR – ADSEI

Om een beter idee te krijgen van de evolutie, kunnen we een poging doen om de evolutie van de totale instroom te schatten, door het aantal nieuwe asielzoekers via de officiële statistiek (Figuur 2.7, lichtgrijze curve) bij de geregistreerde immigraties te voegen. Men kan de immigratie ook inschatten door geen rekening te houden met de asielzoekers maar wel met de asielzoekers die een verblijfsvergunning ontvangen, nl. zij die erkend zijn of op een of andere grond zijn geregulariseerd (Figuur 2.7, grijze stippellijncurve). Men kan er immers vanuit gaan dat asielzoekers niet over een duurzaam verblijfstatuut beschikken en ze dus niet systematisch in de statistiek moeten worden opgenomen, maar ze zouden minstens moeten worden meegerekend in de migratiestromen wanneer ze een meer stabiel statuut verkrijgen. In beide gevallen zien we dat de officiële statistiek sinds 1995, een uiterst vertekend beeld geeft van de reële immigratiestromen (Figuur 2.7, zwarte curve).

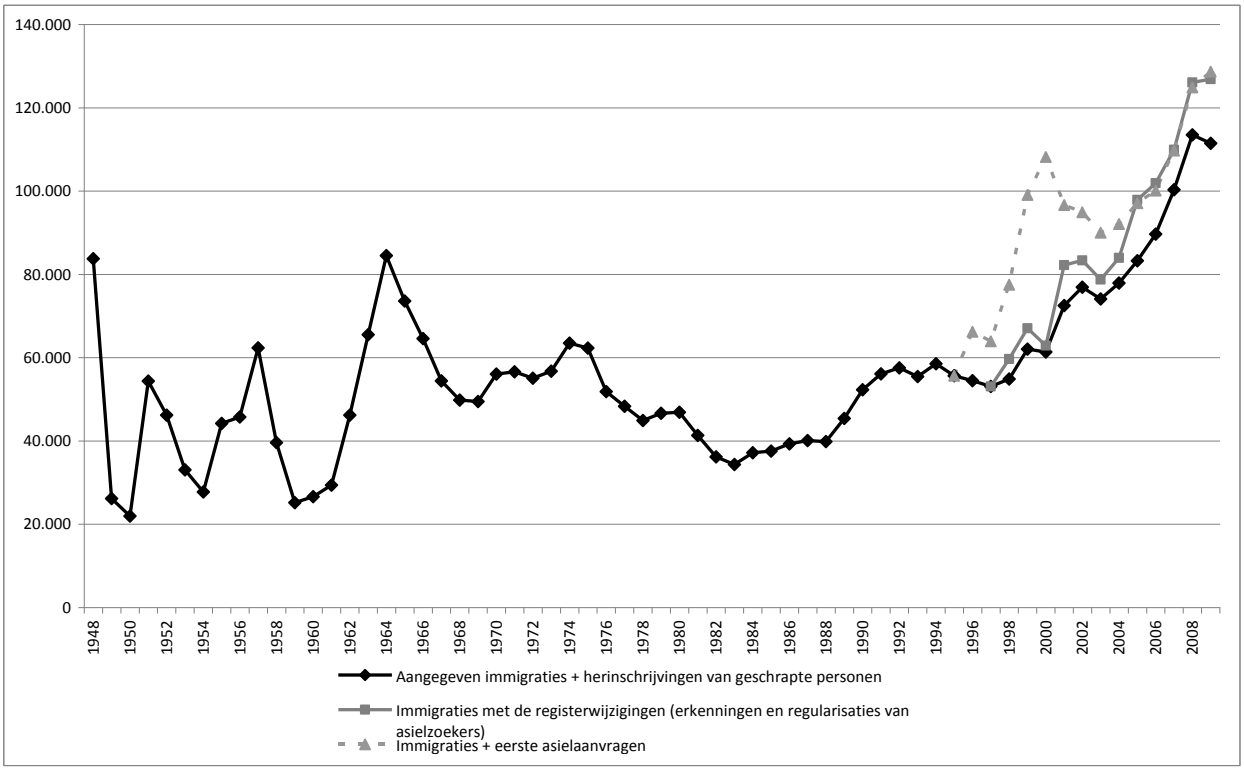
Door de asielzoekers op te nemen van zodra ze hun aanvraag indienen komt de statistiek met de onmiddellijke migratierealiteit overeen. Door enkel rekening te houden met de aanvragers die een stabiel statuut verkrijgen, kan de impact van de „ongegronde“ asielaanvragen worden beperkt, waarbij tegelijk de asielaanvragers die een duurzaam verblijfstatuut verkrijgen worden opgenomen. Het gevolg is dan wel dat de aankomstdatum vertekend is, die niet dezelfde is als de datum van erkenning van het vluchtelingenstatuut of regularisatie. Deze datum kan een heel stuk verwijderd liggen van de datum van reële immigratie.

[19] De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend sinds 1998 (de gegevens zijn voor de vorige periode 1955-1997).

Het verschil tussen de aankomstdatum en de datum waarop iemand een duurzaam verblijfsstatuut verkrijgt, verklaart waarom tussen 2005 en 2008 de officiële instroom van erkende vluchtelingen en geregulariseerde asielzoekers groter was dan het aantal nieuwe aanvragen. In die periode was er inderdaad een neerwaartse trend in het aantal nieuwe asielzoekers, terwijl de erkende of geregulariseerde asielzoekers hun aanvraag de jaren daarvoor hadden ingediend. Net in die jaren was het aantal asielzoekers hoger.

Jammer genoeg zullen we verderop in dit werk geen rekening kunnen houden met de asielzoekers in procedure om de migratiestromen, de vreemde populaties of de populaties van vreemde afkomst te karakteriseren, de gegevens over de asielzoekers zijn immers veel beperkter dan de gegevens die we over vreemdelingen die geen asielzoeker zijn hebben[20].

Figuur 2.7. Schatting van de evolutie van het aantal buitenlandse migraties al naargelang asielzoekers al dan niet worden opgenomen, 1948-2009



Bron : RR – ADSEI – Wachtregister – DVZ

[20] Hoofdstuk 3 geeft een meer gedetailleerde analyse van de statistieken over asielzoekers. Het aantal hangende aanvragen blijft echter zeer moeilijk te beoordelen. Bij een eventuele schatting kennen we bovendien enkel het totale aantal hangende dossiers en niet de specifieke kenmerken van de asielzoekers met een aanvraag die hangende is. Zonder juiste kennis over de hangende aanvragen, is het niet mogelijk in de berekening van de indicatoren die betrekking hebben op de vreemdelingen die in het land verblijven, rekening te houden met de asielzoekers.

2.1.4. Een geringe re-emigratie en terugkeer van vreemdelingen

Het proces van her-emigratie (vertrek van een migrant naar het buitenland) en dat van de terugkeer werd kwantitatief slechts heel zelden grondig onderzocht (Cassarino, 2004), terwijl het bevorderen van die „terugkeer" lange tijd politiek naar voor werd geschoven als een mogelijke oplossing voor een aantal immigratiegebonden problemen.

Allereerst moeten we verduidelijken dat in de emigratiestatistieken zowel de door vreemdelingen aangegeven vertrekken als de schrappingen uit het Rijksregister (RR) zijn opgenomen. Een vreemdeling wordt uit het RR geschrapt als zijn verblijfstitel vervalt of als hij zijn vertrek niet heeft aangegeven en de overheid dat zelf heeft vastgesteld. Hoewel de instroom van vreemdelingen sinds het einde van de jaren 1980 aanzwelt, stellen we vast dat de emigratiecijfers niet even sterk zijn gegroeid. (Figuur 2.6). Op lange termijn, blijven de vertrekken van vreemdelingen relatief stabiel, met een lichte stijging sinds het begin van de jaren 1990 en een duidelijke toename in 2008 en 2009[21]. De stijging van dat aantal vertrekken blijft een matige stijging die bij lange na niet de reële explosie van de binnenkomsten compenseert. De slotsom is dat door de lage emigratie en de groeiende immigratie het migratiesaldo van de vreemde populatie veruit positief is en blijft groeien.

De redenen voor deze stagnatie in de terugkeer zijn divers en al naargelang het standpunt van de auteurs, ook vaak tegenstrijdig. Om te beginnen blijft het verschil in levensstandaard tussen de traditionele emigratielanden en België hoog, waardoor emigratie nog steeds aantrekkelijk blijft en de terugkeer van migranten veel minder. Bovendien gaan bepaalde immigraties reeds ver in de tijd terug, heeft er zich een tweede generatie (personen met geïmmigreerde ouders, die in België zijn geboren) en zelfs derde generatie ontwikkeld, waardoor een terugkeer voor migranten en hun nakomelingen minder evident is, ook al gaan ze soms nog naar hun land van herkomst terug. De moeilijkheden bij de immigratie hebben ongetwijfeld een pervers effect, dat door een ongegronde angst de terugkeer afremt, terwijl het recht op terugkeer naar België voor een aantal categorieën vreemdelingen die beslissen het land te verlaten heel dikwijls bij wet is vastgelegd (de terugkeer en de re-emigratie behandelen we in detail onder punt 2.1.6).

Terugkeer en verwijderingen : verwarren van de termen

Wanneer we het over „terugkeer" hebben, verwijzen we naar het proces van terugkeer van migranten die hier wettig verblijven en die het land verlaten, of die verondersteld zijn het land te hebben verlaten als gevolg van het niet verlengen van een verblijfstitel. In een bepaalde administratieve taal en in de vakliteratuur over irreguliere immigratie, wordt de term „terugkeer" volgens ons verkeerdelijk gebruikt om de gedwongen of begeleide terugkeer van vreemdelingen die hier onwettig verblijven aan te duiden. Om geen amalgaam te maken tussen immigratie en onwettig verblijf, zal deze tweede betekenis van de term „terugkeer" in dit verslag niet worden gebruikt en in een ruimere zin moet die ook worden vermeden. Het fenomeen dat door deze tweede betekenis wordt bedoeld zal daarentegen in het tweede deel van het verslag over de statistieken van de situaties van onwettig verblijf worden behandeld.

[21] Die toename hangt samen met een nieuwe berekeningsmethode voor migratiebewegingen bij de ADSEI. Voortaan voegt men de ambtshalve schrappingen van vreemdelingen aan de aangegeven emigraties toe. Vroeger werden geschrapte personen die opnieuw werden ingeschreven, van die emigratiecijfers afgetrokken.

2.1.5. Een Europese immigratie ondanks de evoluties en percepties

2.1.5.1. Overzicht

Het is belangrijk om eerst even de nieuwe methode voor statistieken over internationale migraties onder de loep te nemen. Sinds 2008 omvatten de immigratiestatistieken per nationaliteit de aangegeven immigraties, de registerwijzigingen - asielzoekers die erkend of geregulariseerd werden - en de herinschrijvingen van vreemdelingen die het land hebben verlaten zonder dat aan te geven[22]. Voor 2008 hielden de cijfers voor de instroom per nationaliteit enkel rekening met de aangegeven immigraties - en dus niet met registerwijzigingen en herinschrijvingen van geschrapte personen - en werd de instroom per nationaliteit met andere woorden onderschat. De gegevens die de ADSEI in 2008 en 2009 heeft gepubliceerd, geven een getrouwer beeld van de migratiestromen, vooral van groepen die traditioneel veel asielzoekers hebben.

Die nieuwe methode om de instroom per nationaliteit te berekenen verklaart 61% van de immigratiestijging in 2008. Die verhoging door de nieuwe methode varieert weliswaar tussen de verschillende nationaliteiten (Figuur 2.9). Voor niet-EU-burgers en immigranten uit Afrika en Azië hangt 77% tot 91% van de toename in 2008 samen met de nieuwe statistische methode van de ADSEI. Hoewel de aanpassing ons een beter inzicht verschaft in de migratiestromen – door erkende of geregulariseerde asielzoekers mee op te nemen – moeten we die toename in 2008 toch met de nodige terughoudendheid interpreteren. De evenredige daling in 2008 van de instroom van EU-burgers is deels te verklaren door die nieuwe methode en door een beter inzicht in de toestroom uit niet-EU-landen.

Naast de aangepaste methode is het ook interessant om de verhoogde immigratiestroom van bepaalde migrantengroepen vanaf 2009 te verduidelijken. In 2009 en 2010 stelde de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) een sterke groei vast van het aantal regularisaties op basis van het oude artikel 9.3 en de nieuwe artikelen 9bis en 9ter uit de wet van 15 december 1980. Dat toegenomen aantal regularisaties kan te maken hebben met de nieuwe regularisatiecriteria uit de instructie van 19 juli 2009[23]. Net zoals de hogere instroom omwille van de regularisatiegolf die in 1999 werd ingezet, kan de nieuwe procedure deels de hogere instroom in 2009 van bepaalde migrantengroepen verklaren. Uiteindelijk heeft die nieuwe regularisatie-instructie – die door de Raad van State al in december 2009 werd vernietigd – de immigraties geregistreerd sinds 2009 en over een beperkte tijdsspanne ongetwijfeld kunstmatig opgeblazen.

In tegenstelling tot wat wordt aangenomen, betreft immigratie de laatste jaren vooral onderdanen uit EU-lidstaten (Figuur 2.8). Zo ging het bij de 126.877 immigraties in 2009, om 66.855 onderdanen uit EU-lidstaten (52 %) en die migranten komen vooral uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie zoals die tot 2004 bestond (42.766, of 34 % van de volledige instroom). Het aandeel van de onderdanen van de lidstaten die in 2004 en 2007 zijn toegetreden, is tussen 2004 en 2009 bijna verdubbeld, van 10% naar 19%. Van de nieuwe lidstaten is vooral de migratiestroom uit Polen het sterkst, maar ook Roemenen en Bulgaren dragen – zij het dan in mindere mate – bij tot de toename (tab. 2.1). Daar moeten we nog aan toevoegen dat door die toename de instroom uit die nieuwe lidstaten nu groter is dan de

[22] In 2008 en 2009 maakten registerwijzigingen (erkende of geregulariseerde asielzoekers) 11% van de instroom uit, 6,4% van de immigraties waren herinschrijvingen van vreemdelingen die hun vertrek niet hadden aangegeven.
[23] Instructie vernietigd door de Raad van State in december 2009.

instroom uit Afrika. De immigratie van buiten de EU groeide wel sterk de voorbije jaren en de grotere instroom van EU-burgers mag ook zeker niet verwaarloosd worden. Nu heeft men voor die factor niet altijd oog.

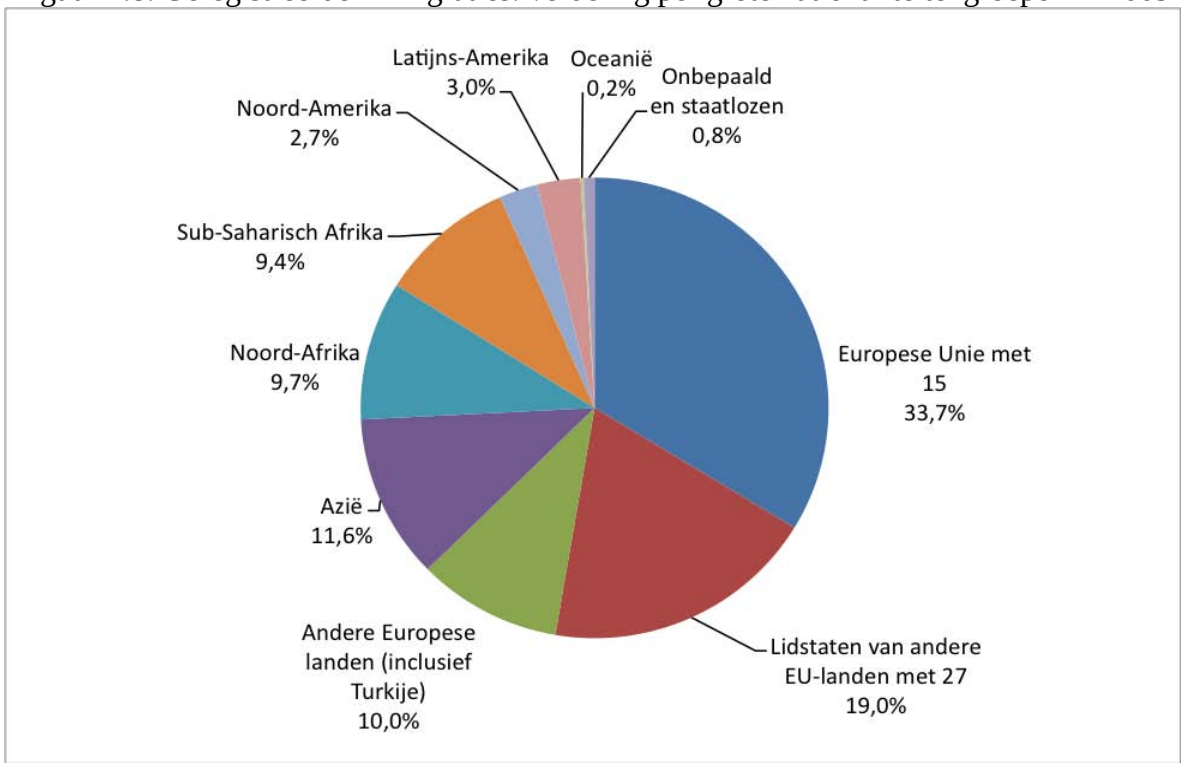
Na Europa is Afrika het tweede continent waar nieuwe migranten vandaan komen. De ene helft van de immigranten komt uit sub-Saharisch Afrika, de andere helft uit Noord-Afrika (1 op 8 Noord-Afrikaanse immigranten is Marokkaan). De meeste immigranten uit sub-Saharisch Afrika komen uit de Democratische Republiek Congo, gevolgd door Kameroen en Guinee[24].

De laatste jaren stellen we ook een grotere immigratiestroom uit Azië vast (met uitzondering van Turkije), met veel immigranten uit India, China, Japan, Thailand en Pakistan. We mogen niet vergeten dat de vastgestelde groei in 2008 voor 77% te maken heeft met de nieuwe berekeningsmethode voor immigranten per nationaliteit. Met de recente gegevens krijgen we een beter beeld van de immigratie uit Armenië, Iran en Irak, een populatie die vooral uit asielzoekers bestaat. Deze heterogene groep nieuwe Aziatische migranten is bijzonder interessant. Ook al krijgt deze groep weinig aandacht van media en onderzoekers[25], toch ontwikkelt hij zich razendsnel.

We kunnen besluiten dat in de instroom van vreemdelingen in 2008 en 2009 4 nationaliteiten sterk vertegenwoordigd zijn: Fransen, Nederlanders, Polen en Marokkanen maken respectievelijk 11%, 8,6%, 7,7% en 7,5% uit van de immigranten (Figuur 2.10 en tab. 2.1). Voor andere nationaliteiten is er een veel lagere instroom. Het gaat dan om Roemenen, Italianen, Turken, Bulgaren en Duitsers. Voor elk van die nationaliteiten ligt de instroom op jaarbasis tussen 4 en 5%. Dan komen Spanjaarden en Portugezen, gevolgd door Congolezen en Amerikanen. Opmerkelijk is de groeiende migratiestroom uit Rusland en Kameroen, maar ook uit opkomende economieën zoals India en China. Met uitzondering van Marokko en Tunesië komt het grootste deel van de migratiestroom uit de EU zelf. De uitbreiding van de Unie leidde tot een toename uit nieuwe lidstaten, vooral uit Polen, Roemenië en Bulgarije.

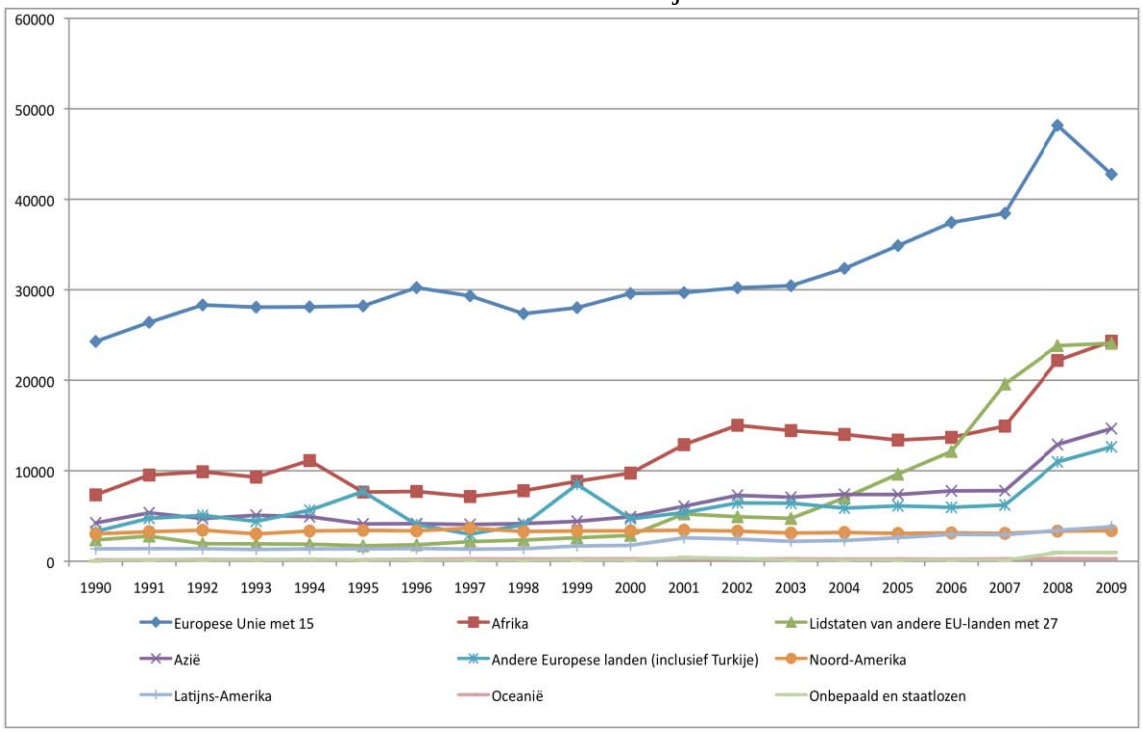
[24] De Guinese immigratie is duidelijk zichtbaar sinds de registerwijzigingen (erkende en geregulariseerde asielzoekers) in de immigratiestatistieken per nationaliteit zijn opgenomen.
[25] Een studie toont het belang van die nationaliteiten aan binnen het kader van huwelijksmigraties (Pauwels e.a.., 2007).

Figuur 2.8. Geregistreerde immigraties: verdeling per grote nationaliteitengroepen in 2009

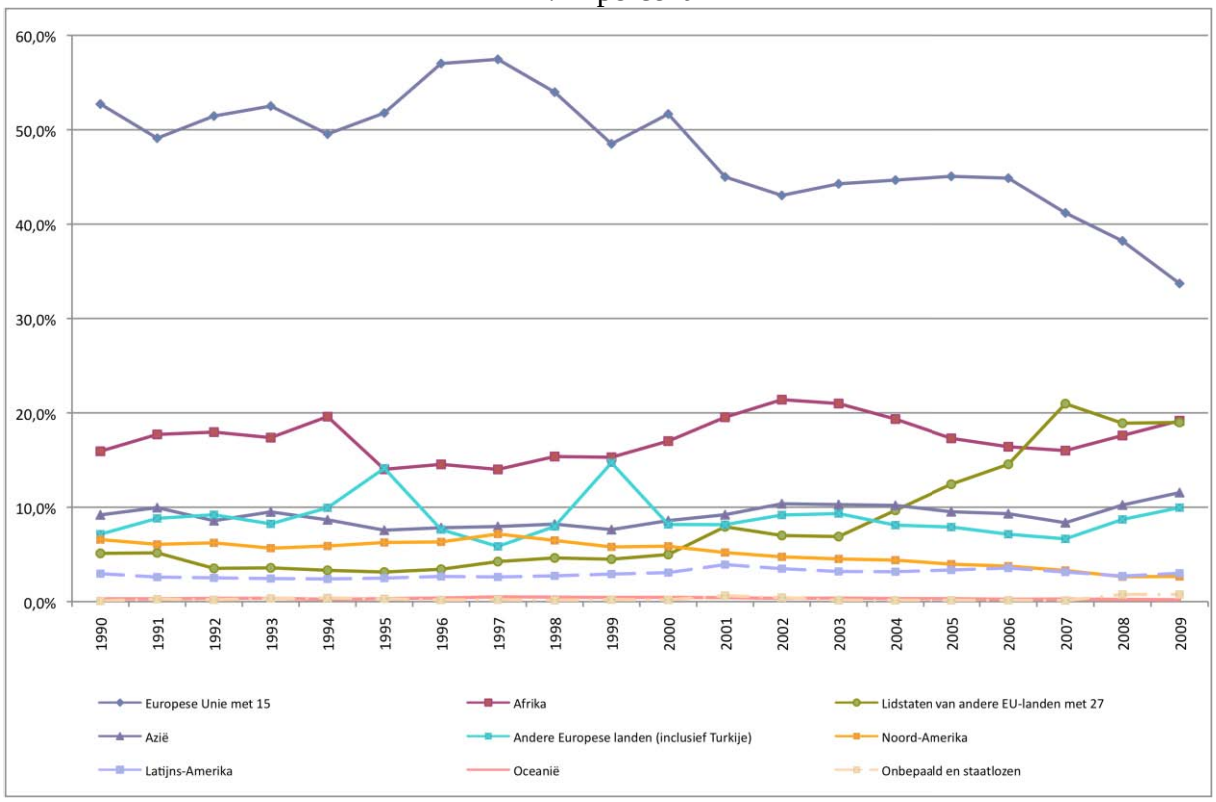


Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.9. Evolutie per geregistreerde grote nationaliteitengroepen, 1990-2009 (uitgezonderd erkende of geregulariseerde asielzoekers tot 2007)
A. Absolute cijfers

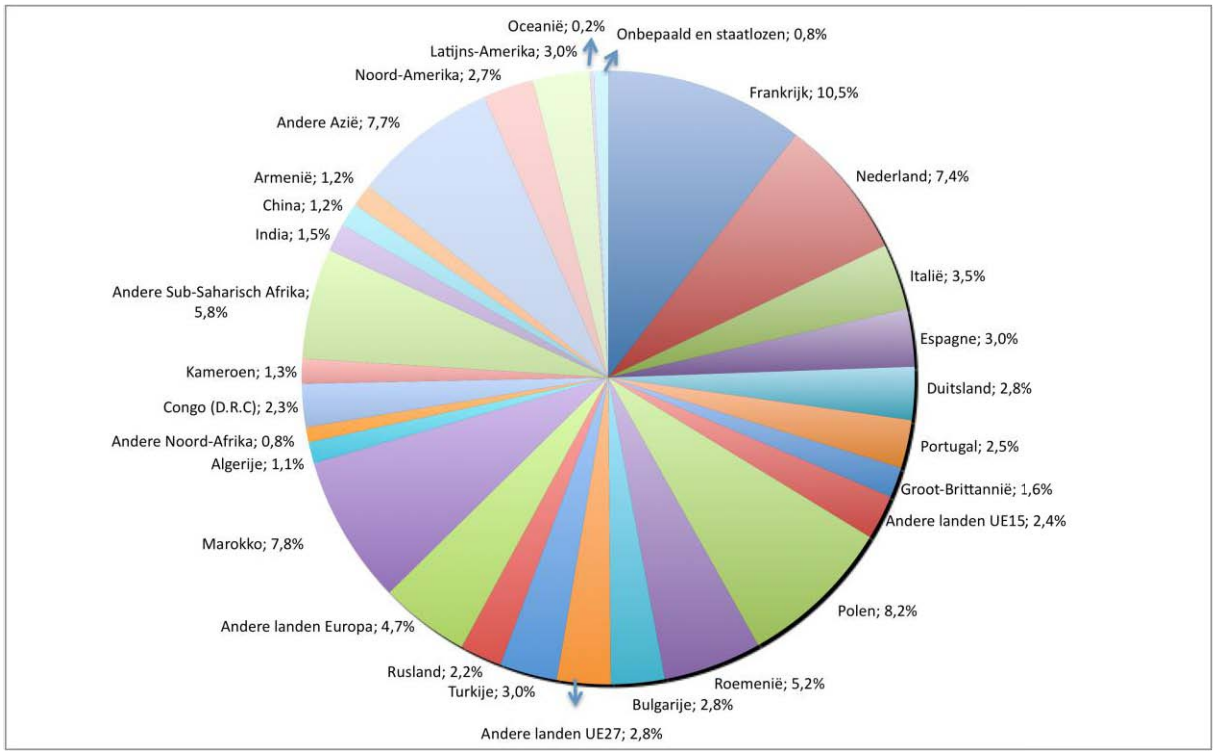


B. in percent



Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.10. Nationaliteit van de geregistreerde immigraties in 2009



Bron: RR – ADSEI

2.1.5.2. Een sterke Europese immigratie[26] die verandert

De jaren 1990 en het begin van het millennium stonden in het teken van de terugkeer van migranten uit Centraal- en Oost-Europa en bij de meeste Europese immigraties gaat het op vandaag nog altijd om onderdanen uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie (Figuur 2.11, tab. 2.1). Eind jaren 1990 en met uitbreiding in mei 2004 is de stroom uit de nieuwe lidstaten en vooral uit Polen sterk gegroeid. Met de toetreding van Roemenië en van Bulgarije in 2007 zijn de binnenkomsten van uit die landen opmerkelijk gestegen (Figuur 2.14). Toch blijven die stromen redelijk beperkt in vergelijking met de instroom uit de oude lidstaten van de Europese Unie. De Europese immigratie afkomstig uit landen die geen deel van de Unie uitmaken, neemt meer chaotische vormen aan. De voornaamste stroom vanuit Turkije is traditioneel de enige niet-EU stroom. Toch viel er in de jaren 1990 een stagnatie vast te stellen. De jaren 1990 werden eveneens gekenmerkt door een sterke instroom van asielzoekers op het ogenblik dat de crisissen in Bosnië en Kosovo het hevigst waren, nl. in het begin en aan het einde van het decennium. Die instroom blijft echter maar tijdelijk en beperkt vergeleken met de continue „golven" van EU-migratie. Deze instroom van asielzoekers wordt vanaf 1995 wat vertekend door het uitsluiten uit de statistieken van de asielzoekers (Figuur 2.11).

In 2009 kwam iets meer dan 1 op 3 EU-immigranten uit een van onze 4 buurlanden (Frankrijk, Nederland, Duitsland en Luxemburg) (Figuur 2.12). Deze nabije migratie evolueert snel en betreft meer dan gewone migratie langs de grenzen. De toename van de migratiestromen vanuit Frankrijk en Nederland is perfect te vergelijken met de niet-Europese stromen. De stroom van immigratie vanuit Frankrijk bereikte reeds pieken tijdens de jaren 1960 maar tijdens de crisis van de jaren 1970 kwam daar verandering in. Hij bereikte een historisch hoogtepunt in 2008 met meer dan 15.000 immigranten, om in 2009 weer licht terug te vallen (13.306 immigranten). In die jaren was Frankrijk het belangrijkste herkomstland voor internationale immigranten (Figuur 2.13). In het geval van de Nederlanders (Figuur 2.13) is de groei meer lineair maar daarom niet minder opvallend. Dat maakt dat een aanzienlijk deel van de legale immigranten in België uit Nederland komt. De instroom ligt onder het Franse niveau, maar is met iets meer dan 9.400 immigranten in 2009 nagenoeg identiek aan de migratiestroom met Polen en Marokkanen.

Naast de buurlanden komt er ook een groot deel van de migraties vanuit andere lidstaten van de Europese Unie met als voornaamste landen Italië, Groot-Brittannië, Portugal en Spanje. De enige nieuwe migratiestromen die zich de laatste jaren opvallend hebben doorgezet zijn die vanuit Polen (instroom van iets meer dan 10.345 personen in 2009), Roemenië (6.568 personen) en Bulgarije (3.592 personen). Het is dus passend de belangrijke toename van de immigratie uit de nieuwe lidstaten van de Unie nogmaals te onderstrepen (Figuur 2.14). Om een idee van haar grootteorde mee te geven, voor hun toetreding in 2003, was de totale omvang van de instroom van uit de – twaalf – landen die Nieuwe Lidstaten worden genoemd, goed voor 7% van het totaal van de binnenkomsten van vreemdelingen terwijl in 2009 hun aandeel goed is voor 19 %. In 2009 stagneerde de instroom uit die nieuwe lidstaten. Hoewel het toch nog te vroeg is om de impact hiervan te evalueren en de verdere evolutie ervan te

[26] In alle tabellen en grafieken valt Turkije binnen de categorie „Europa", conform het statistische gebruik en de classificaties die binnen de Belgische (ADSEI) en de Europese (Eurostat) statistiek worden gehanteerd. We zijn er ons van bewust dat deze classificatie tot controverse kan leiden. Om alle verwarring te vermijden, hebben we beslist een onderscheid te maken tussen onderdanen van de Europese Unie en onderdanen uit de rest van de wereld. In de mate van het mogelijke hebben we ook gepoogd de specifieke situatie van Turkije apart te behandelen.

bepalen, dringt de vaststelling zich op dat de stijgende toename van binnenkomsten van onderdanen van de nieuwe lidstaten onmiskenbaar is (het gaat voornamelijk om Polen, Roemenen en Bulgaren).

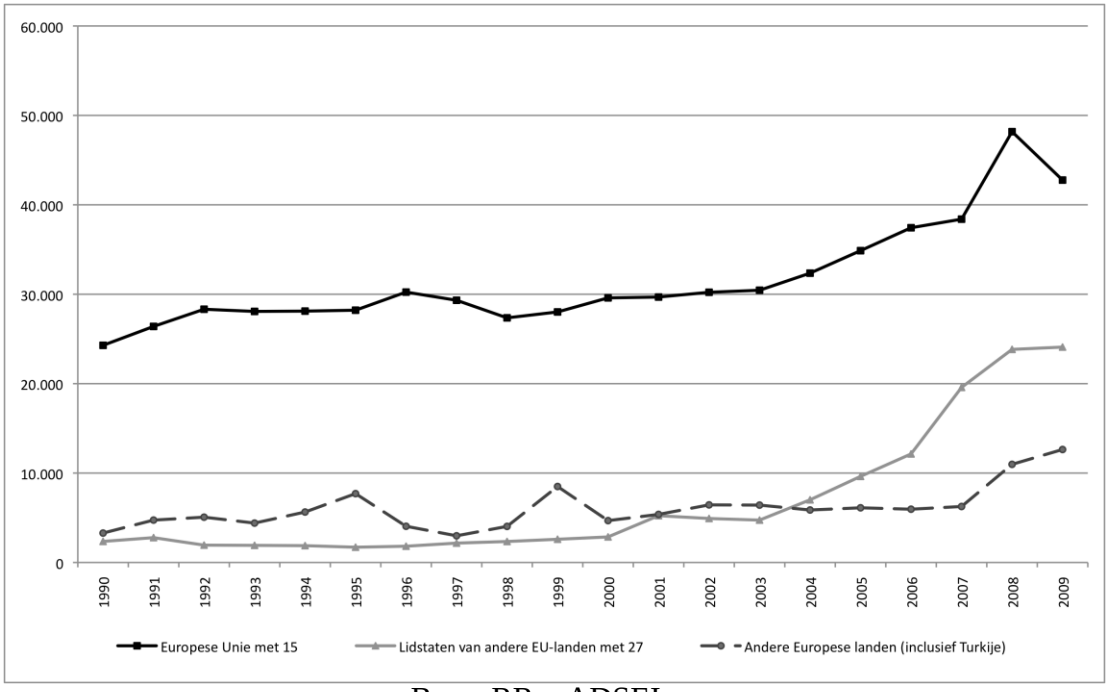
De Turkse immigratie blijft, het gaat immers nog steeds om de tweede niet-EU instroom. Terwijl de instroom van Marokkanen en Turken aan het begin van de jaren 1990 ongeveer gelijk was, is de Turkse migratie veel trager gaan stijgen dan het gemiddelde en in procenten zelf gaan stagneren (Figuur 2.15). Uiteraard heeft de bias die met de uitsluiting van de asielzoekers sinds 1995 samenhangt, een impact voor de Turken gehad[27], terwijl die geen invloed heeft gehad op andere stromen, zoals de stroom vanuit Marokko. Dit verschil alleen is evenwel geen voldoende uitleg voor het verschil in dynamiek. De Turkse asielaanvragen zijn op vandaag immers gering. Terwijl er voor de Marokkanen een duidelijke stijging is, is er bij de Turken sprake van een stagnatie.

Omdat sinds 2008 ook ingeweken asielzoekers op het moment van hun regularisatie in de statistieken worden opgenomen, krijgen we een beter beeld van de instroom uit Rusland en ex-Joegoslavische landen zoals Albanië, Servië en zelfs Kosovo. Zo merken we dat er de voorbije jaren veel asielzoekers uit die Europese landen komen (zie hoofdstuk 3 voor meer details over de asielstatistieken).

We mogen dus algemeen stellen dat de Europese immigratie sterk blijft. Ook al ondergaat de migratie wijzigingen, toch is migratie vooral uit de buurlanden afkomstig en blijft het ritme waarop de wijziging zich doorzet relatief matig. De nieuwe instromen uit Polen en Roemenië, en, in iets mindere mate uit Bulgarije, kenmerken zich door hun dynamiek en verdienen het nader onderzocht te worden. Ze stijgen met een opvallend ritme, op dit ogenblik besluiten trekken over de toekomst van die instroom zou wel nog voorbarig zijn.

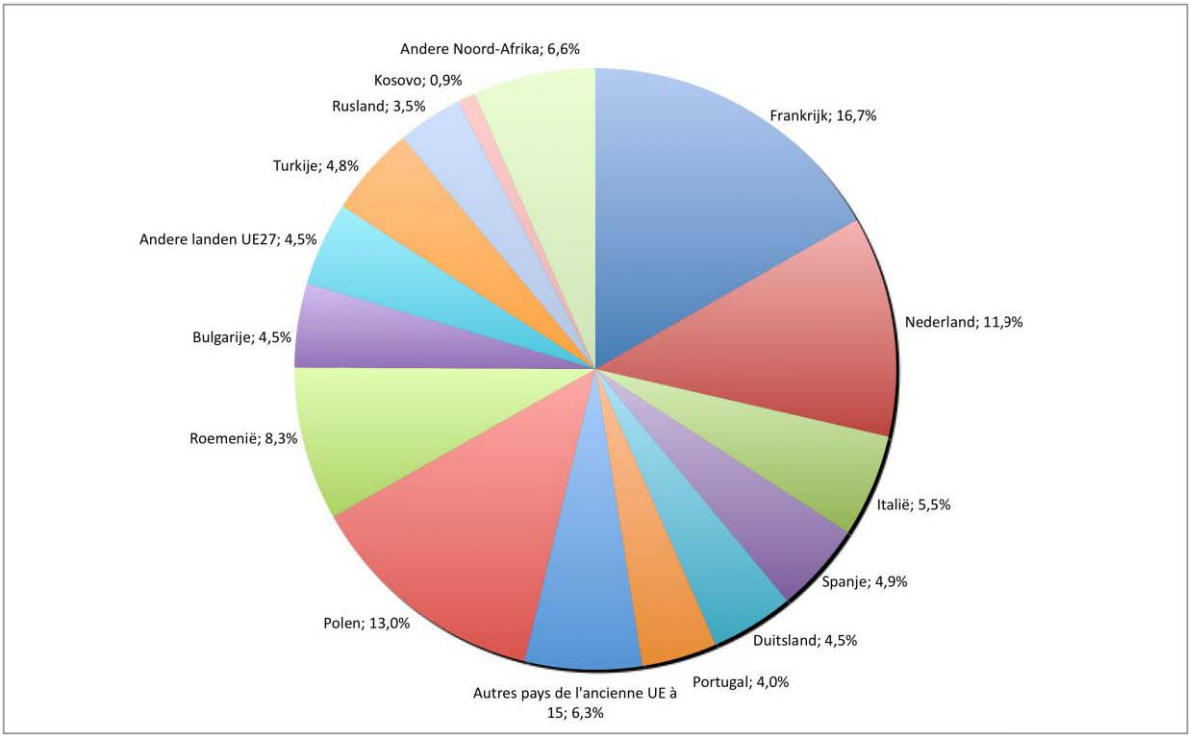
[27] De terugval van de Turkse immigratie in 1995 en de omkering van de tendens (Figuur 2.15 et 2.16) geeft een goed beeld van de bias.

Figuur 2.11. Evolutie per grote nationaliteitengroepen van de Europese immigraties, 1990-2009[28]



Bron: RR – ADSEI

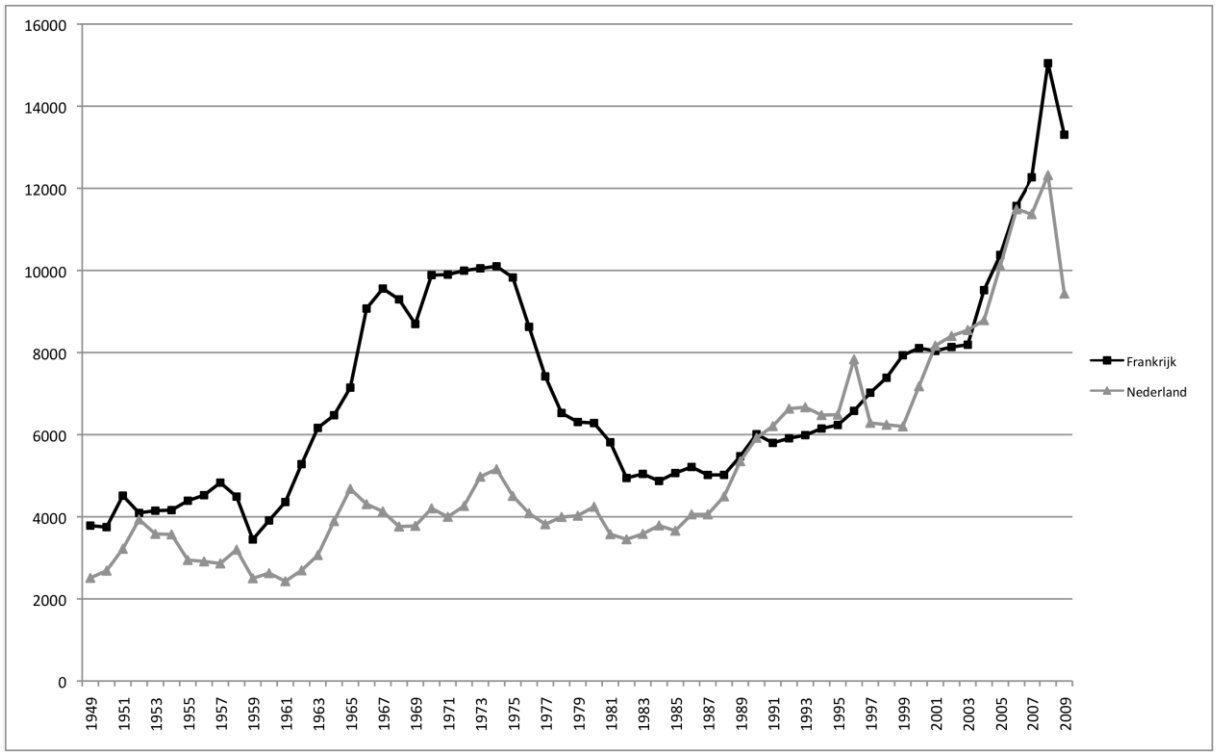
Figuur 2.12. Voornaamste nationaliteiten van Europese immigranten, 2009



Bron: RR – ADSEI

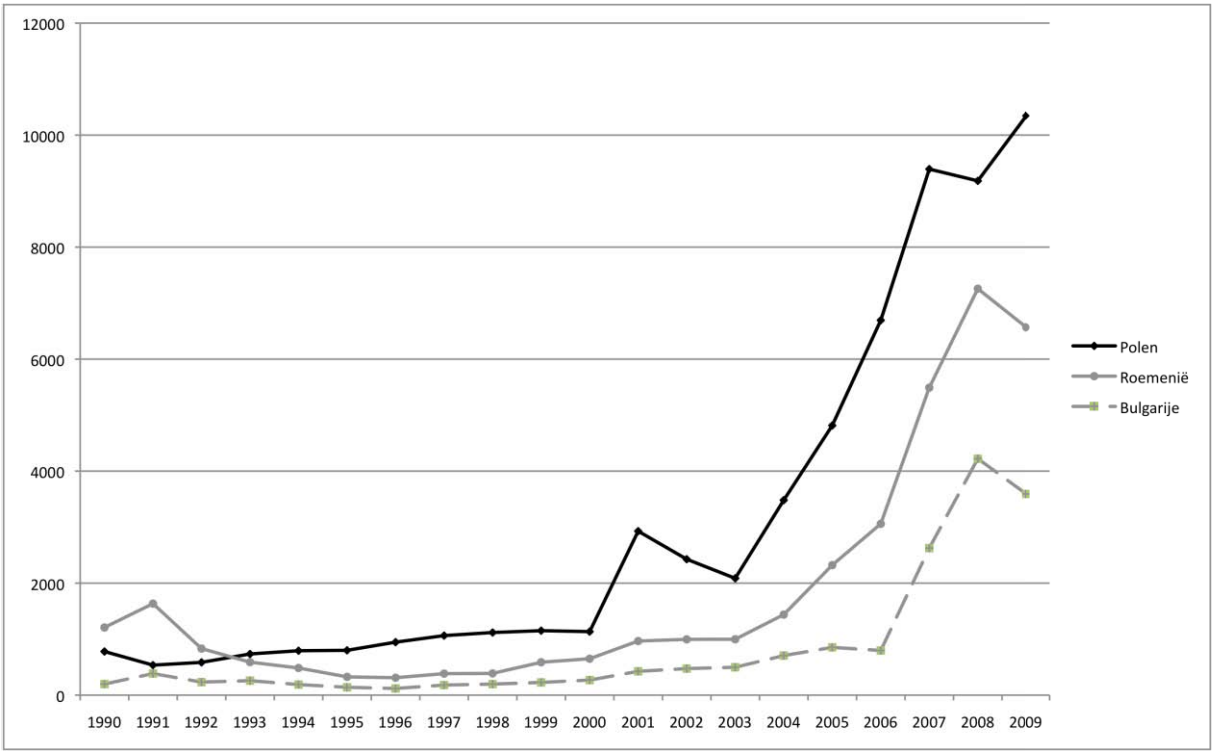
[28] Uitgezonderd asielzoekers en vluchtelingen voor 2008. Sinds 2008 worden erkende en geregulariseerde asielzoekers en vreemdelingen die weer worden ingeschreven omdat ze het land hebben verlaten zonder dat aan te geven, opgenomen in de immigratiecijfers per nationaliteit.

Figuur 2.13. Evolutie van de immigraties van Nederlanders en Fransen, 1949-2009



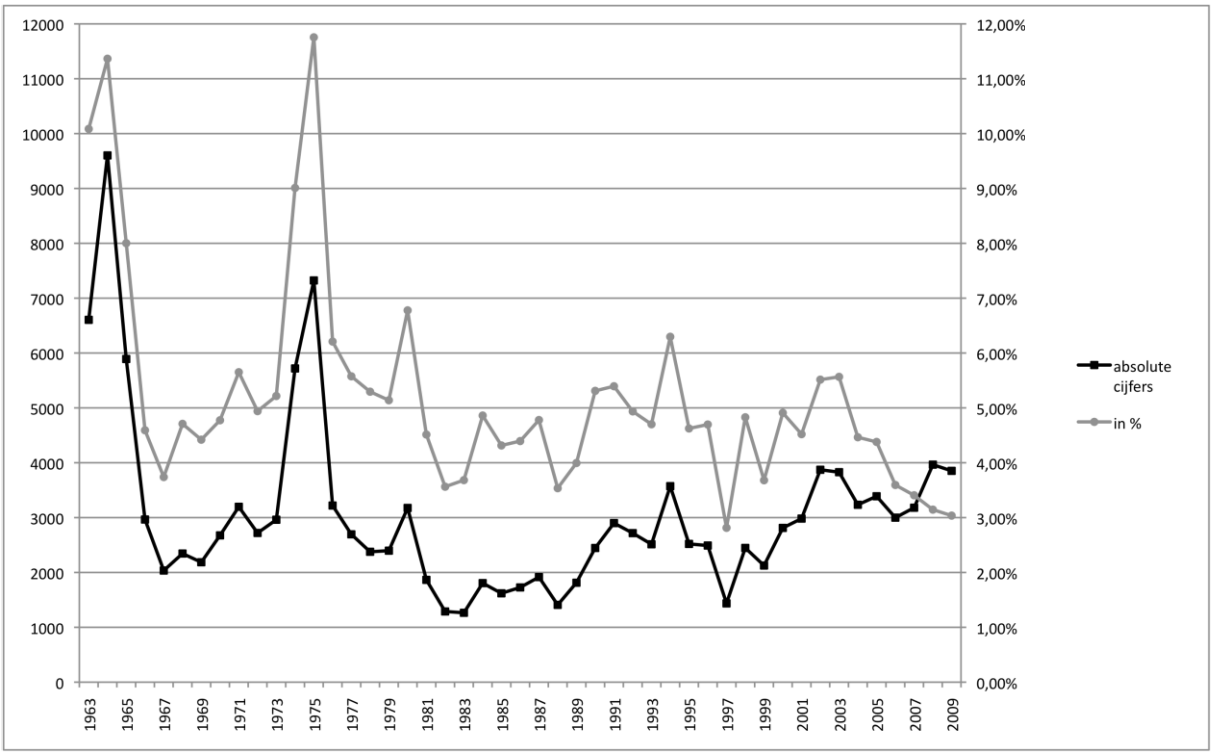
Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.14. Evolutie van de immigraties van Polen, Roemenen en Bulgaren. 1949-2009



Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.15. Evolutie van de immigraties van Turken, 1977-2009



Bron: RR – ADSEI

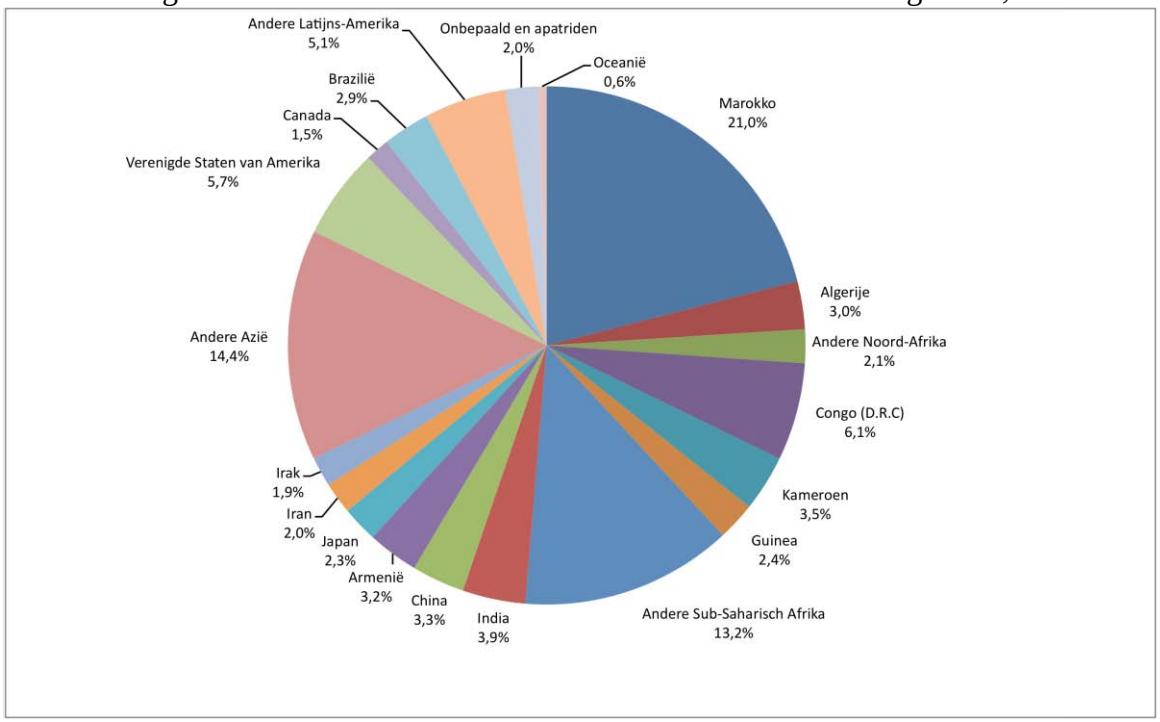
2.1.5.3. Een hernieuwde niet-Europese immigratie

Bij de niet-Europese immigratie valt in de eerste plaats de Marokkaanse immigratie op, die met iets meer dan 8 % van de totale instroom en 21 % van de niet-Europese instroom een vele grotere plaats inneemt dan de andere landen (Figuur 2.16, 2.17). Deze immigratie uit Marokko is voor België intussen een migratie die ver in de tijd teruggaat aangezien ze al meer dan 40 jaar een van de belangrijkste migratiestromen is. Net als voor de immigraties uit andere landen, heeft de Marokkaanse immigratie sterk onder het einde van de arbeidsmigratie te lijden gehad, om halverwege de jaren 1980 geleidelijk aan opnieuw toe te nemen. In tegenstelling tot andere immigraties, werd het einde van de jaren 1990 getekend door een sterke stijging van de instroom (Figuur 2.17), die we bij weinig andere groepen terugvinden. Voor deze heropleving zijn verschillende redenen. Eerst en vooral is er de impact van de uitsluiting van de asielzoekers waardoor, door het penaliseren van andere nationaliteiten, de Marokkaanse immigratie meer opvalt[29]. Het herstel van de Marokkaanse immigratie is vooral te verklaren door de hoge belangstelling voor gezinshereniging. Dat soort migratie werd nieuw leven ingeblazen naar aanleiding van de regularisatiecampagne die in 1999 werd ingezet. Toch verklaart die campagne niet alles aangezien de heropleving van de Marokkaanse immigratie van veel vroeger dateert. Het in stand houden van huwelijksgewoonten die huwelijken van mannelijke en vrouwelijke Marokkanen uit België met mannelijke en vrouwelijke Marokkanen die in Marokko verblijven aanmoedigen, zit daar vermoedelijk voor iets tussen. Recente gegevens over de redenen voor het verlenen van eerste verblijfstitels tonen aan dat in 2008 en 2009 64% van de eerste verblijfstitels aan Marokkanen werden afgeleverd naar aanleiding van een huwelijk (in 51% van de gevallen ging het om

[29] Het aandeel Marokkaanse immigranten daalde licht in 2008, omdat ook erkende of geregulariseerde asielzoekers in de immigratiestatistieken per nationaliteit werden opgenomen.

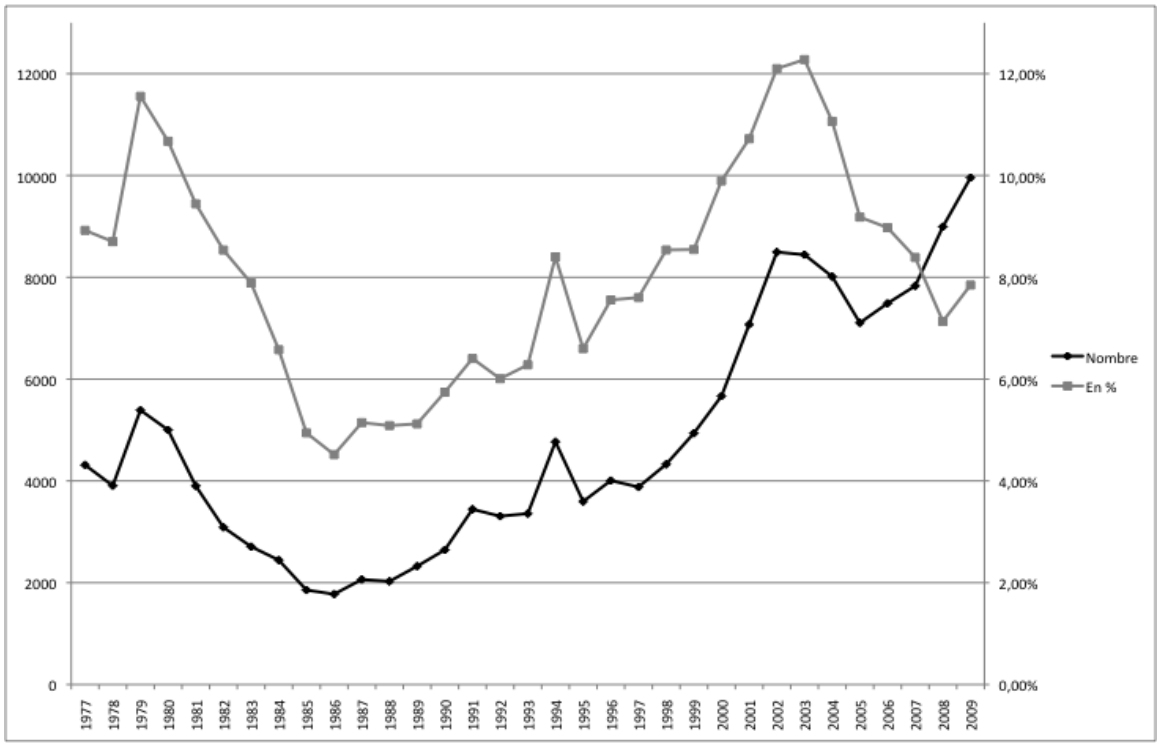
huwelijken met een EU-burger). In 12 jaar tijd, tussen 1990 en 2002, is het Marokkaanse aandeel in de immigratiecijfers meer dan verdubbeld, van 5% naar 12%. Daarna daalde het naar 7,8% tussen 2003 en 2009. (Figuur 2.17) Die daling van het aantal Marokkaanse immigranten is enerzijds te verklaren door een lagere instroom tussen 2003 en 2005, maar ook door de toegenomen immigratie van andere vreemdelingengroepen. Sinds 2006 stijgt het absolute aantal Marokkaanse migranten weer. In 2009 waren dat er bijna 10.000.

Figuur 2.16. Voornaamste nationaliteiten van de niet-EU migranten, 2009



Bron: RR – ADSEI

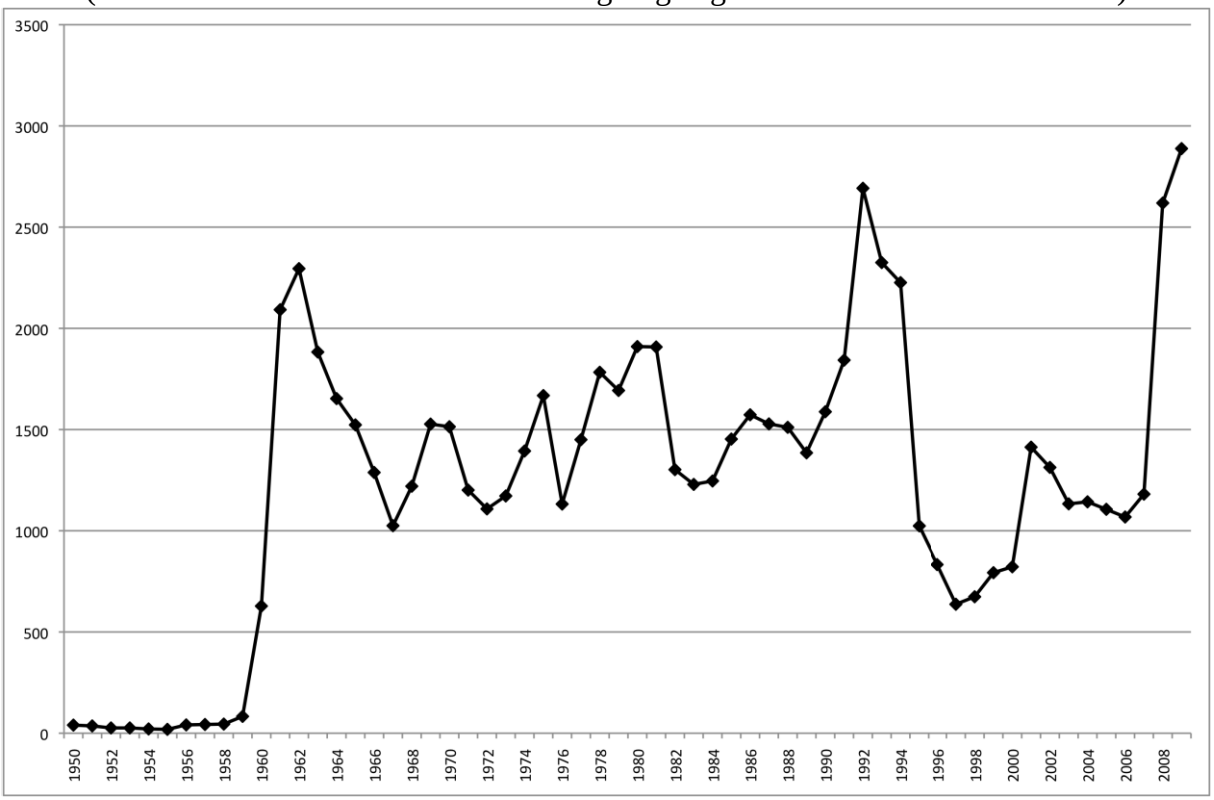
Figuur 2.17. Evolutie van het aantal Marokkaanse immigranten en van het aandeel van Marokkanen in de immigratiecijfers tussen 1977 en 2009



Bron: RR – ADSEI

Indien we abstractie maken van rijke landen zoals de Verenigde Staten en Japan die voor een aanzienlijke maar vaak tijdelijke instroom zorgen, vormen de Congolezen (D.R.C.) de derde immigratiegroep naar België. Ook al zijn ze nog een grote groep als gevolg van de bijzondere banden tussen Congo en België, toch is de Congolese immigratie op basis van de officiële statistieken, numeriek niet meer zo belangrijk als in het verleden. Het is in de eerste plaats het gevolg van de beslissing om vanaf 1995 de asielzoekers niet langer meer als migranten te beschouwen. Op die manier werd het officiële aantal Congolese immigraties tussen 1994 en 1995 meer dan gehalveerd (Figuur 2.18). Door de opeenvolgende politieke crisissen in Congo in de jaren 1990 en de sluiting van de andere immigratie-„kanalen", is de Congolese migratie steeds meer een asielmigratie geworden. Door het wijzigen van de definitie konden ze buiten de statistieken worden gehouden maar daarmee kon het aantal Congolese asielaanvragen, die sinds het begin in de asielkwestie in België een constante zijn, niet worden beperkt. Door de asielzoekers sinds 2008 weer op te nemen in de statistieken voor immigratiestromen zijn de cijfers meer dan verdubbeld en zijn ze bovendien waarheidsgetrouwer. In 2009 sprak de officiële statistiek van 2888 Congolese immigranten, het hoogste aantal officiële immigranten ooit voor die groep. Zelfs al maken de gewijzigde statistische methodes de interpretatie van de immigratie-evolutie complexer, toch is het duidelijk dat de immigratie vanuit Congo vrij groot blijft, ondanks het fenomeen van de heroriëntering van de Congolese immigratie naar andere landen die aantrekkelijker lijken te zijn dan de voormalige koloniale macht.

Figuur 2.18. Evolutie van de immigraties van Congolezen (D.R.C.), 1968-2009
(excl. asielzoekers erkend als vluchteling of geregulariseerd vanaf 1995 tot 2007)



Bron: RR – ADSEI

Het laatste decennium zijn een aantal migratiestromen vanuit Azië bijzonder dynamisch gebleken: het gaat o.m. om migraties vanuit China, India, Pakistan en vanuit Zuid-Oost Azië, vooral Thailand en de Filippijnen. We moeten ook de grotere toestroom van immigranten uit Armenië, Iran, Irak en Afghanistan onderstrepen. Die is sinds 2008 duidelijk merkbaar omdat sindsdien ook de erkende en geregulariseerde asielzoekers in de statistieken worden opgenomen (Figuur 2.16). Deze nieuwe migraties zijn allesbehalve homogeen en lijken zich op verschillende gronden te hebben ontwikkeld.

De eerste Chinese migratiepiek kwam er rond 2001 waardoor China plots op de 5de plaats op de ranglijst van herkomstlanden stond. Nadien ging dit aantal weer sterk dalen (Figuur 2.19). Zoals uit heel wat studies blijkt (Pang, 2005), heeft het gewijzigde beleid inzake toekenning van visa in de Verenigde Staten na de gebeurtenissen van 11 september 2001 ervoor gezorgd dat een deel van de stromen die traditioneel naar de Verenigde Staten trekken, in België zijn terechtgekomen. In de jaren na 2001 vormden de Chinezen ook de grootste groep vreemde studenten aan bepaalde Belgische universiteiten. Deze boom in de Chinese instroom bleek achteraf toch maar tijdelijk. Zitten de Belgische maatregelen om beter de uitreiking van de studentenvisums in China te controleren er voor iets tussen, of heeft het eerder te maken met de aanpassing van de Chinese migratiestromen aan de situatie na 2001? We moeten het antwoord schuldig blijven.

De Indiase migratie heeft niet dezelfde pieken gekend als de Chinese migratie maar de evolutie ervan is daarom niet minder opvallend. Op vandaag tellen we immers meer dan 1.600 Indiase immigraties per jaar (Figuur 2.19). Tegelijkertijd is India, zonder dat dit veel

ruchtbaarheid krijgt, het voornaamste aanvraagland voor visa geworden (Perrin, 2007a). De statistieken met redenen om een verblijfstitel toe te kennen, tonen dat in 2009 58% van de Indiërs om arbeidsredenen een eerste verblijfstitel kreeg. Intussen zijn er dubbel zo veel Indische als Amerikaanse arbeidsmigranten, wat maakt dat Indiërs veruit de grootste groep migranten vormen die om arbeidsredenen naar België komen (zie 2.3). Een zichtbaar symbool van deze instroom is de Antwerpse diamantsector met een sterke Indische aanwezigheid maar ook de instroom van IT- en telecommunicatiespecialisten, o.m. in en rond Brussel. Parallel zien we ook een niet te onderschatten Pakistaanse immigratie die minder aandacht krijgt, ook al lijkt het fenomeen niet minder opvallend.

Figuur 2.19. Evolutie van de immigraties van Chinezen (R.P.), Indiaans en Japanse 1988-2009
(excl. asielzoekers erkend als vluchteling of geregulariseerd vanaf 1995 tot 2007)



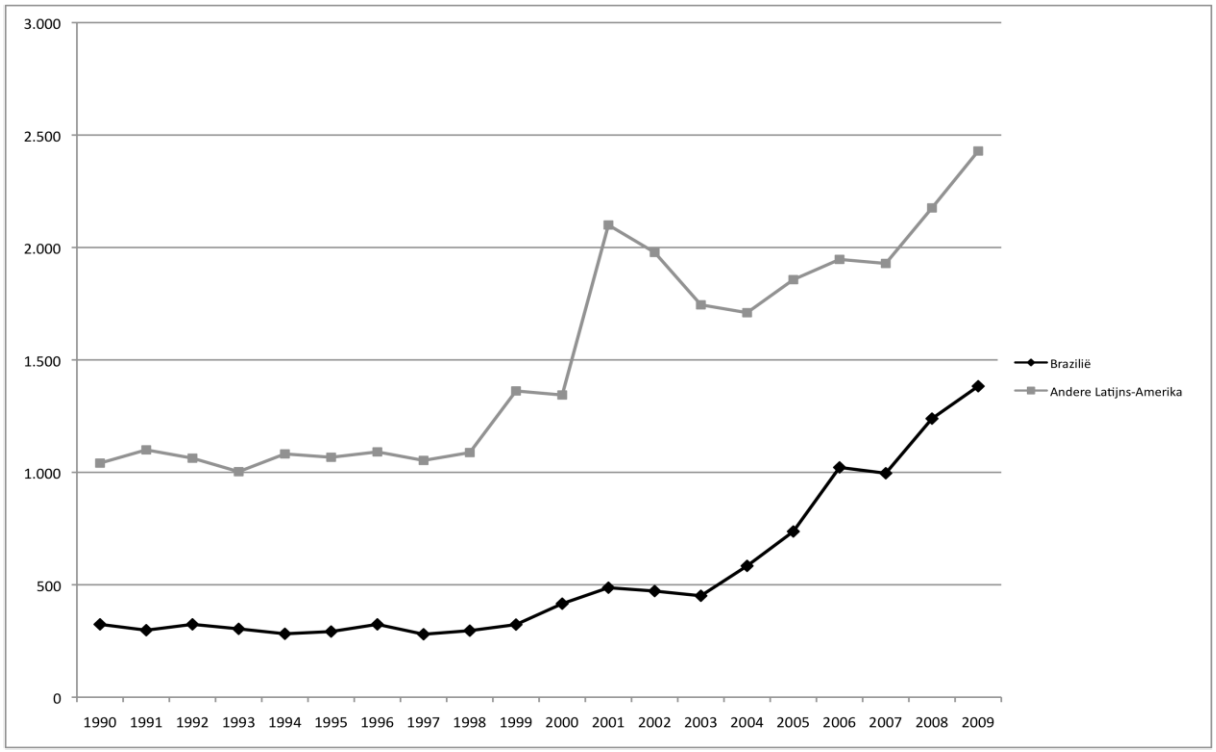
Bron: RR – ADSEI

Naast de Chinese en Indiase migraties, zijn ook de stromen vanuit Zuid-Oost Azië toegenomen, eerst en vooral vanuit de Filippijnen vervolgens vanuit Thailand en Vietnam, die een identiek parcours volgen ook al is de omvang ervan geringer. De specificiteit van deze stromen zou grondig moeten worden onderzocht aangezien het om een vorm van huwelijksmigratie gaat die vaak wordt vergeten. Het gaat hier om huwelijken tussen Belgen en jonge buitenlandse vrouwen die steeds couranter lijkt te worden (Pauwels e.a., 2007). Naast de immigratie van vrouwen uit Zuidoost-Azië neemt ook de instroom van asielzoekers uit het Midden-Oosten (Iran, Irak, Armenië, Afghanistan) de laatste jaren toe. Die instroom is pas sinds 2008 echt duidelijk zichtbaar (tabel 2.1), maar we stellen toch vast dat er al sinds het midden van de jaren 2000 een stijging is van immigranten uit die landen (zie hoofdstuk 4 voor een overzicht).

Andere stromen tekenen zich af of zetten zich door. Het gaat o.m. om de Zuid-Amerikaanse migraties, vooral vanuit Brazilië. De instroom vanuit Brazilië groeide sterk in 2004 en op 6

jaar tijd verdrievoudigde het aantal Braziliaanse immigranten zelfs. In 2003 spraken we nog van 451 immigranten op jaarbasis, in 2009 waren dat er al 1380 (Figuur 2.20). De regularisatiegolf van 1999 heeft ook de instroom van immigranten uit andere Latijns-Amerikaanse landen – voornamelijk uit Ecuador, Colombia en Peru – weer op gang gebracht. We komen later nog terug op de demografische kenmerken en wettelijke motieven van die nieuwe migranten.

Figuur 2.20. Evolutie van immigratie uit Brazilië en andere Latijns-Amerikaanse landen, 1990-2009



Bron: RR – ADSEI

We willen er echter nogmaals op wijzen dat de klassieke statistiek van de legale immigratie niet bepaald de beste manier is om nieuwe stromen te detecteren. Met alle vormen van irreguliere of tijdelijke migraties wordt in die statistieken immers geen rekening gehouden. Nieuwe stromen dienen zich evenwel vaak zo aan, wat betekent dat de nieuwe stromen vaak met vertraging in de statistieken opduiken, verschillende jaren na de reële aanvang van het proces op een ogenblik waarop de immigratie zich stabiliseert en zich op lange termijn bestendigt, of op het ogenblik waarop migranten die hier onwettig verblijven, zijn geregulariseerd. De wijziging van de regularisatiecriteria in 2009 moet de officiële registratie van groepen die eerder in België aankwamen, stabiliseren of zelfs bevorderen. Naast het regularisatieproces van oudere migrantenpopulaties, wijzen we er ook op dat door erkende of geregulariseerde asielzoekers op te nemen in de migratiestatistieken, we een beter inzicht krijgen in de eerdere opleving van immigratiebewegingen uit ex-Joegoslavische landen (Albanië, Servië, Montenegro), Guinee, Kameroen, of uit landen in het Midden-Oosten (Armenië, Irak, Afghanistan, Syrië, Iran).

Tabel 2.1. Geregistreerde immigraties: verdeling per nationaliteit, 1998-2009[30]

Nationaliteit	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Totaal	**68.443**	**68.599**	**77.572**	**82.637**	**81.890**	**85.370**	**90.337**	**96.290**	**129.828**	**164.152**	**166.479**
België	**10.681**	**11.320**	**11.610**	**12.423**	**13.113**	**12.932**	**12.950**	**12.857**	**36.483**	**38.083**	**39.602**
Vreemdelingen	**57.762**	**57.279**	**65.962**	**70.214**	**68.777**	**72.438**	**77.387**	**83.433**	**93.345**	**126.069**	**126.877**
Europa (inclusief Turkije)	**39.111**	**37.133**	**40.294**	**41.581**	**41.602**	**45.231**	**50.615**	**55.531**	**64.233**	**82.983**	**79.489**
Europese Unie met 27	**30.614**	**32.451**	**34.916**	**35.139**	**35.185**	**39.362**	**44.500**	**49.573**	**57.973**	**72.008**	**66.855**
Europese Unie met 15	**28.018**	**29.593**	**29.685**	**30.220**	**30.446**	**32.356**	**34.872**	**37.435**	**38.395**	**48.178**	**42.766**
waaronder											
Duitsland	3.070	3.036	2.883	2.965	2.942	3.307	3.250	3.290	3.385	3.913	3.541
Oostenrijk	258	205	220	258	248	248	254	250	282	295	290
Denemarken	385	408	383	326	339	299	343	318	295	279	269
Spanje	1.163	1.355	1.527	1.503	1.545	1.591	1.827	1.848	1.902	3.095	3.861
Finland	411	462	389	510	388	421	387	377	389	464	419
Frankrijk	7.931	8.108	8.039	8.134	8.187	9.520	10.377	11.570	12.269	15.048	13.306
Groot-Brittannië	3.020	3.222	2.660	2.545	2.496	2.364	2.207	2.015	2.042	2.488	2.023
Griekenland	605	531	554	593	636	601	716	558	495	855	830
Ierland	328	339	344	348	292	278	285	256	228	386	382
Italië	2.603	2.600	2.439	2.310	2.293	2.301	2.459	2.613	2.708	4.499	4.399
Luxemburg	184	189	218	234	231	227	244	301	246	341	258
Nederland	6.200	7.178	8.167	8.403	8.546	8.789	10.109	11.488	11.370	12.321	9.436
Portugal	1.313	1.320	1.347	1.565	1.822	1.907	1.933	2.030	2.293	3.541	3.218
Zweden	547	640	515	526	481	503	481	521	491	653	534
Andere EU-landen met 27	**2.596**	**2.858**	**5.231**	**4.919**	**4.739**	**7.006**	**9.628**	**12.138**	**19.578**	**23.830**	**24.089**
waaronder											
Polen	1.152	1.132	2.929	2.427	2.085	3.481	4.815	6.694	9.393	9.183	10.345
Bulgarije	227	269	425	474	498	706	853	797	2.625	4.222	3.592
Roemenië	587	650	966	996	998	1.438	2.322	3.059	5.491	7.257	6.568
Andere EU-landen met 27	630	807	911	1.022	1.158	1.381	1.638	1.588	2.069	3.168	3.584
Europese landen buiten de Europese Unie (inclusief Turkije)	**8.497**	**4.682**	**5.378**	**6.442**	**6.417**	**5.869**	**6.115**	**5.958**	**6.260**	**10.975**	**12.634**
waaronder											
Bosnië-Herzegovina	47	28	76	77	90	113	99	101	80	288	344
Kroatië	57	41	112	95	60	86	99	96	114	154	137
Macedonië	120	114	185	233	232	201	267	253	251	500	580
Rusland	223	319	445	449	486	492	497	760	783	2.112	2.798
Paspoort ex-USSR	310	260	200	145	124	107	150			48	52
Servië-Montenegro	4.245	70	161	222	259	296	281	465	350	509	596
Kosovo										226	745
Turkije	2.132	2.815	2.987	3.874	3.831	3.237	3.389	2.999	3.180	3.965	3.852
Andere Europa	1.363	1.035	1.212	1.347	1.335	1.337	1.333	1.284	1.502	3.173	3.530
Azië (exclusief Turkije)	**4.406**	**4.917**	**6.074**	**7.281**	**7.072**	**7.385**	**7.370**	**7.772**	**7.801**	**12.902**	**14.655**
China	700	821	1.280	2.127	1.579	1.394	1.225	1.469	1.171	1.477	1.567
India	561	662	852	959	1.101	1.213	1.339	1.516	1.640	2.119	1.863
Japan	956	890	798	820	938	1.083	1.027	999	1.027	1.089	1.068
Pakistan	167	147	283	383	390	564	673	511	456	541	762
Filippijnen	397	410	559	538	399	368	349	435	436	504	513
Thailand	325	373	447	469	553	614	573	546	555	632	618
Armenië								105	123	1077	1503
Irak								37	108	802	880
Iran								180	174	585	940
Andere Azië	1.300	1.614	1.855	1.985	2.112	2.149	2.184	1.974	2.111	4.076	4.941
Afrika	**8.835**	**9.741**	**12.884**	**15.025**	**14.435**	**14.012**	**13.388**	**13.690**	**14.933**	**22.190**	**24.319**
Algerije	425	466	674	710	732	769	725	736	879	1187	1414
Kameroen	207	249	335	468	456	510	618	638	835	1647	1658
Congo (D.R.C.)	793	822	1.413	1.313	1.133	1.143	1.106	1.068	1.181	2619	2888
Ghana	213	273	370	617	387	261	529	411	385	525	496
Marokko	4.936	5.667	7.072	8.495	8.438	8.014	7.106	7.488	7.831	8994	9957
Rwanda	145	177	147	138	207	203	163	192	263	731	671
Tunesië	290	354	440	494	510	445	494	530	567	725	653
Guinea								145	163	817	1132
Andere Afrika	1.826	1.733	2.433	2.790	2.572	2.667	2.647	2.482	2.829	4.945	5.450
Noord-Amerika	**3.347**	**3.360**	**3.430**	**3.331**	**3.110**	**3.181**	**3.073**	**3.137**	**3.081**	**3.327**	**3.381**
Canada	459	566	540	632	628	578	665	584	626	666	698
Verenigde Staten van Amerika	2.888	2.794	2.890	2.699	2.482	2.603	2.408	2.553	2.455	2661	2683
Latijns-Amerika	**1.685**	**1.760**	**2.587**	**2.450**	**2.196**	**2.294**	**2.594**	**2.969**	**2.925**	**3415**	**3812**
Brazilië	323	416	487	472	451	584	737	1.022	996	1239	1383
Andere Latijns-Amerika	1.362	1.344	2.100	1.978	1.745	1.710	1.857	1.947	1.929	2.176	2.429
Oceanië	**256**	**263**	**278**	**241**	**259**	**234**	**240**	**212**	**262**	296	261
Onbepaald en apatriden	**122**	**105**	**415**	**305**	**103**	**101**	**107**	**122**	**110**	956	960

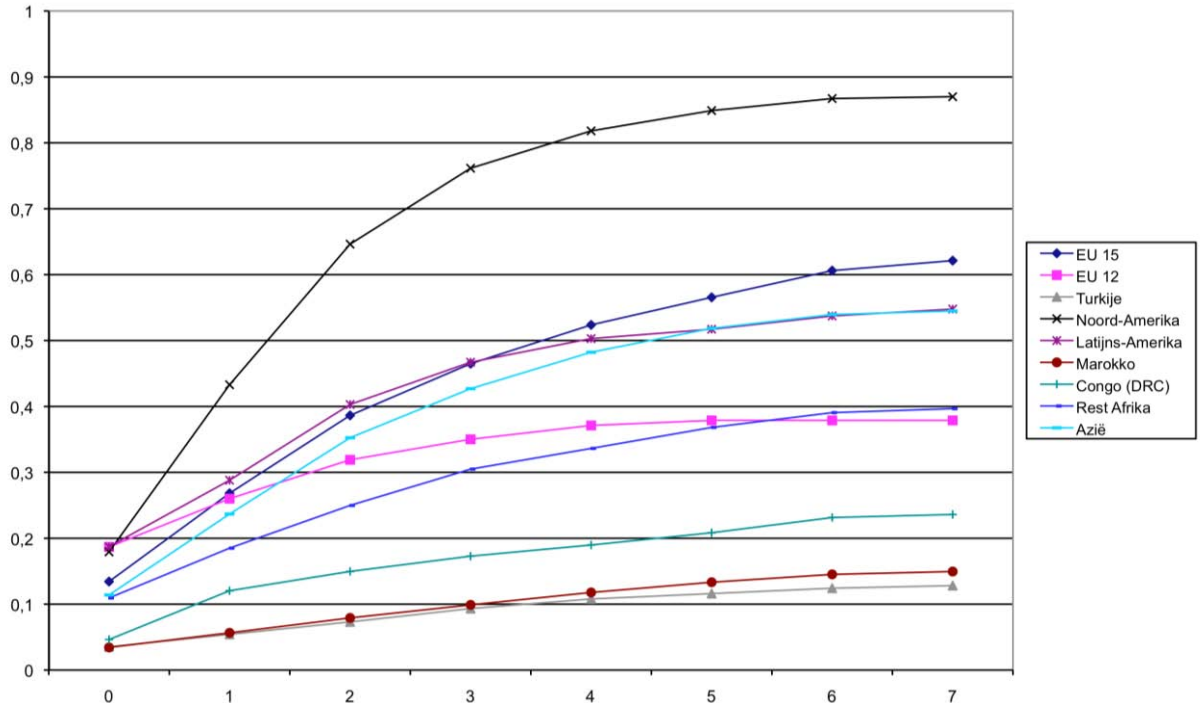
Bron: RR – ADSEI

[30] Uitgezonderd asielzoekers en vluchtelingen voor 2008. Sinds 2008 worden erkende en geregulariseerde asielzoekers en vreemdelingen die weer worden ingeschreven omdat ze het land hebben verlaten zonder dat aan te geven, opgenomen in de immigratiecijfers per nationaliteit.

2.1.6. Intra-Europese mobiliteit en definitieve niet-Europese immigratie?

Om de mobiliteitsverschillen in functie van de herkomst van een individu objectief in overweging te nemen, analyseren we de waarschijnlijkheid van terugkeer op basis van de verblijfsduur en de herkomst van personen. Om de samenhang te onderzoeken tussen terugkeer en verblijfsduur, was een vrij oude cohorte nodig. Wij hebben voor de immigranten uit het jaar 1998 gekozen. Wij stellen meteen grote verschillen tussen de verschillende nationaliteitsgroepen vast. 87% van de Noord-Amerikanen emigreert na een verblijf van zeven jaar. Bij burgers uit de voormalige Europese Unie van 15 gaat het om 62%. Van de Marokkanen en Turken die in 1998 immigreerden, zijn respectievelijk 15% en 13% na een verblijf van zeven jaar opnieuw geëmigreerd (Figuur 21). Dit toont duidelijk aan dat de terugkeerkans sterk verschilt naargelang de herkomstregio van de migranten.

Figuur 2.21 Gecumuleerd emigratiepercentage per nationaliteit en verblijfsduur voor personen die in 1998 immigreerden



Bron: RR – ADSEI

Ook al is de Europese en EU-immigratie goed voor iets meer dan de helft van de instroom in België, ook al is dat typisch voor België in vergelijking met de buurlanden, ook al levert ze een sterke bijdrage tot de groei van het land … toch zien velen deze continentale immigratie als heel verschillend van de niet-Europese. Een vaak gehoorde uitleg is dat deze EU-immigratie niet als immigratie zou moeten worden beschouwd maar eerder als een vorm van mobiliteit op korte termijn die eigenlijk niet meer is dan een interne migratie binnen de Europese ruimte. Los van het subtiele onderscheid in het taalgebruik tussen „mobiliteit“ en „migratie“, kan men proberen het idee te objectiveren, als zou de Europese immigratie enkel een mobiliteit op korte termijn betekenen, terwijl de niet-Europese immigratie enkel een definitieve immigratie zou zijn.

Ondanks de hogere terugkeer van EU-burgers, die in 2008 en 2009 zeer opvallend was, blijft het migratiesaldo meer dan opmerkelijk: +27.422 voor de 27 lidstaten die sinds 2007 de Europese Unie vormen. Het saldo is duidelijk hoger dan dat van Afrika (+ 19.709), het

continent met de laagste emigratiegraad. Het Europese saldo daalde aanzienlijk in 2008 en 2009 onder de 15 oude EU-lidstaten; in de 12 landen die in 2004 en 2007 tot de Europese Unie zijn toegetreden, is het saldo gestabiliseerd. Als we rekening houden met de bevolkingsgrootte stellen we vast dat van de EU-burgers uit een van de 15 oudere lidstaten gemiddeld slechts 5% is geëmigreerd. Voor de onderdanen uit nieuwe lidstaten loopt dat percentage op tot 9%. Die indicator is weliswaar vatbaar voor kritiek. Een groot aantal immigranten uit de EU 15 is tijdens eerdere immigratiegolven in België aangekomen. Onderzoek heeft aangetoond dat hoe langer het verblijf duurt, hoe kleiner de kans op terugkeer wordt (Perrin, 2007b). We mogen er dus van uitgaan dat die intra-Europese mobiliteit vooral betrekking heeft op groepen migranten die zich nog niet zo lang in het land hebben gevestigd.

De re-emigratie (vertrek van een immigrant naar een ander land) onder EU-burgers is hoog, maar we stellen vast dat ook andere nationaliteiten zoals Zwitsers, Amerikanen, Canadezen, Japanners of zelfs Indiërs zeer mobiel zijn. 11 tot 25% van de gemiddelde populatie van die groepen is in 2009 uitgeweken (tabel 2.2). In een breder kader stellen we vast dat burgers uit industrielanden of zogenaamde 'opkomende' economieën vaker terugkeren. Zij waren ooit naar België gekomen om arbeidsredenen (zie 2.3 De wettelijke motieven voor migratie). Recente gegevens over migratiestromen in 2008 en 2009 leren ons dat de instroom van immigranten uit EU-landen en landen die traditioneel veel arbeiders en studenten leveren (Noord-Amerika, Japan, India, China), afremt. Als we dat koppelen aan de hogere terugkeergraad stellen we vast dat het migratiesaldo van die groepen nu negatief of bijna nul is (2.2). Misschien houdt deze trend verband met de terugval van de economische activiteit sinds de crisis van 2008? Deze vraag hangt in elk geval samen met de stelling dat niet enkel de mobiliteit van arbeidsmigranten, maar ook die van studenten verandert naarmate de economische context in een bepaalde regio wijzigt.

Naast de landen die een hoge emigratie hebben, is de terugkeergraad lager voor Afrika, het merendeel van de Aziatische landen en voor verschillende Europese landen die niet tot de EU behoren (tabel 2.2.). De redenen daarvoor hebben we eerder reeds uiteengezet (zie 2.1.4.). Het migratiesaldo voor onderdanen uit niet-EU-landen groeide de voorbije jaren. Vooral voor de traditionele immigratielanden zoals Marokko, Turkije en de Democratische Republiek Congo is het fenomeen opvallend. In het geval van Marokko overschreed het saldo in 2009 de kaap van 8300 immigranten. Niet enkel in de traditionele immigratielanden, met een emigratiepercentage gelijk aan of lager dan 3,5%, is de terugkeergraad laag. We merken ook dat er uit de migrantenpopulaties die van nature veel asielzoekers bevatten - immmigranten uit het voormalige Joegoslavië (Albanië, Kosovo, Servië), Iran, Irak, Armenië, Guinee - heel weinig mensen naar hun land terugkeren. Dat lage cijfer hangt uiteraard nauw samen met de verblijfsreden. Veel van die mensen zijn hier om internationale bescherming te genieten, wat hun kansen op een terugkeer op korte termijn sterk verkleint. Die migranten zijn immers gevlucht voor vervolging en politieke instabiliteit in hun land van herkomst.

Deze analyses tonen duidelijk aan dat de mobiliteit van een migrant afhangt van zijn herkomst, maar ook van de reden van migratie, die dan weer vaak nauw samenhangt met de plek waar hij vandaan komt (zie 2.3). Het lijkt dus relevant om die migratieredenen te koppelen aan een diepgaande studie over de terugkeer van immigranten. Een studie die ook met andere variabelen zoals de verblijfsduur, de leeftijd of het sociaaleconomische statuut rekening houdt. Die analyses moeten ons een beter inzicht verschaffen in de redenen van re-emigratie.

Tabel 2.2. Immigraties, emigraties en migratiesaldo emigratiepercentage per nationaliteitengroep, 2009[31]

Nationaliteit	Immigraties	Emigraties	Migratiesaldo	Emigratie rate
Totaal	**166479**	**103718**	**62761**	**1,0%**
België	**39602**	**45845**	**-6243**	**0,5%**
Vreemdelingen	**126877**	**57873**	**69004**	**5,6%**
Europe	**79489**	**42497**	**36992**	**5,4%**
Europese Unie met 27	**66855**	**39433**	**27422**	**5,6%**
Europese Unie met 15	**42766**	**31355**	**11411**	**5,1%**
waaronder				
Duitsland	3541	3092	449	7,9%
Oostenrijk	290	284	6	11,1%
Denemarken	269	389	-120	12,7%
Spanje	3861	2117	1744	4,8%
Finland	419	422	-3	14,0%
Frankrijk	13306	9109	4197	6,6%
Groot-Brittannië	2023	2395	-372	9,5%
Griekenland	830	715	115	4,8%
Ierland	382	331	51	9,2%
Italië	4399	3043	1356	1,8%
Luxemburg	258	231	27	5,2%
Nederland	9436	6709	2727	5,1%
Portugal	3218	1901	1317	5,9%
Zweden	534	617	-83	13,8%
Andere EU-landen met 27	**24089**	**8078**	**16011**	**9,0%**
waaronder				
Polen	10345	3502	6843	8,8%
Bulgarije	3592	883	2709	7,5%
Roemenië	6568	1811	4757	7,6%
Andere EU-landen met 27	3584	1882	1702	13,3%
Europese landen buiten de Europese Unie (inclusief Turkije)	**12634**	**3064**	**9570**	**3,8%**
dont				
waaronder	580	78	502	2,5%
Kosovo	745	14	731	1,2%
Zwitserland	205	236	-31	11,1%
Rusland	2798	398	2400	3,2%
Albanië	979	66	913	1,9%
Turkije	3852	1367	2485	3,5%
Servië	573	43	530	2,2%
Andere Europa	2902	862	2040	4,9%
Azië (exclusief Turkije)	**14655**	**5589**	**9066**	**8,8%**
waaronder				
China	1567	1032	535	12,2%
India	1863	1326	537	19,4%
Japan	1068	1223	-155	26,6%
Pakistan	762	130	632	3,4%
Thailand	618	199	419	6,4%
Armenië	1503	57	1446	1,3%
Irak	880	53	827	1,8%
Andere Azië	6394	1569	4825	5,3%
Afrika	**24319**	**4610**	**19709**	**3,0%**
waaronder				
Algerije	1414	254	1160	2,9%
Kameroen	1658	276	1382	4,1%
Congo (D.R.C.)	2888	586	2302	3,4%
Rwanda	671	112	559	3,5%
Marokko	9957	1640	8317	2,0%
Guinea	1132	49	1083	1,4%
Togo	560	38	522	1,8%
Andere Afrika	6039	1655	4384	5,6%
Noord-Amerika	**3381**	**3298**	**83**	**23,4%**
waaronder				
Canada	698	612	86	22,1%
Verenigde Staten van Amerika	2683	2686	-3	23,7%
Latijns-Amerika	**3812**	**1537**	**2275**	**10,0%**
waaronder				
Brazilië	1383	538	845	11,0%
Ecuador	543	82	461	3,3%
Andere Latijns-Amerika	1886	917	969	11,4%
Oceanië	**261**	**249**	**12**	**25,7%**
Onbepaald en staatlozen	**960**	**93**	**867**	**1,8%**

Bron: RR - ADSEI

[31] Het emigratiepercentage meet het deel van de gemiddelde populatie dat emigreerde in de loop van het jaar. Het wordt als volgt berekend: emigraties in 2009 / ((pop. op 1 jan. 2009+ pop. 1 jan. 2010)/2)

2.2. Demografisch portret van de migranten

2.2.1. De leeftijd van de migratie

De meeste migranten komen tussen hun 20 en 40 jaar in België aan (56 % van de instroom in 2009) met als modale leeftijdsgroep[32], de immigranten van 25 tot 29 jaar. Deze immigranten waren soms in gezelschap van kinderen, onder wie een niet gering aantal jonge kinderen. Het aantal van deze kinderen moet evenwel niet worden overschat. De min 20-jarigen vertegenwoordigen 22% van de instroom (Figuur 2.22).

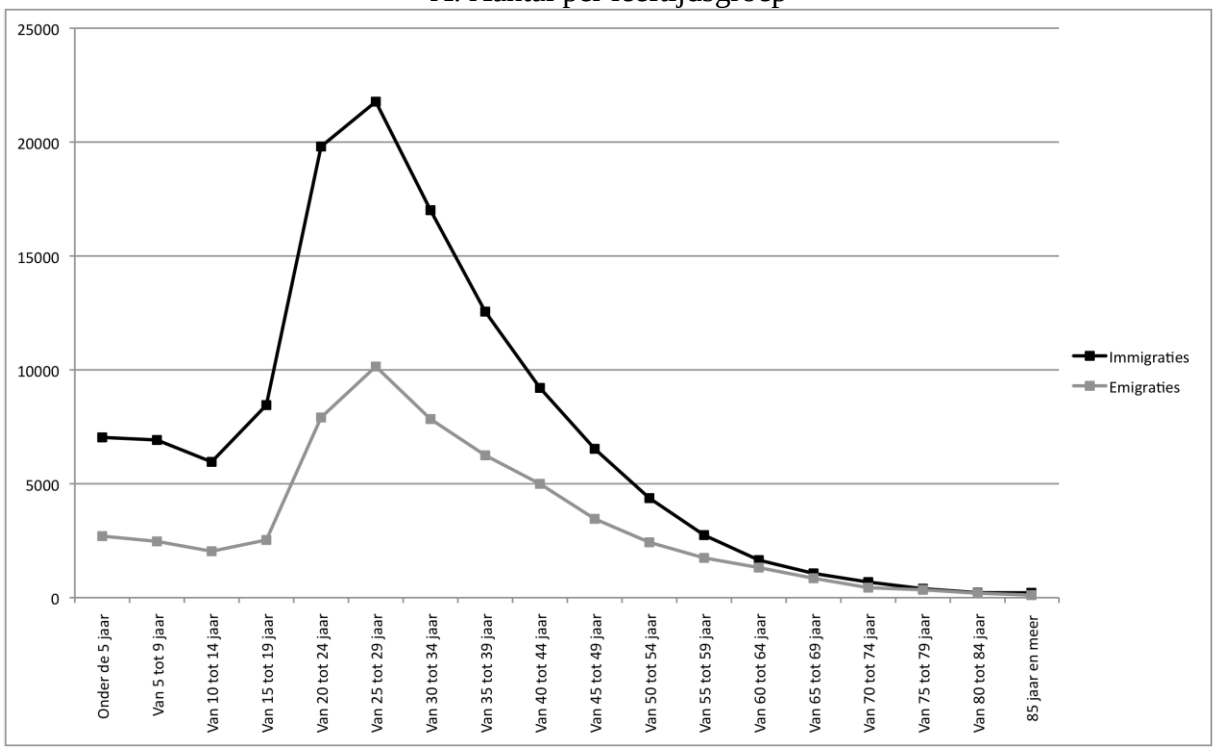
Wanneer ze opnieuw vertrekken, doen de vreemdelingen dat over het algemeen kort na hun aankomst. De kans dat ze opnieuw vertrekken is immers het grootst bij vreemdelingen die nog niet lang in het land verblijven. Hoe langer hun verblijf duurt, hoe kleiner die kans (Perrin, 2007b). In tegenstelling tot bepaalde voorspellingen, zijn er toch een aantal die terugkeren op het ogenblik dat ze de pensioensgerechtigde leeftijd hebben bereikt. Dit aantal blijft echter beperkt (Figuur 2.22). Algemeen gezien stellen we bij de 20- tot 35-jarigen de grootste migratiewinst vast. Die leeftijdscategorie vertegenwoordigt 47% van de ingeweken vreemdelingen in 2009.

Door de moeilijke registratie van het vertrekcijfer kunnen bij de betrouwbaarheid van de gegevens over de emigraties vragen worden gesteld. Wegens de ambtshalve schrappingen en de schrappingen wegens het niet verlengen van een verblijfstitel, moet de invloed van deze bias op middellange termijn terug te dringen. Het is overigens vanzelfsprekend dat dat soort gegevens geen rekening houden met bepaalde vormen van multi-verblijfplaatsen waarbij verblijfsperiodes in België met verblijfsperiodes in het herkomstland worden afgewisseld.

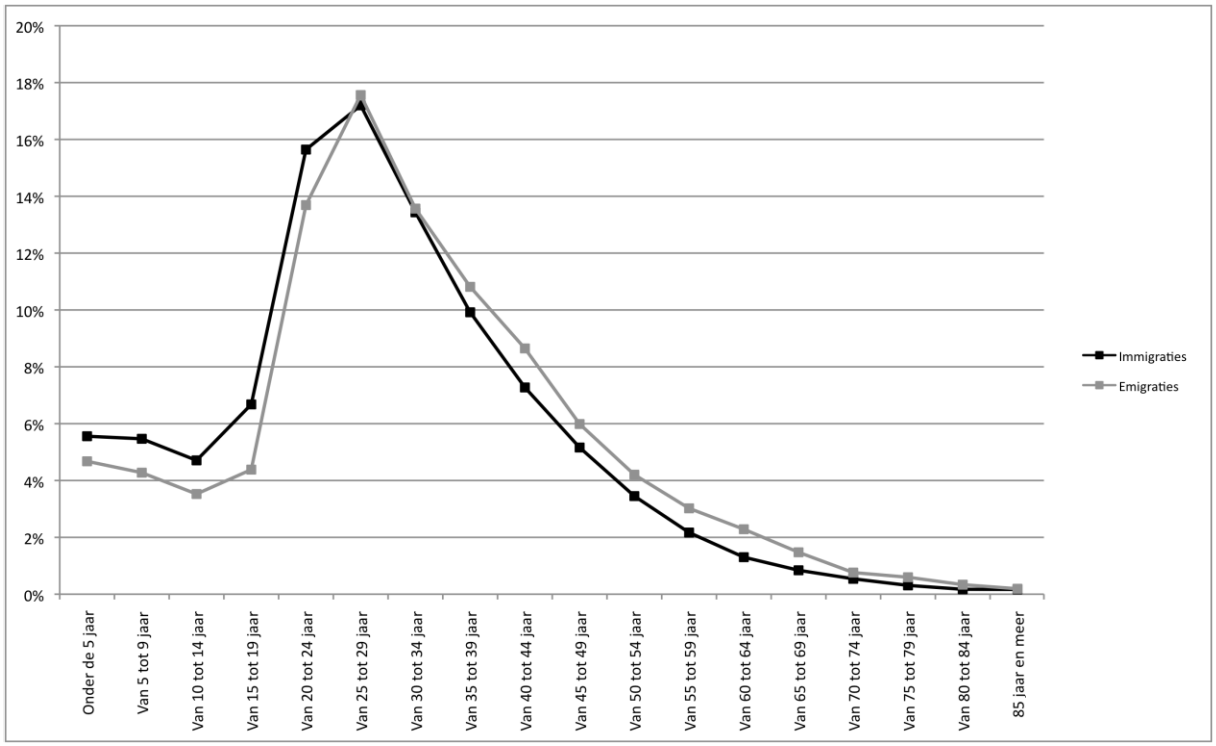
[32] De modale leeftijd bij de immigratie is de leeftijd waarop de instroom het grootst is.

Figuur 2.22. Leeftijd bij de immigratie en de emigratie van vreemdelingen, 2009

A. Aantal per leeftijdsgroep



B. Cijfer (in %) [33]



Bron: RR – ADSEI

[33] De gegevens geven de kalender van de fenomenen weer. De verschillende intensiteiten van immigratie en emigratie (het vertrekcijfer is minder hoog dan de instroom) werden geneutraliseerd door het gebruik van percentages waarbij het vertrekcijfer en de instroom per leeftijd in verband werden gebracht met het totale vertrekcijfer en de totale instroom.

De leeftijd bij aankomst varieert sterk afhankelijk van de nationaliteit. Tussen de migratiemodellen voor EU- en niet-EU-burgers zijn er geen opmerkelijke verschillen. Vaak zijn het jonge volwassenen tussen 20 en 35 jaar die met hun kinderen migreren. Dat het aantal migranten tussen 40 en 59 jaar iets hoger ligt voor EU-burgers is wel opvallend. Ook het aantal kinderen uit niet-EU-landen is iets lager dan de immigratie van minderjarigen uit EU-lidstaten (Figuur 2.23A).

Als we de leeftijd van de immigranten per nationaliteit in detail bekijken, is vooral de instroom van jonge Turken interessant. Meestal gebeurt de immigratie hier naar aanleiding van een huwelijk met een relatief jonge partner (Figuur 2.23 B)[34]. Het klopt dat bepaalde huwelijksgewoontes ook een groot deel van de Marokkaanse instroom verklaren, maar daar ligt de immigratieleeftijd toch iets hoger. Wat de kinderen betreft, dient er te worden op gewezen dat we voor de Marokkanen en de Turken (de grootste groep niet-EU-burgers) niet langer in een fase van de migratiecyclus zitten waar het gezin vóór de migratie in het land van herkomst wordt opgebouwd, wat meteen verklaart waarom deze groepen zo weinig geïmmigreerde kinderen tellen. Op vandaag is het vaak zo dat de partner in het land van herkomst wordt gekozen maar het samenwonen en het begin van het koppelleven beginnen meestal in België, waar dus ook de kinderen worden geboren.

Andere groepen hebben meer bijzondere immigratieprofielen per leeftijd. Bij de Amerikanen is er een opvallende piek bij de 20- tot 24-jarigen. Het merendeel van hen zijn studenten die naar hier komen voor buitenlandse studies (Figuur 2.23B). De grote instroom van kinderen wijst op gezinsmigratie, waarschijnlijk gekoppeld aan de beroepsmobiliteit van de ouders.

Als we de groepen die traditioneel veel asielzoekers tellen onder de loep nemen, merken we sterke verschillen in de immigratiecijfers per leeftijdscategorie. Zo zijn er bij de Russen en Armeniërs heel wat gezinsmigranten (Figuur 2.23 C)[35]. Ook opvallend is dat immigranten uit Guinee gemiddeld duidelijk jonger zijn dan inwijkelingen uit Congo. 42% van de Congolese immigranten is tussen 25 en 40 jaar oud.

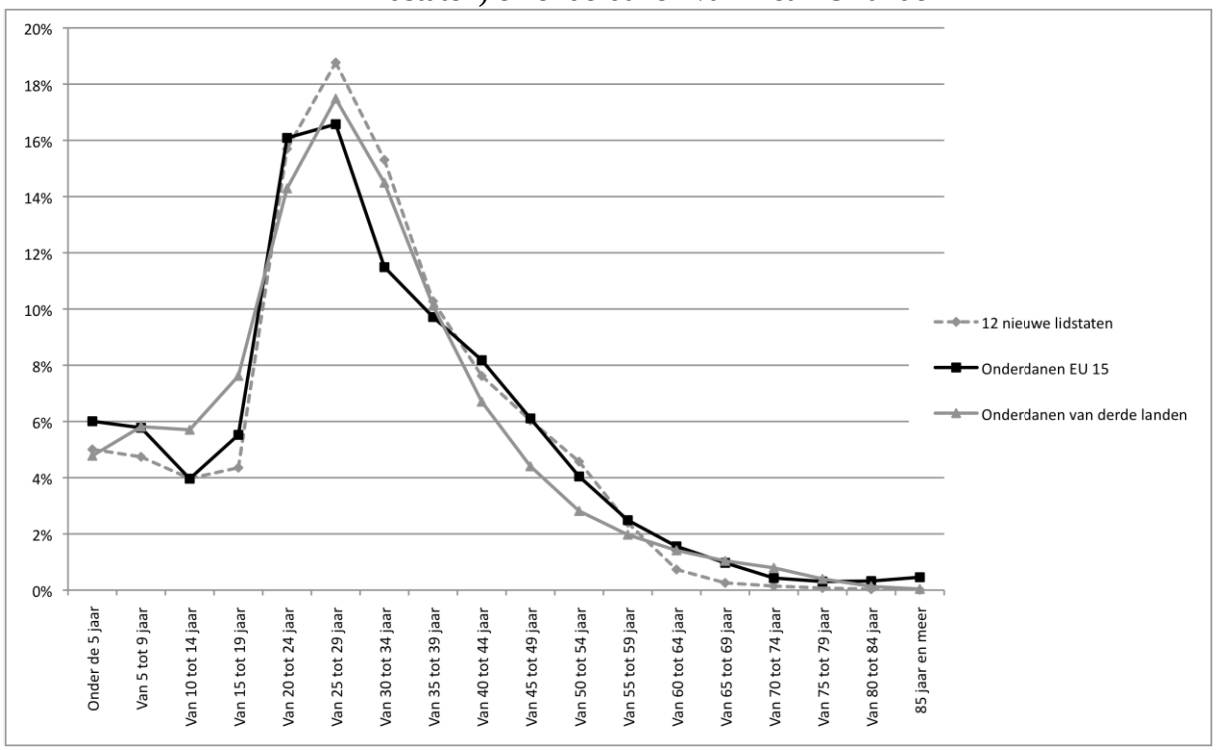
Deze analyses tonen aan dat bepaalde migrantenpopulaties heel specifieke immigratieprofielen per leeftijdscategorie hebben. Dat is te verklaren door de herkomst van de migrant en de reden voor migratie, twee begrippen die niet helemaal los van elkaar staan. Buiten het specifieke karakter van bepaalde groepen concentreert de wettelijke immigratie in België zich toch vooral rond de actieve leeftijdscategorieën.

[34] Verschillende auteurs wezen er al op dat er binnen de Turkse gemeenschap vaak jong gehuwd wordt (Schoenmaeckers et al. 1999 ; Deboosere, P., Lesthaeghe, R et al., 2009).

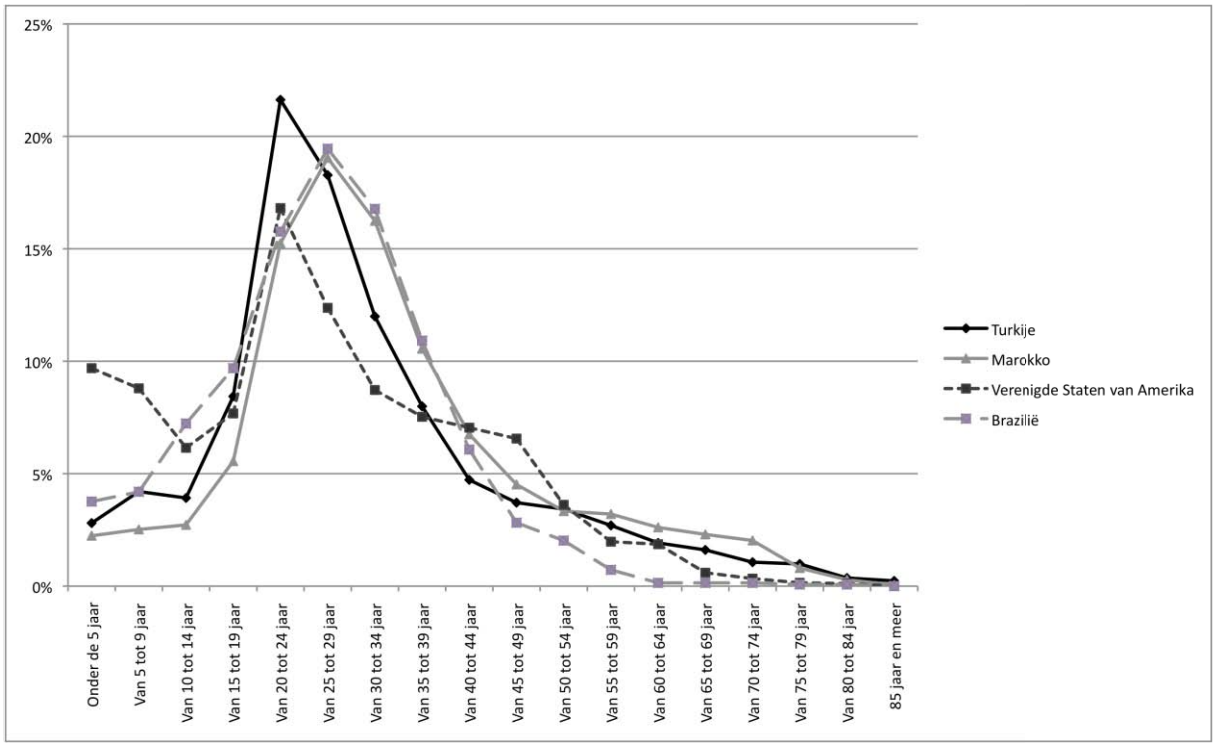
[35] Omdat registerwijzigingen de erkenning of de regularisatie van asielzoekers illustreren, is er een tijdsverschil tussen de daadwerkelijke aankomstdatum en het moment waarop die populaties in de statistieken worden opgenomen. Het is bijgevolg niet uitgesloten dat sommige kinderen van asielzoekers in België zijn geboren. In hoofdstuk 3 komen we in detail terug op de leeftijdsspreiding bij de asielzoekers.

Figuur 2.23. Leeftijd bij de immigratie van de vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2009

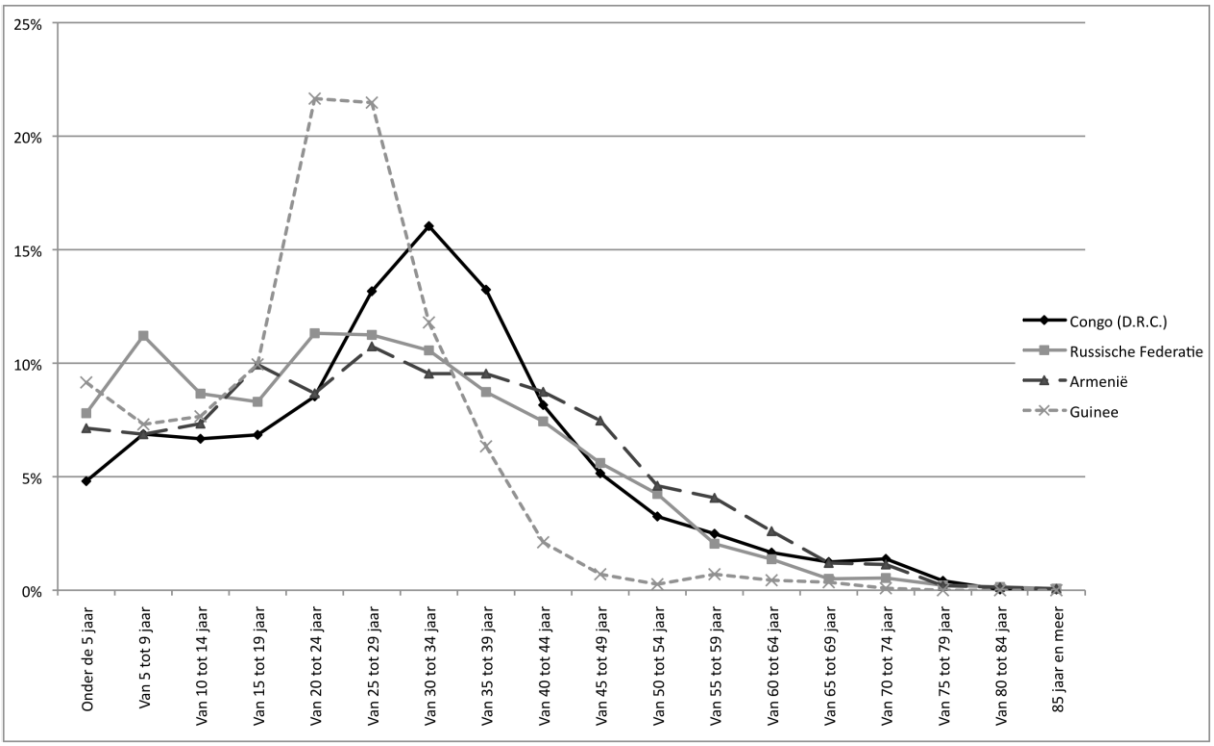
A. Onderdanen van de EU 15, nieuwe onderdanen van de EU (van de 12 nieuwe lidstaten) en onderdanen van niet-EU-landen



B. Marokkanen, Turken, Brazilianen en Amerikanen



C. Russen, Armeniërs, Congolezen, Guinëers



Bron: RR – ADSEI

2.2.2. De vervrouwelijking van de immigratie

De immigratie tijdens de 30 jaar na de oorlog was vooral een zaak van mannen. De crisis in de jaren 1970 en de nieuwe migratiestromen die daarna op gang zijn gekomen, hebben tot een opvallende vervrouwelijking van de immigratie geleid, in die mate dat de meerderheid van de nieuw geregistreerden in 1995 vrouwen waren (Figuur 2.24). Deze vervrouwelijking van de immigratie werd nog in de hand gewerkt door de gezinshereniging waarvan de echtgenotes van de arbeidsmigranten als eerste gebruik hebben gemaakt. Tussen 2003 en 2007 ging het aandeel vrouwelijke immigranten weer omlaag. In 2007 bedroeg het nog 47,95%. De twee daaropvolgende jaren steeg het aandeel vrouwen opnieuw. In 2009 was 49,6% van de geïmmigreerde vreemdelingen vrouwelijk. Eind jaren 1980[36] emigreerden er duidelijk meer mannen dan vrouwen. Die trend is het opvallendst tussen 1988 en 1994: in die periode steeg het aandeel mannen in de emigratiecijfers van 54% naar 56%. Die „vermannelijking" nam in 1995 weer licht af en sindsdien varieert het aandeel mannelijke emigrerende vreemdelingen[37] tussen 52,5% en 54% (Figuur 2.24).

De vervrouwelijking van bepaalde stromen heeft ongetwijfeld te maken met de nieuwe migratievormen en –stromen waar vrouwen een centrale plaats innemen. Een kenmerkend

[36] De emigratiecijfers omvatten enerzijds de vertrekken die door vreemdelingen worden aangegeven en anderzijds de administratieve schrappingen van vreemdelingen die aan het einde van hun wettelijke verblijfsperiode zijn.

[37] De vervrouwelijking van de emigraties in 1995 hangt samen met de oprichting van het wachtregister en het schrappen van asielzoekers uit de statistieken voor legale immigratie.

voorbeeld is de instroom uit Zuidoost-Azië. In 2008 en 2009 was meer dan 80% van de immigranten uit Thailand en de Filippijnen vrouw.

Ook uit Oost-Europa immigreren meer vrouwen dan mannen. In 2008 en 2009 was ongeveer 58% van de immigranten uit Rusland, 67% uit Oekraïne en 65% uit Wit-Rusland vrouwelijk. De jaren daarvoor was het aandeel vrouwen binnen die immigrantengroepen zelfs nog groter. De daling van het aantal vrouwelijke immigranten hangt ongetwijfeld samen met het feit dat nu ook de erkende en geregulariseerde asielzoekers in de statistieken worden opgenomen. We stellen vast dat de verhouding tussen mannen en vrouwen bij vroegere asielzoekers zowat in evenwicht is. Nog opvallend is de sterke vertegenwoordiging van vrouwen bij de Latijns-Amerikaanse immigranten. In 2008 en 2009 was 60% van de immigranten uit dat werelddeel vrouwelijk[38].

Hoe dan ook, het is duidelijk dat de immigratiestromen uit de nieuwe EU-lidstaten sinds kort een vervrouwelijking ondergaan. In de vorige versie van dit verslag spraken we nog van een vermannelijking van de instroom uit die landen net na hun toetreding tot de EU (Figuur 2.25). We vermoeden dat die vervrouwelijking toe te schrijven is aan gezinsmigratie. Veel vrouwen uit de nieuwe EU-landen volgen nu hun mannen, die vlak na de toetreding tot de EU al waren vertrokken. Al is er duidelijk ook een meer onafhankelijke stroom van vrouwelijke immigranten, die om arbeidsredenen of voor hun studies naar hier komen.

Bij enkele landen is er nog een oververtegenwoordiging van mannelijke migranten maar dit aantal lijkt af te nemen. Het gaat vooral om landen van de Europese Unie (o.m. Portugal, Italië, Nederland en Groot-Brittannië). Ook uit enkele niet-Europese landen is de migratie nog vooral een mannenzaak (zoals uit India, Tunesië, Irak en Algerije).

We onderstreepten het al voor de instroom uit Oost-Europa: het opnemen van erkende en geregulariseerde asielzoekers in de migratiestatistieken per nationaliteit kan invloed hebben op de man-vrouwverhouding binnen een migratiestroom. Het klopt dat er vanuit Afghanistan en Irak vooral mannen immigreren, maar we moeten er toch ook op wijzen dat die statistieken zijn beïnvloed door mannen uit de categorie 'registerwijzigingen', die asielzoekers bevat die hier al langer zijn. De vrouwen zijn dan weer sterker vertegenwoordigd in de statistieken voor aangegeven immigraties. Zo was de immigratie uit Afghanistan en Irak in 2007 grotendeels vrouwelijk, omdat enkel rekening werd gehouden met de aangegeven immigraties. Voor veel groepen asielzoekers stellen we vast dat eerst de mannen naar België komen om internationale bescherming vragen. Nadien vervrouwelijkt de immigratiestroom door de vele gezinsherenigingen.

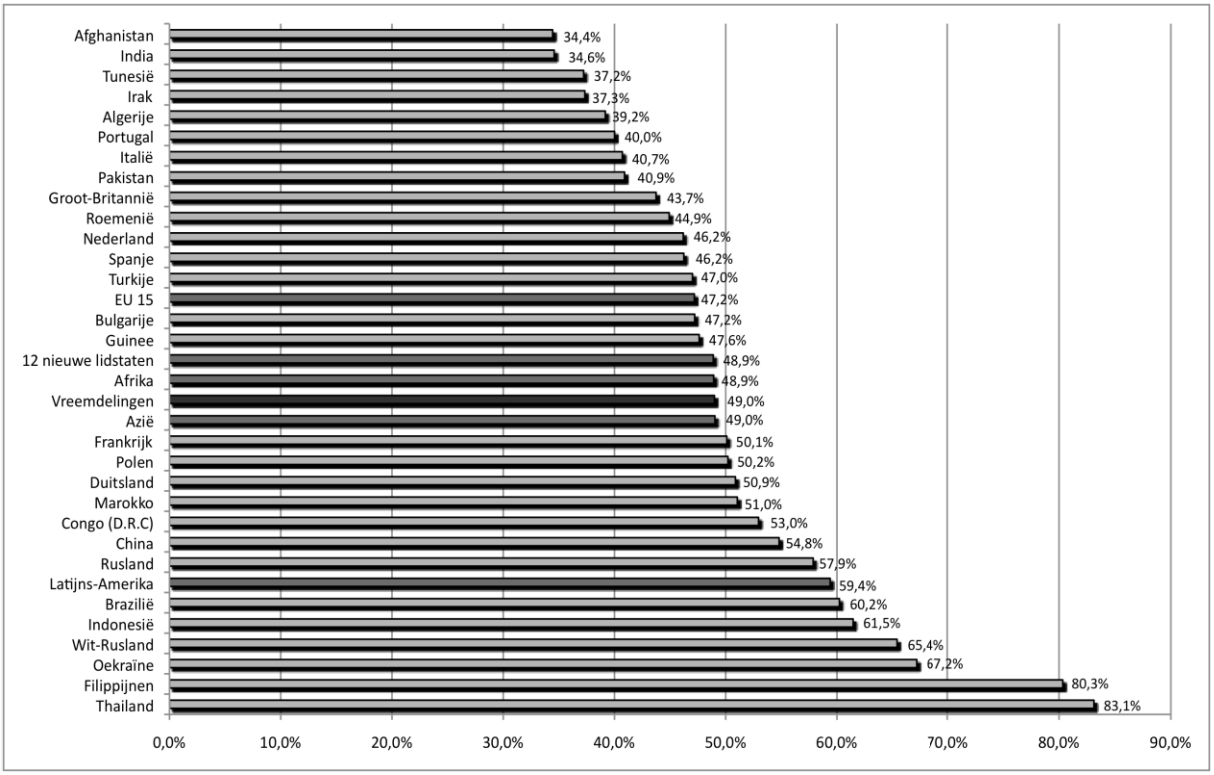
[38] Sommige van deze extreme waarden moeten genuanceerd worden. Enkel personen in een wettelijke situatie worden in de statistieken opgenomen. We merken dat huwelijken tussen een vrouwelijke vreemdeling en een Belgisch man veel vaker voorkomen dan omgekeerd (een mannelijke vreemdeling met een Belgische vrouw). Vrouwen die hier illegaal verblijven, hebben dus een veel hogere kans om een verblijfstitel te krijgen en in de statistieken te worden opgenomen dan mannen (Perrin en Rajabaly, 2005). Een goed voorbeeld daarvan komt van onderdanen uit nieuwe lidstaten. Omdat er zich geleidelijk nieuwe wettelijke immigratiemogelijkheden aandienen, komen er plots meer mannen in de statistieken voor dan vroeger.

Figuur 2.24. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen, 1990-2009



Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.25. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2009



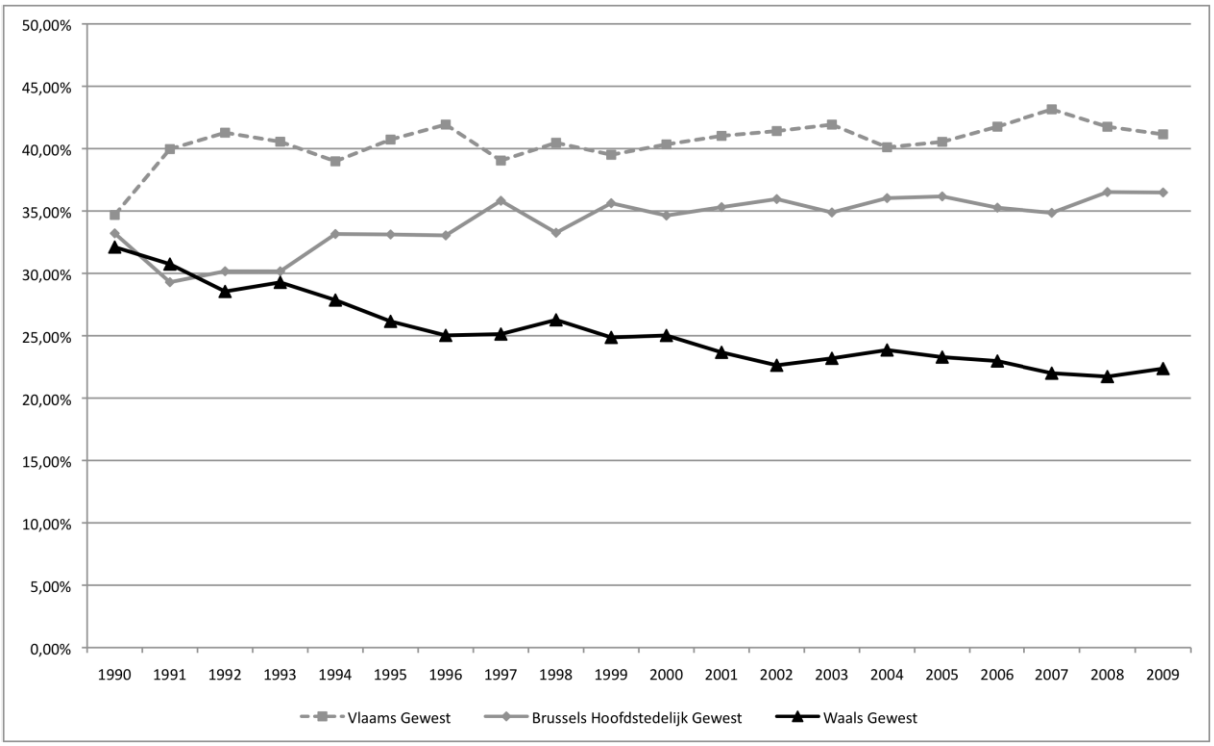
Bron: RR – ADSEI

2.2.3. Geografie van de bestemming van immigranten

Heel lang was Wallonië de voornaamste immigratiebestemming in België, maar die tendens is intussen volledig gekeerd. Hoewel in het begin van de jaren 1990 de drie gewesten even veel immigrerende vreemdelingen ontvingen, groeide Vlaanderen al snel uit tot de regio met het grootste aantal nieuwkomers. In 2008 en 2009 nam Vlaanderen 41% van de nieuw geregistreerde immigranten voor haar rekening, op de voet gevolgd door het Brussels gewest met 38% (Figuur 2.26). Gezien zijn omvang is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de impact van die instroom uiteraard het sterkst voelbaar. In Wallonië heeft men het minst geprofiteerd van de stijgende vreemdelingeninstroom van de voorbije jaren (ter herinnering, zie Figuur 2.26).

In de drie gewesten hebben zich de laatste jaren ook steeds meer EU-burgers gevestigd. Deze tendens is het sterkst in Brussel, die steeds een aantrekkingspool voor EU-onderdanen is geweest en waar ook de meeste onderdanen uit de nieuwe EU-lidstaten heen trekken. Wat de niet-EU immigraties betreft, onthaalt Brussel sinds 2004, minder en minder immigranten dan Vlaanderen. Niettemin ontving Brussel tussen 1997 en 2002 evenveel als - tot zelfs meer - immigranten van buiten de EU dan Vlaanderen, vooral als gevolg van de regularisaties binnen het kader van de wet van 1999 (Figuur 2.27).

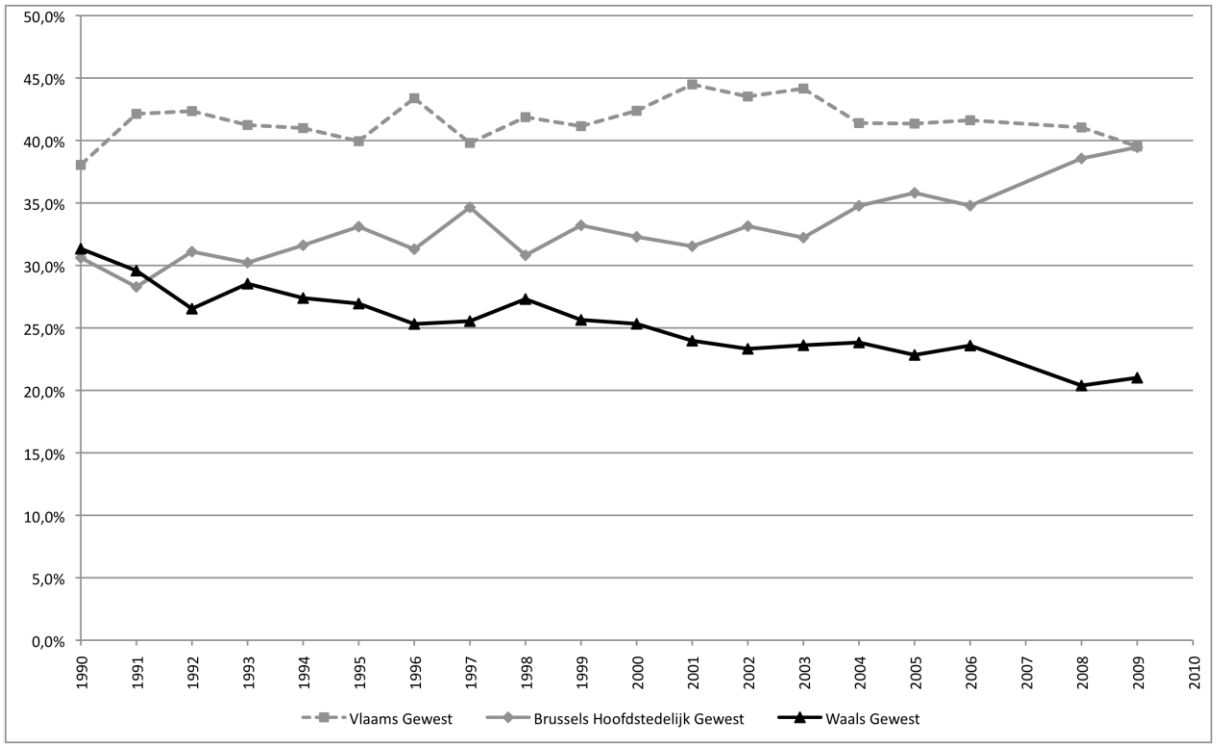
Figuur 2.26. Evolutie van de immigratie per gewest,1990-2009
(excl. asielzoekers erkend als vluchteling of geregulariseerd tot 2007)



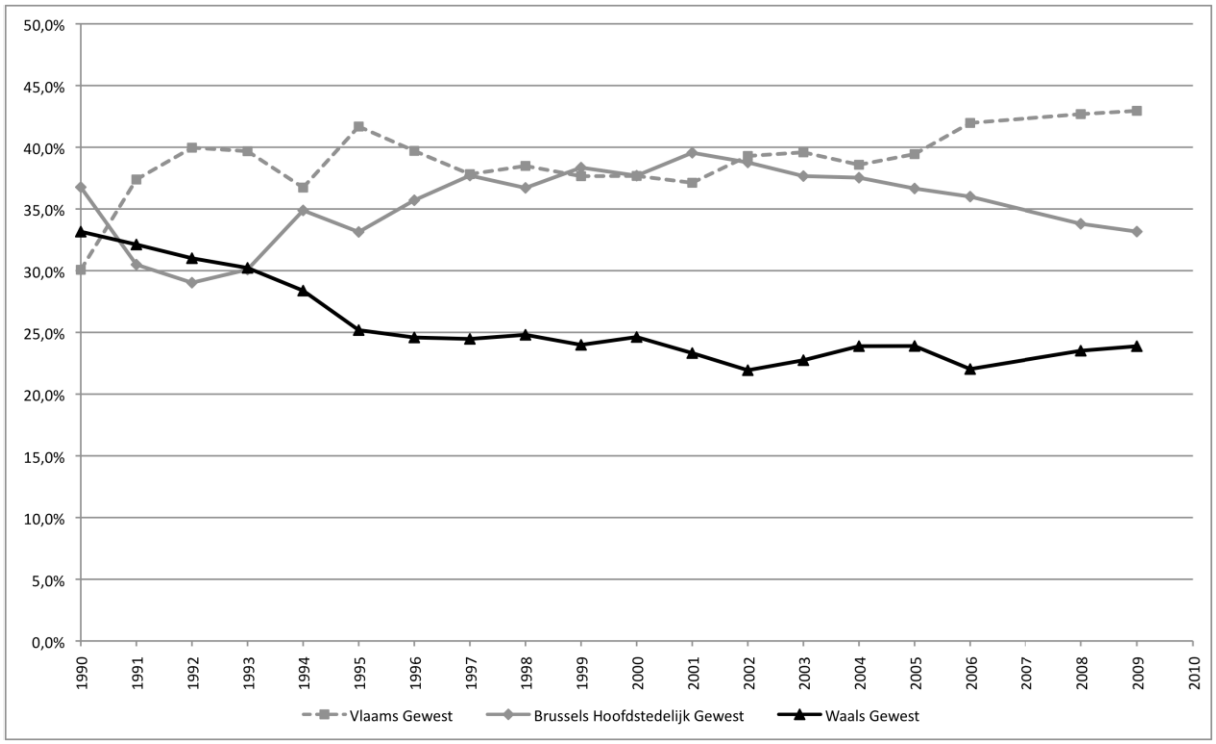
Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.27. Evolutie van de EU en niet-EU immigratie per gewest, 1990-2009
(excl. Asielzoekers erkend als vluchteling of geregulariseerd tot 2007)

A. EU



B. Onderdanen uit niet-EU-landen



Bron: RR – ADSEI

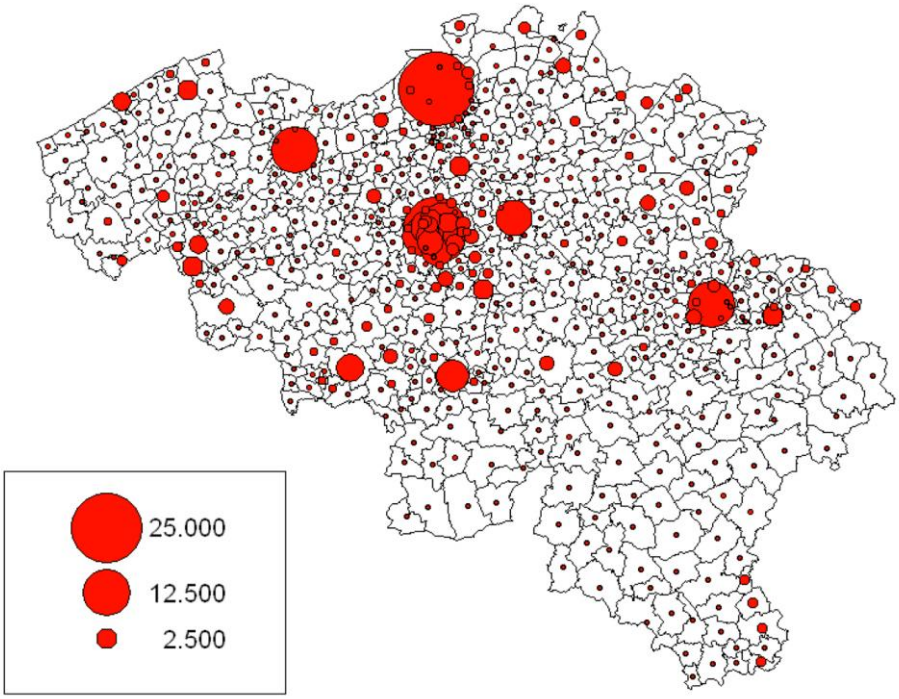
Typisch voor de immigratie is dat ze zich op een aantal welomlijnde gebieden concentreert. Het Brussels Gewest en Antwerpen zijn tijdens de laatste 2 jaar waarvoor we over gegevens beschikken (2008-2009), duidelijk de aantrekkingspolen die het meeste immigranten opvangen. De aantrekking van Brussel reikt veel verder dan enkel het administratieve kader van het Brussels Gewest in de strikte zin, nl. de 19 gemeenten. In het oosten en het zuiden breidt het fenomeen zich immers uit naar de gemeenten die dichtbij Vlaams en Waals Brabant liggen. Naast de twee voornaamste agglomeraties van het land, tekenen er zich in mindere mate een aantal secundaire aantrekkingspolen af. Het gaat dan eerst en vooral om de universiteitsstad Leuven in Vlaanderen[39]. Vervolgens zijn er nog de belangrijkste steden van het land zoals Gent, Luik, Bergen en Charleroi. In een aantal andere zones is de immigratie meer verspreid. Vooral in Limburg maar ook langs de grens met Nederland, Luxemburg en Frankrijk (Figuur 2.28).

De traditionele Europese immigratie vanuit de landen van de voormalige EU met 15 wijkt opvallend veel af van het algemene model door de vestiging van Fransen, Nederlanders en in mindere mate Duitsers langs de grenzen (Figuur 2.29). De immigranten afkomstig uit de nieuwe lidstaten van de EU met 27 en de niet-EU migranten daarentegen vestigen zich in de belangrijkste steden met Brussel als grootste aantrekkingspool, gevolgd door Antwerpen, Gent en in mindere mate Leuven (Figuur 2.30).

Ondanks de gelijkenissen, zijn er heel duidelijke eigenheden voor de voornaamste niet-EU immigraties wat hun geografische verdeling betreft. Zo vestigt de Marokkaanse immigratie zich vooral langs de as Brussel-Antwerpen, ondanks een hoge instroom in Luik en, zij het op kleinere schaal, in Charleroi (Figuur 2.31). De Turkse immigratie is veel verspreider (Figuur 2.32) met heel wat immigranten in Brussel, Gent en Antwerpen maar met een opvallende Gentse pool die groter is dan die van Brussel en Antwerpen. Ook in de industriële gebieden in Limburg, Charleroi, Luik, Verviers … is er een opvallende aanwezigheid. Naast Brussel, zijn de Congolezen (D.R.C.) ook opvallend sterk aanwezig in de streek rond Luik maar nog meer in Louvain-la-Neuve en de omliggende gemeenten. Recent kiezen ook meer Congolezen Antwerpen uit als bestemming (Figuur 2.33). Immigranten uit andere niet-EU-landen werden in 2008 en 2009 vooral geregistreerd in Antwerpen en in de Brusselse gemeentes, gevolgd door Gent, Leuven en Luik (Figuur 2.34).

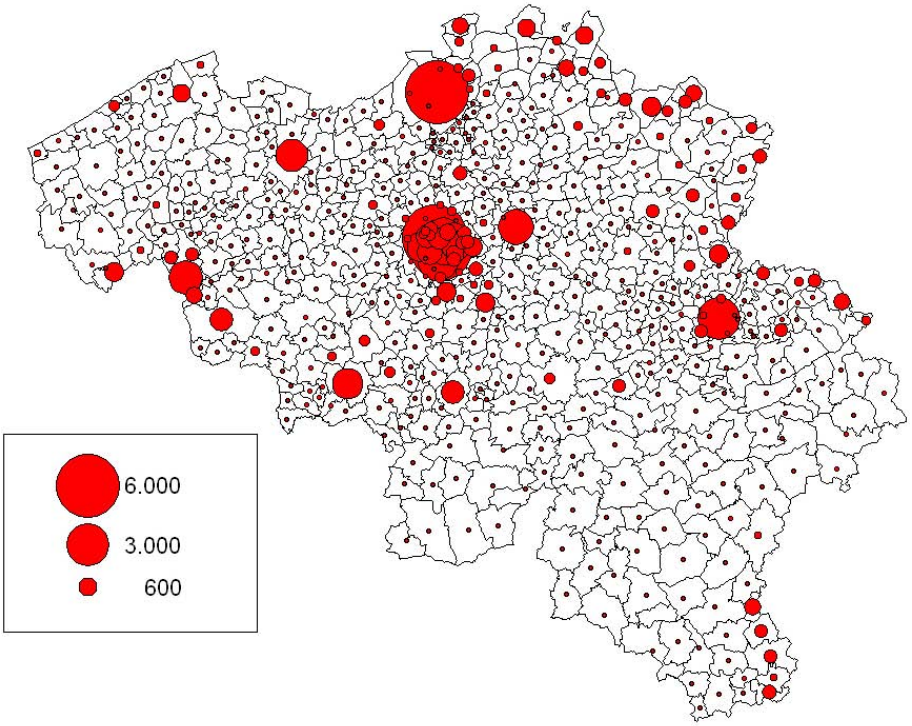
[39] Hetzelfde fenomeen doet zich op veel kleinere schaal voor in Louvain-la-Neuve.

Figuur 2.28. Immigraties van vreemdelingen per gemeente, 2008-2009



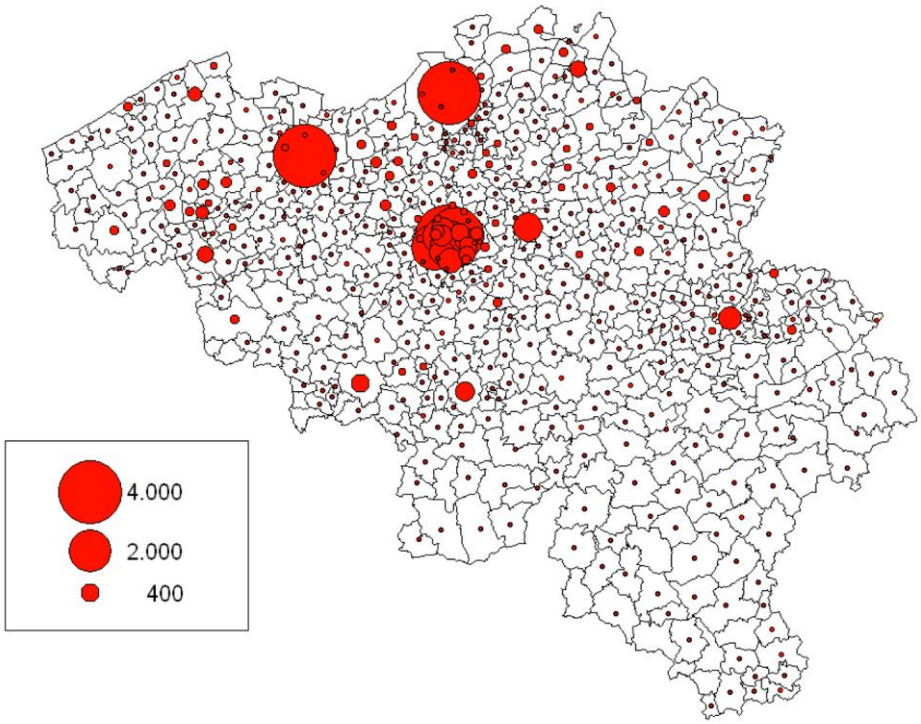
Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.29. Immigraties van onderdanen uit de oude EU 15, 2008-2009



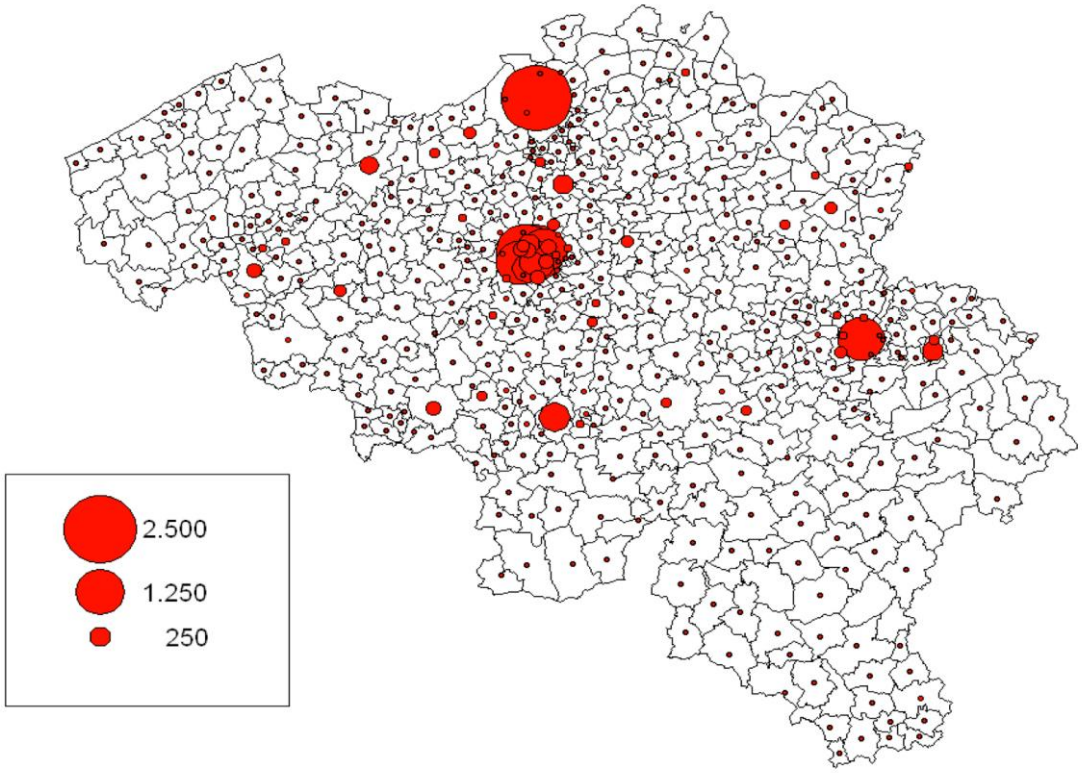
Bron : RR – ADSEI

Figuur 2.30. Immigraties van onderdanen uit de 12 nieuwe lidstaten van de EU met 27, 2008-2009

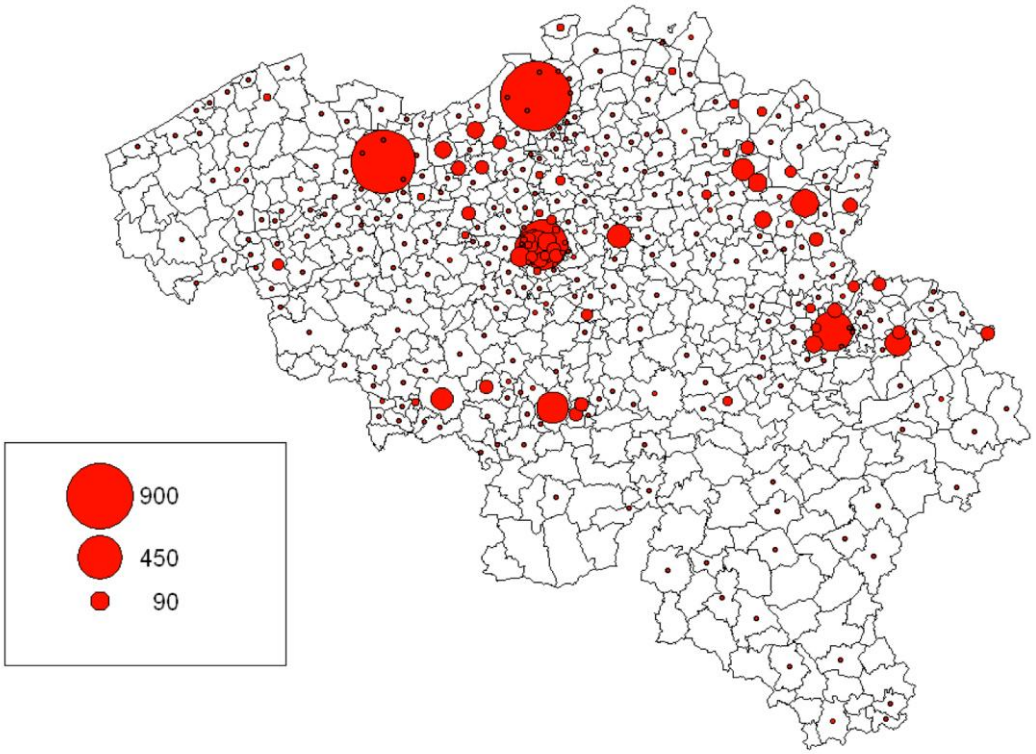


Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.31. Immigraties van Marokkanen, 2008-2009.



Figuur 2.32. Immigraties van Turken, 2008-2009



Bron: RR – ADSEI

Figuur 2.33. Immigraties van Congolezen (D.R.C.), 2008-2009

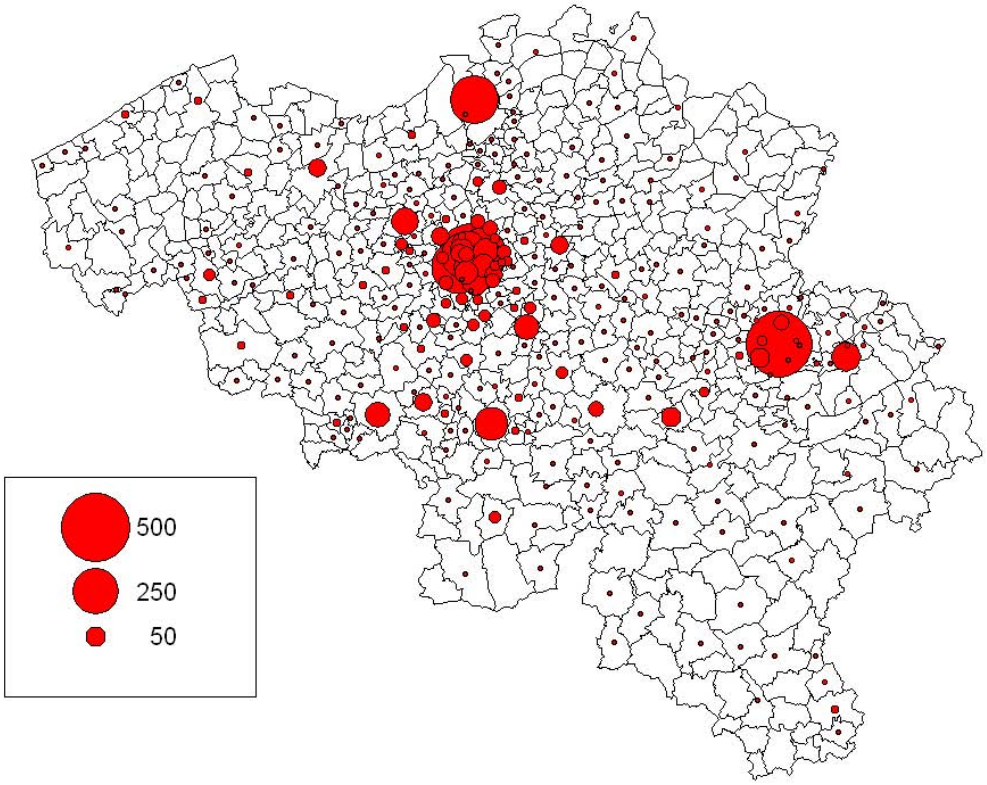
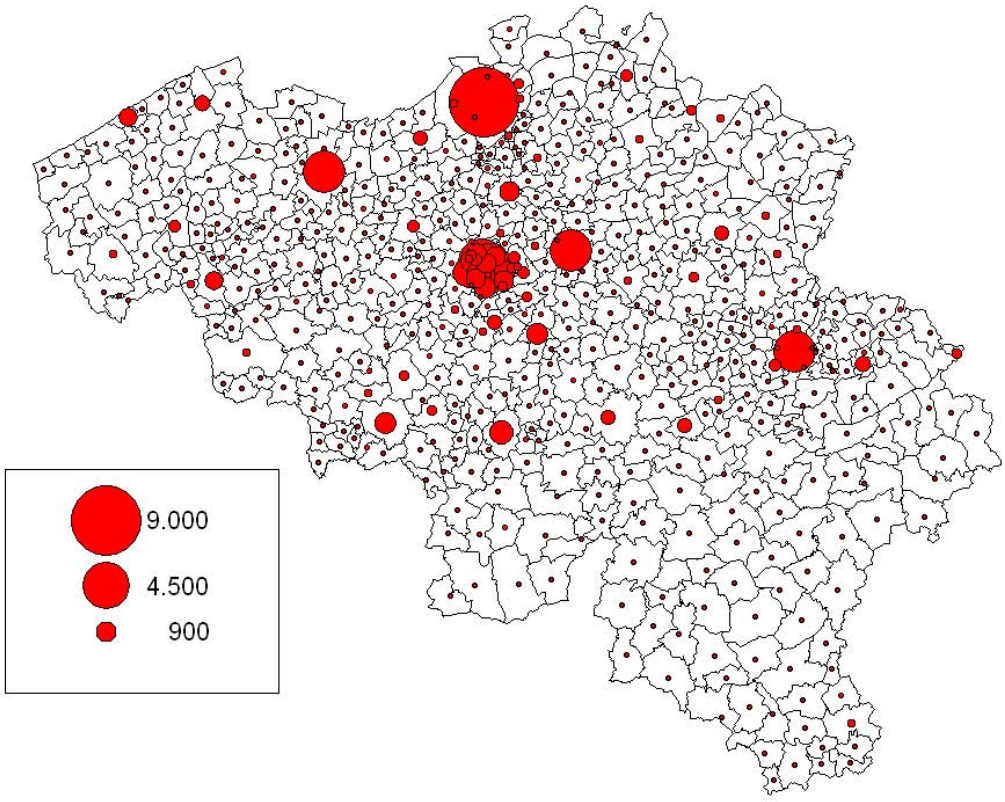


Figure 2.34 Immigraties uit andere niet-EU-landen[40], 2008-2009



Bron: RR – ADSEI

2.3. De wettelijke motieven voor migratie

Voor een volledig overzicht van de migratiestroom richting België is het nuttig om na te gaan waarom migranten naar België komen. Heeft dit te maken met de procedure gezinshereniging? Na een huwelijk? Om studies in een Belgische instelling te kunnen voortzetten? Na het vinden van een job in België?

Voor een goed begrip van de migratiemechanismen is deze informatie essentieel, en zeker om:

- een inzicht in de migratiestromen te krijgen;
- de impact te beoordelen van de maatregelen die zijn genomen om de migratiestromen in goede banen te leiden (en ze in sommige gevallen te beperken);
- de regelgeving inzake immigratie efficiënt te kunnen wijzigen in functie van een aantal politieke doelstellingen.

Voor 2008 hadden we de visumgegevens als een van de schaarse bronnen om ons indirect een beeld te vormen van de redenen achter de migratie, zonder de situatie volledig te kunnen monitoren. Krachtens de verordening van 11 juli 2007 betreffende communautaire statistieken over migratie en internationale bescherming zijn EU-lidstaten sinds 2008 verplicht om statistieken met de redenen voor verlening van een eerste verblijfstitel te publiceren[41]. Een

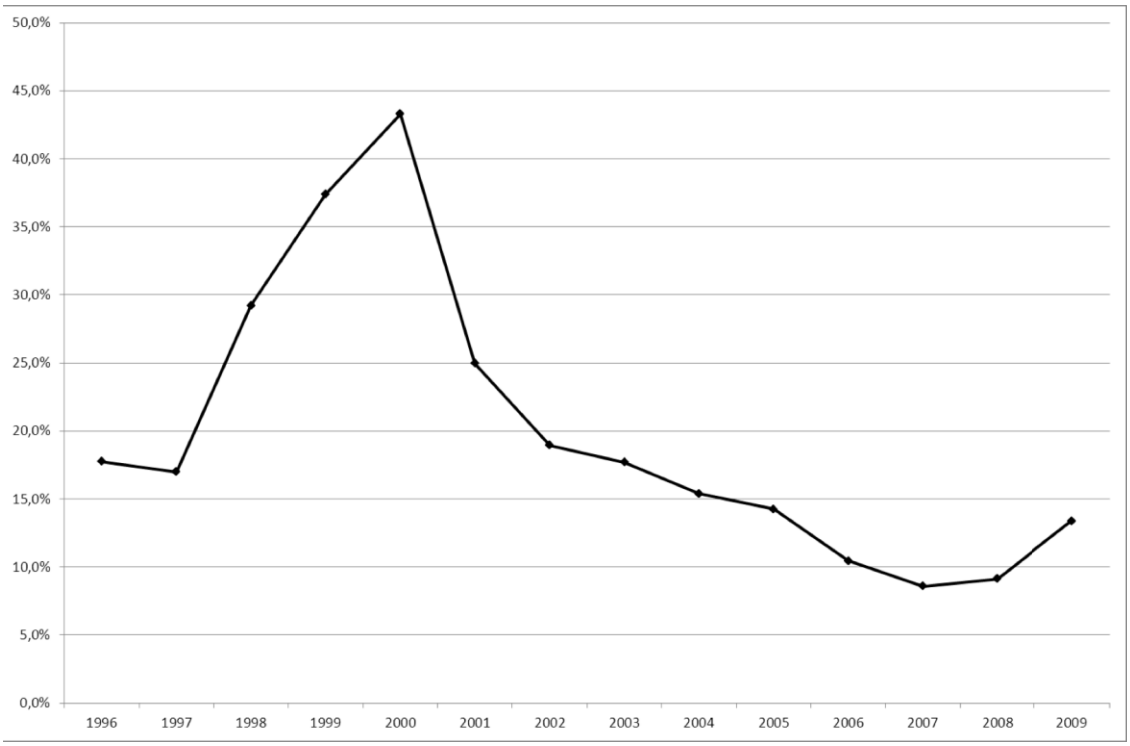
[40] Het betreft alle onderdanen uit niet-EU-landen, met uitzondering van Marokko, Turkije en de DR Congo.

[41] Deze gegevens zijn beschikbaar op de site van Eurostat. In principe voldoen ze aan de berekeningsmethode uiteengezet op de site van Eurostat, maar de nodige terughoudendheid bij de interpretatie van de cijfers is toch geboden. Geen enkel element bevestigt dat de gepubliceerde statistieken de berekeningsmethode exact volgen.

eerste nut van die gegevens is dat ze ook de niet-EU-nationaliteiten opnemen. De visumgegevens die men vroeger gebruikte om een beter inzicht te krijgen in de migratieredenen, sloten een aantal groepen uit die geen visum nodig hadden om naar België te reizen. Ten tweede houden de gegevens ook rekening met nieuwe redenen voor de toekenning van een verblijfstitel zoals internationale bescherming. Het derde voordeel is dat die gegevens gebaseerd zijn op een gemeenschappelijke definitie en zo tussen de lidstaten onderling vergeleken kunnen worden.

We moeten bovenal verduidelijken dat de gegevens uit het Rijksregister (RR) al een eerste schatting kunnen geven van de asielmigratie. Na het invoeren in 1995 van een specifiek register voor asielzoekers, het Wachtregister, werden asielzoekers uit de immigratiestatistieken uitgesloten (wat deels de omkering van de tendens in de officiële statistieken halfweg de jaren 1990 verklaart). We kunnen de totale legale immigratiestroom inclusief de asielmigratie wel inschatten door de eerste asielaanvragen en de officiële immigraties - met uitzondering van erkende en geregulariseerde asielzoekers - samen te tellen. (Figuur 2.35). Later kan het aandeel van asiel in deze immigratie worden afgetrokken. Volgens deze ruwe schatting zou asiel in 2009 goed zijn geweest voor ongeveer 13 % van de legale immigratiestromen. Op basis van de gegevens voor de jaren daarvoor blijkt dat het aandeel van asiel in 2000 mogelijks tot 43% kon bedragen. Na die piek daalden de aanvragen weer. In 2007 maakten ze nog maar 8% van de legale immigraties uit, een laagtepunt (Figuur 2.35). Asiel was in het verleden – meer bepaald rond de milleniumwende – de facto een van de belangrijkste redenen om naar België te immigreren.

Figuur 2.35. Schatting van het aandeel van de eerste asielaanvragen in de legale immigraties[42], 1995-2009

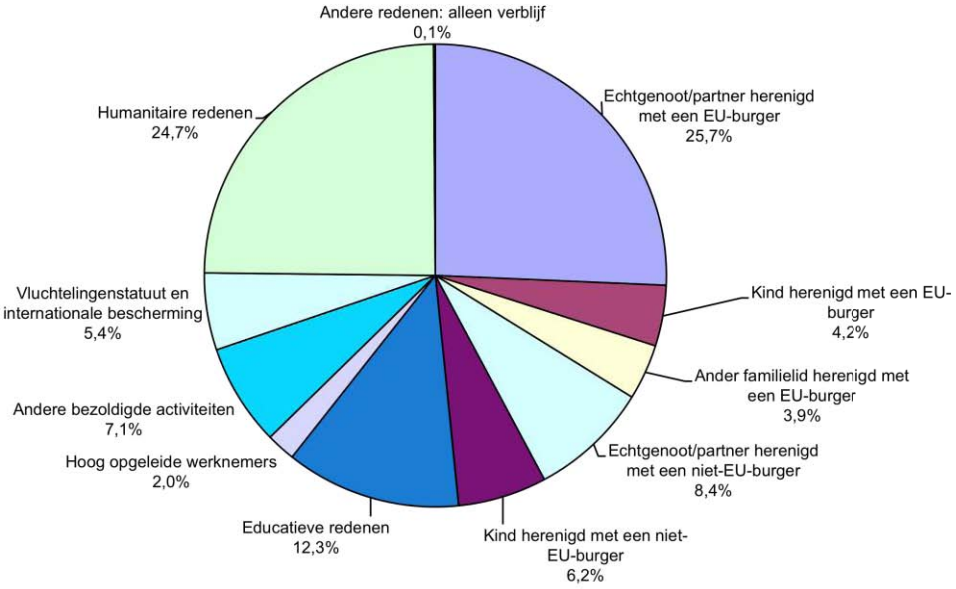


Bron: RR – ADSEI - DVZ
Berekeningen: Nicolas Perrin en Quentin Schoonvaere (DEMO-UCL)

[42] Het aantal eerste asielaanvragen werd bij de som van de geregistreerde migraties geteld (immigraties van de ADSEI en eerste door de DVZ geregistreerde asielaanvragen).

Twee jaar geleden was het inzicht in de migratieredenen nog een van de pijnpunten in de studie over migratiestromen in België. Sinds 2008 publiceert Eurostat echter steeds betrouwbaardere en meer uitvoerige gegevens over de wettelijke verblijfsredenen. Die leren ons (figuur 2.36) dat in 2009 48 % van de 58.939 eerste verblijfstitels om familiale redenen werden afgeleverd en dat bij ongeveer 70 % van de gezinsherenigingen de hereniger een EU-burger is. In 70 % van deze herenigingen gaat het om een echtgenoot of een partner. Van de eerste verblijfstitels wordt 25 % om humanitaire redenen uitgereikt. Volgens de DVZ behoren regularisaties op basis van artikelen 9bis, 9ter en 9,3[43] ook tot deze categorie. Met 12 % van de instroom uit derde landen zijn 'studies' het derde legale migratiemotief, gevolgd door arbeid, in 2009 goed voor 9 % van de afgeleverde verblijfstitels. Voor 5 % van de onderdanen uit derde landen geldt tot slot de erkenning van het vluchtelingenstatuut als migratiemotief.

Figuur 2.36 Indeling van de afgeleverde eerste verblijfstitels volgens motief, 2009



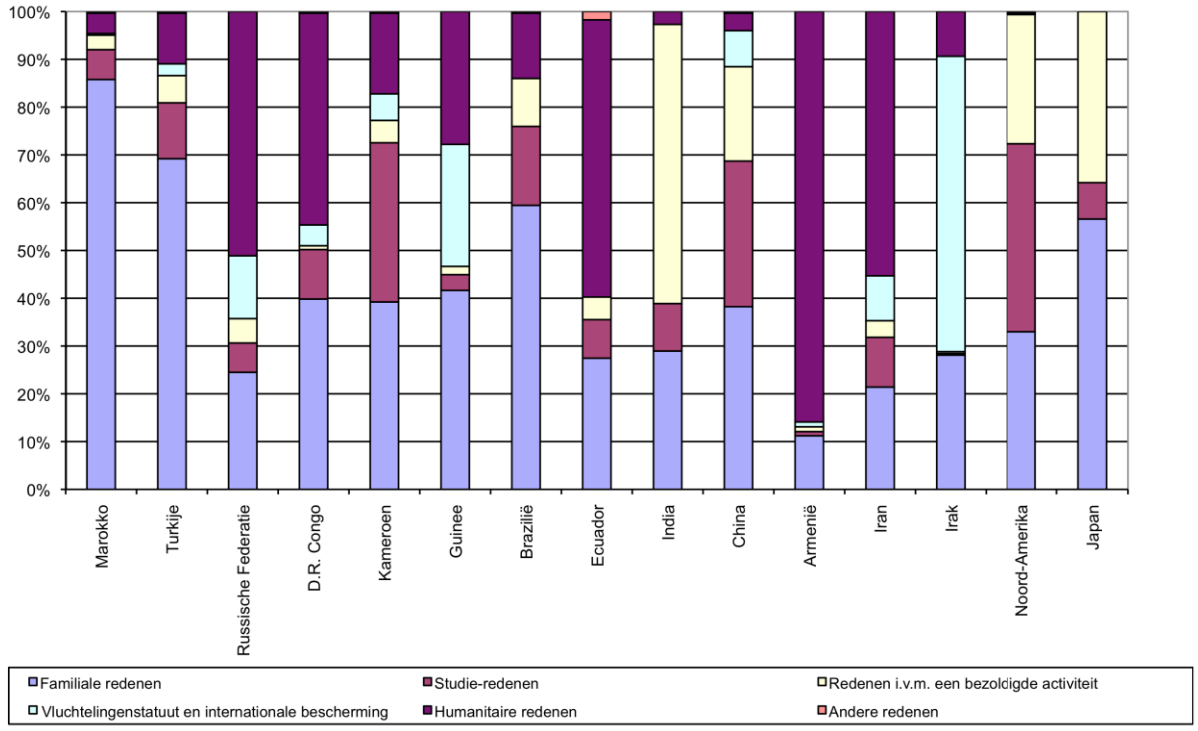
Bronnen: DVZ - Eurostat

Uit Figuur 2.37 blijkt dat er een verband bestaat tussen de migratiemotieven en de geografische herkomst van migranten. Voor Marokkaanse, Turkse en Braziliaanse onderdanen is migratie om familiale redenen veruit het belangrijkste migratiemotief. Migratie om familiale redenen komt bij alle nationaliteitsgroepen voor, bij de ene al wat meer dan bij de andere. Met respectievelijk 58 % en 36 % van de wettelijke instroom op grond van arbeid, zijn Indiërs en Japanners de twee grootste groepen voor wie een bezoldigde activiteit het belangrijkste migratiemotief is. Uit Noord-Amerika en China immigreren heel wat studenten

[43] Hoewel een humanitaire reden geen rechtstreeks migratiemotief is, gaat het om een administratieve beslissing die het verblijf wettigt van vreemdelingen die al een tijdje in België verblijven. De aflevering van een verblijfstitel komt niet noodzakelijk overeen met de datum waarop iemand in België aankomt. Dit geldt ook voor vluchtelingen die asiel hebben aangevraagd, voor hun migratie definitief als wettelijk wordt beschouwd. De datum van de verblijfstitel valt anders gezegd samen met het ogenblik dat hen het vluchtelingenstatuut wordt toegekend.

en in mindere mate werknemers. Ook uit Kameroen immigreren opvallend veel studenten. Er is nog een groep met daarin Irakezen, Armeniërs, Iraniërs, Russen, Guineëers en Congolezen die de afgelopen jaren vrij vaak asiel in België hebben aangevraagd. Bij deze groep schommelt het erkenningspercentage van het vluchtelingenstatuut tussen 1 % voor Armeniërs en 61 % voor Irakezen. Diezelfde groepen (uitgezonderd de Irakezen) hebben om humanitaire redenen ook vrij vaak een eerste verblijfstitel gekregen[44]. Tot slot, merken we nog de bijzondere situatie van de Ecuadorianen op die traditioneel weinig om internationale bescherming vragen, en waarvan meer dan de helft zijn eerste verblijfstitel ontvangt op basis van humanitaire redenen.

Figuur 2.37. Indeling van afgeleverde eerste verblijfstitels volgens motief en nationaliteit, 2009



Bronnen: DVZ - Eurostat

De registratie van wettelijke redenen om een eerste verblijfstitel toe te kennen, opent nieuwe perspectieven in de analyse van internationale migratiestromen. We zeiden het in dit hoofdstuk al: de wettelijke motieven voor migratie staan niet helemaal los van de geografische herkomst van migranten. Die kunnen we demografisch indelen op basis van een aantal specifieke kenmerken, zoals leeftijd en geslacht. Hoewel er nog geen koppeling tussen de migratieredenen en de demografische kenmerken van migranten beschikbaar zijn, is het niet uitgesloten dat onderzoekers in de toekomst wel over dat soort gegevens zullen kunnen beschikken en zo ons inzicht in de internationale migratiestromen naar België verfijnen.

[44] Die humanitaire regularisaties verwijzen naar de regularisaties op basis van artikelen 9bis, 9ter, en het oude artikel 9 alinea 3 van de wet van 15 december 1980.

3. Omvang van de asielinstroom en de perspectieven van de aanvragers[45]

Asielmigratie is sinds de sluiting van de grenzen in 1973-1974 een gegeven waar we in Europa niet omheen kunnen. De figuur van de asielzoeker mag dan al „populair" zijn geworden, de kennis over het fenomeen en de evolutie ervan zijn vaak ofwel heel beperkt, ofwel sterk vervormd. Om die asieldynamiek, en meer algemeen de migratiedynamiek waarvan asiel maar een onderdeel is, beter te begrijpen, volgt hieronder een overzicht van een aantal eenvoudige basisgegevens. Wat is „asiel"? Hoe is het aantal asielaanvragen de laatste decennia geëvolueerd? Hoeveel asielaanvragers zijn er vandaag? Wie zijn ze? Waar komen ze vandaan? Hoeveel zijn er als vluchteling erkend? Hoeveel worden er afgewezen? Waar komen vluchtelingen en uitgeprocedeerden terecht eens hun verzoek is afgesloten? Wat is de omvang van het fenomeen in België, indien we dit in zijn globale context bekijken?

3.1. Enkele definities

Het Verdrag van Genève uit 1951 regelt de asielprocedure en de erkenning van de vluchtelingen. Ze werd na de Tweede Wereldoorlog goedgekeurd en de doelstelling was om personen, die omwille van bepaalde redenen hun land moesten ontvluchten, een minimale bescherming te bieden. Deze redenen zijn duidelijk in het Verdrag van Genève omschreven en in tegenstelling tot wat er in de publieke opinie vaak wordt aangenomen als gevolg van de algemeen verspreide maar onjuiste term „politieke vluchteling", gaat het niet uitsluitend om politieke redenen. Het gaat hier om een persoon die met reden vreest "te worden vervolgd op grond van zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging". Een vluchteling is een persoon die erkend is door een Staat die het Verdrag van Genève heeft ondertekend en die aan de door het Verdrag bepaalde criteria van bescherming beantwoordt. Zolang hij die erkenning niet heeft gekregen, wordt de persoon „asielzoeker" genoemd. Om als vluchteling te worden erkend moeten de door de asielzoeker aangevoerde vervolgingen verankerd zijn in één van die vijf criteria, die exhaustief zijn maar vatbaar voor interpretatie.

Krachtens een in Belgisch recht omgezette Europese richtlijn zijn de asieloverheden sinds 10 oktober 2006 ook bevoegd om de subsidiaire beschermingsstatus toe te kennen (voor meer informatie – cf. Jaarverslag 2007 „Migratie", Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding). Deze bescherming is er voor personen die niet als vluchteling kunnen worden beschouwd maar die in geval van terugkeer naar hun land van herkomst een reëel risico lopen te worden blootgesteld aan de doodstraf of executie, aan wrede, onmenselijke of mensonterende behandelingen, of aan ernstige bedreigingen t.o.v. hun leven of hun persoon, omwille van blind geweld in geval van intern of internationaal gewapend conflict (dit geldt enkel voor burgers, niet voor militairen).

[45] De tekst uit dit deel was het voorwerp van een voorafgaande nota : Perrin, 2006b, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale Dag van de Migrant, georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en als ondersteuning van de website www.migrantvandedag.be, 24 p.

3.2. Context: de internationale situatie

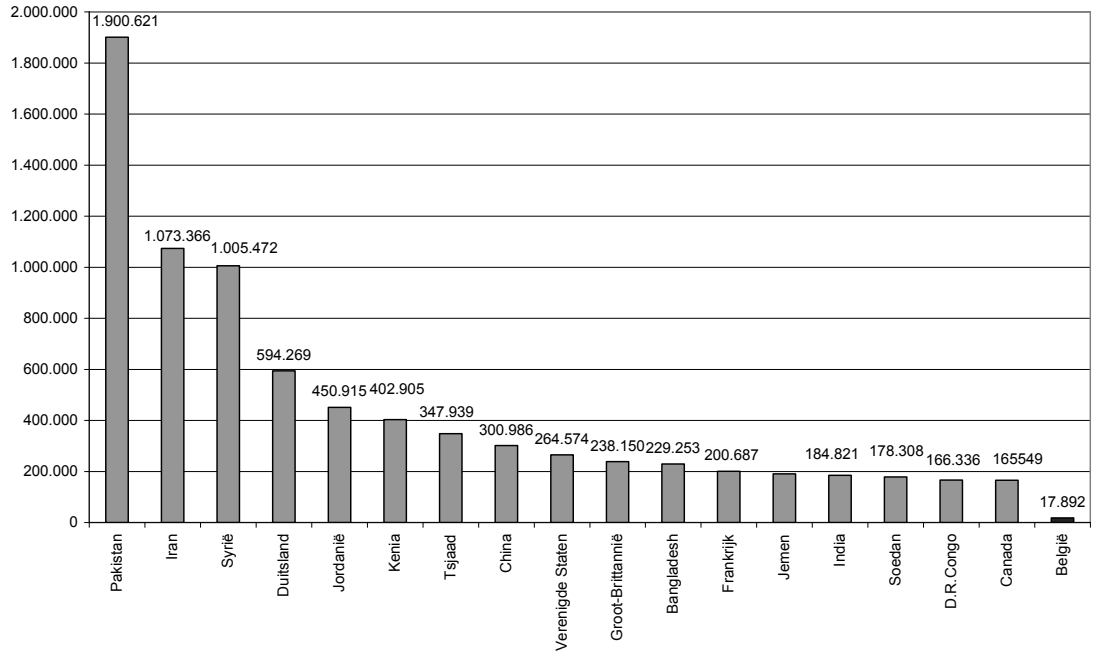
Asielmigratie wordt sinds de sluiting van de grenzen voor economische migratie in 1973-1974 beschouwd als een aspect van migratie waar Europese landen niet omheen kunnen. Hoewel asielzoekers niet weg te branden zijn uit de media, blijft de kennis over het fenomeen en de ontwikkeling ervan vrij beperkt. Voor wij de gegevens over internationale bescherming in België analyseren, lijkt het ons belangrijk om deze vorm van migratie opnieuw in een ruimere context te plaatsen.

Hoewel het aantal vluchtelingen vanuit Belgisch oogpunt hoog lijkt, is het aangewezen om een vergelijking te maken met het aantal vluchtelingen dat het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen (UNHCR) in andere landen registreert. De belangrijkste vaststelling is dat zuiderse landen – veel meer dan noordelijke landen – instaan voor de opvang van een groot deel van deze migranten die het slachtoffer zijn van vervolgingen op basis van de criteria vastgelegd in het Verdrag van Genève uit 1951 (figuur 3.1). Duitsland, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië zijn met respectievelijk 594.269, 264.574 en 238.150 erkende vluchtelingen de drie belangrijkste noordelijke opvanglanden voor deze populatie. Kort samengevat werd begin 2011 18 % van de als vluchteling erkende wereldpopulatie in de Europese Unie opgevangen, tegenover 4 % in de Verenigde Staten en Canada. Volgens het UNHCR genoten begin 2011 ongeveer 15.545 personen internationale bescherming in België, wat vrij weinig lijkt, gelet op het aantal verzoeken op jaarbasis wereldwijd. Hiervoor zijn er drie belangrijke redenen: slechts weinig personen worden als vluchteling erkend; sommige personen kunnen beslissen om terug te keren naar hun land van herkomst; en ten slotte worden de meeste vluchtelingen vrij snel Belg (Perrin, 2009).

De andere voornaamste opvanglanden zijn zuiderse landen die vaak zelf problemen hebben. Begin 2011 ving Pakistan 1.900.621 vluchteling op, voornamelijk Afghanen. In tweede en derde positie bevinden zich Iran en Syrië die elk ongeveer één miljoen vluchtelingen opvingen begin 2011. Andere kleinere landen zoals Jordanië en Tsjaad vingen ook heel wat vluchtelingen op (figuur 3.1). Het UNHCR merkt op dat "de gebieden waar de vluchtelingen vandaan komen, gemiddeld tussen 75% en 91% van de vluchtelingen ter plekke opvangen" (UNHCR, 2010). Het beeld van vluchtelingen die de industrielanden overspoelen, is dus niet meer dan een mythe: slechts 17% van de vluchtelingen verblijven niet in de streek waarvan ze afkomstig zijn.[46]

[46] Voor meer informatie over de vluchtelingenpopulatie in de wereld zie UNCHR, 2011, UNHCR Global trends 2010, uitgegeven door het UNHCR. http://www.unhcr.org/4dfa11499.html

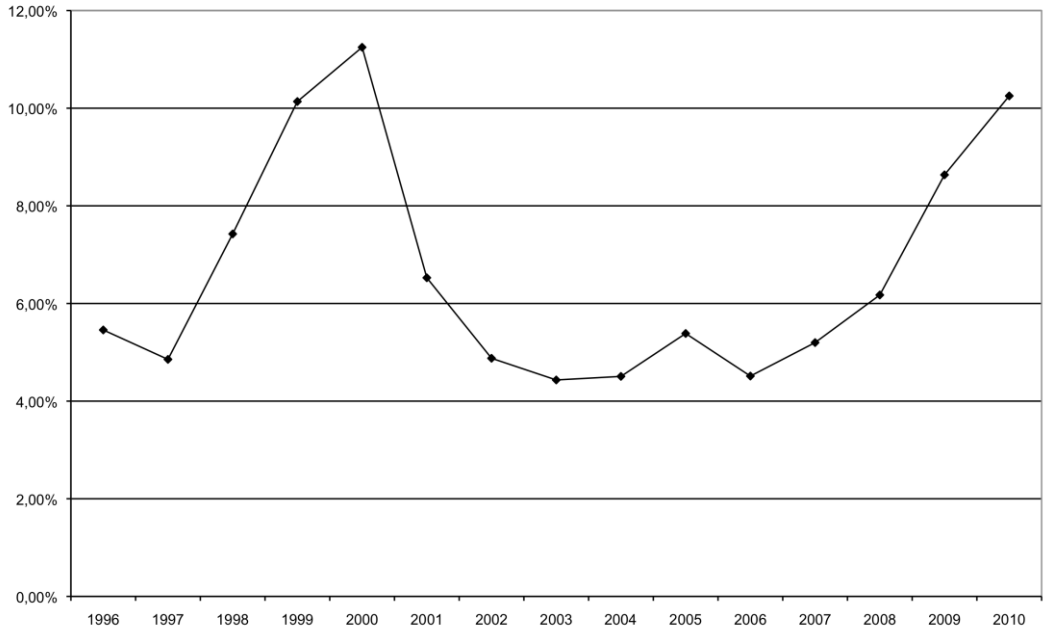
Figuur 3.1. Belangrijkste opvanglanden van vluchtelingen *op 1 januari 2011* (UNHCR)



Bron: Statistisch verslag van het UNHCR

Binnen de EU stellen we vast dat België in 1999 en 2000 een heel grote aandeel heeft in de asielzoekerstromen. In die beide jaren gebeuren 10 tot 11 % van alle in de EU ingediende asielaanvragen in België. Dit is een hoog percentage als we rekening houden met het feit dat de Belgische populatie slechts 2,7 % bedraagt van de populatie van de EU. Vanaf 2001 neemt het aantal in België ingediende asielaanvragen af. Tussen 2002 en 2007 schommelt het tussen 4,4 en 5,3 %. Sinds 2008 zien we een nieuwe stijging in het proportionele aantal ingediende asielaanvragen. In 2010 werden opnieuw 10 % van de asielaanvragen in de EU27 in België ingediend. In de EU kregen alleen Frankrijk (20 %), Duitsland (19 %) en Zweden (12 %) in 2010 meer aanvragen te verwerken dan België. Net als in België neemt het aantal asielzoekers in deze drie landen sinds 2008 toe. Als we rekening houden met de bevolkingsgrootte in de opvanglanden, staat België in 2010 op plaats drie met per 1000 inwoners 2 asielzoekers die voor het eerst asiel aanvragen. Op nummer 2 staat Zweden met 3,4 asielzoekers per 1000 inwoners en op 1 Cyprus met 3,5 asielzoekers per 1000 inwoners. Door hun bevolkingsgrootte vangen Frankrijk en Duitsland respectievelijk 0,7 en 0,5 asielzoekers per 1000 inwoners op (als we met de eerste asielaanvraag rekening houden).

Figuur 3.2. Evolutie van het aandeel van België in het aantal asielaanvragen dat in de Europese Unie is ingediend[47]



Bron: Eurostat

3.3. Evolutie van de asielaanvraag

Migratie met internationale bescherming als motief, komt het vaakst voor in gebieden die geografisch grenzen aan crisisgebieden. Toch is deze vorm van mobiliteit één van de best gekende aspecten van migratie in België. De voorstelling van enkele gegevens en eenvoudige feiten moet deze specifieke vorm van migratie beter omlijnen.

Het aantal asielzoekers bepalen, mag misschien niet moeilijk lijken, toch blijven enkele methodologische problemen bestaan. De grootste moeilijkheid is uit het aantal asielverzoeken het aantal asielzoekers afleiden. Eén persoon kan immers meerdere keren om asiel verzoeken. De opeenvolgende aanvragen vormen vaak een gevolg van het initiële verzoek. Eén dossier kan echter ook betrekking hebben op verschillende personen (een 'hoofdasielzoeker', een echtgenote/partner en kinderen). Wij zijn van oordeel dat de indicator om 'asielverzoeken' te meten, moet uitgaan van het aantal personen dat een eerste aanvraag heeft ingediend. Deze indicator is het beste geschikt om een beeld te vormen van de migratiestromen die plaatsvinden met het oog op het verwerven van internationale bescherming.

De statistieken die de verschillende asielinstanties publiceren, verwijzen naar het aantal aanvragen. De afdeling van de DVZ die zich bezighoudt met de registratie van

[47] Het berekende percentage van 1996 tot 2007 verwijst naar het aantal asielaanvragen dat elk jaar werd ingediend. Met de invoering van verordening 862/2007/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 verwijzen de asielstatistieken sinds 2008 naar de personen die asiel aanvragen. Deze gewijzigde methode kan ook een invloed hebben op het percentage dat we hebben berekend. Omdat we niet beschikken over informatie over de manier waarop de andere lidstaten hun gegevens berekenen, kunnen we niet precies inschatten welke invloed deze gewijzigde methode heeft.
Voor 2004 waren de aanvragen ingediend in de EU15 het uitgangspunt. Tussen 2004 en 2006 kwamen daar de 10 nieuwe lidstaten bij en sinds 2007 gaan we voor onze berekening uit van het aantal aanvragen dat in de EU27 werd ingediend.

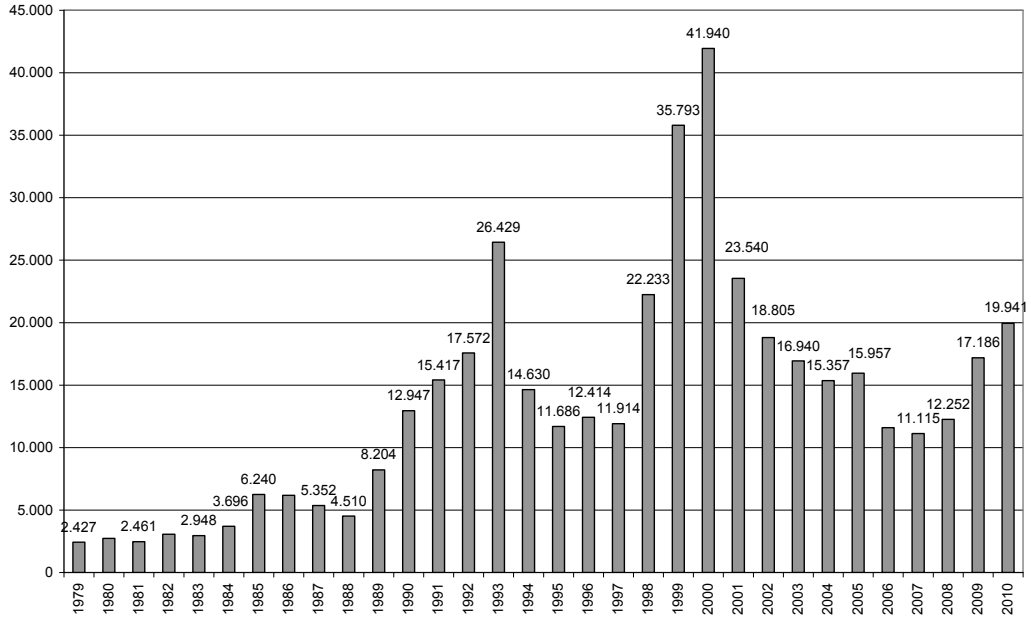
asielverzoeken - het 'Bureau R' - publiceert elke maand hoeveel aanvragen in België zijn geregistreerd (Perrin 2009). Sinds kort de verordening (EG) 862/2007 van het Europees Parlement en van de Raad van 11 juli 2007 betreffende communautaire statistieken over migratie en internationale bescherming, dat de gegevens over het aantal aanvragers en eerste aanvragers moeten worden gepubliceerd. Deze cijfers worden via Eurostat gepubliceerd, maar zijn nog maar sinds 2008 beschikbaar. Een dergelijke vergelijkende indicator is belangrijk om de evolutie op langere termijn te kunnen analyseren. Op dit ogenblik is de ontwikkeling van het aantal registraties door „Bureau R" de enige maat voor vergelijkingen op lange termijn.

Het aantal asielaanvragen is de laatste 20 jaar sterk toegenomen. Er waren drie periodes met een grote toename van het aantal asielaanvragen: een eerste van 1989 tot 1993, een tweede van 1998 tot 2000 en een derde die in 2009 van start ging, maar waarvan we het einde nog niet met zekerheid kunnen vaststellen (figuur 3.3). Zoals in heel wat andere Europese landen waren sinds 1989 de geleidelijke ineenstorting van de communistische regimes in Centraal- en Oost-Europa en de ontmanteling van ex-Joegoslavië het begin van een gevoelige stijging van het aantal asielaanvragers in België. De toestroom van asielaanvragers kende in 1993 een eerste piek met meer dan 25.000 aanvragen, vooral uit Congo (D.R.C.), Roemenië en ex-Joegoslavië (in deze eerste fase hoofdzakelijk uit Bosnië). Tussen 1994 en 1997 daalt het aantal aanvragen gevoelig, zonder echter het niveau van vóór 1989 te bereiken. De tweede piekperiode met nog meer aanvragen loopt van 1998 tot 2001. Ze valt samen met de gewelddadige conflicten in Kosovo, met het begin van de tweede oorlog in Tsjetsjenië en met een grote heropflakkering van de gevechten in de DR Congo.

Na 2001 daalt het aantal aanvragen gevoelig. Met 11.115 aanvragen in 2007 is meteen ook het laagste peil sinds het begin van de jaren 1990 bereikt. Vanaf 2008 neemt het aantal aanvragen opnieuw toe. In 2010 werden 19.941 asielaanvragen ingediend, een stijging van 16 % in vergelijking met 2009. De toename lijkt te vertragen: tussen 2008 en 2009 steeg het aantal aanvragen met meer dan 40 %. België maakt wel degelijk opnieuw een fase met meer asielaanvragen door, maar het niveau van de vorige twee piekperiodes is nog niet bereikt. We komen terug op de redenen voor deze toename als we de herkomst van de asielaanvragen onder de loep nemen.

Op dit ogenblik **trekt in België het aantal asielaanvragen opnieuw aan zonder dat we precies weten hoelang deze groei zal aanhouden en hoe groot die zal zijn.**

Figuur 3.3. Evolutie van het aantal asielaanvragen in België, 1979-2010



Bronnen: UNHCR tot en met 1987 en DVZ van 1988 tot 2010

We hebben hiervoor al vermeld dat er nog andere statistische indicatoren zijn om het asielfenomeen in België in kaart te brengen. Zo kan één persoon verschillende keren asiel aanvragen. De opeenvolgende aanvragen vloeien bijgevolg heel vaak voort uit de initiële aanvraag. In zijn jaarverslagen publiceert het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) ook cijfers over meervoudige asielaanvragen.[48] In het begin van de jaren 1990 telden we weinig meervoudige aanvragen. Vanaf het midden van de jaren 1990 - toen het aantal asielaanvragen vrij beperkt bleef - neemt het aantal meervoudige aanvragen toe om vervolgens weer te dalen tijdens de tweede asielpiekperiode tussen 1998 en 2001. Sinds deze tweede piekperiode wordt het verschil tussen meervoudige en eerste aanvragen almaar groter. Het aandeel meervoudige aanvragen stijgt van 6 % in 2002 naar ongeveer 25 % tussen 2007 en 2009. In 2010 loopt het aandeel meervoudige aanvragen sterk terug tot 17 % (Figuur 3.5). Het grote aantal meervoudige asielaanvragen dat we de afgelopen jaren zien, laat toe om de toegenomen migratiestromen die te maken hebben met een aanvraag van internationale bescherming, te relativeren.

We moeten ons vooral de vraag stellen waarom het aantal meervoudige aanvragen toeneemt. Zijn die het gevolg van een gewijzigde context in de herkomstlanden? Is er een verband met de hervormde asielprocedure waarbij de subsidiaire bescherming werd ingevoerd, samen met de mogelijkheid sinds 2007 om vreemdelingen die een meervoudige asielaanvraag indienen, administratief aan te houden? Of laat de programmawet van 30 december 2009 die de wet over de opvang van asielzoekers hervormt, zich hier al gevoelen (deze wet sluit opvang voor een deel van deze categorie asielzoekers uit)? Moeilijk te zeggen. Wat echter wel vast staat, is dat de toename van het totaal aantal asielaanvragen steeds minder aan meervoudige aanvragen is te wijten. We stellen ook vast dat hoewel het totale aantal meervoudige asielaanvragen in 2010 sterk is gedaald (3409 aanvragen tegenover 4.261 in 2009), het aandeel tweede aanvragen toeneemt en het aandeel derde, vierde of verdere aanvragen afneemt.[49]

[48]In het CGVS-jaarverslag van 2010 zijn cijfers over eerste asielaanvragen vanaf 2002 beschikbaar.

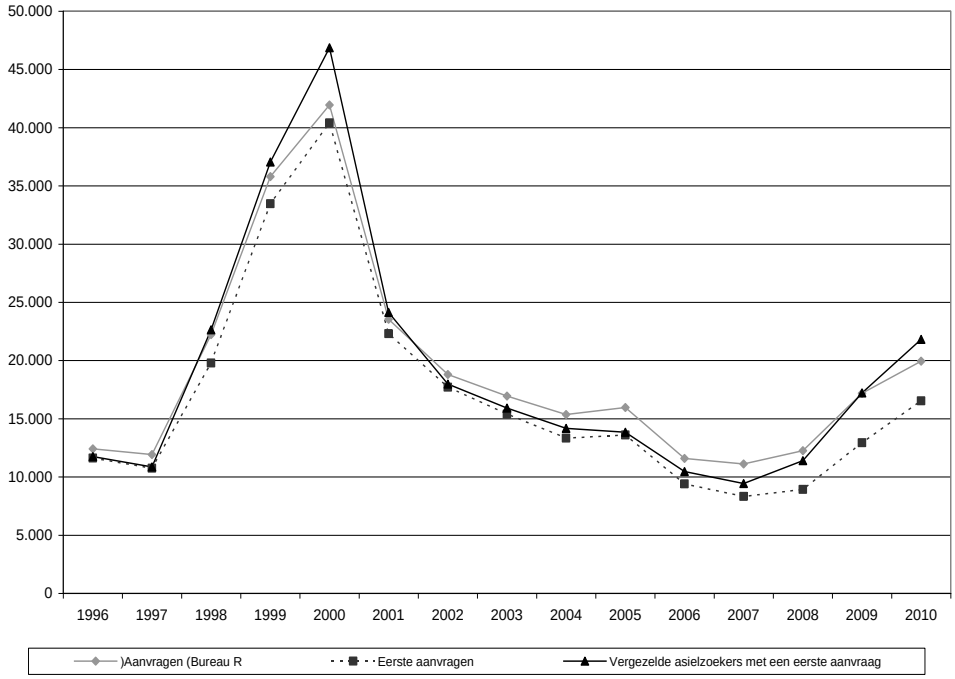
[49]Mededeling van R. Geysen, Directie Asiel, DVZ, contactvergadering BCHV, januari 2011, p.1. Beschikbaar op: http://www.cbar-bchv.be/Contactvergaderingen/2011/PVjanuari2011.pdf.

De nieuwe Europese regels voor statistieken over migratie en internationale bescherming verplicht de publicatie van statistieken op basis van het aantal asielzoekers. Sinds 2008 publiceert Eurostat gegevens waarin rekening wordt gehouden met mogelijke begeleiders voor dezelfde aanvraag. Daarvoor werden bepaalde schattingen van het aantal aanvragers berekend op basis van het wachtregister (zie Perrin, 2009). Het aantal begeleiders varieert ook van jaar tot jaar. In de jaren met een sterke stijging van het aantal aanvragen, i.e. tussen 1998 en 2000, lag het gemiddelde aantal begeleiders vrij hoog (gemiddeld tussen 1,1 en 1,6 personen per aanvraag) (figuur 3.5). Na 2000 neemt het gemiddelde aantal begeleiders samen met het aantal nieuwe aanvragen af. Tussen 2006 en 2009 zien we opnieuw een stijging van het gemiddelde aantal begeleiders. Hun aantal stabiliseert zich op gemiddeld 1,3 personen per aanvraag in 2010. Volgens de Dienst Vreemdelingenzaken waren er in 2010 21.815 nieuwe asielzoekers, ofwel 4.600 meer dan in 2009 (tabel 3.1).

Op dit ogenblik krijgt België relatief weinig aanvragen in vergelijking met de toestroom van asielzoekers in de periode 1998-2000. De toename die we sinds 2008 merken, wordt echter gekenmerkt door meer nieuwe aanvragen en een groter aantal begeleiders. Tijdens de eerste zeven maanden van 2011 steeg het aantal geregistreerde nieuwe aanvragen met 30 % in vergelijking met de eerste zeven maanden van 2010. Die vaststelling bevestigt de stelling dat België nog steeds een nieuwe groeiperiode qua aantal asielzoekers doormaakt, waarvan we echter niet met zekerheid kunnen vaststellen hoe groot ze zal zijn en hoe lang ze zal duren.

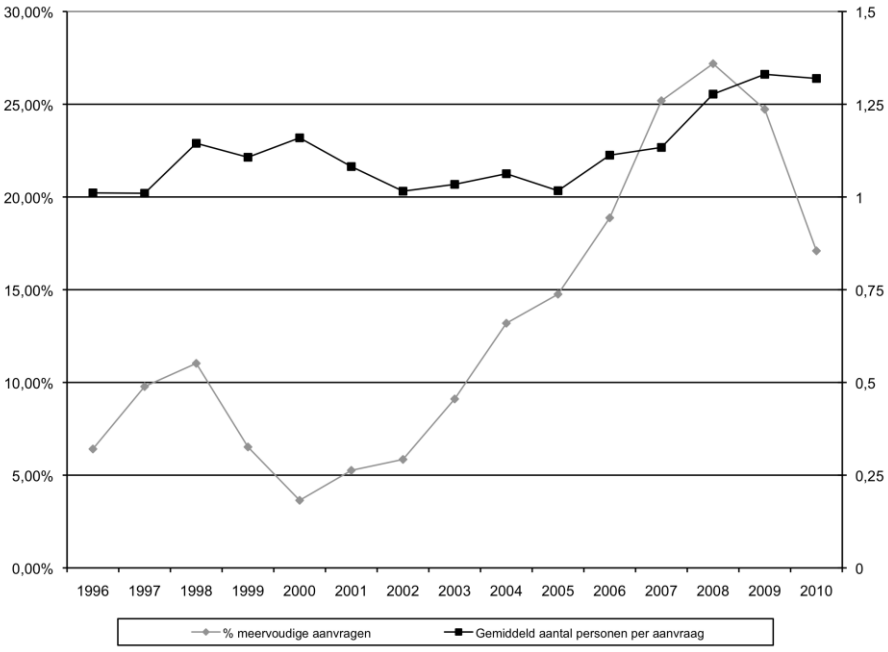
Hoewel deze verschillende indicatoren een stijgende tendens in het verloop van het asiel in België aantonen, verschilt het absolute aantal naargelang de gekozen maatstaf. Welke indicator is nu de beste maatstaf voor het fenomeen? Dat hangt af van wat men met deze maatstaf beoogt. Als men de administratieve last wil meten die met de asielprocedure gepaard gaat, gaat men best uit van het totale aantal te behandelen dossiers. Als men wil nagaan welke nood er is aan opvangstructuren, gaat men best uit van de indicator die rekening houdt met het totale aantal asielzoekers. Als men zich tot slot een beeld wil vormen van de instroom ingegeven door asiel, moet men teruggrijpen naar de indicator om het aantal nieuwe aanvragers te meten.

Figuur 3.4. Evolutie van het aantal asielaanvragen op basis van de meting van het fenomeen, 1996-2010



Bron: DVZ 'Bureau R' en DVZ Wachtregister

Figuur 3.5 Percentage van meervoudige aanvragen en het aantal personen per asielaanvraag, 1996-2010



Bron: DVZ „Bureau R" en DVZ Wachtregister

Tabel 3.1. Aantal asielaanvragen naargelang de gekozen indicator, 2008-2010

	2008	2009	2010
Asielaanvragen	12.252	17.186	19.941
Nieuwe aanvragen	8.921	12.836	16.532
Asielzoekers	15.940	22.955	26.560
Nieuwe asielzoekers	11.395	17.215	21.815
Gemiddeld aantal personen per aanvraag	1,3	1,34	1,33
Gemiddeld aantal personen per nieuwe aanvraag	1,28	1,34	1,32

Bronnen: DVZ en Eurostat

Hoe moeten we de evoluties uit het verleden interpreteren? De analyses zijn sterk uiteenlopend…

Tot in 1973 en gedeeltelijk nog tot in 1989 werden asielaanvragen vooral, om niet te zeggen volledig, gezien als het gevolg van politieke instabiliteit in bepaalde regio"s van de wereld, wat tot een migratie heeft geleid die toen nog onder de intussen verouderde term „politieke migratie" bekend stond.

De stroom asielaanvragen blijft nog altijd gedeeltelijk het gevolg van de instabiliteit in bepaalde regio"s op aarde, maar toch wint het idee terrein dat een deel van de personen die om internationale bescherming verzoekt, een asielverzoek indient om de vanaf 1973 in Europa ingevoerde restrictieve immigratieregels te omzeilen, zonder dat hun persoonlijke situatie aan de asielcriteria van het Verdrag van Genève uit 1951 en het protocol van New York uit 1967 beantwoordt.

Met de officiële sluiting van de grenzen voor arbeidsimmigratie in 1974 en de stijging van het aantal asielaanvragen vanaf 1989, worden de analyse-elementen relatief radicaal omgegooid.

Van 1945 tot 1973 bestond de hoofdopdracht van de opvangstaten er immers niet in een onderscheid te maken tussen de echte vluchtelingen en de personen die oneigenlijk het statuut trachtten te bekomen. In die periode ging het voornamelijk om het opvangen van vluchtelingen na de chaos van de tweede wereldoorlog en het opvangen van vluchtelingen uit het Oostblok. De politieke immigratie werd toen niet als bedreigend ervaren, wel integendeel. Het ging meestal om een weinig „zichtbare" Europese migratie. Bovendien werd er arbeidsmigratie door mogelijk gemaakt, die welkom was en waardoor de „politieke immigranten" als een positieve steun werden beschouwd. In die tijd was het zelfs waarschijnlijk om als „politieke vluchteling" niet het statuut vluchteling op te eisen, aangezien een verblijf vaak mogelijk was zonder dat statuut van vluchteling. In de loop van de jaren 1990 ruimt de notie van de politieke vluchteling die na de tweede wereldoorlog gedurende een dertig jaar bleef bestaan plaats voor de figuur van de asielzoeker. Terwijl de vluchteling nog een positief imago had met duidelijk politieke motieven voor de migratie, wordt de asielaanvrager een „twijfelachtig figuur" met beweegredenen waarbij heel wat vragen worden gesteld.

Deze omkering in de perceptie van de asielaanvrager leidt tot twijfel over de zin die aan de cijfers inzake asielaanvraag moeten worden gegeven.

Eerst en vooral zou elke asielaanvraag uiteraard als het gevolg van de instabiliteit in de wereld moeten worden gezien. Net zoals arbeids-, studenten- of huwelijksmigraties, is asielmigratie geglobaliseerd, ook al zijn het de Europeanen die de hoofdrol spelen bij de opeenvolgende asielcrisissen. Zo is er een verband te leggen tussen de „asielpieken" en de voornaamste

evoluties in recente conflicten, en meer in het bijzonder diegene die voorkwamen op het grondgebied van ex-Joegoslavië. De eerste asielpiek valt samen met de val van de communistische regimes en de opening van het „ijzeren gordijn", gevolgd door de opeenvolgende onafhankelijkheidsverklaringen van Slovenië, Kroatië, Macedonië en Bosnië met bloedige gewapende conflicten als gevolg, o.m. in Bosnië tijdens het eerste deel van de jaren 1990. Tegelijk blijft ook het aantal asielaanvragen uit het Zaïre van Mobutu verhoogd. De tweede piek doet zich voor tijdens het uiterst ernstige conflict in Kosovo, de heropflakkering van de gevechten in Congo (D.R.C.) en het begin van de tweede oorlog in Tsjetsjenië vanaf 1999.

De „grote asielcrisissen in België" mogen dan al als een weerspiegeling van de instabiliteit in de wereld worden gelezen, een steeds vaker gemaakte tweede analyse ziet in die verschillende crisissen vooral een opeenvolging van aanzwellende golven van ongegronde aanvragen, die de lacunes in de procedure exploiteren, gevolgd door terugtrekkende golven die dan het gevolg zijn van een hernieuwde aanpak van de Belgische overheden die de asielprocedure wijzigen waarmee ze erin slagen de ongegronde aanvragen terug te dringen. Ook hier komt de timing van de hervormingen goed overeen met de periodes van verminderde aanvragen. Zo kan de daling uit 1994 worden gezien als het resultaat van de reorganisatie van het onderzoek van de aanvragen waardoor de procedure kon worden versneld, de uitbreiding van het personeel van de verschillende instanties en de efficiëntere verwijderingen.[50] De daling van het aantal aanvragen in 2001 kan dan weer worden gezien als het gevolg van de wijzigingen van de toekenningvoorwaarden voor sociale steun (toekenning van sociale steun in de open centra enkel tijdens het onderzoek naar de ontvankelijkheid) en de nieuwe verwerkingsmethodes van de dossiers, o.m. de invoering van het LIFO (Last In, First Out) – principe.

De nieuwe stijging die we sinds 2008 vaststellen, wordt in het volgende punt toegelicht (3.8. Herkomst en demografische kenmerken van asielzoekers).

Zoals zo vaak gebeurt wanneer we een globale visie willen hebben, zijn een hele reeks factoren, die niets te maken hebben met simplistische verklaringen zoals de internationale situatie en omzeiling van de asielprocedure, de oorzaak van de realiteit en de evolutie van het aantal aanvragen. Bovendien speelt deze realiteit zich af binnen het kader van een migratiebeleid dat de immigratiemogelijkheden aan banden legt, waarbij sommigen de asielprocedure zullen trachten naar hun hand te zetten om een verblijfstitel te verkrijgen, hoewel de bepalingen uit het Verdrag van Genève misschien niet op hun situatie van toepassing is. Het gevaar schuilt hem uiteraard in het feit dat de beschrijving van de reeks factoren die aan de asielaanvraag ten grondslag ligt, aan de complexiteit van de realiteit voorbijgaat en enkel die elementen aanhaalt die een bepaalde politieke lijn of politiek standpunt ondersteunen.

[50] Als voorbeeld kunnen we het 7de activiteitenverslag van het CGVS aanhalen, die voor het activiteitenjaar 1994 een gedetailleerd overzicht van de genomen maatregelen geeft.

3.4. Herkomst en demografische kenmerken van de asielzoekers

Tijdens de jaren 1990 en tot kort na de millenniumwissel kwamen de meeste asielaanvragers uit Europa (vooral uit Centraal- en Oost-Europa en meer bepaald uit ex-Joegoslavië) en uit Afrika (vooral uit de Democratische Republiek Congo en Ghana in het begin van de jaren 1990 en uit de DRC en Rwanda in de tweede helft van de jaren 1990). Het aantal Afrikaanse asielzoekers is sinds het eind van de jaren 1990 tot het midden van de jaren 2000 vrij constant gebleven. De aanvragen uit Europa zijn na de enorme piek tussen 1998 en 2000 heel sterk teruggelopen.

Sinds 2008 is Azië (35,5 % van de aanvragen in 2010) het belangrijkste herkomstcontinent voor asielzoekers (Figuur 3.6). Het is echter de toename van het aantal aanvragen door Europese en Afrikaanse onderdanen die verantwoordelijk is voor de stijging die we in 2010 hebben vastgesteld. De stijging van het aantal asielaanvragen door Aziatische onderdanen kan te maken hebben met het grotere aantal ingediende aanvragen door Afghanen en Irakezen (CGKR, 2009). Inderdaad tussen 2007 en 2010, schommelde het aandeel van ingediende aanvragen door Afghanen en Irakezen tussen 16 en 18 % van het totale aantal aanvragen. Voor de overige Aziatische landen stellen we sinds 2009 een toename van het aantal aanvragen uit Armenië vast, maar opvallend is vooral de almaar grotere verscheidenheid aan nationaliteitsgroepen uit Azië (Pakistan, Syrië, China, Iran enz.).

Sinds 2008 is Europa (33,5 %) het tweede belangrijkste herkomstcontinent voor asieldossiers die in België worden ingediend. In 2010 blijft het aantal aanvragen uit Rusland groot (1.526), maar stabiliseert het wel in vergelijking met de voorgaande jaren. We wijzen er hier ook op dat er sinds 2008 in de statistieken een onderscheid wordt gemaakt tussen Servië en Kosovo. In 2009 is het aantal aanvragen uit deze landen toegenomen, vooral onder invloed van de Kosovaren die dan drie keer meer asielaanvragen hebben ingediend dan in 2008. Tussen 2009 en 2010 noteerden we een minder uitgesproken stijging voor de Kosovaren (+ 20 %) en een duidelijk groter aantal aanvragen door Serviërs (+ 140 %). Niettemin komt ook in 2010 het grootste aantal asielaanvragen uit Kosovo (9,2 % van alle aanvragen). Opvallend is ook de vervierevoudiging ten opzichte van 2009 van het aantal aanvragen ingediend door mensen uit Macedonië.[51] De opheffing van de visumplicht voor Macedoniërs en Serviërs is zonder twijfel een van de elementen die het grotere aantal asielaanvragen uit deze landen verklaart.

Ook het aantal aanvragen uit Afrika (28,4 % in 2010) gaat sinds 2007 in stijgende lijn. Er waren in 2009 en 2010 vooral meer aanvragen uit Guinee. Het aantal aanvragen uit de Democratische Republiek Congo bleef vrijwel stabiel, waardoor zij relatief gezien aan belang hebben ingeboet (van 8,6 % in 2007 naar 4 % in 2010). Net als bij de aanvragen uit Azië stellen we ook een grotere diversifiëring vast bij Afrikaanse aanvragen. Heel wat Afrikaanse landen - zoals Togo, Senegal, Nigeria, Eritrea of Tanzania - zagen hun aandeel in het aantal asielaanvragen stijgen, maar in vergelijking met de belangrijkste herkomstlanden voor asielaanvragen blijft dit vrij beperkt.

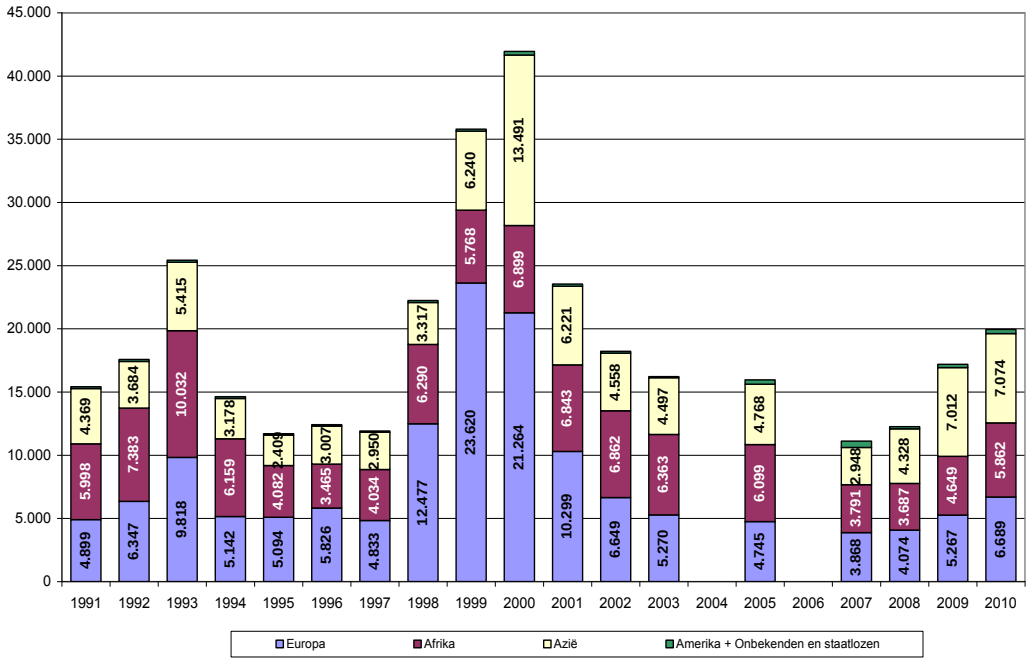
Sinds de heropflakkering van de asielaanvragen in 2008 stellen we een duidelijk grotere internationalisering vast wat betreft de herkomst van migranten die in België asiel aanvragen. Hoewel het aantal asielzoekers uit Rusland, Kosovo en de Democratische Republiek Congo de afgelopen jaren hoog is gebleven, wordt de stijging die we sinds 2008 vaststellen ook

[51] Zie Jaarverslag Migratie 2010, hoofdstuk 1. *De visumliberalisering voor verschillende landen van de Westelijke Balkan*.

verklaard door een grotere verscheidenheid aan herkomstlanden: er zijn duidelijk grotere migratiestromen op gang gekomen uit Irak, Afghanistan en Guinee.

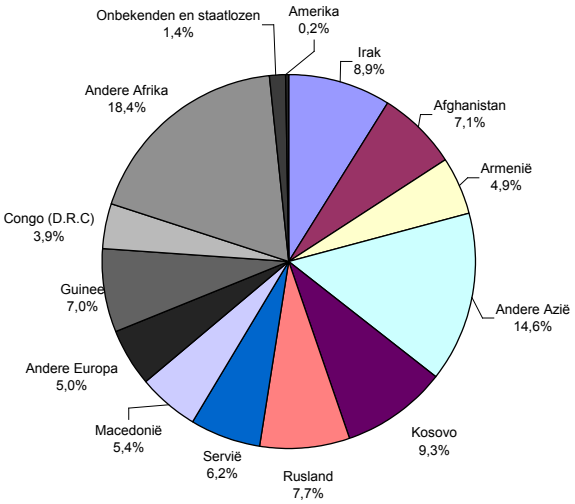
Figuur 3.6. Oorsprong van de asielaanvragers (eerste en meervoudige aanvragen)

A. per continent 1991-2010



Bronnen: Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister) en CGVS

B. per nationaliteit en continent in 2010



Bron: CGVS

De statistieken over de asielaanvragen gepubliceerd door het CGVS laten toe een analyse te maken over het type van ingediende asielverzoeken en laten toe om binnen deze asielverzoeken de landen te onderscheiden waaruit de meeste nieuwe asielverzoeken en meervoudige asielverzoeken vandaan komen. Binnen de tien belangrijkste nationaliteitengroepen die de meeste asielverzoeken in 2010 hebben ingediend, ontbreken

enkel de Armeniërs en Congolezen in het klassement van de tien belangrijkste nationaliteitengroepen met de meeste meervoudige asielverzoeken. In hun plaats zien we de Chinezen en de Iraniërs verschijnen. Zoals *tabel 3.2* aantoont, zijn 43,3 % van de Iraanse, 36,3 % van de Afghaanse, 32,8 % van de Chinese en 25,2 % van de Russische verzoeken, meervoudige asielaanvragen. Het hoge aandeel meervoudige verzoeken ingediend door de Chinezen is dermate opmerkelijk omdat China, met 235 ingediende asielverzoeken, maar op de 22ste plaats in het klassement van het totale aantal ingediende verzoeken in 2010 voorkomt. Wat de verhouding van eerste aanvragen betreft, zien we dat de Armeniërs (95,7 %), de Congolezen (93,8 %), de Guineërs (90,9 %), de Macedoniërs (90,6 %), de Serviërs (87,8 %) en de Kosovaren (85,9 %) een groot aandeel hebben in 2010. Deze vaststellingen tonen goed aan dat de interpretatie van statistische gegevens varieert in functie van de gekozen indicator.

Tabel 3.2 Eerste aanvragen, meervoudige aanvragen en % meervoudige aanvragen voor de belangrijkste nationaliteitsgroepen die in 2010 meervoudige aanvragen hebben ingediend

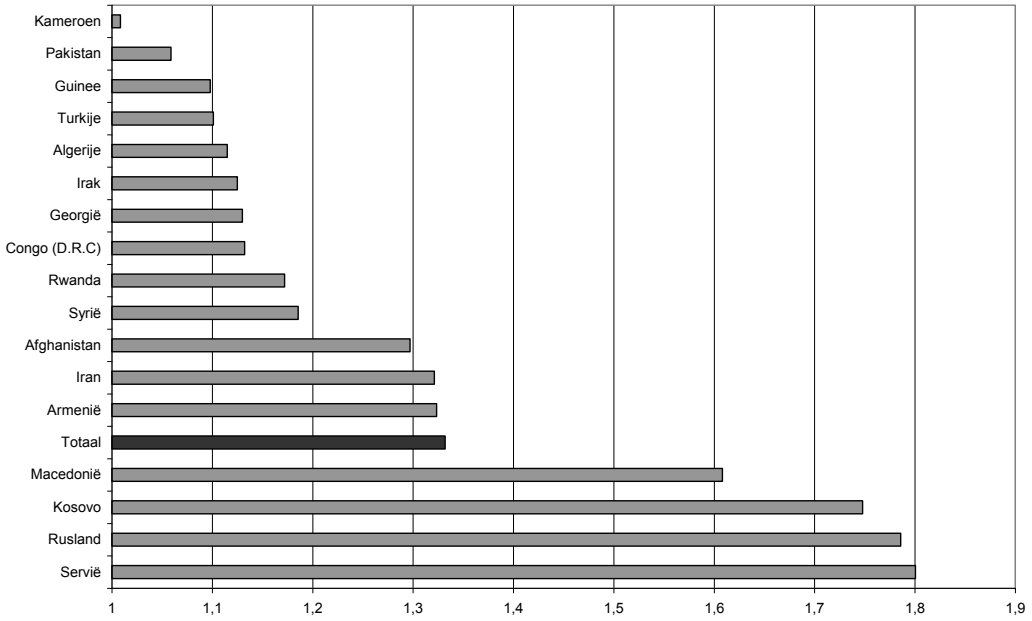
	Alle aanvragen	**Eerste aanvragen**	**% eerste aanvragen**	**Meervoudige aanvragen**	**% meervoudige aanvragen**
Kosovo	1.848	1.587	85,9	261	14,1
Irak	1.769	1.460	82,5	309	17,5
Rusland	1.526	1.141	74,8	385	25,2
Afghanistan	1.411	899	63,7	512	36,3
Guinee	1.389	1.263	90,9	135	9,7
Servië	1.233	1.082	87,8	151	12,2
Macedonië	1.082	980	90,6	102	9,4
Armenië	986	944	95,7	42	4,3
D.R. Congo	786	737	93,8	49	6,2
Syrië	388	302	77,8	86	22,2
Iran	386	219	56,7	167	43,3
China	235	158	67,2	77	32,8
Totaal	**19.941**	**16.532**	**82,9**	**3.409**	**17,1**

Bron: CGVS

Sinds 2008 stelt de Dienst Vreemdelingenzaken statistieken op over het aantal asielzoekers die via Eurostat worden gepubliceerd.[52] Aan de hand van deze gegevens kunnen we het gemiddelde aantal personen per aanvraag achterhalen en waar deze migranten vandaan komen. We stellen in de eerste plaats vast dat het aantal begeleiders verschilt naargelang de herkomst van de asielzoekers. Zo ligt het aantal begeleiders bij Serviërs, Russen, Kosovaren en Macedoniërs hoger dan bij andere groepen. Bij Kameroeners, Pakistani, Guinëers, Turken en Algerijnen ligt het gemiddelde aantal begeleiders dan weer vrij laag (figuur 3.7).

[52] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/

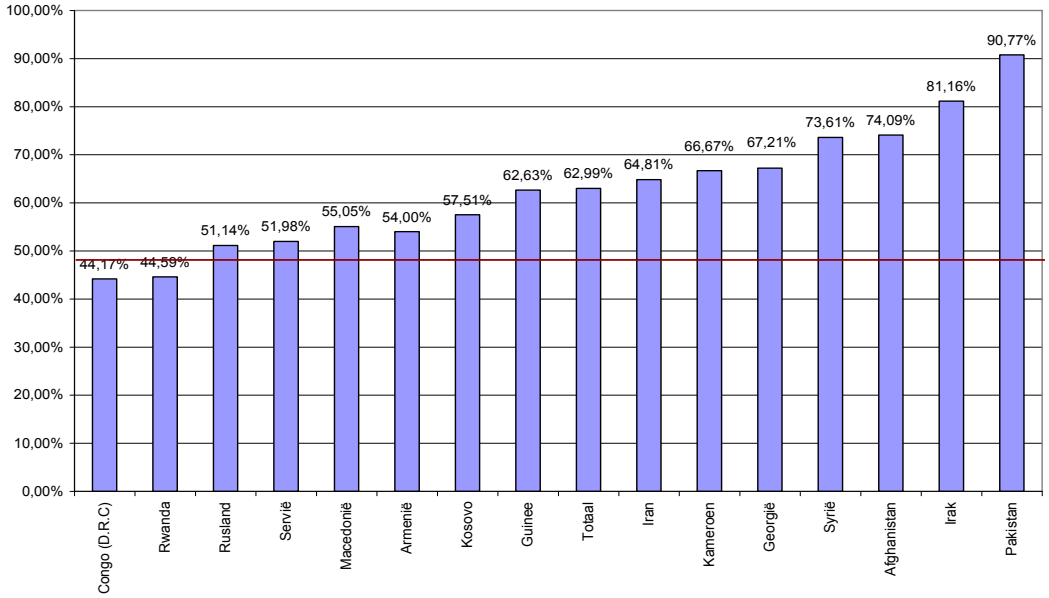
Figuur 3.7. Aantal personen/ aanvraag volgens de nationaliteit 'hoofdasielzoeker' in 2010



Bronnen: CGVS en Eurostat

Asielaanvragen gebeuren in België hoofdzakelijk door mannen. In 2010 werd 63% van de eerste asielaanvragen door mannen ingediend. Het aandeel mannen verschilt naargelang de herkomst van de belangrijkste groepen nieuwe asielzoekers. Bij Rwandezen en Congolezen dienen vrouwen de meeste aanvragen in (55% van de asielzoeksters in 2010). De meeste asielzoekers uit Pakistan, Irak, Afghanistan en Syrië zijn dan weer mannen (73% tot 90% van de asielzoekers). Bij Oost-Europese asielzoekers (Rusland, Servië, Macedonië en Kosovo) gaat het ten slotte in zowat 50% van de gevallen om mannen (figuur 3.8). Zoals we hebben gemerkt, worden deze groepen vaak door hun gezin begeleid als ze hun aanvraag indienen, wat meteen de evenwichtigere verhouding tussen mannen en vrouwen verklaart.

Figuur 3.8. Aandeel mannen bij de nieuwe asielzoekers in 2010

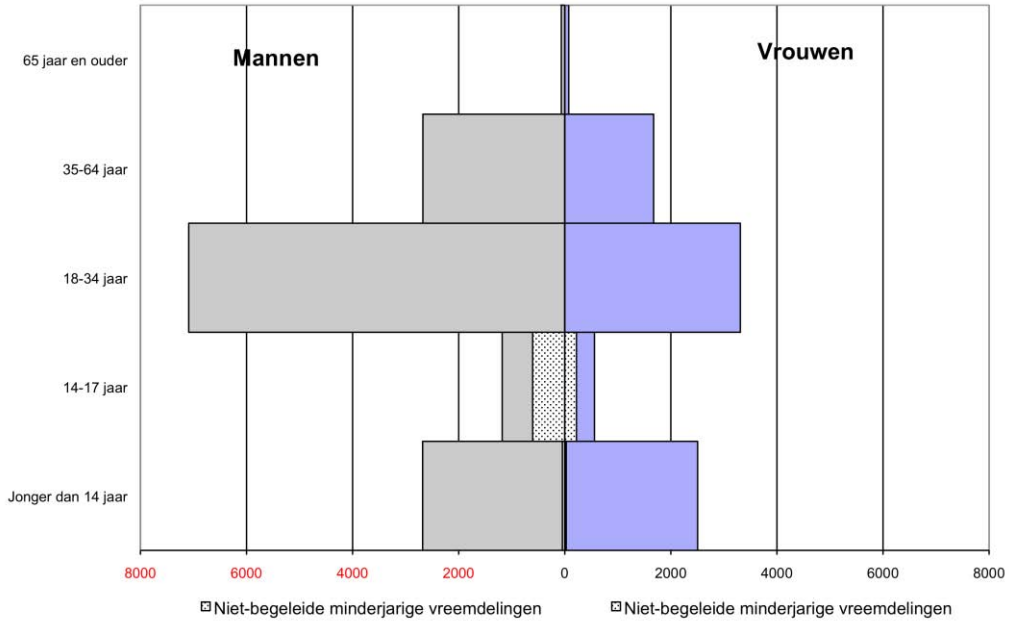


Bronnen: DVZ - Eurostat

Ongeveer de helft (47%) van de personen die in 2010 voor het eerst asiel heeft aangevraagd, is tussen 18 en 34 jaar oud. 24% was jonger dan 14 jaar en 20% was tussen 35 en 64 jaar oud. Er waren heel weinig asielzoekers tussen 14 en 17 jaar oud (8%) en minder dan 1% van de asielzoekers is ouder dan 64 jaar. Nader onderzoek van de groep van 14- tot 17-jarigen leert ons dat, in 2010, 51 % van de mannen en 39 % van de vrouwen tussen de 14 en 17 jaar niet-begeleide minderjarige vreemdelingen waren (figuur 3.9). Ook deze migratie van minderjarigen is vooral mannelijk, wat meteen ook het grotere percentage mannen binnen deze leeftijdsgroep verklaart. Opvallend in 2011is de sterke stijging van asielaanvragen door niet-begeleide minderjarigen: tijdens de eerste zeven maanden van 2011 dienden ze meer aanvragen in dan tijdens heel 2010.

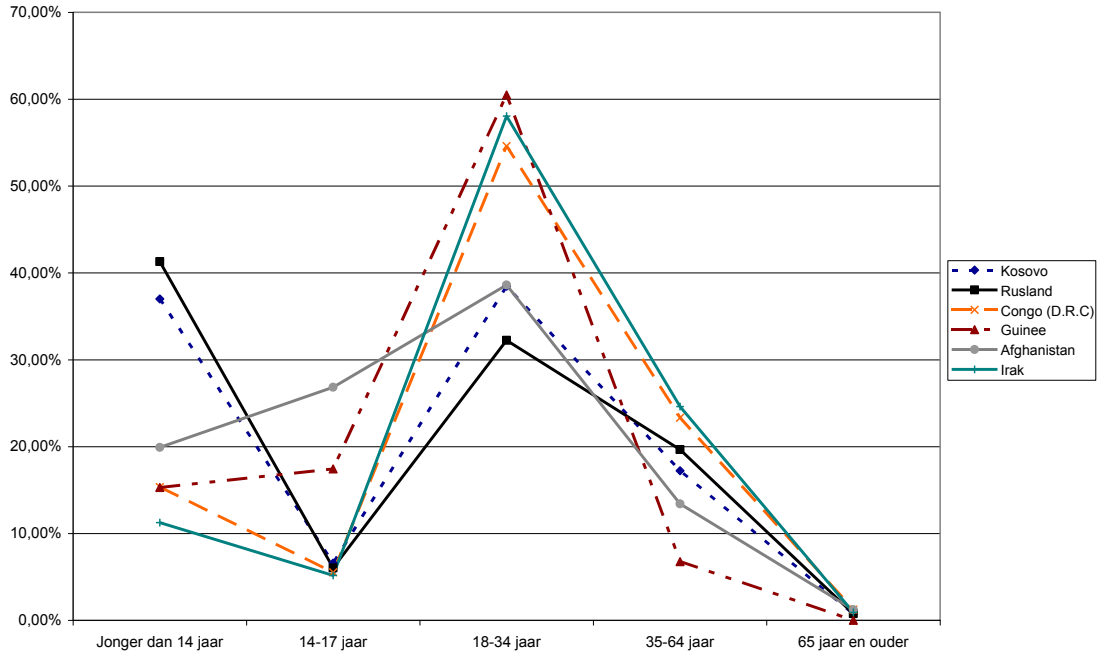
De indeling per leeftijd volgens nationaliteit toont dat het aandeel Russische (41 %), Kosovaarse (37 %) en Servische (39 %) asielzoekers jonger dan 14 jaar hoog ligt (figuur 3.10). Het gaat om nationaliteitsgroepen met een hoog gemiddeld aantal begeleiders. We stellen ook een oververtegenwoordiging van 14 tot 17 jarige asielzoekers vast bij de Afghanen (27 % van de aanvragers) en bij de Guineeërs (17 % van de aanvragers). Dit zijn volgens het CGVS de twee belangrijkste herkomstlanden voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

Figuur 3.9. Opsplitsing per leeftijd en geslacht van de nieuwe kandidaat-vluchtelingen in 2010



Bronnen: DVZ – Eurostat

Figuur 3.10. Indeling van de asielaanvragers in leeftijdsgroepen voor 2010



Bronnen: DVZ -Eurostat

Op basis van deze eenvoudige gegevens per nationaliteit kan uiteraard niet worden gesteld dat elke asielaanvraag gegrond is. Toch moet men vaststellen dat de aanvragers niet massaal en zonder onderscheid uit alle landen komen. Er zijn verschillende verklaringen voor de toename van de aanvragen sinds 2008. We stellen ten eerste een stabilisering vast van het grote aantal aanvragen uit Rusland en uit de Democratische Republiek Congo, twee landen met conflictgebieden.[53] Daarnaast zijn de conflicten in Afghanistan en Irak, de politieke instabiliteit in Guinee en de etnische spanningen in Kosovo evenveel verklaringen voor het grotere aantal asielaanvragen uit die landen. We stellen ook een diversifiëring vast bij aanvragen uit Aziatische en Afrikaanse landen, waar de levensomstandigheden van bepaalde bevolkingsgroepen of minderheden zorgwekkend blijven (Pakistan, China, Iran, Togo, Senegal enz.). We zien tot slot dat de toename die er in 2010 was, voor een deel te wijten is aan het grote aantal asielaanvragen door Serviërs en Macedoniërs. Kortom, de meeste asielzoekers komen uit onstabiele tot zeer onstabiele landen, en meer verspreid uit landen waar de levensomstandigheden van bepaalde bevolkingsgroepen of minderheden zorgwekkend zijn. Aanvragers komen weliswaar niet altijd voor internationale beschermingsmaatregelen in aanmerking, toch is het verkeerd om ze enkel als economische migranten te beschouwen.

Onderzoek van de demografische kenmerken van de asielzoekers toonde aan dat het vaak om alleenstaande mannen uit de actieve leeftijdsgroep gaat. We herinneren eraan dat asielzoekers die hier alleen aankomen, aanspraak kunnen maken op het recht op gezinshereniging als ze het internationale beschermingstatuut verkrijgen.[54] Voor sommige herkomstgroepen is asielmigratie vrijwel synoniem voor gezinsmigratie (met partner en/of kind(eren). Dit is vaak het geval met asielzoekers uit Rusland en uit het voormalige Joegoslavië (Servië, Kosovo of Macedonië). We stellen ook vast dat de meeste niet-begeleide minderjarigen doorgaans

[53] Het Tsjetsjeense conflict in Rusland en het conflict in het oosten van de Democratische Republiek Congo.

[54] De gegevens over de redenen voor de aflevering van eerste verblijfstitels die in hoofdstuk 2 werden onderzocht, wijzen op een omvangrijke gezinsmigratie bij bepaalde herkomstgroepen met een grote asielmigratie in de voorbije jaren (Guinëers, Russen, Irakezen enz.).

asielzoekers uit Afghanistan of Guinee zijn. Dit toont aan dat de herkomst van sommige asielmigranten niet volledig losstaat van de typische demografische kenmerken van bepaalde groepen.

3.5. Erkenning en weigering van erkenning

Tussen het neerleggen van de aanvraag en de definitieve beslissing inzake erkenning of niet-erkenning van het statuut van vluchteling, zit een complexe onderzoeksprocedure van het dossier in verschillende etappes, met desgevallend beroepsmogelijkheden in de verschillende fasen. Vanuit de invalshoek van de statistiek en binnen dit algemeen kader, is het overbodig om hier een technische beschrijving van het verloop van deze procedure te geven. Om voor de meerderheid begrijpbaar te blijven, kan men zich op de eindbeslissing richten die tot de erkenning of weigering van erkenning van het statuut van vluchteling leidt.

Het aantal beslissingen is vooreerst gevoelig gestegen, wat heeft geleid tot een gevoelige daling van de achterstand in de hangende dossiers. Het aantal weigeringen van erkenningen ligt bovendien veel hoger dan het aantal erkenningen. Van 1996 tot 2003 is het aantal erkenningen globaal genomen stabiel gebleven (tussen 1.000 en 2.000), ondanks een stijging van het aantal aanvragen tussen 1998 en 2000. Tijdens diezelfde periode nam vooral het aantal negatieve beslissingen toe, als gevolg van de gevoelige stijging van het aantal aanvragen, waarna deze negatieve beslissingen geleidelijk weer begonnen af te nemen tot 2004.

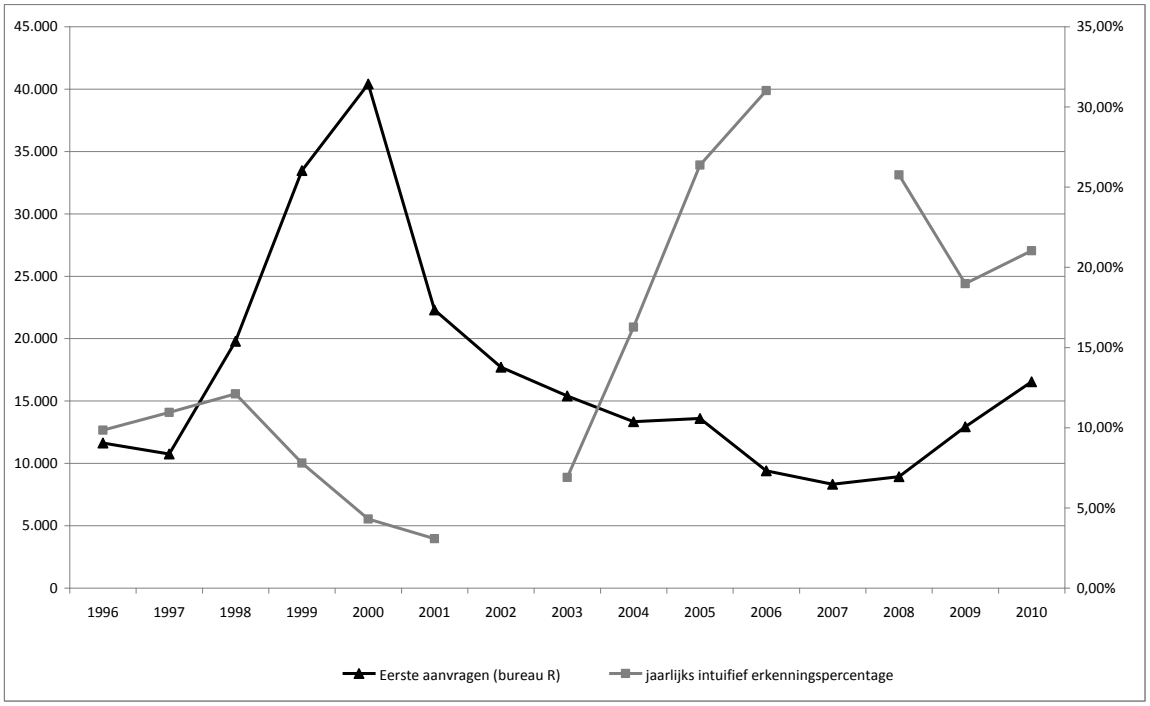
Hoe kan de evolutie worden geanalyseerd?

Om een idee te krijgen van de evolutie van de erkenning van het statuut van vluchteling, volstaat het om een erkenningspercentage te berekenen. Het blijkt echter een hele opgave om een indicator te vinden die als degelijke maatstaf voor deze erkenning kan fungeren. Een eerste mogelijkheid die vaak door de asielinstanties wordt berekend, is het 'conjunctureel percentage' dat de verhouding weergeeft tussen het aantal positieve beslissingen in de loop van een jaar en het totale aantal beslissingen dat in de loop van datzelfde jaar is genomen. Als we met deze methode rekening houden, moeten we voor ogen houden dat het onderzoek van een asielaanvraag in verschillende fases verloopt. In elk van die fases kan door verschillende partijen beroep worden aangetekend, waardoor procedures heel sterk in duur kunnen verschillen en soms langer dan een jaar kunnen aanslepen. Dit betekent dat beslissingen die in een bepaald jaar worden genomen, betrekking hebben op aanvragen die in uiteenlopende voorgaande jaren zijn ingediend. Een andere mogelijkheid bestaat erin om het 'erkenningspercentage per cohorte' te berekenen. Dit principe volgt de asielzoekers die in eenzelfde jaar een aanvraag hebben ingediend en gaat dan na hoeveel van hen na zes maanden, een jaar, twee jaar, enz. als vluchteling worden erkend. Vervolgens kunnen we die percentages vergelijken per jaar waarin een aanvraag is ingediend. Dit laatste percentage heeft als nadeel dat we in theorie moeten wachten met onze berekeningen tot alle aanvragen die in de loop van een bepaald jaar zijn ingediend, zijn afgesloten. We kunnen ons wel een idee vormen van de erkenningstrend voor het statuut van vluchteling als we uitgaan van het onderzoek naar de positieve beslissingen die we na een, twee of drie jaar hebben genoteerd.

De methodes die we gebruiken om deze twee percentages te berekenen, brengen ons bij de volgende vaststelling: er is een negatief verband tussen het 'erkenningspercentage per cohorte'

en de evolutie van het aantal eerste aanvragen. Daarnaast bestaat er een negatief verband tussen het 'conjunctureel percentage' en de evolutie van het aantal beslissingen dat in één jaar wordt genomen (dit heeft ook te maken met de grotere of kleinere toename van het aantal asielzoekers). Dit wil zeggen dat als het aantal aanvragen of beslissingen van asielinstanties toeneemt, het percentage erkenningen afneemt. Het mechanisme is complex maar wetenschappelijk bewezen (Rob van der Erf, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006a, 2006b, 2006c). En ook al begrijpt men het wiskundige mechanisme niet, toch toont een eenvoudige vergelijking van het conjunctureel erkenningscijfer (aandeel van de positieve beslissingen op het aantal beslissingen per jaar) met de eerste aanvragen duidelijk aan dat wanneer het aandeel aanvragen stijgt, het aandeel positieve beslissingen in het totaal aantal aanvragen daalt (Figuur 3.11). Het omgekeerde geldt ook: als het aantal asielaanvragen daalt, zoals in de periode 2001 - 2008, dan stijgt het conjuncturele percentage erkenningen geleidelijk in de volgende jaren. Het conjuncturele aandeel erkenningen dat berekend wordt op basis van statistieken van beslissingen van een bepaald jaar weerspiegelt niet enkel de situatie van dat gegeven jaar, maar weerspiegelt ook de beslissingen betreffende heel verschillende jaren. Deze indicator zal de vergelijking tussen de verschillende jaren bijgevolg bemoeilijken, hetgeen een vertekende visie op de evolutie in de erkenningen zal geven.

Figuur 3.11. Vergeleken evoluties van het intuïtief (conjunctureel) erkenningcijfer (positieve beslissingen / totaal beslissingen van dat jaar) en van het aantal aanvragen[55]



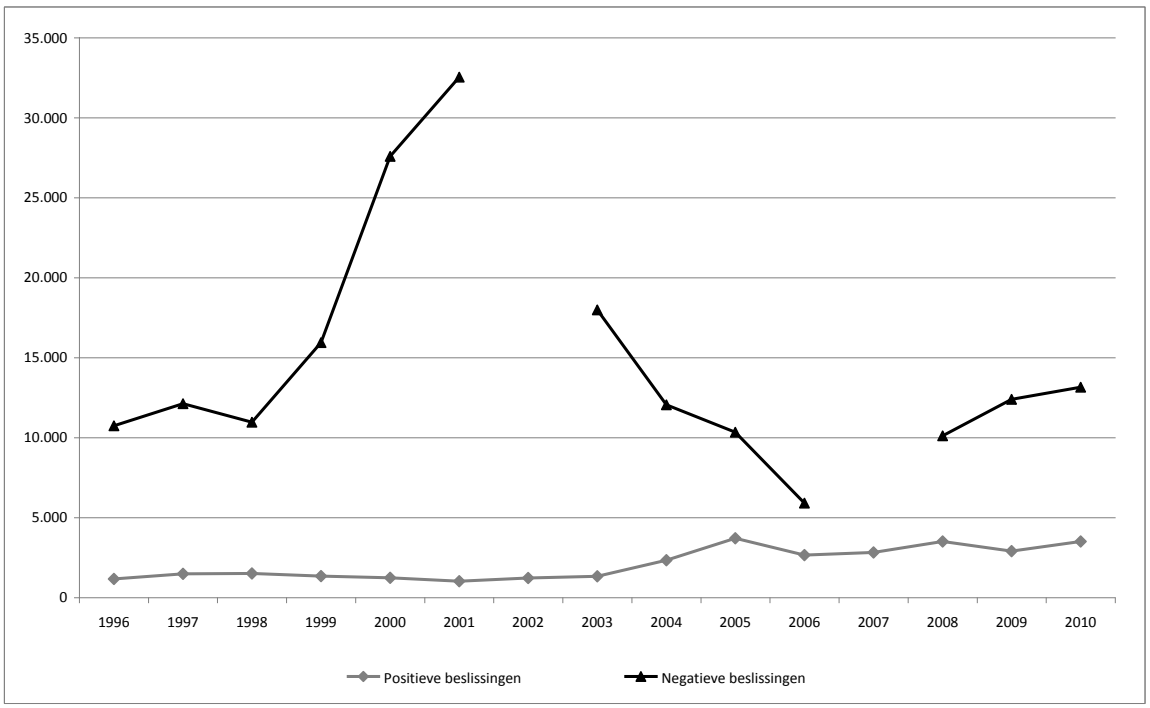
Bron: Dienst Vreemdelingenzaken - wachtregister (Eurostat)

Zonder deze complexe methode te gebruiken, blijkt duidelijk dat de stijging van het aantal aanvragen rond 2000 tot een nettoverhoging van het aantal negatieve beslissingen heeft geleid, zonder verhoging van het aantal positieve beslissingen en dus ongetwijfeld tot een daling van het erkenningpercentage, ook al is een schatting van dit percentage problematisch (Figuur 3.12). Sinds 2008 is het aantal negatieve beslissingen gestegen tot iets meer dan

[55] De gegevens over de beslissingen die de DVZ berekent op basis van het wachtregister en die door Eurostat worden gepubliceerd, zijn niet beschikbaar voor 2002 en 2007. Dit is de reden waarom we voor die twee jaren geen erkenningspercentage hebben kunnen berekenen.

13.000 weigeringen in 2010. Dit heeft wellicht ook te maken met de stijging van het aantal asielaanvragen sinds 2008. We hebben al kunnen vaststellen dat het aantal negatieve beslissingen in grote lijnen meeloopt met het totaal aantal aanvragen, zij het met een vertraging van één à twee jaar (Perrin, 2009). We mogen dus veronderstellen dat het aantal negatieve beslissingen in de toekomst opnieuw zal stijgen.

Figuur 3.12. Definitieve negatieve en positieve beslissingen, 1996-2010[56]



Bron : Dienst Vreemdelingenzaken - wachtregister (Eurostat)

Een aanvaardbare oplossing om de erkenning van internationale bescherming beter te kunnen meten, is om de asielaanvragers die hetzelfde jaar een aanvraag hebben ingediend te volgen en aan te geven hoeveel er na een maand, zes maanden, een jaar … zijn erkend, totdat er geen enkele aanvrager meer overblijft (Figuur 3.13 en 3.14). Vervolgens kunnen deze gecumuleerde percentages die per jaar van indiening van de aanvraag zijn opgemaakt, worden vergeleken. Het resultaat is een berekening van het percentage volgens het jaar van indiening en de duur van de procedure. Het probleem met deze percentages is dat men in theorie zou moeten wachten tot alle aanvragen die een bepaald jaar zijn ingediend worden afgesloten om ze te kunnen berekenen. Op basis van de gecumuleerde erkenningpercentages na 6 maanden 1, 2 of 3 jaar tekent er zich evenwel al een tendens af.

Er bestaat een negatief verband tussen het 'erkenningspercentage per cohorte' en de evolutie van het aantal asielaanvragen. In de periode van 1998 tot 2000 is het percentage per cohorte sterk gedaald voor asielzoekers die hier tijdens die periode toekwamen, want na 8 jaar

[56] De positieve beslissingen hebben betrekking op de beslissingen inzake erkenning van het CGVS, de VBV en de RVV. De negatieve beslissingen hebben in de oude asielprocedure betrekking op 1/ De negatieve beslissingen in ontvankelijkheid van de DVZ wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 2/ De negatieve beslissingen betreffende het dringend beroep bij het CGVS 3/ De negatieve beslissingen van de onderzoeken ten gronde van het CGVS wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 4/ De negatieve beslissingen van de VBV. In de nieuwe asielprocedure (sinds 1 juni 2007) hebben de negatieve beslissingen betrekking op 1/ De negatieve beslissingen van het CGVS wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 2/ De negatieve beslissingen van de VBV of RVV 3/ De beslissingen tot niet in overwegingname door DVZ.

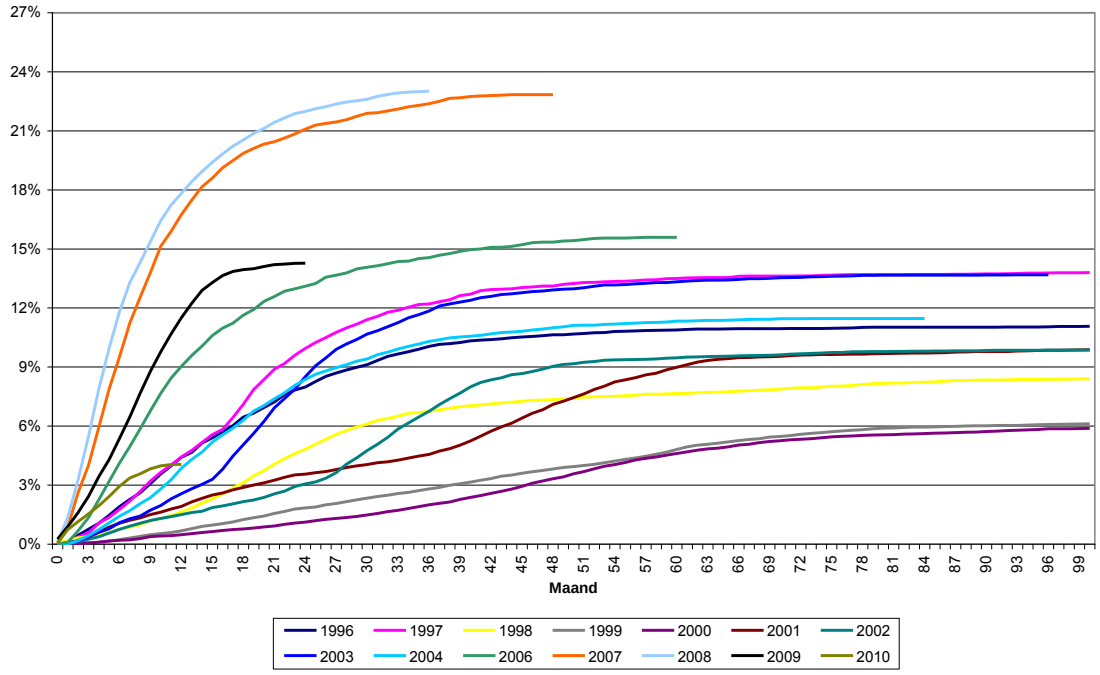
procederen kreeg slechts 5,7 % tot 8,3 % van deze cohorten een erkenning. We zien voor deze cohorten ook dat een positieve beslissing meer tijd vergt. De helft van de aanvragers van de cohorte 2000 werd pas na iets meer dan drie en een half jaar als vluchteling erkend, terwijl de helft van de aanvragers van de cohorte 1997 al na iets meer dan anderhalf jaar als vluchteling werd erkend. Die vaststelling druist niet in tegen de eerder aangehaalde verklaring dat wanneer zich meer asielzoekers aandienen, de beslissingen in eerste instantie vaak negatief zullen uitvallen. Hierbij moet men de vaststelling toevoegen dat het CGVS vanaf 2001 prioriteit zal geven aan de recentste aanvragen (LIFO – last in, first out). Dit bracht een uitstel met zich mee van bepaalde positieve dossiers ten aanzien van de verzoeken die ingediend werden tijdens de instroom van 1998 – 2001. Vanaf 2001 daalt het aantal aanvragen en stijgt het erkenningspercentage per cohorte opnieuw. Bij de cohorten asielzoekers tussen 2001 en 2005 schommelt het erkenningspercentage tussen 10 % en 13 %, na toch wel een tamelijk lange wachttijd van 6 jaar.

Deze indicatoren per cohorte wijzen ten slotte vanaf de cohorte 2006 ook op een versnelling van de erkenning van het statuut van vluchteling in de eerste maanden die volgen op het indienen van de aanvraag. Bovendien ligt het erkenningspercentage bij diezelfde cohorten ook hoger. Na 4 jaar volgde voor 11 % van de aanvragers die tussen 2004 en 2005 toekwamen, een positieve beslissing. Voor de cohorte 2006 bedraagt dat percentage inmiddels al 15,5 %, en voor de cohorte 2007 22,8 %. Voor de cohorte 2008 kreeg ongeveer 23 % van de aanvragers na drie jaar een erkenning.[57] Deze hogere erkenningsgraad kan te maken hebben met het kleinere aantal aanvragen, maar dit is niet de enige verklaring. De daling in het aantal aanvragen heeft zich immers al voor 2006 ingezet en toen lagen de erkenningspercentages niet zo hoog. Deze hogere erkenningsgraad en de snellere behandeling van de aanvragen kan onder meer worden verklaard door de herziening van de asielprocedure die in 2006 plaatsvond en door een herorganisatie van de gebruikte middelen om de aanvragen te behandelen. Los daarvan blijft er een negatief verband bestaan tussen de erkenningsgraad per cohorte en het aantal aanvragen. Terwijl het aantal aanvragen in 2009 en 2010 toeneemt, lijkt de erkenningsgraad tijdens de eerste maanden die op de aanvraag volgen, minder hoog uit te vallen (Figuur 3.13).

De herziening van de asielprocedure in 2006 heeft ook geleid tot de invoering van het statuut van de subsidiaire bescherming. We stellen vast dat deze invoering niet geleid heeft tot een lager aantal erkenningen van het statuut van vluchteling. Opvallend is ook dat dit subsidiair beschermingspercentage per cohortejaar toeneemt. Zo ontving 2 % van de aanvragers die hun asielverzoek in 2005 indienden dit statuut. Voor de verzoekers van 2007 was dat aantal al opgelopen tot bijna 4 % en voor de verzoekers van 2009 kreeg 5 % het subsidiaire beschermingstatuut (het statuut van deze aanvragers werd ook binnen een kortere termijn toegekend). De toekenning van het subsidiaire beschermingstatuut aan de verzoekers van 2010 toegekend in de eerste twaalf maanden, ligt wel lager dan de toekenning van dit statuut tijdens de eerste twaalf maanden voor de cohorten van 2008 en 2009 (Figuur 3.14). Tot slot, als we het erkenningspercentage van het bekomen van internationale bescherming willen kennen, moeten we het erkenningspercentage van het statuut van de erkenning als vluchteling optellen bij die van het statuut van de subsidiaire bescherming.

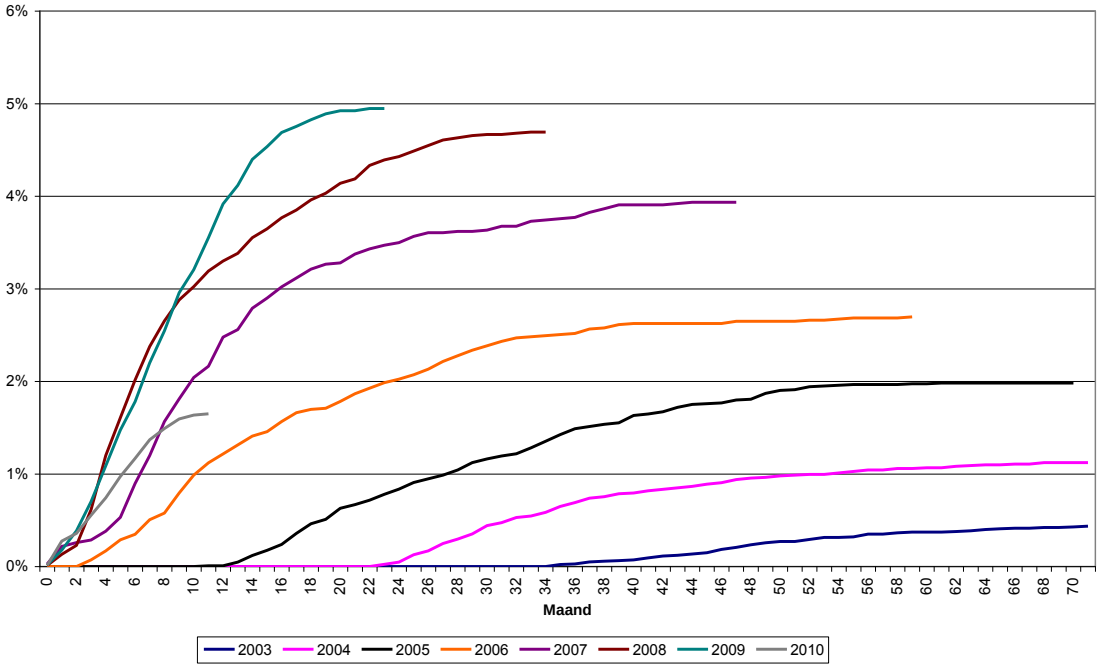
[57] Deze erkenningspercentages kunnen voor de recentste cohorten nog hoger liggen omdat nog niet alle beslissingen definitief zijn afgehandeld. De gecumuleerde erkenningspercentages neigen vrij snel naar een asymptoot die allicht niet ver verwijderd is van het erkenningspercentage van de cohorte.

Figuur 3.13. Gecumuleerd erkenningspercentage voor het statuut van vluchteling (in %) volgens het jaar waarin de aanvraag werd ingediend en de duur van de procedure (uitgedrukt in maanden vanaf het indienen van de eerste aanvraag), 1996-2010[58]



Bron: DVZ (wachtregister) – Berekeningen: Quentin Schoonvaere (DEMO-UCL)

Figuur 3.14 Gecumuleerd erkenningspercentage voor het statuut van subsidiaire bescherming (in %) volgens het jaar waarin de aanvraag werd ingediend en de duur van de procedure (uitgedrukt in maanden vanaf het indienen van de eerste aanvraag), 2003-2010



Bron: DVZ (wachtregister) – Berekeningen: Quentin Schoonvaere (DEMO-UCL)

[58] De gecumuleerde erkenningspercentages worden berekend aan de hand van de aanvragen en de beslissingen van de hoofdaanvragers.

Twee analyses betreffende de reden van deze vermindering (tussen 1998 en 2001) van het erkenningpercentage per cohort van het statuut van vluchteling (Figuur 3.13) staan tegenover mekaar. Voor de enen is dit het gevolg van een verhoging van het aantal ongegronde aanvragen als gevolg van de gunstige opvangvoorwaarden in België, waar sommigen handig gebruik van maken. Voor anderen is dit dan weer het gevolg van een striktere toepassing van de erkenningscriteria of van een algemene ontrading van de aanvragen (zowel gegronde als ongegronde).

Eerst en vooral zou er moeten worden op gewezen dat de Kosovaren, die het basiselement van deze golf asielaanvragen vormden, vaak een tijdelijk beschermingsstatuut kregen die hen feitelijk uitsloot van de positieve beslissingen, wat een vertekend beeld geeft van de meting van de positieve beslissingen (ze hebben een asielaanvraag ingediend maar het onderzoek van hun asielaanvraag is niet volledig afgerond).

Wat het algemene schema betreft en de verhoging van het aantal ongegronde aanvragen, is die moeilijker te meten gelet op het ontbreken van nauwkeurige statistieken over de redenen van de negatieve beslissingen. Een aantal elementen kunnen ons evenwel op weg helpen.

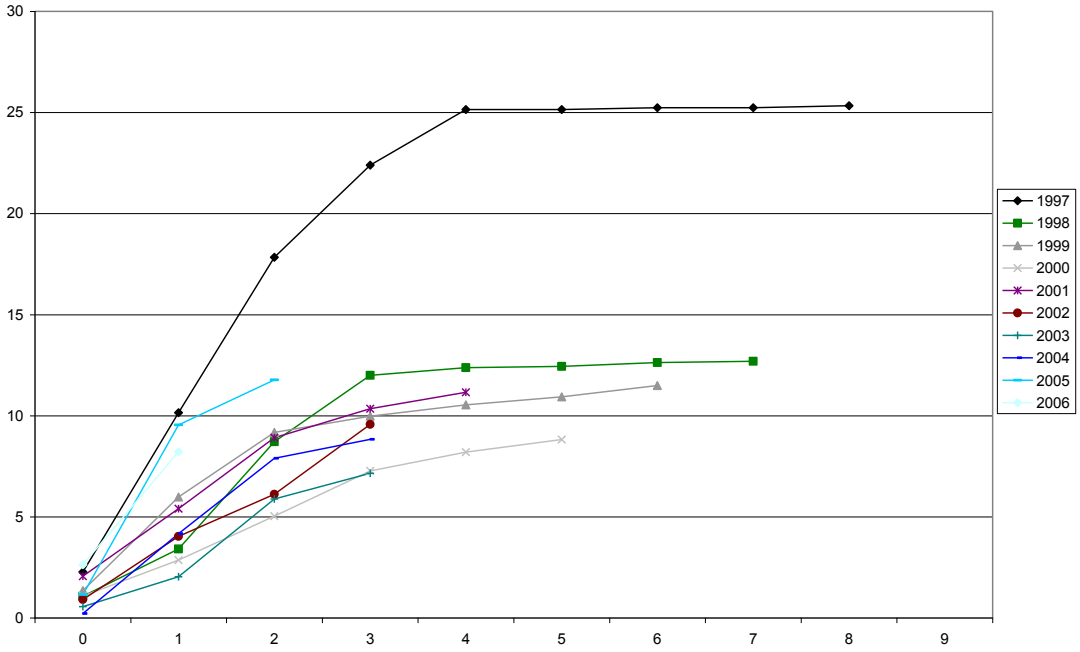
Enerzijds is het inderdaad zo dat een bepaald aantal ingediende asielaanvragen betrekking heeft op een bepaald aantal nationaliteiten waarvoor de situatie in het land van herkomst niet radicaal lijkt te zijn gewijzigd aan het einde van de jaren 2000. Bij de voornaamste herkomstlanden waarbij de aanvragen kunnen „worden gezien" als een poging om de asielprocedure te omzeilen, zou men heel voorzichtig gewag kunnen maken van de aanvragen van Slowaken, Roemenen, Bulgaren en Kazakken …

Het staat evenwel vast dat de verhoging van het aantal aanvragen aan het einde van de jaren ´90 grotendeels te wijten is aan het uitbreken of heropflakkeren van grote politieke crisissen. Het stijgende aantal aanvragen uit de periode 1998-2000 had eerst en vooral betrekking op Kosovo (de aanvragen van personen met de „Joegoslavische" nationaliteit zijn tussen 1997 en 1998 vertienvoudigd en tussen 1998 en 1999 verdubbeld) en valt samen met een periode waarin men sprak over een genocide gepleegd door de overheid in Belgrado. Tegelijkertijd stijgen ook de aanvragen van Russen (en vooral Tsjetsjenen) explosief (verzesvoudigd tussen 1998 en 1999 en verdubbeld tussen 1999 en 2000) bij het uitbreken van de tweede oorlog in Tsjetsjenië. Nog in diezelfde periode dienen ook Congolezen (D.R.C.) en Rwandezen steeds meer asielaanvragen in en ook hier gaat dit gepaard met een belangrijk politiek keerpunt. De regering in Kinshasa verliest op dat ogenblik immers de controle over het oosten van het land, dat in handen komt van rebellen die de steun krijgen van de regering in Kigali. Die is op haar beurt niet gelukkig met het feit dat Congo onderdak verleent aan de Hutu-milities.

De stabiliteit van het aantal erkenningen tijdens de tweede asielcrisis van 1998 tot 2001 is niet enkel afhankelijk van het aantal gegronde aanvragen, de internationale situatie brengt immers stromen op gang die niet anders bekeken kunnen worden als een vlucht voor grote crisissen. Deze stabiliteit van de erkenningen dient dus – gedeeltelijk – toegekend te worden aan zowel een tendens naar een grondigere onderzoeksprocedure, alsook aan de ontrading van een aantal aanvragers (die gegronde of ongegronde redenen hebben om asiel aan te vragen). Sommige aanvragers profiteren van de algemene crisis van het asielsysteem, tegelijk zijn er echter ook personen die crisissen ontvluchten en hoegenaamd geen economische migranten zijn. Onze erkenningpercentages per cohort kunnen per nationaliteit worden berekend (Figuur 3.15). Daaruit blijkt dat de erkenningspercentages voor bepaalde nationaliteiten – onder andere de Congolezen die zowat de meeste aanvragen indienen – sterk daalden hoewel het totale aantal

aanvragen steeg. In het geval van de Congolezen is de evolutie heel interessant om volgen. In tegenstelling tot veel andere groepen asielzoekers stijgt het aantal asielaanvragers uit de D.R.C. tussen 1999 en 2000 immers niet. Zo worden de Congolezen (die één voorbeeld vormen naast zovele andere) bestraft door de stijging van het aantal aanvragers van andere nationaliteiten (die ongegrond kunnen zijn), terwijl hun aantal net stabiel blijft en de situatie in hun land niet wezenlijk is veranderd. Wanneer het aantal aanvragen evenwel afneemt, stijgen de erkenningpercentages opnieuw maar op niveaus die veel lager liggen dan tijdens de periodes vóór de crisis (Figuur 3.15).

Figuur 3.15. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) voor de Congolezen volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

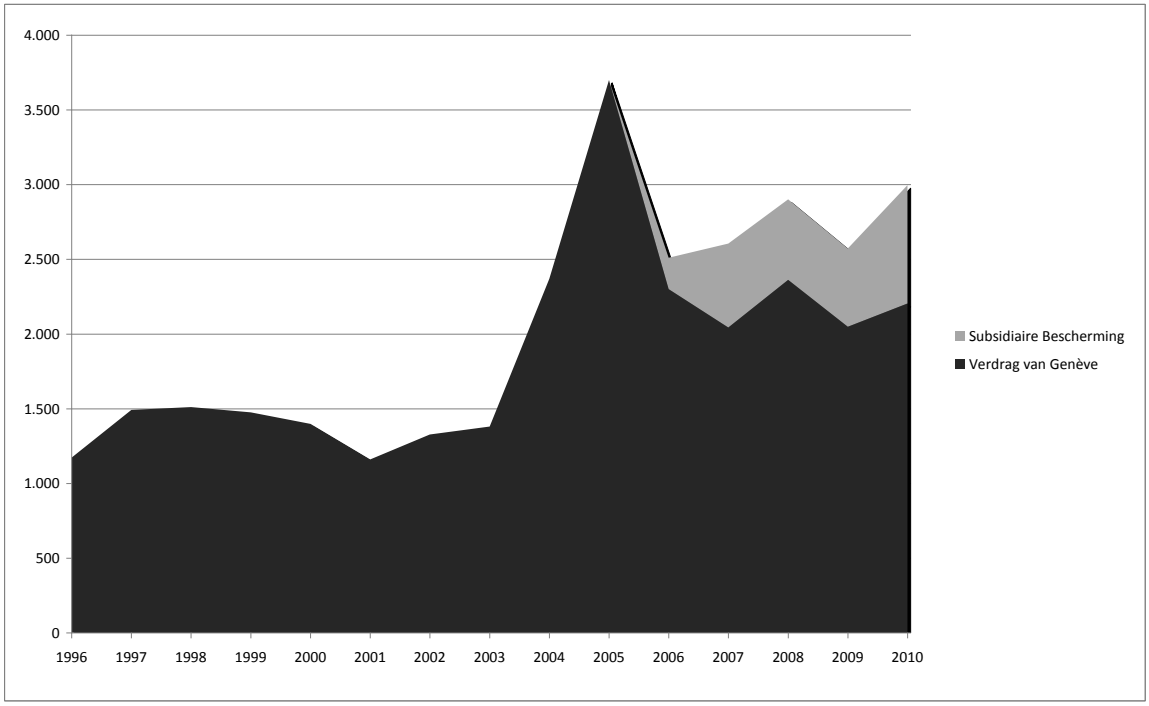


Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
Berekeningen : Nicolas Perrin, Schoonvaere Quentin (DEMO-UCL)

Na een fase met een heel lichte stijging tussen 2001 en 2003 neemt het aantal erkenningen tussen 2004 en 2005 fors toe (Figuur 3.16). De sterke stijging is vooral te wijten aan het grote aantal erkenningen van Tsjetsjeense vluchtelingen met de Russische nationaliteit. De Dienst Vreemdelingenzaken schat hun aantal in 2004 op 700 en in 2005 op ongeveer 1.660 (ofwel 45% van de erkenningen dat jaar). Zoals we al hebben onderstreept, hangt de stijging van het aantal erkenningen ook samen met het toenemende belang dat de Tsjetsjeense asielaanvragers innemen en de volledig gewijzigde verwerking van deze dossiers. Tot 2002 werden ze slechts heel zelden erkend (erkenningpercentage bijna onbestaande na 3 jaar van de Russische asielaanvragers die in 1999 waren aangekomen, tot 2 jaar voor zij die in 2000 aangekomen, tot 1 jaar voor zij die in 2001 zijn aangekomen …, Figuur 3.17). In 2003 doet er zich een ommekeer voor en het erkenningpercentage van de Tsjetsjenen gaat pijlsnel omhoog (zo wordt 40% van de Tsjetsjenen die in 2003 zijn aangekomen na 2 jaar verblijf erkend, wat een nieuw record betekent cfr. Figuur 3.17). Men stelt eveneens vast dat er een snellere behandeling van de recent ingediende aanvragen plaatsvindt, hetgeen zichtbaar wordt door een verhoging van het erkenningsprecentage in het jaar van de indiening van de aanvraag én het jaar dat hier direct op volgt. De plaats die vluchtelingen vanuit Rusland bij de erkenning

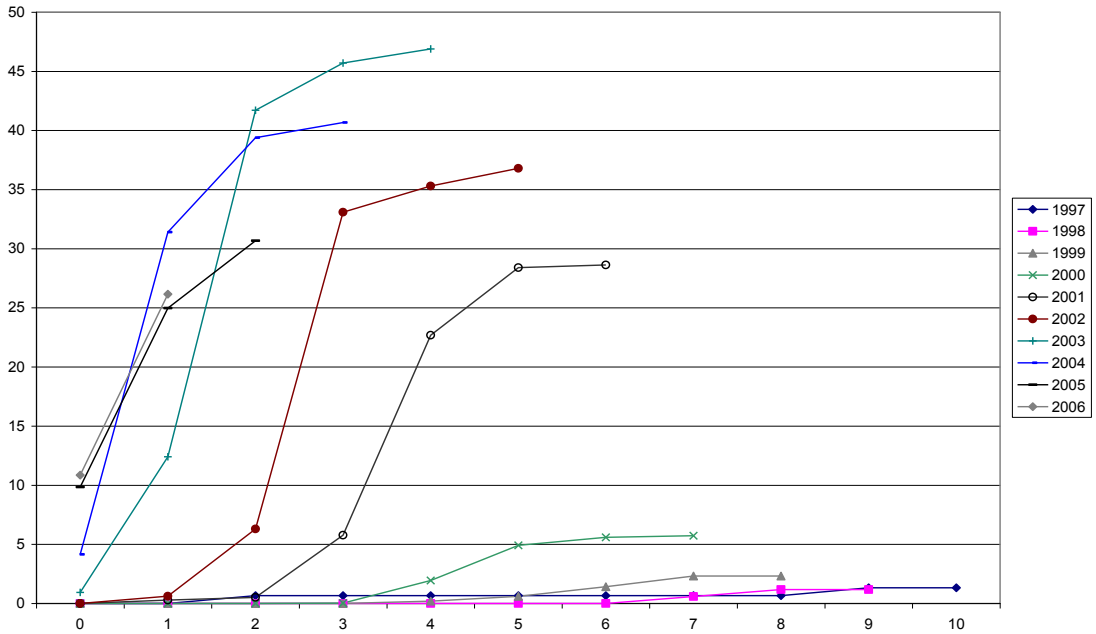
innemen is ongetwijfeld een van de meest opvallende evoluties uit het midden van de jaren 2000.

Figuur 3.16. Evolutie van het aantal positieve beslissingen volgens het soort bescherming, 1999-2010



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)

Figuur 3.17. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) van de Russische asielaanvragers volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)



Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
Berekeningen : Schoonvaere Quentin (DEMO-UCL)

Sinds de tweede helft van de jaren 2000 is de analyse van de positieve beslissingen vrij complex. In 2006 daalt het aantal positieve beslissingen sterk omdat er minder Russische vluchtelingen worden erkend. In 2007 stijgt het aantal positieve beslissingen opnieuw tot ongeveer 2.600. Dit is vooral een gevolg van de hervorming van de asielprocedure; in werkelijkheid neemt het aantal positieve beslissingen niet toe. In 2006 wordt immers voor het eerst beslist om subsidiaire bescherming te verlenen (de eerste beslissingen om dit soort bescherming te verlenen dateren van oktober 2006). Eind 2006 en begin 2007 wordt zo een forse inhaalbeweging gemaakt, wat de toename van de positieve beslissingen in 2007 verklaart (Figuur 3.16). In 2008 en 2009 blijft het aantal positieve beslissingen om subsidiaire bescherming te verlenen stabiel (ongeveer 500 positieve beslissingen). Vanaf 2010 neemt dat aantal opnieuw toe en worden er ongeveer 800 beslissingen genomen om subsidiaire bescherming te verlenen. Sindsdien beïnvloedt de toekenning van het vluchtelingenstatuut de stijging van het aantal positieve beslissingen in 2008 en de lichte dalingen in 2009. De toename van het aantal subsidiaire beschermingen verklaart grotendeels de stijging van het aantal positieve beslissingen in 2010 (Figuur 3.16).

We vatten alles nog even kort samen: tot 2008 worden de Russen het meest erkend als vluchteling in België. Sinds 2006 daalt hun erkenningspercentage jaar na jaar ten voordele van nieuwe nationaliteitsgroepen.

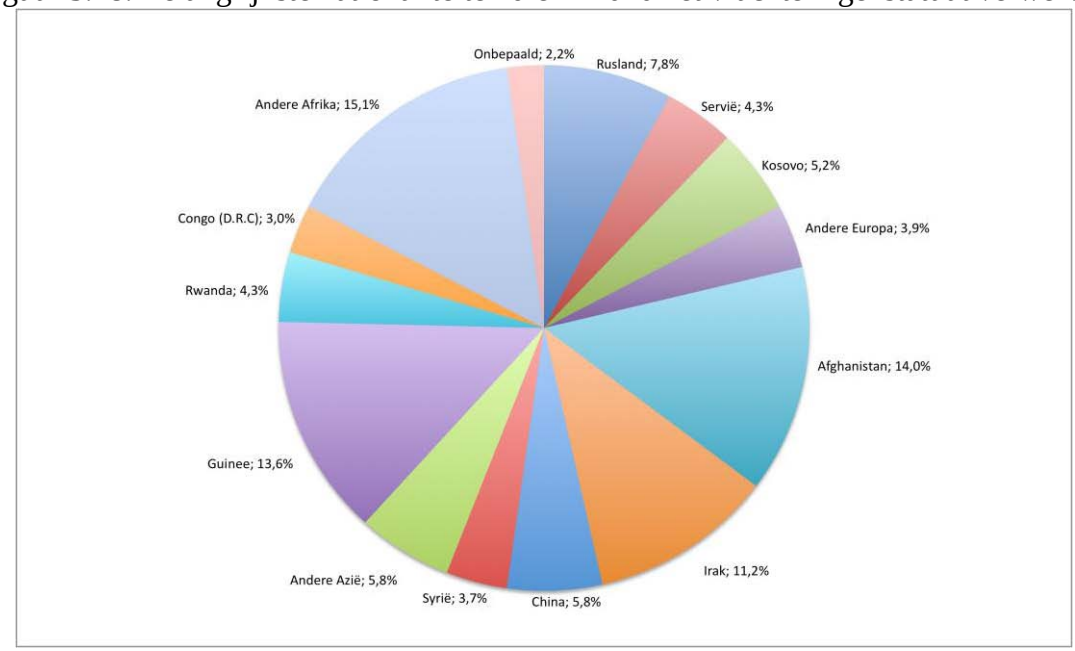
In 2009 worden de Russen bijgebeend door de Irakezen in de lijst van nationaliteiten dat het vaakst het vluchtelingenstatuut krijgt. Sinds de invoering van het subsidiaire beschermingsstatuut in 2006 zijn het de Irakezen die veruit het meest genieten van dit soort bescherming (56 % van alle subsidiaire beschermingen die tussen 2008 en 2010 zijn verleend). Ze worden op ruime afstand gevolgd door de Afghanen (28 % van alle subsidiaire beschermingen die tussen 2008 en 2010 zijn verleend). Als we rekening houden met subsidiaire bescherming zijn het in 2009 de Irakezen die het vaakst van een internationale bescherming genieten (20 % van de positieve beslissingen). Ze worden op ruime afstand gevolgd door de Russen (10 % van de positieve beslissingen).

In 2010 voeren de Afghanen en Guinëers de lijst aan van nationaliteiten die het vluchtelingenstatuut genieten in het kader van het Verdrag van Genève (figuur 3.18). Als we echter rekening houden met de subsidiaire beschermingen die in 53 % van de gevallen aan Irakezen wordt verleend, geniet deze nationaliteitsgroep het meest van internationale beschermingsmaatregelen (vluchtelingenstatuut en subsidiaire bescherming). In vergelijking met 2009 stellen we een verdubbeling vast in het toekennen van het internationaal beschermingsstatuut aan de Afghanen, een stijging van 44% bij de Guinëers en een stijging van 20% in het aantal van deze beschermingen toegekend aan de Irakezen. De vaststelling dringt zich op dat het gaat om mensen die afkomstig zijn uit landen waar de politieke situatie of de bescherming van bepaalde minderheden de laatste maanden niet verbeterd is.

De erkenningspercentages per cohorte voor de asielzoekers die in 2008 toekomen, kunnen we vergelijken met de herkomst van die asielzoekers. We stellen vast dat 35 % van de Guinëers en 30 % van de Irakezen twee jaar na het indienen van hun aanvraag al als vluchteling zijn erkend (figuur 3.19.A). In het geval van de Irakezen geniet nog eens 30 % na twee jaar van subsidiaire bescherming, zodat iets meer dan 60% van de Irakezen die in 2008 naar België zijn gekomen, internationale bescherming geniet (figuur 3.19.B). Na twee jaar zijn slechts 14 % van de Afghanen als vluchteling erkend, maar aan nog eens 22 % is subsidiaire bescherming verleend. Iets verderop in de lijst vinden we de Kameroeners en de Syriërs terug: na twee jaar procederen is iets meer dan een kwart van hen erkend.

Zoals we eerder al hebben aangehaald, worden Russen steeds minder als vluchteling erkend. Waar nog iets meer dan 25 % van de Russen die in 2006 naar België zijn gekomen na twee jaar wordt erkend, is dit percentage voor Russen die in 2008 zijn toegekomen, tot 15 % gedaald (figuren 3.19.A en 3.17). Ook opvallend is dat nagenoeg geen Kosovaren, Serviërs en Armenen als vluchteling worden erkend, hoewel ze in 2008 tot de grootste groepen asielzoekers behoren.

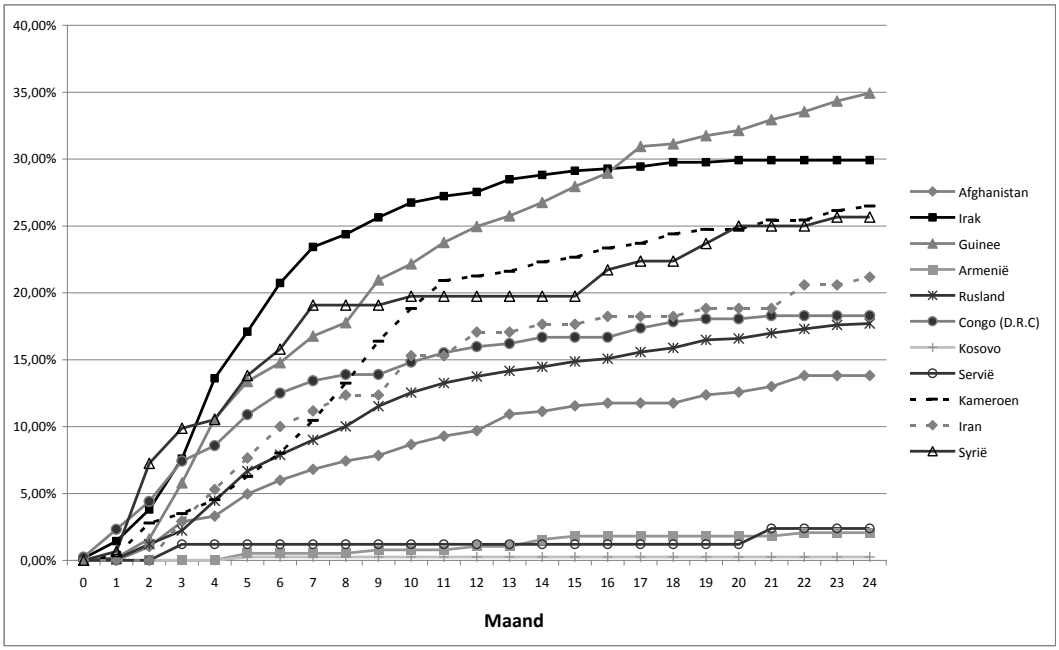
Figuur 3.18. Belangrijkste nationaliteiten die in 2010 het vluchtelingenstatuut verwerven



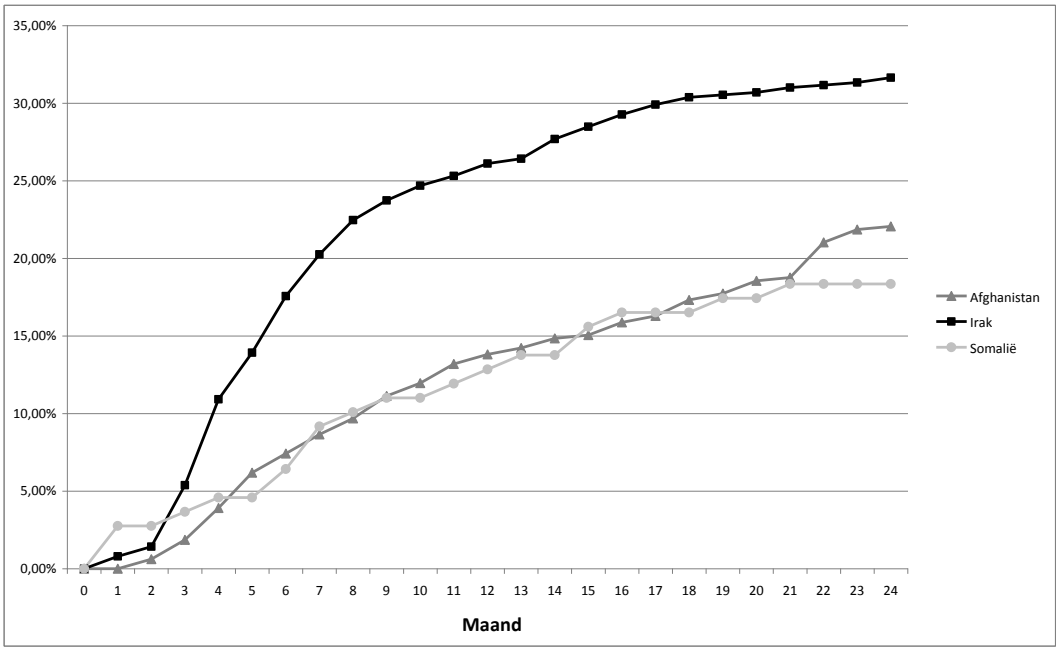
Bron: Dienst Vreemdelingenzaken – Wachtregister (Eurostat)

Figuur. 3.19 Gecumuleerd erkenningspercentage (in %) van in 2008 toegekomen asielzoekers volgens nationaliteit en duur van de procedure (in maanden vanaf het indienen van de aanvraag)

A. Erkenning van het vluchtelingenstatuut



B. Erkenning van subsidiaire bescherming



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
Berekeningen: Schoonvaere Quentin (DEMO-UCL)

3.6. De vluchtelingen

Het aantal asielaanvragers is hoog en het aantal erkenningen niet te onderschatten, het aantal vluchtelingen dat in het land verblijft is relatief beperkt (15.818 personen op 1 januari 2008) en dit vooral omwille van drie redenen: het aantal personen dat jaarlijks als vluchteling wordt erkend is laag (niet meer dan enkele duizenden); bepaalde vluchtelingen kiezen ervoor om terug naar hun land van herkomst terug te keren zodra de situatie dit mogelijk maakt. Indien ze niet kunnen of wensen terug te keren, worden vluchtelingen relatief makkelijk Belg (Perrin, 2001), o.m. dankzij de vereenvoudigde naturalisatie (na 2 jaar verblijf i.p.v. na de gebruikelijke 3 jaar[59]).

Het aantal vluchtelingen dat in België bescherming geniet is tussen 1997 en 2003 sterk gedaald (Figuur 3.20) om vanaf 2003 opnieuw te stijgen. De recente groei is makkelijk te verklaren : het gaat vooral om de sterke stijging van het aantal erkenningen, o.m. van „Russische" vluchtelingen. De daling van 1998 tot 2003 is veel complexer.

Deze daling valt gedeeltelijk te verklaren door de daling van het aantal erkenningen van 1998 tot 2001 en een lichte verhoging van het terugkeercijfer in 1997 en 1998. Het grootste deel van deze daling valt echter te verklaren door de stijging in het aantal vluchtelingen dat Belg wordt. Deze stijging zien we zowel in 1997 en 1998, als vanaf 2000 wanneer de verblijfsduur, die als minimumduur geldt om een naturalisatieverzoek te kunnen indienen, verminderd wordt voor vluchtelingen (van 3 naar 2 jaar verblijf). Naast de erkenning tot het vluchtelingenstatuut, vormen de nationaliteitswijzigingen (voor de vluchtelingen zelfs nog meer dan bij de andere vreemdelingen) de voornaamste motor achter de demografische evolutie van deze groep. Deze twee elementen zijn zelfs veel meer bepalend dan de terugkeer en de overlijdens.

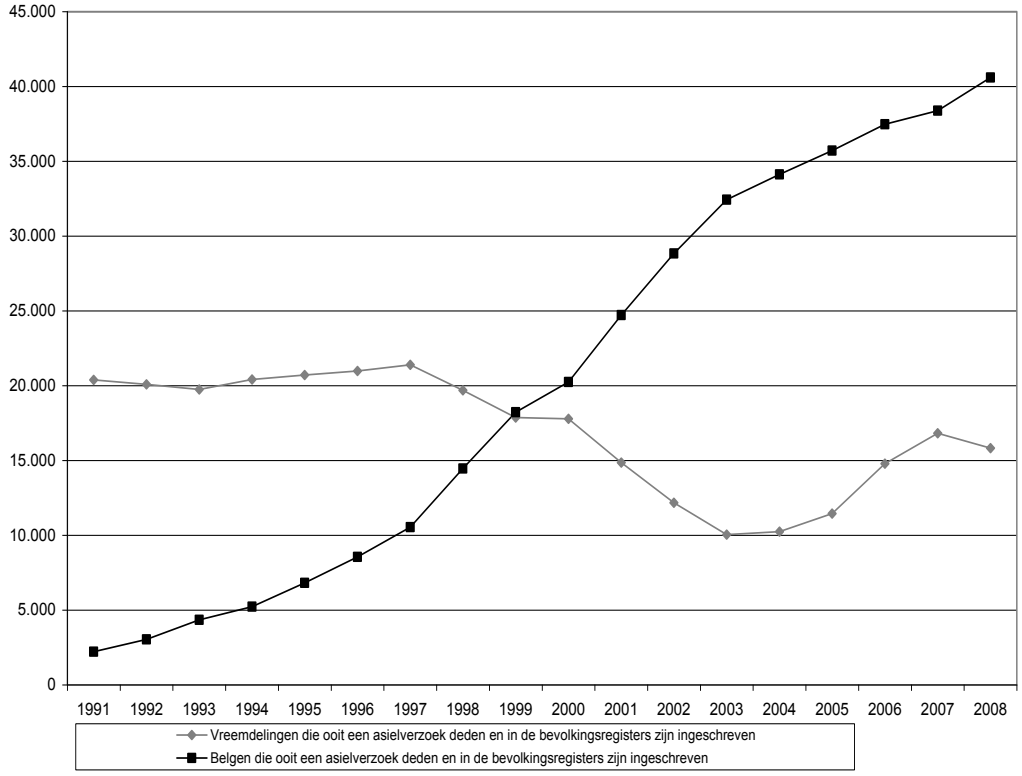
Tussen 1997 en 2003 werd het aantal vluchtelingen dat Belg is geworden (Figuur 3.21) veel groter dan het aantal erkenningen van het statuut van vluchteling (Figuur 3.16). Dit verklaart zowel de daling van het totale aantal van de erkende vluchtelingenpopulatie als de stijging in de erkende vluchtelingenpopulatie die Belg zijn geworden (figuur 3.20). Het bruto cijfer voor de nationaliteitsverkrijging (verhouding tussen het aantal verkrijgingen en het aantal vluchtelingen dat tijdens een jaar aanwezig is) weegt niet op tegen dat wat voor vreemdelingen wordt vastgesteld. Tijdens de jaren 2000-2001, toen er zich nieuwe mogelijkheden aandienden om de Belgische nationaliteit te verwerven, werd 30 à 40% van de vluchtelingen jaarlijks Belg. Het percentage van de nationaliteitsverkrijging is vervolgens weer gedaald door de grotendeels vernieuwde vluchtelingenpopulatie, die steeds meer net gearriveerde vluchtelingen telt, die nog geen aanspraak op naturalisatie kunnen maken. In 2007 wordt nog altijd iets minder dan een vierde (23%) van de vluchtelingen Belg, wat nog altijd een behoorlijk hoog aantal is. De uitleg van het fenomeen is complex. Enerzijds zijn de wettelijke mogelijkheden voor het verwerven (en in het bijzonder de naturalisatie) minder streng, anderzijds zijn de motiveringen ongetwijfeld pregnanter voor de vluchtelingen die per definitie niet op de bescherming van hun staat van herkomst kunnen terugvallen.

Op 1 januari 2008 behoren er maar 15.818 vluchtelingen tot de wettelijke populatie in ons land als we uitgaan van de historiek van het nationale register. Maar we schatten dat er iets meer dan 40.000 andere personen dat statuut in het verleden hebben gehad. Begin 2008 tellen

[59] Voor 1999, na 3 jaar in plaats van de gebruikelijke 5 jaar.

we in totaal iets meer dan 56.000 mensen die dit statuut hebben of in het verleden hebben gehad. (dit cijfer is wellicht niet echt nauwkeurig gelet op het voorlopige karakter van het onderzoek). Hoewel de cijfers die de AD-SEI sinds 2008 publiceert geen informatie meer bevatten over de vluchtelingenpopulatie, schatten we dat er tussen 2008 en 2010 6.600 personen als vluchteling zijn erkend. Met deze erkenningen kunnen we voor het begin van het jaar 2011 schattingen maken van iets meer dan 60.000 vluchtelingen of Belgen dit statuut hebben gehad.[60]

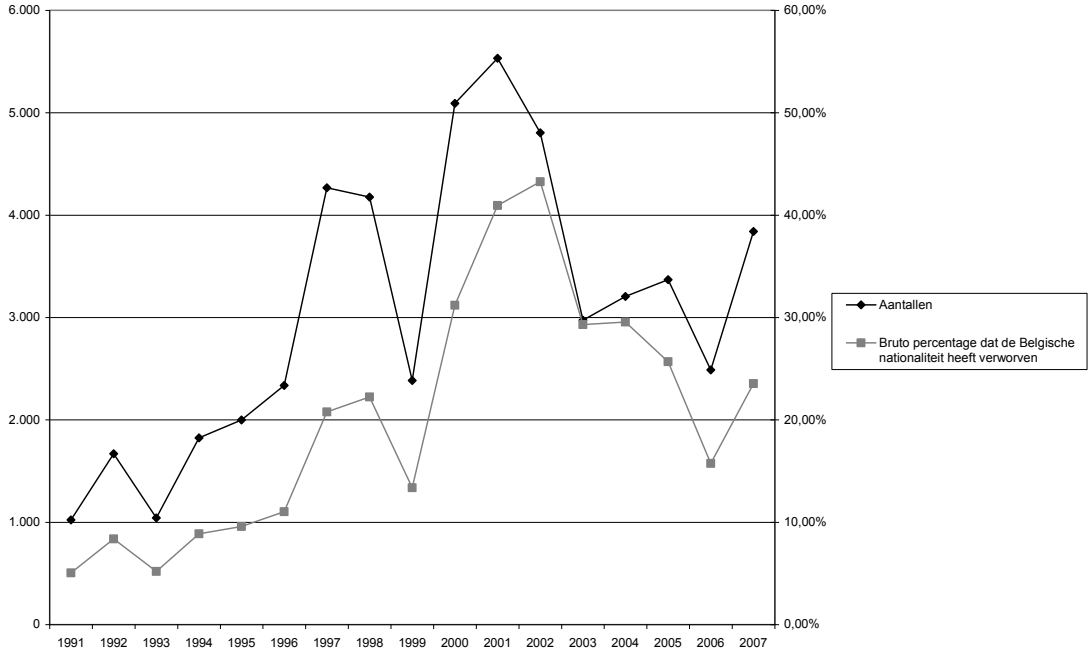
Figuur 3.20. Evolutie van het aantal vluchtelingen en ex-vluchtelingen met verblijfplaats in België, 1991-2008



Bronnen: RR – ADSEI

[60] Deze raming gaat uit van de populatie vluchtelingen of Belgen die begin 2008 dit statuut hadden. Daaraan voegen we de 6.600 erkenningen toe die tussen 2008 en 2010 werden verleend (met andere woorden 56.000 + 6.600 personen). Hierbij mogen we ook niet uit het oog verliezen dat een deel van deze populatie kan overlijden of het land verlaten. Daarom schatten we dat er iets meer dan 60.000 mensen in België verblijven die het statuut van vluchteling hebben of hebben gehad.

Figuur 3.21. Evolutie van het aantal vluchtelingen dat de Belgische nationaliteit heeft verworven en van het brutopercentage in de nationaliteitsverwerving (aantal vluchtelingen dat Belg is geworden / aantal vluchtelingen op dit ogenblik), 1991-2007



Bronnen: RR – ADSEI

Door de groep Belgen door verwerving te onderscheiden van de andere nationaliteitsgroepen krijgen we een beeld van de impact van de oudere asielstromen. Een voorbeeld: door louter af te gaan op het aantal vluchtelingen of ex-vluchtelingen, zijn de Turken een groep als alle andere. Maar als we rekening houden met de vluchtelingen die Belg geworden zijn, worden de Turken met voorsprong de grootste groep ex-vluchtelingen. Hetzelfde geldt voor de Congolezen (D.R.C.): het aantal Congolese vluchtelingen is niet groot, maar het aantal Belgen van Congolese afkomst die ooit het statuut van vluchteling hadden, is wel belangrijk. Dat verklaart waarom de Congolezen de op een na grootste groep van vreemde afkomst zijn, die als vluchteling naar België zijn gekomen. Hetzelfde geldt voor verschillende, kleinere groepen. Zo zijn er niet veel Albanese vluchtelingen in België, maar wel veel Belgen van Albanese afkomst die in het verleden een vluchtelingenstatuut hadden. We kunnen hetzelfde vaststellen voor de Chilenen, Cambodjanen, Iraniërs, Vietnamezen of Roemenen. Hoe dan ook, het aantal personen die ooit het vluchtelingenstatuut hadden, is aanzienlijk, al blijkt dat niet meteen uit de officiële statistieken omdat heel veel mensen snel de Belgische nationaliteit hebben verworven.

Omgekeerd stellen we vast dat maar 3% van de Russen op 1 januari 2006 de Belgische nationaliteit had. Dat feit kan worden verklaard door het feit dat zij pas in latere jaren erkend werden (in se van 2005 tot 2007). Het is niet uitgesloten dat het aantal Belgen onder de Russische vluchtelingen sinds 1 januari 2006 is toegenomen. Inderdaad, het aantal nieuwe Belgen van Russische herkomst is tussen 2006 en 2007 verdrievoudigd van 487 tot 1.533 verwervingen. In 2008 en 2009 hebben respectievelijk 2.599 en 1.647 Russen de Belgische nationaliteit verworven.

Verder wijzen we hier een groot aantal recente erkenningen van internationale bescherming aan groepen zoals Irakezen, Guinëers en Afghanen. Deze erkenningen hebben ongetwijfeld gezorgd voor een toename van de vluchtelingenpopulatie uit deze landen.

Tabel 3.1. Mensen die een asielaanvraag hebben ingediend en die op 1 januari 2006 volgens nationaliteit of hun vroegere nationaliteit bij het bevolkingsregister zijn ingeschreven.

	Belgen die ooit een asielverzoek deden en in de bevolkingsregisters zijn ingeschreven (A)	Vreemdelingen die ooit een asielverzoek deden en in de bevolkingsregisters zijn ingeschreven (B)	(A+B)	Percentage dat Belgische nationaliteit verwierf
Europa	11.199	7.730	18.929	59,2%
waaronder				
Polen	602	483	1.085	55,5%
Roemenië	526	62	588	89,5%
Andere EU-landen met 27	330	253	583	56,6%
ex-Joegoslavië	2.509	1.874	4.383	57,2%
Bosnië-Herzegovina	347	162	509	68,2%
Rusland	109	3.707	3.816	2,9%
Albanië	530	190	720	73,6%
Turkije	5.959	461	6.420	92,8%
Andere Europa	287	538	825	34,8%
Afrika	11.003	3.889	14.892	73,9%
waaronder				
Rwanda	3.709	1.915	5.624	65,9%
D.R. Congo	3.575	860	4.435	80,6%
Burundi	1.294	297	1.591	81,3%
Angola	704	122	826	85,2%
Andere Afrika	1.721	695	2.416	71,2%
Azië	7.279	1.699	8.978	81,1%
waaronder				
Vietnam	2.293	98	2.391	95,9%
Iran	1.510	322	1.832	82,4%
Afghanistan	678	373	1.051	64,5%
Irak	640	227	867	73,8%
Cambodja	490	34	524	93,5%
Andere Azië	1.668	645	2.313	72,1%
Latijns-Amerika	924	186	1.110	83,2%
waaronder				
Chili	522	87	609	85,7%
Andere Latijns-Amerika	402	99	501	80,2%
Onbepaald	7.063	1.286	8.584	82,3%
Totaal	37.468	14.790	52.493	71,4%

Bronnen: RR - ADSEI
Berekeningen : Nicolas Perrin (DEMO-UCL)

3.7. De uitgeprocedeerden

Wat er van de uitgeprocedeerden wordt, blijft uiteraard een groot vraagteken. In principe moeten de uitgeprocedeerden, nadat alle beroepsmogelijkheden zijn uitgeput, het afgeleverde bevel om het grondgebied te verlaten opvolgen. In de praktijk is het effectieve vertrek moeilijk te controleren, behalve in het geval van gedwongen of begeleide vrijwillige verwijderingen (vooral door de Internationale Organisatie voor Migratie). Bovendien, en ook al wordt aan dit aspect in de media weinig aandacht besteed, ondanks een negatieve beslissing betreffende hun asielaanvraag, krijgt een deel van de aanvragers ook een verblijfstitel in geval ze niet kunnen terugkeren of na het indienen van een nieuwe asielaanvraag die op nieuwe elementen is gebaseerd.

Op termijn is er nog een andere groep aanvragers die er absoluut in is geslaagd om een vorm van regularisatie van hun verblijf te bekomen, zij het op een andere grond dan het asiel. De registraties in de categorie "regularisatie wegens de onredelijke termijn van de asielprocedure" zijn kenmerkend voor de (oude) asielaanvragers. Toch verwerven sommige asielaanvragers ook een regularisatie op basis van andere motieven: om humanitaire of medische redenen of omdat ze een Belgisch kind hebben verwekt, enz. Jammer genoeg zijn die asielaanvragers dan niet meer terug te vinden in de regularisatiestatistieken. Uit de regularisatiegegevens blijkt dat in de periode 2005 tot 2010 niet minder dan 17.979 dossiers werden geregulariseerd omdat de asielprocedure te lang duurde. In 2005 telden we 4.600 beslissingen op grond van dat motief, oftewel 84% van alle beslissingen om humanitaire redenen. Sindsdien lijkt het aandeel van de beslissingen op basis van langdurige asielprocedure in de cijfers af te nemen. In 2009 stellen we echter opnieuw een stijging vast van het aantal regularisaties wegens een lange asielprocedure. Dit heeft wellicht te maken met nieuwe instructies en met de invoering van een nieuwe categorie die rekening houdt met asielprocedures die al 4 of 5 jaar lopen (tabel 3.2). In 2010 zien we dat het aantal regularisaties wegens een lange asielprocedure stabiel blijft. Deze gegevens tonen hoe dan ook het belang aan van regularisatie om humanitaire redenen voor de toekomst van uitgeprocedeerden of voor personen die op een beslissing wachten. We zien immers dat, uitgezonderd 2008 en 2010, het aantal regularisaties dat onrechtstreeks met een asielprocedure verband houdt, hoger ligt dan het aantal erkenningen van een internationale bescherming. We benadrukken dat uitgeprocedeerde asielzoekers ook geregulariseerd kunnen worden op basis van andere criteria zoals 'ouders van een Belgisch kind' en sinds 2009 'duurzame lokale verankering' of 'werk'.

Tabel 3.2. Positieve regularisatiebeslissingen wegens lange asielprocedure

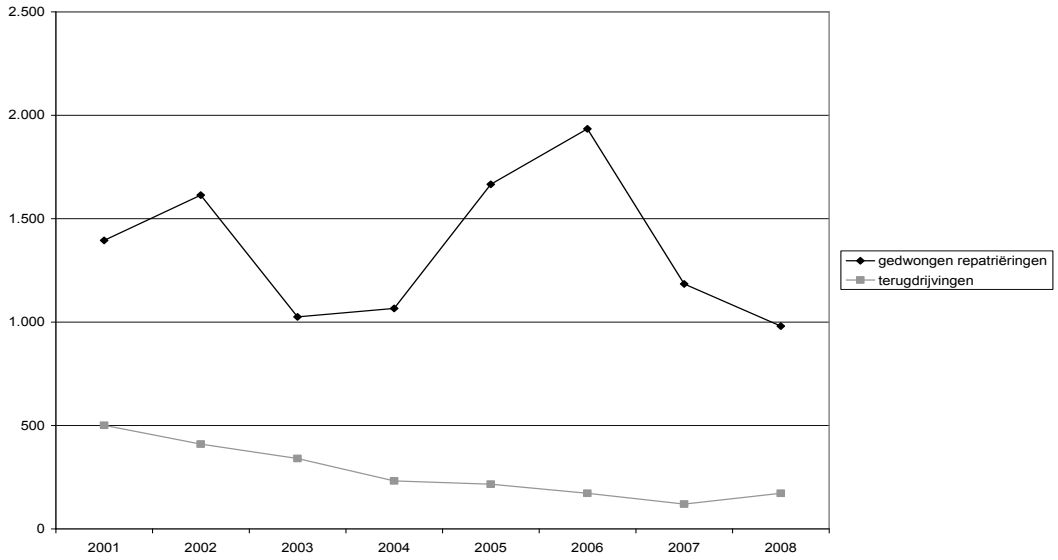
	Lange asielprocedure (3 - 4 jaar)	Lange asielprocedure (4 - 5 jaar)	Andere	Totaal
2005	4.604		818	5.422
2006	3.613		1.779	5.392
2007	2.849		3.407	6.256
2008	1.469		3.526	4.995
2009	1.336	1.401	4.457	7.194
2010	1.348	1.359	11.595	14.302

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken (dienst Humanitaire Regularisaties)

Inlichtingen over deze uitgeprocedeerde asielzoekers zijn niet waardeloos maar wel heel verspreid en ze hebben enkel op een beperkt deel van de bewuste bevolking betrekking. Bij gebrek aan een globale opvolging weten we uiteindelijk dus amper waar ze terechtkomen. Over de gedwongen verwijdering bijvoorbeeld weten we al iets meer omdat die per definitie sterk door de administratie wordt omkaderd. Zo beschikken we over gegevens waaruit blijkt dat de omvang van de gedwongen verwijderingen van ex-asielaanvragers relatief beperkt is, t.o.v. de omvang van het aantal asielaanvragers van wie de aanvraag werd verworpen. Bij de gedwongen verwijderingen van ex-asielaanvragers gaat het jaarlijks om niet meer dan 1.000 tot 2.000 personen, terwijl jaarlijks 15.000 tot 20.000 personen hun aanvraag wordt verworpen. Het berekenen van een statistische indicator van de gedwongen verwijderingen is moeilijk omdat de bevolking die aan het risico is blootgesteld niet kan worden berekend (we kennen de omvang van de vrijwillige terugkeerders die niet omkaderd worden niet). We kunnen evenwel een poging doen om een percentage te berekenen dat het aantal verwijderingen met het aantal negatieve eindbeslissingen in verband brengt. Dit percentage is vertekend; we weten immers niet exact hoeveel personen vrijwillig en zonder begeleiding terugkeren en tussen de negatieve beslissing en de verwijdering zit er soms veel tijd (zij die het ene jaar worden verwijderd zijn vaak diegene die de vorige jaren worden afgewezen). Toch kunnen we bij gebrek aan gegevens niet verder gaan. Om deze bias te beperken, hebben we het percentage over de 5 laatste jaren berekend. Dit bedraagt zo'n 11,6 %, wat betekent dat met deze dwangmaatregelen niet meer dan ongeveer 11,6 % van de uitgeprocedeerden tijdens de laatste 5 jaar kon worden verwijderd. De evolutie van dit percentage is moeilijk op te volgen, het aantal verwijderingen van ex-asielzoekers evolueert immers van jaar tot jaar willekeurig. De verwijderingvoorwaarden zijn duidelijker. De meeste personen verbleven op het ogenblik van de verwijdering in het land (er is dus sprake van een repatriëring). Personen wiens aanvraag aan de grens wordt onderzocht en verworpen, en die vervolgens worden teruggestuurd zijn niet zo hoog, ook al krijgt dit soort gevallen vaak veel aandacht. (Figuur 3.22).

De problematiek van de verwijdering van uitgeprocedeerde asielzoekers ligt gevoelig. Toch gaat het bij die verwijderingen om niet meer dan 1.000 tot 2.000 personen per jaar, ze zijn dus niet relevant voor het globale lot van de uitgeprocedeerden die tussen de 15.000 en 20.000 personen uitmaken per jaar. Om daar dieper op in te gaan moet een meer algemene statistische monitoring van de uitgeprocedeerde asielaanvragers worden ingevoerd. Ondanks de moeilijkheden, zou men de geregulariseerden op basis van het uitreiken van een verblijfsbewijs kunnen identificeren. (Perrin en Poulain, 2006b). Of meer in het algemeen, zou men statistische tools kunnen ontwikkelen waarmee men zou kunnen opvolgen wat er van de verschillende cohorten asielaanvragers wordt.

Figuur 3.22 Evolutie van het aantal gedwongen verwijderingen van uitgeprocedeerde asielaanvragers (repatriëringen van de oud-aanvragers op het grondgebied en terugdrijvingen aan de grens)



Bron : Dienst Vreemdelingenzaken

3.8. Gedeeltelijke conclusie van een bewogen geschiedenis

De evolutie van het aantal asielaanvragers was de laatste twintig jaar heel bewogen. Het aantal aanvragen is intussen weer stabiel op een niveau dat hoger is dan dat in de jaren 1980, maar relatief laag in vergelijking met de twee Belgische historische pieken in 1993 en 2000.

In tegenstelling tot vele clichés zijn asielaanvragers geen migranten zoals de anderen, die hier enkel in België vertoeven omwille van de economische situatie in hun land van herkomst. Ook al beantwoorden ze niet altijd aan de wettelijke definities van „vluchteling", toch kunnen we er niet omheen dat ze heel vaak uit regio"s in de wereld komen die door instabiliteit of geweld waren getroffen of het nog altijd zijn (Congo, Rusland, en o.m. Tsjetsjenië, Irak, Afghanistan, Iran…) en het is dus fout er enkel "economische migranten"van te maken. Er zijn er ongetwijfeld die valse aanvragen indienen maar dit betekent daarom niet dat we alle asielaanvragers als fraudeurs moeten bestempelen. Daarom is het heel moeilijk om een nauwkeurige lijn te trekken tussen de economische migranten en de migranten die op internationale bescherming rekenen.

De onderzoeksprocedure is al heel snel vastgelopen door het stijgende aantal aanvragen eind van de jaren 1990. Dankzij de hervorming van de dossierbeheersystemens en de vermindering van het aantal aanvragen begin jaren 2000 kon de achterstand worden ingelopen en het aantal aanvragen dat op een beslissing wachtte worden beperkt. Deze versnelde procedure en het verkorten van de behandelingstermijnen van de dossiers zijn de laatste jaren ongetwijfeld een serieuze vooruitgang geweest. De stijging van het aantal aanvragen sinds 2008 heeft er echter voor gezorgd dat die achterstand opnieuw lichtjes is opgelopen, maar die is in niets vergelijkbaar met de achterstand na de tweede asielcrisis tussen 1998 en 2001.

De crisis en hervorming van de onderzoeksprocedure voor asielaanvragen, hebben een aanzienlijke invloed op het erkenningpercentage gehad. Tijdens de periode waarin het systeem was overbelast (van 1998 tot 2000), is het erkenningpercentage per cohorte sterk gedaald, zelfs voor groepen waarvoor het aantal aanvragen niet is gestegen en die uit een stabiel land afkomstig zijn. Door de verkorting van de behandelingstermijn van de aanvragen en het teruglopen van het aantal aanvragen tot in 2008, is het erkenningspercentage gestegen. De hervorming van de procedure in 2006 had twee grote gevolgen: de inkorting van de erkenningstermijn voor het vluchtelingenstatuut en de toename van de erkenningspercentages voor asielzoekers die in België zijn toegekomen tijdens de periode waarin het aantal aanvragen daalde (tussen 2006 en 2008). Een ander gevolg was de invoering van de subsidiaire bescherming waardoor Irakezen, Afghanen en in mindere mate Somaliërs van een bijkomende internationale bescherming konden genieten. We wijzen erop dat de invoering van de subsidiaire bescherming niet tot een daling van het aantal erkende vluchtelingen heeft geleid. Tijdens de periode waarin het aantal aanvragen daalde (tussen 2006 en 2008) zagen we het aantal erkenningen tot vluchteling zelfs toenemen.

Sedert het hogere aantal ingediende asielaanvragen vanaf 2008 is het erkenningspercentage van asielzoekers die sindsdien in België zijn toegekomen, in zekere mate gedaald tijdens de eerste maanden na hun aankomst. Het is echter nog te vroeg om de echte impact van deze verhoogde instroom op het erkenningspercentage in te schatten, daar deze cohorten van nieuwe asielzoekers op langere termijn opgevolgd moeten worden.

Algemeen valt een stijging van het gemiddelde erkenningpercentage niet te ontkennen. Enerzijds is het aantal weigeringen tot erkenning na een piek te hebben bereikt op het ogenblik van de massale instroom van asielaanvragers eind jaren 1990, gevoelig gedaald, om sinds de toename van het aantal aanvragen in 2008 opnieuw lichtjes te stijgen. Anderzijds is het aantal erkenningen tegelijkertijd relatief sterk gestegen in 2005, vooral door de aanwezigheid van Russische asielaanvragers die op de vlucht waren voor het Tsjetsjeense conflict. Zo waren de Russische vluchtelingen goed voor 45% van de in 2005 erkende vluchtelingen. Tussen 2006 en 2010 waren de positieve beslissingen vooral voor nieuwe nationaliteitsgroepen weggelegd zoals Irakezen, Afghanen en Guineërs. Andere, meer traditionele groepe asielzoekers zoals Russen, Congolezen, Chinezen, Iraniërs en Rwandezen blijven genieten van bescherming door de Belgische overheid.

Het aantal erkende vluchtelingen dat in België verblijft, blijft redelijk beperkt (iets meer dan 15.818 personen op 1 januari 2008) ook al stijgt het de laatste jaren licht. Het aantal weigeringen van erkenning van het statuut van vluchteling ligt nog steeds een stuk hoger dan het aantal erkenningen. Bovendien vergeet men soms dat bepaalde vluchtelingen opnieuw vertrekken. De vluchtelingen krijgen trouwens heel vaak de Belgische nationaliteit wegens de vereenvoudigde procedure waar ze gebruik van kunnen maken maar ook om zich er van te verzekeren dat ze de bescherming van een statuut (terug) krijgen waarmee ze verder legaal in België kunnen blijven en/of niet het risico lopen naar hun land van herkomst te worden teruggestuurd en/of tijdelijk naar hun land van herkomst kunnen terugkeren met de zekerheid naar België te mogen terugkeren.

Het lot van de uitgeprocedeerden, waaruit de meerderheid van de aanvragers bestaat, is moeilijker na te gaan. De situatie van die personen maakt hun opvolging moeilijk. Ook al bestaan er gegevens, een echte opvolging bestaat er niet. Een beperkt deel van de uitgeprocedeerden wordt uitgewezen. Een ander deel zal uiteindelijk een verblijfstitel ontvangen op een andere grond dan via de asielprocedure. Een deel verblijft onwettig in

België. Een aantal keert ongetwijfeld op eigen middelen terug naar hun land van herkomst. Met uitzondering van de gedwongen verwijderingen, blijven objectieve gegevens echter heel beperkt en zijn ze enkel nuttig om hypotheses te formuleren.

Daar de asielproblematiek vandaag centraal staat om de evolutie van de migraties naar België te begrijpen, komt het er voornamelijk op aan het fenomeen exact in te schatten. De meeste vluchtelingen wonen immers in het zuidelijk halfrond, daar waar de meest gewelddadige conflicten van deze tijd worden uitgevochten. Asiel is slechts een van de componenten van de migratiestromen richting België en vertegenwoordigt hierbij slechts een minderheid van de migranten.

Er valt uiteraard nog heel wat over de asielaanvragers, vluchtelingen en de procedure te leren. Om over betrouwbare referentiepunten te beschikken en niet langer in ongegronde vooroordelen te vervallen, zou het opstellen en toepassen van betrouwbare statistieken een reflex moeten worden. Cijfers betekenen uiteraard niet dat we niet langer moeten nadenken. Wel integendeel, de diepere betekenis ervan en de mogelijke biassen moeten worden bestudeerd en een fijnere sociologische en politieke analyse dringt zich op. Kennis van bepaalde statistische basisgegevens zou evenwel nuttig zijn om een analyse van de realiteit te maken en te vermijden in meningen te vervallen die op het eerste zicht op het gezond verstand zijn gebaseerd maar die in feite ongegrond zijn.

4. De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken (stock)

Het klassieke discours verwart vaak de bevolking van vreemde nationaliteit (personen die niet de Belgische nationaliteit hebben) en de bevolking van vreemde afkomst, twee categorieën die de statistiek niet door mekaar mag halen. Beide onderzoeksgroepen zijn bovendien zeker even interessant om onderzoek naar te voeren: voor vreemdelingen geldt een specifiek recht (het vreemdelingrecht) en de kennis van deze populatie is uiterst belangrijk in het kader van het migratiebeleid van ons land; tot de bevolking van vreemde afkomst behoren zowel vreemdelingen als Belgen afkomstig uit de immigratie; deze populatie staat centraal in het beleid van integratie en bestrijding van allerlei vormen van discriminatie op grond van afkomst.

Over het algemeen worden het aantal vreemdelingen en de evolutie ervan slecht ingeschat, ondanks de schijnbaar eenvoudige thematiek. Tot vandaag leeft het gevoel immers dat de buitenlandse aanwezigheid sterk groeit, terwijl het aantal vreemdelingen in de praktijk al heel wat jaren stagneert. Zo krijgt de niet-Europese bevolking binnen de vreemde bevolking veel aandacht, hoewel we vaststellen dat in vergelijking met de meeste andere Europese landen, die in België eerder beperkt is.

In dit hoofdstuk onderzoeken we de fenomenen die deze verwarring in stand houden.

4.1. Een vreemde bevolking die stagneert als gevolg van de veranderingen van nationaliteit

4.1.1. Een stagnerende bevolking

Op basis van de gegevens van tellingen kunnen we de evolutie volgen van het aantal vreemdelingen in België tijdens de vorige eeuw. We onderscheiden min of meer drie fasen (Figuur 4.1).

Tijdens de hele eerste helft van de 20ste eeuw steeg het aantal vreemdelingen duidelijk en constant, de onderbreking in beide wereldoorlogen buiten beschouwing gelaten. Hun aantal steeg van 171.000 in 1890 tot 368.000 in 1948, d.i. meer dan het dubbele.

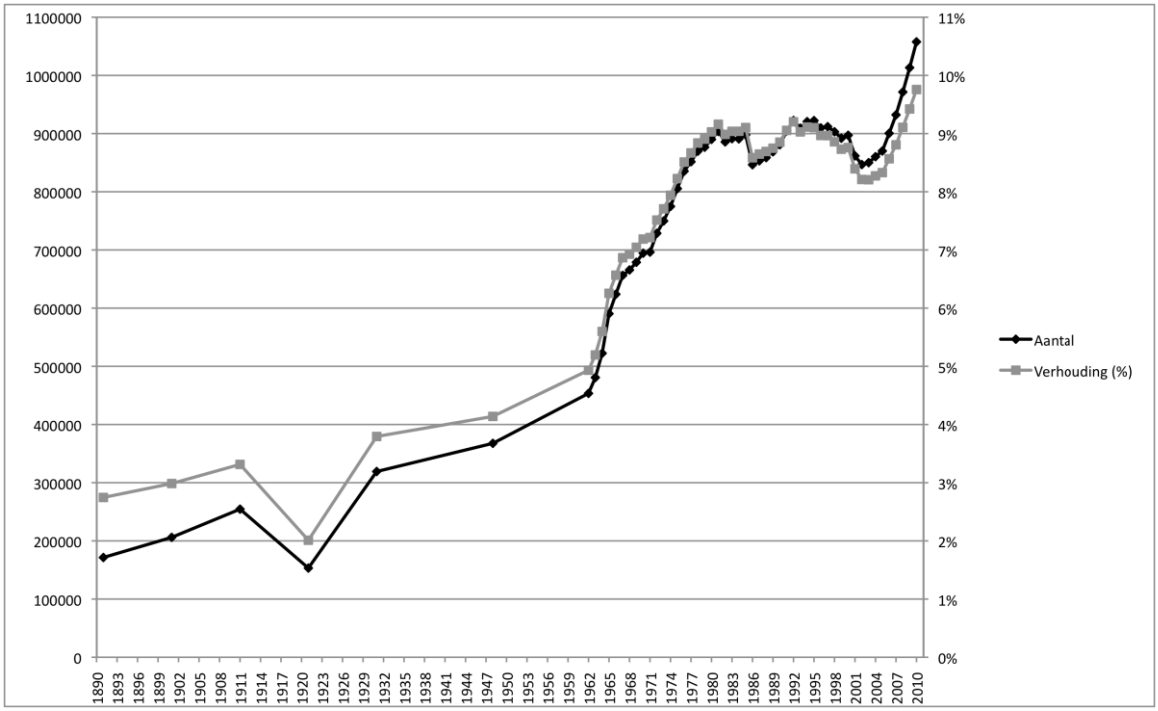
Ondanks deze sterke initiële groei versnelde de toename van de vreemde bevolking nog in de jaren 1950 en vervolgens nog meer in de jaren 1960 en 1970. De duidelijke stijging tijdens de „dertig glorieuze jaren" was het resultaat van de ontwikkeling van een sterke arbeidsimmigratie vanuit Zuid-Europa op het einde van de jaren 1940 en 1950 en vervolgens van de ontwikkeling van een migratiestroom uit Marokko en Turkije in de jaren 1960 en 1970.

Ondanks het officiële einde van de arbeidsimmigratie in 1974 en de afname van de tijdelijke migratiestromen op het einde van de jaren 1970, bleef het aantal vreemdelingen groeien tot in 1980. Vanaf 1981 was de evolutie van het aantal vreemdelingen iets meer dan twintig jaar lang onderhevig aan een grotere onzekerheid. Vanaf voornoemde datum immers wisselde de vreemde bevolking fasen van beperkte groei af met plotse fasen van afname. Zo waren er 904.000 vreemdelingen op 1 januari 1981 terwijl er op 1 januari 1986 en op 1 januari 2002 nog slechts 846.000 werden geteld (figuur. 4.2). In detail bekeken, stagneert de vreemde bevolking van 1981 tot 1984, daalt ze sterk in 1985, groeit ze opnieuw van 1986 tot 1991,

daalt ze licht vanaf 1992 en sterk vanaf 2000, alvorens opnieuw te groeien vanaf 2003. Sindsdien startte een nieuwe groeifase die uitmondt in een historisch hoogtepunt met 1.057.666 vreemdelingen op 1 januari 2010. Deze recente groei van de buitenlandse bevolking lijkt te breken met de veeleer aarzelende ontwikkelingen die de afgelopen 30 jaar plaatsvonden.

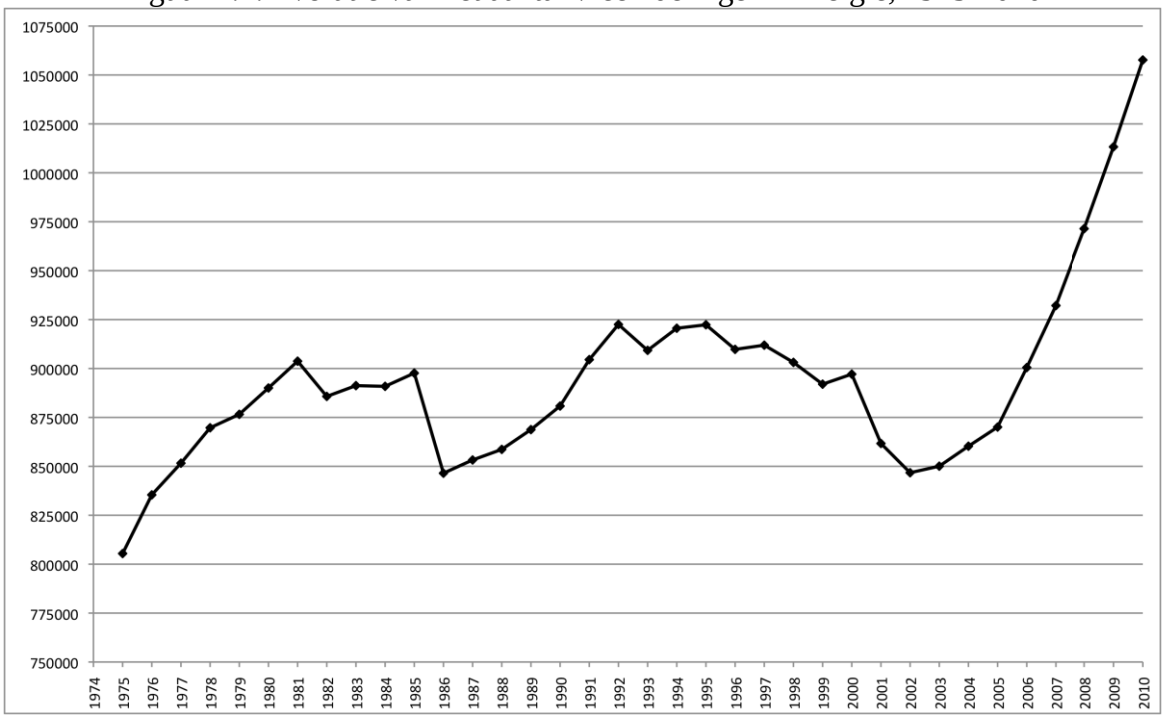
Deze aarzelende evolutie die we de afgelopen 30 jaar vaststellen, is des te moeilijker te vatten omdat, zoals eerder al gezien (zie 2.), de vreemde immigratiestromen nagenoeg constant zijn toegenomen sinds het midden van de jaren 1980. Net op het ogenblik waarop het migratiesaldo opnieuw positief is geworden, is de vreemde populatie echter het meest afgenomen. Bijgevolg moeten we in onze analyse alle componenten van de evolutie van de vreemde bevolking onderzoeken: immigraties en emigraties, geboortes en sterfgevallen, verwerven en verliezen van de Belgische nationaliteit. Onderzoek naar deze verschillende veranderingen bij de vreemde bevolking moet ons ook inzicht verschaffen in de redenen achter de aanhoudende groei van het aantal vreemdelingen sinds de jaren 2000.

Figuur 4.1. Evolutie van het aantal en de verhouding vreemdelingen (in %) in België 1890-2010



Bronnen: Volkstellingen en RR - ADSEI

Figuur 4.2. Evolutie van het aantal vreemdelingen in België, 1975-2010



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters – ADSEI

4.1.2. Componenten van de paradoxale evolutie van de vreemde bevolking

4.1.2.1. Een groeiend migratiesaldo

Hoewel het aantal vreemdelingen tussen de jaren 1980 en het midden van de jaren 2000 stagneert en afneemt, blijft het aantal immigraties van vreemdelingen in diezelfde periode voortdurend toenemen (zie hoofdstuk 2). Verder is het niveau van wettelijke immigratie dat onlangs werd bereikt historisch hoog, ondanks het gevoerde migratiebeleid dat officieel restrictief is. De evolutie op het vlak van gezinshereniging en de toename van het aantal asielzoekers in de jaren 1990 gingen inderdaad in tegen het voornemen om het aantal binnenkomers te beperken. Anderzijds is het aantal wettig verblijvende vreemdelingen die beslissen het land te verlaten, met name om naar hun land van herkomst terug te keren, niet in dezelfde mate toegenomen als het aantal immigraties van vreemdelingen. Dat is zeker het gevolg van de nog steeds grote verschillen in levensstandaard tussen België en de herkomstlanden van de immigranten. Het bewijst ook dat sommige vreemde bevolkingsgroepen hier ingeworteld raken. Misschien moeten we hierin ook een averechts effect zien: de strikte beperkingen van de mogelijkheden om het land binnen te komen kunnen sommigen ervan weerhouden om terug te keren.

Met enerzijds een hoge en groeiende immigratie en anderzijds een beperkte en stagnerende emigratie, komt men tot een hoog migratiesaldo dat blijft stijgen. Men zou dus moeten verwachten dat de vreemde bevolking groter wordt, maar dat is niet wat we hebben vastgesteld gedurende in de decennia van 1980 en 1990. Natuurlijk moeten we dan aandacht hebben voor de andere componenten van de evolutie van de vreemde bevolking: geboortes, sterfgevallen en nationaliteitswijzigingen.

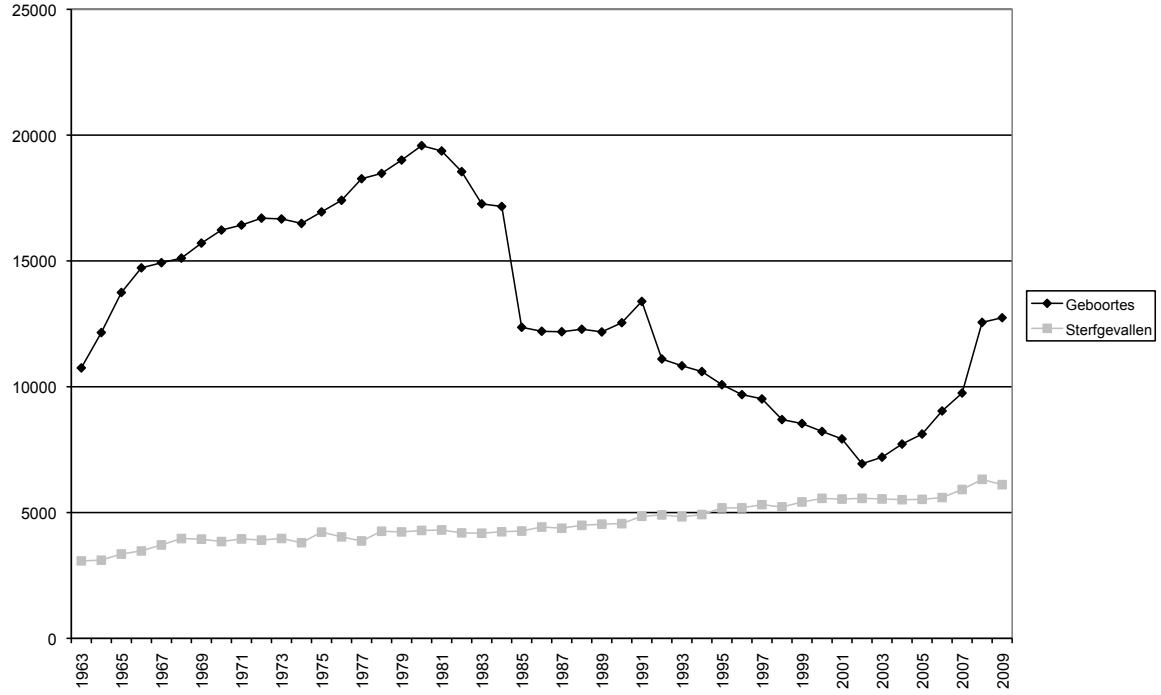
4.1.2.2.Een afnemend maar nog steeds positief natuurlijk saldo

Hoewel men er vaak van uitgaat dat vreemdelingen veel kinderen hebben, is het aantal geboortes van vreemdelingen in België sinds 1985 sterk gedaald (Figuur 4.3). De belangrijkste oorzaak van dit fenomeen is niet zozeer de verminderde vruchtbaarheid van vreemde vrouwen, maar de hervormingen van de Belgische nationaliteitswetgeving waardoor steeds meer kinderen van vreemde ouders van bij hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen. Deze impact van de wetgeving vertaalt zich duidelijk in de inwerkingtreding van de hervorming inzake de regels voor het toekennen van de Belgische nationaliteit, vooral in 1985 en 1992 (Figuur 4.3). Vanaf 1985 krijgen kinderen van een Belgische moeder en een vreemde vader de Belgische nationaliteit, terwijl ze tot 1984 als vreemdelingen werden beschouwd. Vanaf 1992 krijgen de in België geboren kinderen van vreemde ouders die zelf ook in België geboren zijn (de zogenaamde kinderen van de „derde generatie") de Belgische nationaliteit bij de geboorte en deze mogelijkheid bestaat ook voor de kinderen van geïmmigreerde ouders die al ten minste tien jaar in het Rijk verblijven. Na elke hervorming is er een sterke daling van het aantal geboortes van vreemdelingen. Sinds 2003 stellen we echter een duidelijke stijging van het aantal geboorten van vreemdelingen vast. Dat fenomeen heeft ongetwijfeld te maken met het grotere aantal vreemdelingen, maar wellicht ook met een betere registratie van de bewegingen door de ADSEI[61].

Ondanks deze daling van de geboortes van vreemdelingen in de loop van de jaren 1980 en 1990, zijn er nog altijd meer geboortes dan sterfgevallen van vreemdelingen. Het aantal sterfgevallen stijgt beetje bij beetje naarmate de vreemde bevolking ouder wordt; deze stijging verloopt echter vrij traag in vergelijking met de evolutie van de geboortes. Al bij al blijft het natuurlijk saldo van de vreemde bevolking positief en neemt het sinds 2003 zelfs lichtjes toe. De vreemde bevolking blijft groeien als gevolg van een overschot van het aantal geboortes ten opzichte van het aantal sterfgevallen, maar deze natuurlijke groei verklaart slechts een klein deel van de evolutie van de vreemde bevolking. Met de vreemde bevolking worden we dus geconfronteerd met een vrij atypische situatie: het migratiesaldo is positief en groeit sinds het begin van de jaren 1980; het natuurlijk saldo is positief (gebleven). Tussen het begin van de jaren 1980 en het midden van de jaren 2000 maakt de vreemde bevolking enkele periodes van stilstand en achteruitgang door.

[61] Volgens de AD-SEI heeft de opvallende stijging van het aantal geregistreerde geboorten in 2008 (ten opzichte van 2007) te maken met een betere registratie van de bewegingen. Dit betekent dat de geboorten van vreemdelingen voor 2008 wellicht werden onderschat.

Figuur 4.3. Evolutie van het aantal geboortes en sterfgevallen van vreemdelingen[62], 1970-2009



Bronnen: Bevolkingsregisters - ADSEI

4..1.2.3. Een belangrijke component van de dynamiek: de nationaliteitswijzigingen

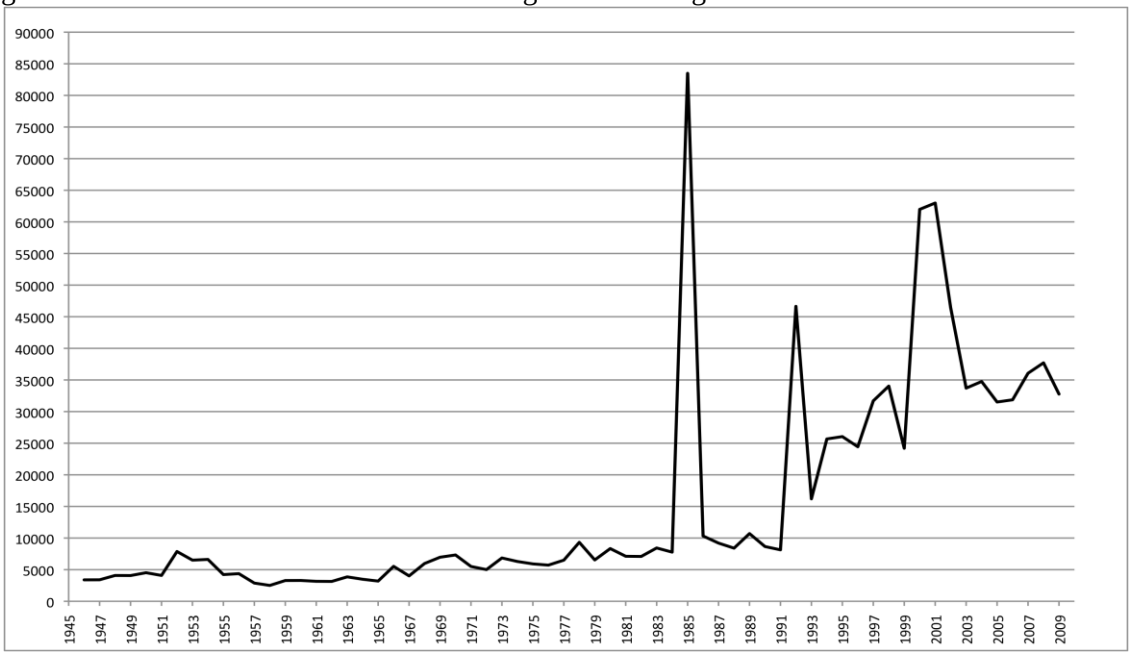
De voornaamste reden voor de vermindering of de stagnatie van de vreemde bevolking, ondanks de dynamiek van het migratie- en natuurlijk saldo, is de sterke toename van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit verwerft of toegewezen krijgt (Figuur 4.4).

Terwijl de nationaliteitswetgeving vrij restrictief was, hebben de wetshervormingen, voornamelijk in 1984, 1991 en 2000 geleid tot plotse stijgingen van het aantal nationaliteitswijzigingen door een inhaaleffect. Op langere termijn hebben deze nationaliteitswijzigingen geleid tot een toename van het gemiddeld aantal vreemdelingen dat Belg wordt. Als we ook rekening houden met het feit dat de hervormingen van de nationaliteitswetgeving hebben geleid tot een daling van het aantal geboortes van vreemdelingen, door het voor een aantal kinderen van vreemde ouders mogelijk te maken om bij de geboorte de Belgische nationaliteit te verkrijgen, zijn de nationaliteitswetgeving en de nieuwe mogelijkheden die het aan vreemdelingen biedt om Belg te worden, de belangrijkste motor geworden voor de demografische dynamiek van de vreemde bevolking (Figuur 4.5). De voorbije twintig jaar immers werden het migratie- en het natuurlijk saldo ruimschoots gecompenseerd door de nationaliteitswijzigingen die leiden tot een globale nulstijging van de vreemde bevolking. Sinds 2002 stellen we een gestage toename van de vreemde bevolking vast. Een verklaring hiervoor moet vooral worden gezocht bij een almaar groter migratiesaldo, bij de relatief kleine, maar positieve natuurlijke aangroei, en vooral bij een stabilisering van het aantal nationaliteitswijzigingen (figuur 4.5).

[62] Met geboorte van vreemdelingen bedoelen we het aantal, dat in België als vreemdelingen worden geboren, ongeacht de nationaliteit van de ouders.

Ook al behoort dit niet echt tot de opdracht van de statisticus of van de demograaf, deze vrij unieke situatie moet natuurlijk verder worden onderzocht. We moeten zeker de omstandigheden van deze grootschalige beweging van nationaliteitsverwerving (zie 5.) in detail bestuderen. Ook moeten we terugkomen op de begrippen „vreemdelingen" en „Belgen" (zie hoofdstuk 4.7). Laten we echter eerst de grote kenmerken van de vreemde bevolking beschrijven.

Figuur 4.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit verwerft 1946-2009



Bronnen: Statistische jaarboeken van het Rijk en Rijksregister - ADSEI

Figuur 4.5. Componenten van de beweging van de vreemde bevolking, 1962-2009



Bronnen: Bevolkingsregisters - ADSEI

4.2. Een vooral Europese vreemde populatie

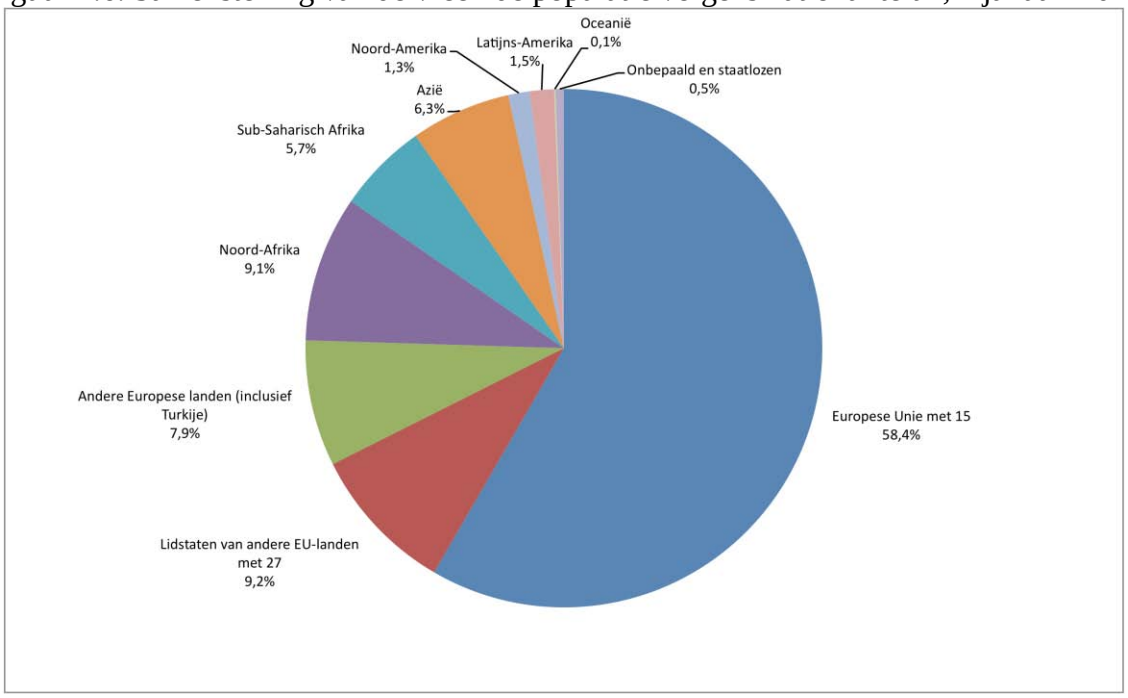
4.2.1. Een onmiskenbare Europese bevolking die zich hernieuwt

In 2010 was het belangrijkste deel van de vreemde populatie in België Europees en afkomstig uit de 15 oude lidstaten van de EU (figuur 4.6 en tab. 4.2). Inderdaad, 58% van de vreemdelingen heeft een nationaliteit van één van deze oude Lidstaten. Het aantal vreemdelingen dat afkomstig is uit één van de 12 lidstaten die tussen 2004 en 2007 zijn toegetreden is belangrijker geworden en is goed voor 9% van de vreemde populatie.

Kort samengevat: tussen 2004 en 2010 nam het aandeel van de vreemdelingen afkomstig uit de nieuwe lidstaten binnen de vreemde populatie toe van 2,8% naar 9% .

De Europese populatie afkomstig uit niet-EU-landen was op 1 januari 2010 goed voor 83.269 personen of 8 % van de vreemde populatie. Het gaat vooral om Turken (39.551 personen), Russen (12.813) en personen afkomstig uit de gebieden van het voormalige Servië-Montenegro en Kosovo. Deze oververtegenwoordiging van Europeanen en meer bepaald van EU-onderdanen in de vreemde populatie is het belangrijkste kenmerk van de vreemde populatie in België. Alleen in Luxemburg en Ierland zijn EU-onderdanen even sterk vertegenwoordigd in de vreemde populatie. Op 1 januari 2010 bestond de vreemde populatie in België voor 68% uit onderdanen van de EU27. In alle EU-27-landen samen heeft slechts 38% van de vreemde populatie de nationaliteit van een EU-lidstaat (figuur. 4.7).

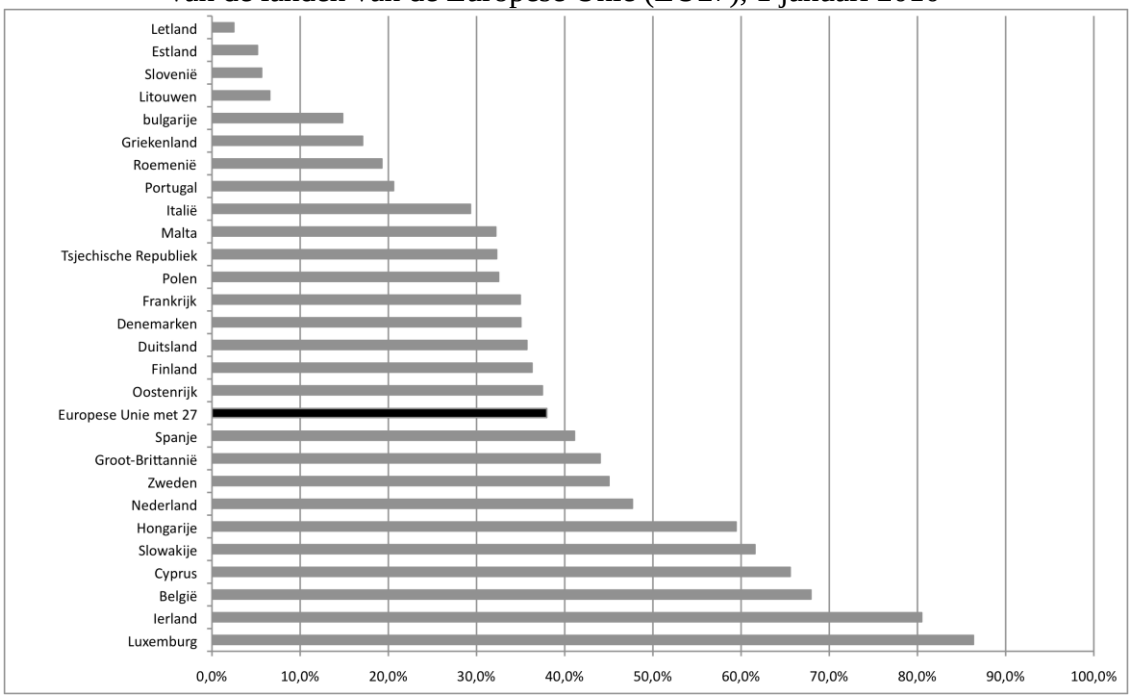
Figuur 4.6. Samenstelling van de vreemde populatie volgens nationaliteit[63], 1 januari 2010



Bronnen: RR – ADSEI

[63] In tegenstelling met de gegevens die de ADSEI gewoonlijk publiceert, zijn de vluchtelingen niet afzonderlijk ingedeeld bij een fictieve nationaliteit, maar worden ze meegeteld bij elke nationaliteit of groep van nationaliteiten.

Figuur 4.7. Europeanen in de vreemde populatie
van de landen van de Europese Unie (EU27), 1 januari 2010[64]

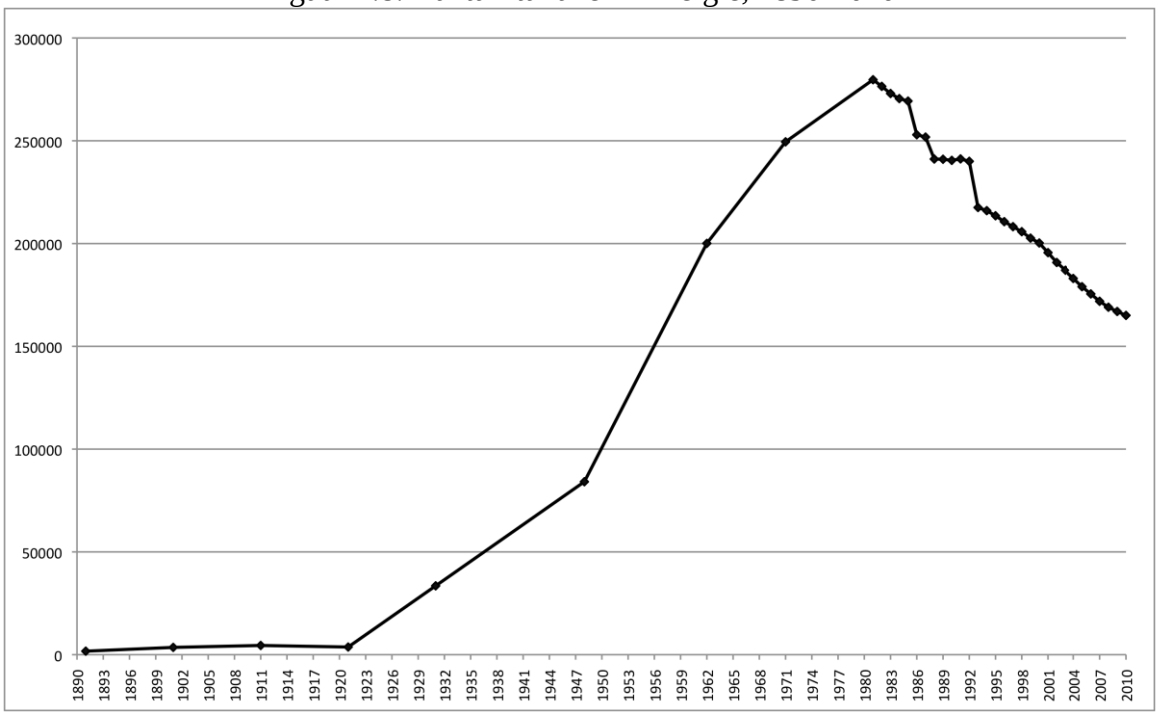


Bron: Eurostat

Sinds het begin van de jaren 1980 neemt de Italiaanse populatie, die al heel lang in België is gevestigd, duidelijk af. Dit fenomeen heeft weinig gemeen met de afname van de emigratiestromen als gevolg van de ontwikkeling in deze gebieden na de Tweede Wereldoorlog. Hoewel de instroom van Italianen in België is verminderd, is hij niet stilgevallen (Perrin en Poulain, 2002). Bovendien zijn vrij weinig Italianen naar hun land teruggekeerd, in tegenstelling met wat men had voorzien: het positieve saldo heeft zich nooit echt omgekeerd, maar stagneerde rond nul. Indien de Italiaanse populatie afneemt, dan is dat niet alleen het gevolg van sterfgevallen, maar ook – en vooral recentelijk – van het feit dat Italianen de Belgische nationaliteit verwerven en de Belgische nationaliteit automatisch wordt toegekend aan kinderen van de derde generatie. Bijgevolg daalt de (niet-Belgische) Italiaanse bevolking vrij duidelijk (Figuur 4.8). Met iets meer dan 165.000 Italianen die op 1 januari 2010 in België verblijven, is het wel nog steeds de grootste vreemde bevolkingsgroep.

[64] Gegevens over Bulgarije en Roemenië op 1 januari 2010 zijn nog niet beschikbaar. Voor deze twee landen hebben we deze aanwezigheidsindicator voor EU-onderdanen berekend op basis van de populatie die hier op 1 januari 2009 verbleef.

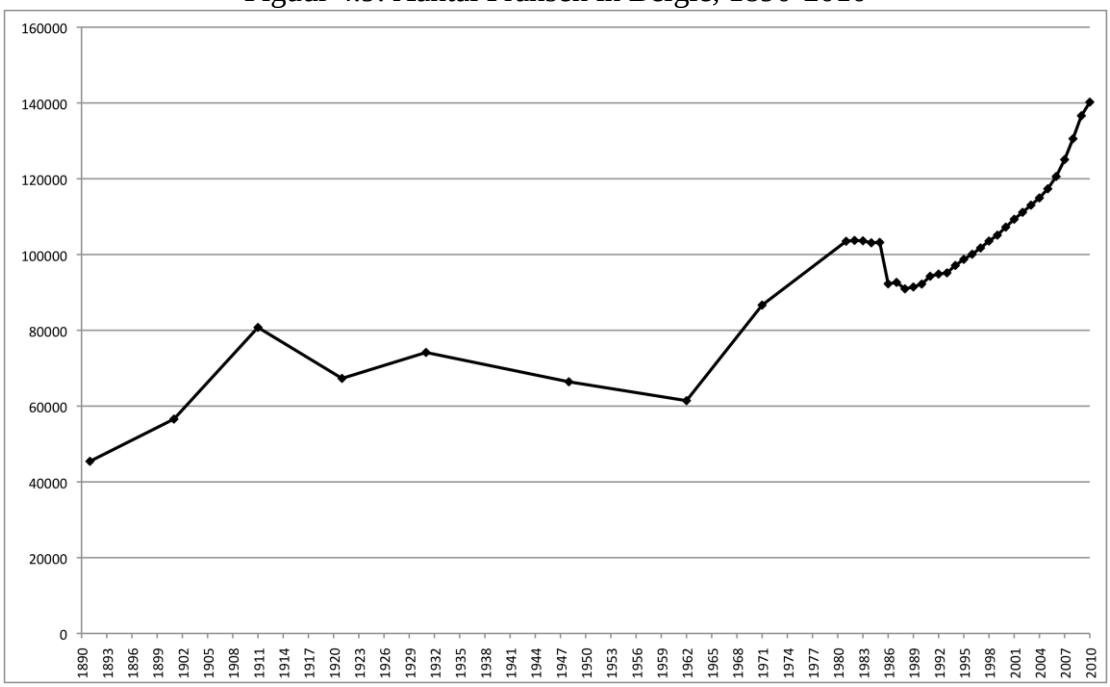
Figuur 4.8. Aantal Italianen in België, 1890-2010



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

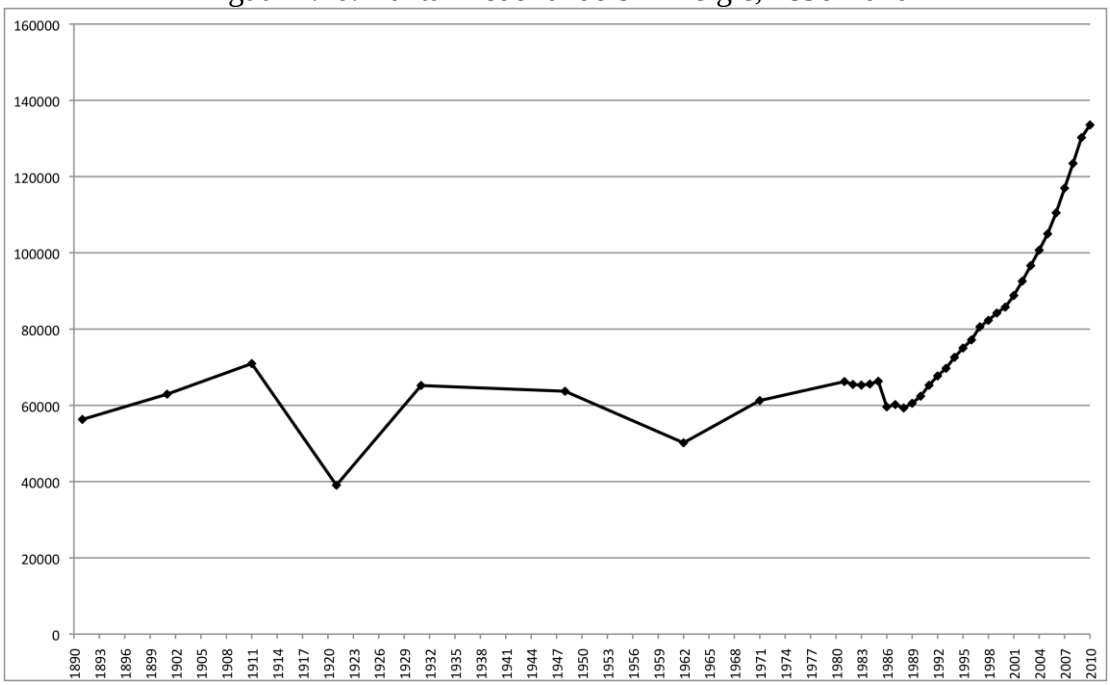
Tegelijk staat de instroom uit de buurlanden op historisch hoge niveaus. In tegenstelling tot wat men vaak zomaar aanneemt vestigen deze immigranten afkomstig uit de buurlanden zich vaak voor lange tijd in ons land. Het aantal Fransen (Figuur 4.9) en Nederlanders (Figuur 4.10) is sterk toegenomen, in die mate zelfs dat zij vandaag, na de Italianen, de grootste vreemde bevolkingsgroepen vormen, voor de Marokkanen.

Figuur 4.9. Aantal Fransen in België, 1890-2010



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

Figuur 4.10. Aantal Nederlanders in België, 1890-2010

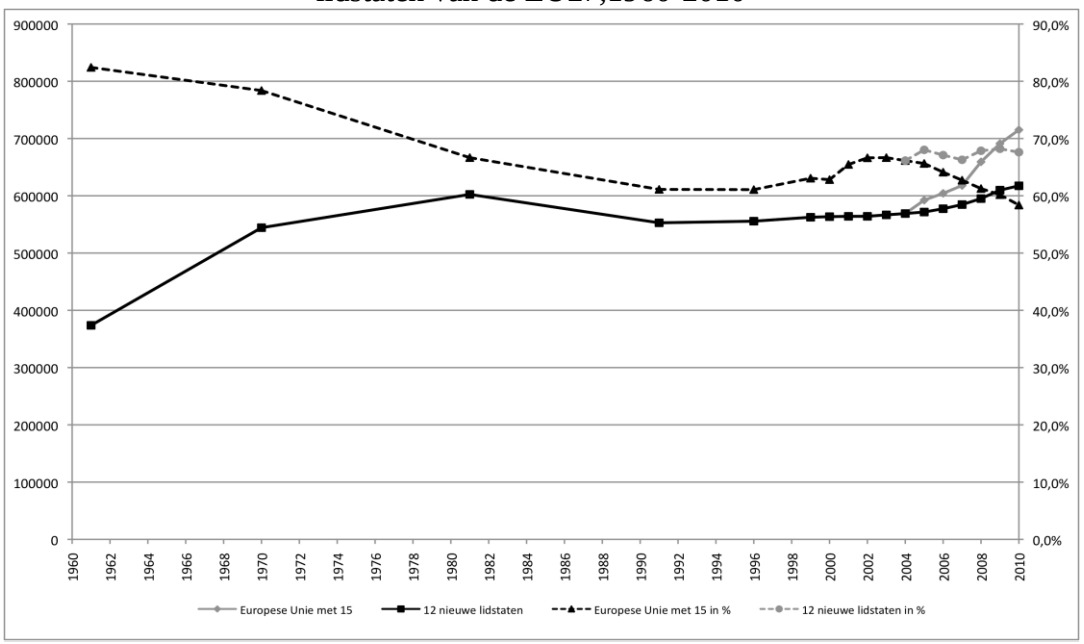


Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

De Fransen en de Nederlanders vormen geen alleenstaand geval. Hoewel een deel van de migratiestromen van Europeanen eerder het gevolg is van de groeiende intra-Europese mobiliteit dan van een duurzame migratie naar België, geldt dit niet voor alle Europese immigranten. Zo zijn, in totaal, het aantal EU-burgers afkomstig uit de oude EU15 en het aandeel dat zij vertegenwoordigen in de vreemde populatie, licht gestegen van het midden van de jaren 1990 tot het midden van de jaren 2000 (figuur 4.11). Sinds 2003 neemt het aandeel onderdanen van de EU15 nochtans sterk af, hoewel deze populatie qua aantallen blijft groeien. Een verklaring hiervoor ligt in de parallelle toename van de immigratie uit de 12 nieuwe EU-lidstaten. De stijging van de populatie uit de EU sinds het midden van de jaren 1990, betekent een trendbreuk met de vorige historische periode (1963-1990): toen daalde het aandeel van de EU-burgers onder invloed van de stijgende Marokkaanse en Turkse migratie. Deze vaststelling heeft natuurlijk veel te maken met het feit dat de EU-burgers vandaag vrij zelden en veel minder vaak dan niet-EU burgers Belg worden. Misschien levert dat een nieuwe kijk op de vreemde populatie: 58% van de vreemdelingen is inderdaad afkomstig uit de oude EU15 en 67,6% zijn onderdanen uit een van de EU27-landen die volop genieten of op het punt staan om volop te genieten van de vrijheid van verkeer en van vestiging in België[65]. Het is natuurlijk belangrijk om te wijzen op de symmetrie met wat we hierboven hebben gezegd: het aandeel van niet-EU burgers is vrij beperkt: op 1 januari 2010 waren slechts 32,4% van de vreemdelingen onderdanen uit een niet-EU-land.

[65] Toch gelden of golden voor onderdanen van nieuwe EU-lidstaten (met uitzondering van Cyprioten en Maltezen) tijdelijke beperkingen. Sinds 1 mei 2009 zijn deze beperkingen niet langer van toepassing voor onderdanen uit landen die op 1 mei 2004[65] tot de EU zijn toegetreden. Voor Roemenen en Bulgaren blijven de beperkingen wel nog tot minstens 1 januari 2012 van kracht.

Figuur 4.11. Aantal onderdanen van de landen van de oude EU15 en van de 12 nieuwe lidstaten van de EU27,1960-2010[66]



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

De afgelopen jaren is de instroom uit de 12 nieuwe lidstaten die in 2004 en 2007 tot de Europese Unie zijn toegetreden toegenomen, en wel degelijk sinds die toetreding. Ondanks een lichte terugloop van de instroom uit deze landen in 2009 heeft deze populatie een van de opmerkelijkste ontwikkelingen van de jaren 2000 doorgemaakt. De migratiestromen die volgden op deze toetredingen hebben geleid tot het ontstaan van een grote populatiegroep die op 1 januari 2010 97.680 mensen telde. Net voor de toetredingen op 1 januari 2004 lag dat aantal nog op 24.349 nieuwe EU-onderdanen. Nadat de instroom uit Midden- en Oost-Europese landen ongeveer 50 jaar lang terugliep, komen de stromen door de toetredingen opnieuw op gang, net zoals een toestroom in het interbellum het geval was[67].

Binnen deze nieuwe migratiestromen valt de Poolse immigratie sterk op: op 1 januari 2010 waren er 43.085 Polen in België (figuur 4.12). Deze populatie van Poolse immigranten is opnieuw bijna even groot als tussen de beide Wereldoorlogen, toen de Poolse gemeenschap hier een van de grootste buitenlandse gemeenschappen was. Begin 2010 bekleedt deze populatie de zesde plaats op de ranglijst van groepen buitenlanders die in België verblijven. De Polen worden voorafgegaan door de Italianen, Fransen, Nederlanders, Marokkanen en Spanjaarden. De groep is net iets groter dan de Turkse populatie (tabel 4.1)[68].

De recente uitbreiding van de Europese Unie met Bulgarije en Roemenië in 2007 heeft ook tot de aangroei van de migratiestromen uit deze beide landen geleid (zie hoofdstuk 2 van dit rapport). Na de Polen zijn de Roemenen goed voor de op een na grootste instroom uit de 12

[66] De stocks nieuwe EU-burgers werden toegevoegd aan die van de oude EU15 op 1 januari van het jaar dat volgde op hun toetreding. De grijze curves staan dus voor het aantal EU25-burgers tussen 1 januari 2005 en 1 januari 2007 en het aantal EU27-burgers vanaf 1 januari 2008.

[67] Deze periode waarin de migratiestromen terugliepen, viel samen met een beperkte toestroom van vluchtelingen.

[68] We herinneren eraan dat heel wat Turkse migranten intussen Belg zijn geworden en dat de variabele nationaliteit niet langer toelaat om hen in kaart te brengen. In hoofdstuk 5 komen we in detail terug op de definitie van migrantenpopulaties.

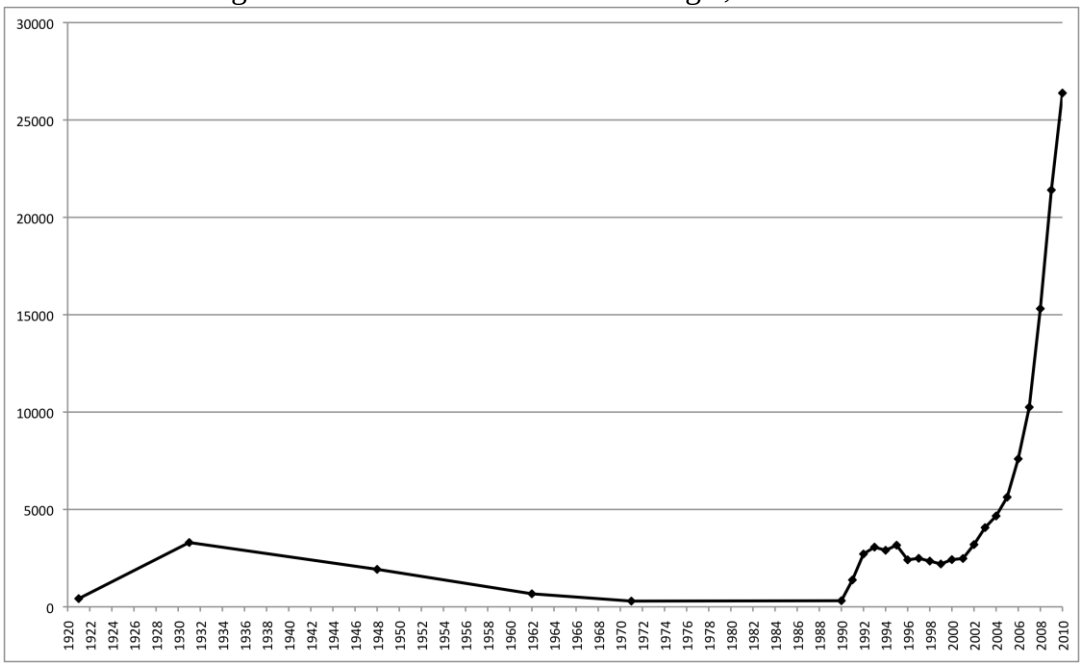
landen die het laatst tot de EU zijn toegetreden. De Bulgaren vinden we iets lager op de lijst terug, maar ook hun populatie stijgt duidelijk: net voor de toetreding telden we 10.252 Roemenen; die groep is intussen bijna verdrievoudigd. De teller stond op 1 januari 2010 op 26.383 onderdanen. De Bulgaarse populatie is in diezelfde periode zelfs meer dan verdrievoudigd, van 3.930 op 1 januari 2007 naar 13.171 op 1 januari 2010 (figuur 4.13). Hoewel we in 2009 een lichte terugval zien van de instroom uit die landen en het moeilijk is om in te schatten hoe deze immigraties in de toekomst zullen evolueren, is het niet denkbeeldig dat het aantal onderdanen uit de 12 nieuwe lidstaten de komende jaren nog zal toenemen.

Figuur 4.12. Aantal Polen in België, 1920-2010



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

Figuur 4.13. Aantal Roemenen in België, 1920-2010



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

Naast deze Europese populaties die afkomstig zijn uit de lidstaten van de Europese Unie, blijven er Europese populaties die geen deel uitmaken van de Unie. Het gaat voornamelijk om personen afkomstig uit Turkije, ex-Joegoslavië en Rusland.

Het aantal Turken neemt sinds ongeveer twintig jaar heel duidelijk af (-55%) (Figuur 4.14). Deze daling is niet het gevolg van het feit dat mensen vertrekken. De immigratie uit Turkije blijft belangrijk, ook al is ze minder dynamisch dan in het verleden. Feit is wel dat het aantal Turken die Belg worden groter is dan het migratiesaldo.

De populatie afkomstig uit ex-Joegoslavië is het resultaat van de golven vluchtelingen die de uiteenvallende Federatie hebben verlaten sinds het begin van de jaren 1990. Een gedetailleerde statistische analyse is moeilijk uit te voeren, aangezien de snelle opeenvolging van staatsstructuren het niet mogelijk maakt een behoorlijk inzicht te verwerven in de samenstelling van deze groep: veel immigranten zijn nog steeds ingeschreven als 'Joegoslaaf'. Op 1 januari 2010 gaat het om iets meer dan 8000 mensen. Op datzelfde moment zijn er ook 3290 Macedoniërs, 2236 Serviërs, 1712 Bosniërs en 1654 Kosovaren geteld.

In de loop van de jaren 2000 groeide de Russische populatie sterk aan tot 12.813 onderdanen op 1 januari 2010. Sinds 2007 stellen we echter vast dat deze groep stagneert. Dit heeft wellicht te maken met het gestegen aantal nationaliteitswijzigingen bij Russische onderdanen. Welke verklaring kunnen we voor de ontwikkeling van de Russische immigratie geven? Enerzijds vormen de Russen (vooral van Tsjetsjeense herkomst) sinds de milleniumwende een van de grootste nationaliteitsgroepen die in België asiel aanvragen. Sinds 2003 worden zij in grote mate erkend, zodat ze verblijfsvergunningen kunnen krijgen en ze in onze statistieken worden opgenomen. Anderzijds spelen – net als bij de Midden- en Oost-Europese landen – arbeidsmigratie en huwelijksmigratie – vooral van vrouwen – een belangrijke rol in de aangroei van de Russische populatie (we stellen in mindere mate eenzelfde fenomeen bij Oekraïners vast). Tot slot stellen we, meer in de rand, vast dat er nieuwe belangrijke bevolkingsgroepen verschijnen, met name Albanezen en Oekraïners.

Figuur 4.14. Evolutie van de Turkse populatie in wettig verblijf in België, 1960-2010

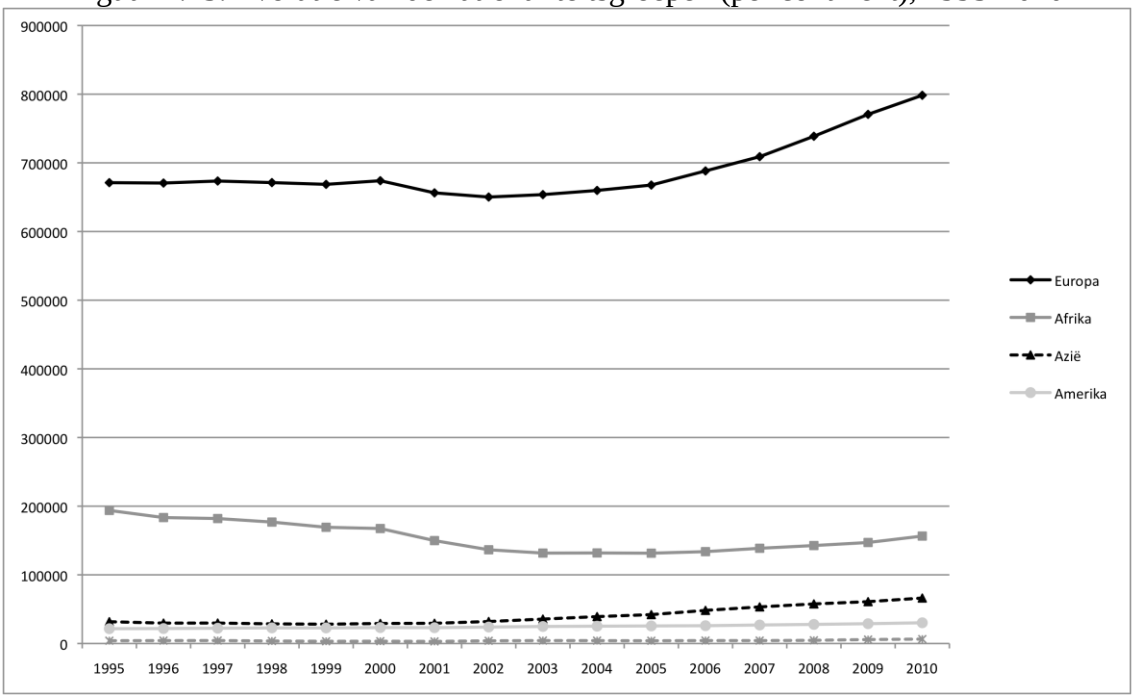


Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters – ADSEI

4.2.2. Niet-Europese populaties die snel verminderen

De Europese populatie is aanzienlijk, de niet-Europese daarentegen beperkt: op 1 januari 2010 vertegenwoordigen niet-Europeanen slechts 24,5% van de vreemde populatie (figuur 4.15). Tussen de 1 januari 1995 en 1 januari 2003 daalde het aandeel niet-Europeanen van 27% naar 23%. Die daling is toe te schrijven aan een sterke afname van het aantal Afrikaanse en in mindere mate van de Aziatische immigranten. Sinds 1 januari 2004 stijgt het aandeel niet-Europeanen opnieuw lichtjes door de aanzwelling van bepaalde migratiestromen uit Afrika en Azië. Opvallend is de forse toename van de niet-Europese populatie in 2009 (+ 0,5%). Die stijging kan net als de hervatting van de niet-Europese immigratiestromen te maken hebben met het grotere aantal vreemdelingen dat op basis van het oude artikel 9,3 en de nieuwe artikelen 9bis en 9ter van de wet van 15 december 1980 werd geregulariseerd. Die regularisatie gebeurde op basis van nieuwe criteria die in de instructies van 26 maart 2009 en 19 juli 2009 zijn vastgelegd. Als dit klopt, mogen we ons verwachten aan een verdere aangroei van deze niet-Europese bevolking in 2010 omdat er in de loop van dat jaar nog veel meer regularisaties plaatsvonden (CGKR, 2011).

Figuur 4.15. Evolutie van de nationaliteitsgroepen (per continent), 1995-2010



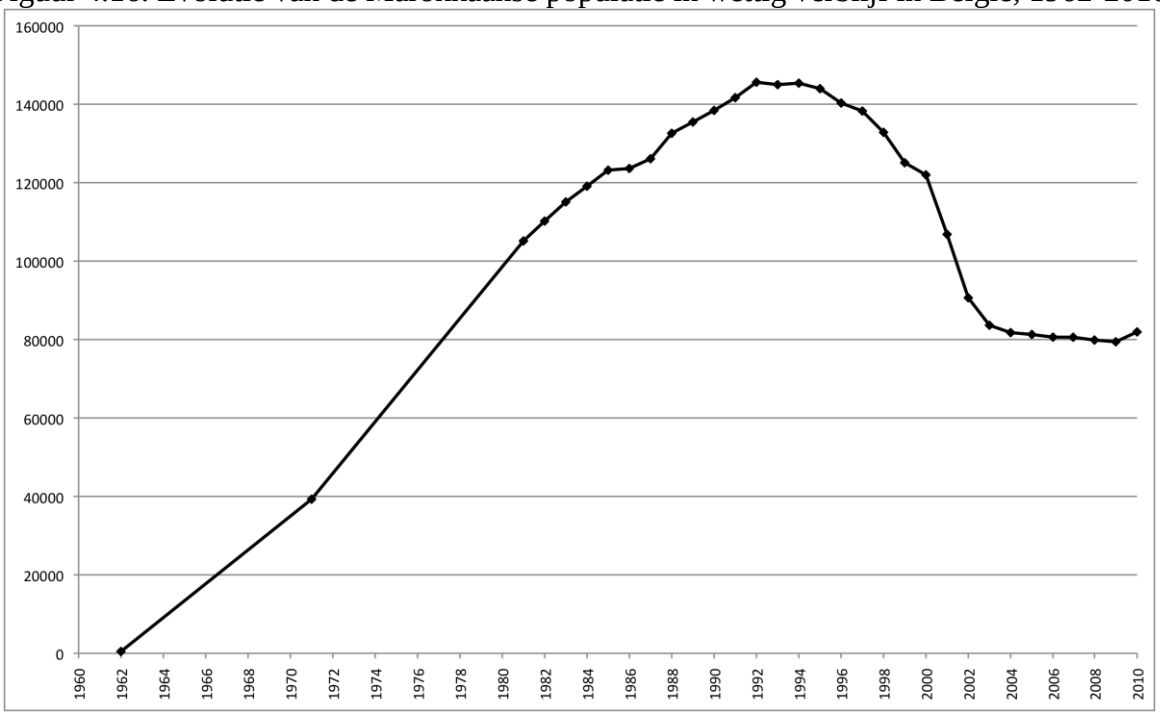
Bronnen: RR – ADSEI

Afrika is vandaag na Europa het belangrijkste continent van herkomst, gevolgd door Azië. Drie niet-Europese nationaliteiten tekenen zich af van de rest en tellen meer dan 10.000 personen: Marokkanen, Congolezen en personen uit de Verenigde Staten. Ze mogen dan al symbool staan voor de immigratie in België, deze drie nationaliteiten vormen vandaag lang niet de grootste nationaliteitengroepen die in België aanwezig zijn. De Marokkanen komen op de 4e^{e} plaats, na de Italianen, de Fransen en de Nederlanders; de Congolezen staan op de 12e plaats en worden nog voorafgegaan door de Spanjaarden, de Polen, de Turken, de Duitsers, de Portugezen, de Roemenen en de Britten. Zoals de EU-migraties en de andere migraties vanuit de geïndustrialiseerde landen, is ook het geval van de Amerikaanse migranten kwantitatief niet te verwaarlozen. Dit herinnert ons eraan dat de migratie uit deze landen een impact heeft, en dat motieven voor migratie nader moeten worden bekeken.

De Marokkaanse populatie neemt sinds ongeveer twintig jaar duidelijk af, net als de Turkse populatie waarmee ze vaak wordt vergeleken. Sinds ze in 1992 haar historisch maximum bereikte, is ze met 44 % gedaald (Figuur 4.16). Dit is niet het gevolg van het feit dat mensen zijn vertrokken. De Marokkaanse immigratie staat immers op een historisch hoog niveau. Zoals bij de Turken is de daling het gevolg van het grote aantal nationaliteitswijzigingen sinds de helft van de jaren 1980.

De enige niet-Europese populaties die sterk groeien, zijn het resultaat van heel recente migraties uit veel verschillende herkomstlanden in de afgelopen jaren. Het gaat meer bepaald om immigratie uit Afrika en meer in het bijzonder uit Algerije, Kameroen, Ghana en Guinee. We stellen eenzelfde diversifiëring in de herkomstlanden van de migranten vast voor het Aziatische continent. Vanuit Azië is er sinds kort een grotere instroom uit India, China, Pakistan, Thailand, de Filippijnen, Iran, Irak en Afghanistan. Nog opvallend is de aangroei van de Zuid-Amerikaanse populatie die zich in België komt vestigen. Het gaat vooral om Brazilianen en in mindere mate om Ecuadoranen. De afgelopen 7 jaar is de populatie uit deze beide landen verdubbeld: op 1 januari 2010 verbleven er 5234 Brazilianen en 2620 Ecuadoranen in België.

Figuur 4.16. Evolutie van de Marokkaanse populatie in wettig verblijf in België, 1962-2010



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters – ADSEI

Tabel 4.1. Populatie in wettig verblijf volgens nationaliteit, 1995-2002

	1.1.1995	1.1.1996	1.1.1997	1.1.1998	1.1.1999	1.1.2000	1.1.2001	1.1.2002
Totale bevolking	**10.130.574**	**10.143.047**	**10.170.226**	**10.192.264**	**10.213.752**	**10.239.085**	**10.263.414**	**10.309.725**
Belgen	**9.208.236**	**9.233.278**	**9.258.305**	**9.289.144**	**9.321.772**	**9.341.975**	**9.401.729**	**9.462.991**
Vreemdelingen	**922.338**	**909.769**	**911.921**	**903.120**	**891.980**	**897.110**	**861.685**	**846.734**
Europa	**671.151**	**670.590**	**673.546**	**671.240**	**668.687**	**673.969**	**656.297**	**650.211**
Europese Unie (EU) met 27	**565.667**	**567.010**	**572.626**	**575.260**	**576.060**	**577.944**	**579.103**	**582.550**
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	**552.369**	**554.551**	**559.644**	**562.074**	**562.557**	**563.579**	**564.154**	**564.189**
Italië	213.526	210.656	208.215	205.782	202.645	200.281	195.586	190.792
Frankrijk	98.731	100.088	101.749	103.563	105.113	107.240	109.322	111.146
Nederland	75.029	77.157	80.597	82.300	84.213	85.763	88.813	92.561
Spanje	48.955	48.333	47.943	47.423	46.642	45.924	45.362	44.962
Duitsland	31.053	31.829	32.711	33.330	34.052	34.328	34.586	34.667
Portugal	23.038	23.928	24.907	25.279	25.510	25.563	25.636	25.755
Groot-Brittannië	25.863	25.975	26.152	26.096	25.903	26.158	26.602	26.365
Griekenland	20.117	19.869	19.526	19.221	18.835	18.389	17.956	17.579
Zweden	2.938	3.089	3.465	3.946	4.165	4.284	4.391	4.282
Luxemburg	4.582	4.563	4.521	4.480	4.396	4.353	4.283	4.269
Ierland	3.152	3.178	3.301	3.336	3.350	3.295	3.356	3.394
Denemarken	3.092	3.151	3.250	3.324	3.300	3.240	3.274	3.353
Finland	1.102	1.475	1.848	2.308	2.531	2.689	2.819	2.856
Oostenrijk	1.191	1.260	1.459	1.686	1.902	2.072	2.168	2.208
Lidstaten van de EU sinds 2004	**13.298**	**12.459**	**12.982**	**13.186**	**13.503**	**14.365**	**14.949**	**18.361**
Polen	6.780	6.795	7.024	7.221	7.408	7.760	7.800	9.633
Roemenië	3.165	2.413	2.491	2.349	2.201	2.424	2.481	3.198
Bulgarije	917	687	772	844	888	962	1.069	1.529
Andere	2.436	2.564	2.695	2.772	3.006	3.219	3.599	4.001
Andere Europese landen	**105.484**	**103.580**	**100.920**	**95.980**	**92.627**	**96.025**	**77.194**	**67.661**
Turkije	90.308	86.197	82.914	77.505	73.779	72.064	58.027	47.044
Rusland	540	690	931	1.061	1.236	1.437	1.665	2.027
ex-Joegoslavië	7.928	8.369	7.990	7.709	7.324	11.846	6.994	7.347
Albanië	740	612	647	606	649	701	744	1.042
Macedonië	36	151	404	648	828	1.046	1.119	1.479
Oekraïne	524	540	594	627	707	835	972	1.200
Bosnië-Herzegovina	9	1.599	1.797	2.129	2.333	2.328	2.052	1.817
Servië	:	:	:	:	:	:	:	:
Kosovo	:	:	:	:	:	:	:	:
Andere	5.399	5.422	5.643	5.695	5.771	5.768	5.621	5.705
Afrika	**193.807**	**183.424**	**181.992**	**176.858**	**169.267**	**167.445**	**149.873**	**136.532**
Marokko	143.996	140.324	138.272	132.850	125.103	122.005	106.840	90.657
Congo (D.R.C.)	18.251	14.123	14.238	14.404	14.457	14.307	12.950	14.349
Algerije	10.026	9.562	9.304	8.982	8.613	8.509	7.884	7.382
Tunesië	5.725	5.324	5.091	4.666	4.254	4.173	3.629	3.337
Kameroen	1.683	1.632	1.589	1.598	1.611	1.668	1.711	1.923
Rwanda	1.628	1.598	1.804	2.120	2.323	2.816	3.022	2.930
Ghana	1.490	1.169	1.285	1.335	1.426	1.544	1.576	1.845
Andere	11.008	9.692	10.409	10.903	11.480	12.423	12.261	14.109
Azië	**31.718**	**29.707**	**29.779**	**28.608**	**28.102**	**29.164**	**29.459**	**32.033**
China	3.572	3.675	3.739	3.647	3.627	3.764	3.975	4.567
India	3.203	2.833	3.007	3.094	3.201	3.348	3.423	3.608
Japan	3.604	3.669	3.605	3.590	3.545	3.704	3.733	3.691
Pakistan	2.124	1.751	1.898	1.963	2.067	2.197	2.040	2.094
Filippijnen	2.099	2.322	2.625	2.876	2.997	3.074	3.067	3.276
Thailand	1.122	1.245	1.359	1.459	1.610	1.763	1.908	2.075
Iran	3.179	2.712	2.418	1.877	1.492	1.404	1.224	1.150
Andere	12.815	11.500	11.128	10.102	9.563	9.910	10.089	11.572
Noord-Amerika	**13.581**	**13.872**	**14.241**	**14.666**	**14.542**	**14.390**	**14.159**	**14.227**
Verenigde Staten	11.735	11.959	12.287	12.592	12.397	12.238	11.855	11.814
Canada	1.846	1.913	1.954	2.074	2.145	2.152	2.304	2.413
Latijns-Amerika	**7.986**	**7.934**	**8.043**	**8.086**	**8.147**	**8.774**	**8.857**	**9.781**
Brazilië	1.312	1.377	1.432	1.494	1.521	1.622	1.719	1.841
Ecuador	314	334	371	413	493	608	677	1.010
Andere	6.360	6.223	6.240	6.179	6.133	6.544	6.461	6.930
Oceanië	**646**	**644**	**658**	**690**	**722**	**791**	**846**	**871**
Onbekenden en staatlozen	**3.449**	**3.598**	**3.662**	**2.972**	**2.513**	**2.577**	**2.194**	**3.079**
Onbekende nationaliteit	2.976	3.163	3.265	2.611	2.183	2.261	1.915	2.780
Staatlozen	473	435	397	361	330	316	279	299

Bronnen: RR - ADSEI

Tabel 4.2. Populatie in wettig verblijf volgens nationaliteit, 2003-2010

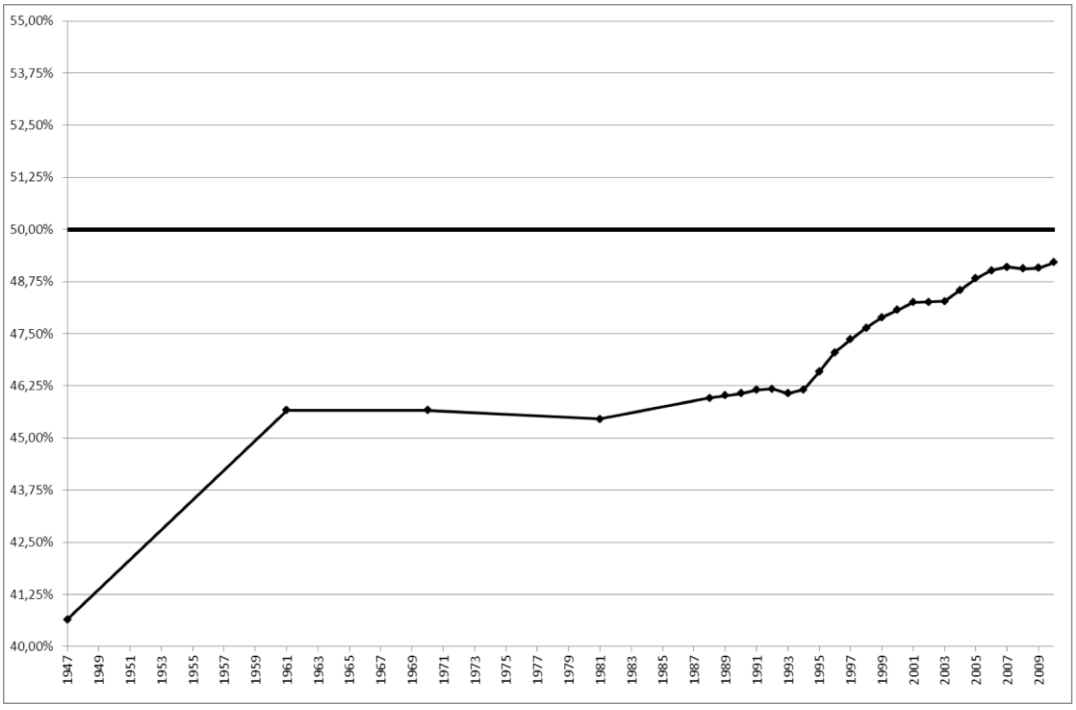
	1.1.2003	1.1.2004	1.1.2005	1.1.2006	1.1.2007	1.1.2008	1.1.2009	1.1.2010
Totale bevolking	**10.355.844**	**10.396.421**	**10.445.852**	**10.511.382**	**10.584.534**	**10.666.866**	**10.753.080**	**10.839.905**
Belgen	**9.505.767**	**9.536.134**	**9.574.990**	**9.610.909**	**9.652.373**	**9.695.418**	**9.739.820**	**9.782.239**
Vreemdelingen	**850.077**	**860.287**	**870.862**	**900.473**	**932.161**	**971.448**	**1.013.260**	**1.057.666**
Europa	**653.760**	**659.835**	**667.654**	**688.250**	**709.000**	**738.721**	**770.632**	**798.390**
Europese Unie (EU) met 27	**588.169**	**593.372**	**600.690**	**615.186**	**632.067**	**659.256**	**691.115**	**715.121**
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	**566.686**	**569.023**	**571.636**	**577.392**	**584.649**	**595.101**	**609.864**	**617.436**
Italië	187.021	183.021	179.015	175.498	171.918	169.027	166.956	165.052
Frankrijk	113.037	114.943	117.349	120.600	125.061	130.568	136.639	140.227
Nederland	96.643	100.700	104.978	110.492	116.970	123.454	130.230	133.536
Spanje	44.465	43.805	43.203	42.910	42.765	42.712	43.629	45.233
Duitsland	35.094	35.536	36.330	37.012	37.621	38.370	39.137	39.421
Portugal	26.035	26.803	27.374	27.976	28.724	29.802	31.681	33.084
Groot-Brittannië	26.252	26.184	25.983	25.697	25.139	25.126	**25.495**	25.040
Griekenland	17.289	17.097	16.589	16.326	15.742	15.182	14.922	14.798
Zweden	4.404	4.437	4.414	4.374	4.357	4.399	4.492	4.426
Luxemburg	4.299	4.312	4.290	4.295	4.340	4.380	4.453	4.413
Ierland	3.453	3.466	3.425	3.433	3.412	3.406	3.567	3.625
Denemarken	3.370	3.394	3.275	3.279	3.171	3.160	3.101	3.007
Finland	3.017	2.976	2.983	3.044	2.981	2.992	3.011	3.021
Oostenrijk	2.307	2.349	2.428	2.456	2.438	2.523	2.551	2.553
Lidstaten van de EU sinds 2004	**21.483**	**24.349**	**29.054**	**37.794**	**47.418**	**64.155**	**81.251**	**97.685**
Polen	11.022	12.164	14.521	18.509	23.644	30.768	36.259	43.085
Roemenië	4.069	4.665	5.632	7.597	10.252	15.310	21.403	26.383
Bulgarije	1.907	2.233	2.684	3.312	3.930	6.753	10.410	13.171
Andere	4.485	5.287	6.217	8.376	9.592	11.324	13.179	15.046
Andere Europese landen	**65.591**	**66.463**	**66.964**	**73.064**	**76.933**	**79.465**	**79.517**	**83.269**
Turkije	43.300	41.916	40.403	40.125	39.882	39.954	39.564	39.551
Rusland	2.494	2.931	4.306	8.430	12.047	11.650	11.788	12.813
ex-Joegoslavië	7.827	8.810	8.846	9.655	:	:	8.716	8.206
Albanië	1.421	1.786	2.010	2.446	2.700	2.941	3.207	3.893
Macedonië	1.747	2.137	2.223	2.409	2.571	2.703	2.931	3.290
Oekraïne	1.421	1.592	1.728	1.994	2.184	2.458	2.717	3.014
Bosnië-Herzegovina	1.437	1.203	1.150	1.239	1.353	1.450	1.542	1.712
Servië	:	:	:	:	:	:	1.626	2.236
Kosovo	:	:	:	:	:	:	682	1.654
Andere	5.944	6.088	6.298	6.766	16.196	18.309	6.744	6.900
Afrika	**131.685**	**131.888**	**131.538**	**133.802**	**138.673**	**142.655**	**147.105**	**156.461**
Marokko	83.641	81.771	81.287	80.609	80.587	79.867	79.426	81.943
Congo (D.R.C.)	14.607	14.757	13.983	14.252	15.347	16.132	16.826	18.056
Algerije	7.338	7.480	7.495	7.560	7.830	8.185	8.431	8.984
Tunesië	3.275	3.338	3.312	3.428	3.499	3.591	3.802	3.965
Kameroen	2.232	2.454	2.738	3.305	3.988	4.966	6.140	7.342
Rwanda	2.593	2.726	2.996	3.143	3.341	3.166	3.130	3.346
Ghana	2.351	2.516	2.438	2.702	2.833	2.882	3.064	3.141
Andere	15.648	16.846	17.289	18.803	21.248	23.866	26.286	29.684
Azië	**35.544**	**39.155**	**42.075**	**48.222**	**53.286**	**57.624**	**60.931**	**66.210**
China	6.085	6.951	7.358	7.588	8.010	8.254	8.304	8.646
India	3.958	4.373	4.758	5.305	5.718	6.166	6.749	6.928
Japan	3.776	3.958	4.192	4.277	4.468	4.578	4.660	4.543
Pakistan	2.417	2.647	2.975	3.503	3.834	3.797	3.750	3.827
Filippijnen	3.374	3.405	3.224	3.133	3.101	3.109	3.077	3.113
Thailand	2.235	2.445	2.586	2.754	2.894	2.993	3.045	3.156
Iran	1.138	1.244	1.425	2.157	3.238	3.723	3.944	4.486
Andere	12.561	14.132	15.557	19.505	22.023	25.004	27.402	31.511
Noord-Amerika	**14.220**	**14.183**	**14.050**	**13.811**	**13.902**	**14.033**	**14.117**	**14.120**
Verenigde Staten	11.709	11.582	11.476	11.180	11.149	11.235	11.377	11.333
Canada	2.511	2.601	2.574	2.631	2.753	2.798	2.740	2.787
Latijns-Amerika	**10.579**	**11.041**	**11.534**	**12.108**	**13.061**	**13.786**	**14.730**	**16.061**
Brazilië	2.025	2.161	2.413	2.721	3.338	3.860	4.528	5.234
Ecuador	1.280	1.459	1.565	1.778	2.074	2.196	2.318	2.620
Andere	7.274	7.421	7.556	7.609	7.649	7.730	7.884	8.207
Oceanië	**891**	**914**	**896**	**905**	**853**	**889**	**971**	**965**
Onbekenden en staatlozen	**3.398**	**3.271**	**3.115**	**3.375**	**3.386**	**3.740**	**4.774**	**5.459**
Onbekende nationaliteit	3.078	2.961	2.776	3.016	2.972	3.264	4.205	4.822
Staatlozen	320	310	339	359	414	476	569	637

Bronnen: RR - ADSEI

4.3. Vervrouwelijking van de populatie

Terwijl de landen van oorsprong van vreemdelingen zich hebben uitgebreid, heeft de samenstelling van de vreemde populatie zich sterk vervrouwelijkt (Figuur 4.17). Tussen de jaren 1960 en het begin van de jaren 1980 is het aandeel vrouwen, dat zo'n 45 tot 46% van de vreemde populatie uitmaakte, vrij stabiel gebleven. Met de invoering van de gezinshereniging is dit aandeel vrouwen tijdens de jaren 1980 en de eerste helft van de jaren 1990 sterk gestegen. Tussen 1993 en 2006 is de vreemde populatie echter opnieuw vervrouwelijkt: het aandeel vrouwen steeg in die periode van 46% naar 49% zodat we nu een bijna perfecte pariteit hebben. Tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2010 wijzigt de tendens met een stagnering van het aandeel vrouwen in de vreemde populatie. De stijging die we voordien waarnamen, had meerdere oorzaken. Om te beginnen veroudert de vreemde populatie in België, dat al lang een immigratieland is, ondanks de aankomst van nieuwe immigranten (Perrin, 2004). Daar de levensverwachting voor mannen kleiner is dan voor vrouwen, is er een duidelijke vervrouwelijking van de bejaarde vreemde populatie. Reden voor deze evolutie zijn de gezinsherenigingen en de huwelijksmigratie sinds de jaren 1980, waarmee talrijke echtgenotes van migranten en kinderen, evenveel jongens als meisjes zijn toegestroomd. Een andere reden voor de vervrouwelijking die we vanaf 1993 zien, heeft te maken met het op gang komen van nieuwe, specifiek vrouwelijke immigratiestromen, vooral uit Thailand, de Filippijnen, Oekraïne, Rusland en Zuid-Amerika. In dit verband wijzen we er ook op dat vooral vreemde mannen naar hun land van herkomst terugkeren, wat ook een grote impact heeft op de verdeling naar geslacht van de hier aanwezige vreemde populatie.

Figuur 4.17. Evolutie van het percentage vrouwen in de vreemde populatie, 1947-2010

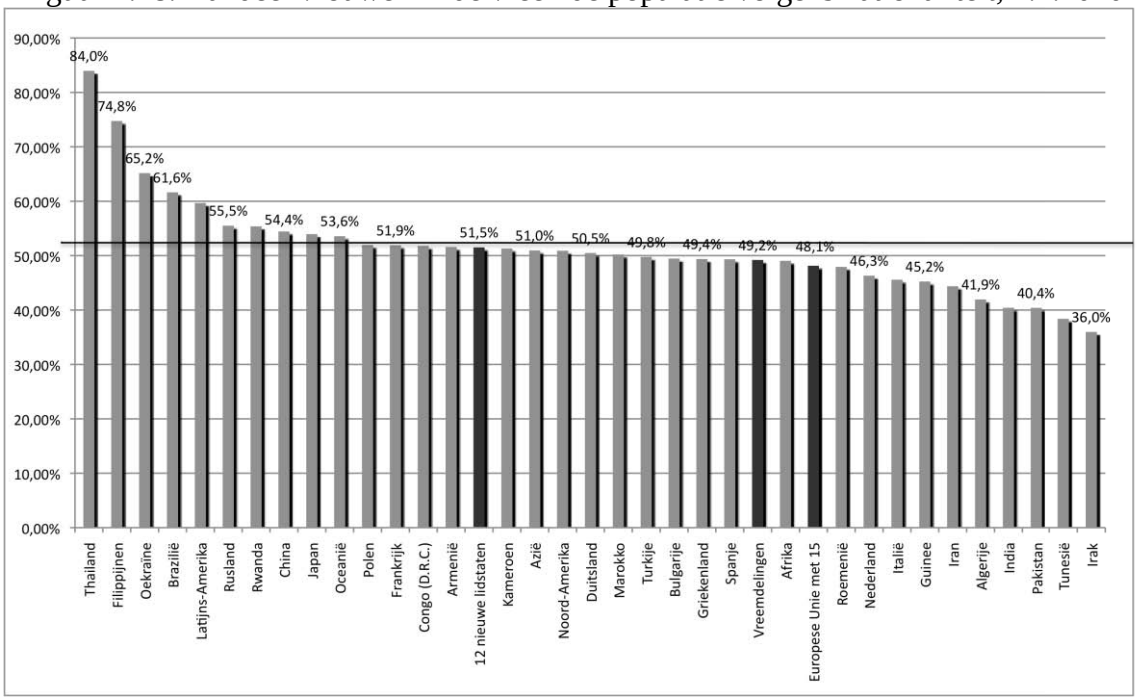


Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

Deze nieuwe, sterk vervrouwelijkte, vreemde populaties zijn afkomstig uit Zuidoost-Azië (Thailand en de Filippijnen), Latijns-Amerika en Centraal- en Oost-Europa (Figuur 4.18). In het extreme geval van de Thai tellen we 84 % vrouwen; voor de Filippijnen gaat het om 75 %, voor Latijns-Amerika om 60%. Wat de 12 nieuwe Lidstaten van de Europese Unie betreft,

berekenen we 51 % vrouwen, wat overeenstemt met een sterke vermindering ten opzichte van de 58 % die we waarnamen in 2005. Bij de grootste populaties uit deze nieuwe lidstaten (Polen, Roemenië, Bulgarije) zien we de afgelopen jaren inderdaad een grotere instroom van mannen. Sommige onderdanen van landen uit Oost-Europa, zoals de Baltische staten, Oekraïne, Wit-Rusland en de Tsjechische Republiek tellen op 1 januari 2010 nog steeds 60% vrouwen. Anderzijds zijn de populaties uit de oude lidstaten van de Europese Unie, die het grootste deel van de vreemdelingen vertegenwoordigen, nog veeleer samengesteld uit mannen. Dit verklaart grotendeels waarom mannen nog steeds in de meerderheid zijn onder de vreemdelingen. We tellen immers nog steeds meer Italianen dan Italiaanse vrouwen en hetzelfde fenomeen geldt voor de Nederlanders, de Britten, de Grieken of de Portugezen. Hiernaast, is de vreemde populatie die voortgekomen is uit de oude niet-Europese migraties (voornamelijk uit de Maghreb) voornamelijk mannelijk, net zoals de populatie uit de nieuwe herkomstlanden zoals India en Pakistan. Deze elementen bieden een verklaring voor het behoud van een meerderheid van mannen onder de vreemdelingen. Ondanks alles is de tendens van die aard dat we binnenkort meer vreemde vrouwen dan vreemde mannen zullen tellen. Bovendien, zoals we hierna zullen aantonen, is deze tendens ook het resultaat van het verwerven van de Belgische nationaliteit, wat traditioneel sneller en intensiever verloopt voor vreemde vrouwen dan voor vreemde mannen. Dit wordt verklaard, enerzijds, door een groter aantal gemengde huwelijken die het mogelijk maken snel de Belgische nationaliteit te verwerven en, anderzijds, door een wet die het tot in 1984 voor vreemde vrouwen die trouwden met Belgische mannen gemakkelijker maakte om de Belgische nationaliteit te verwerven dan voor vreemde mannen die trouwden met Belgische vrouwen.

Figuur 4.18. Aandeel vrouwen in de vreemde populatie volgens nationaliteit, 1.1.2010



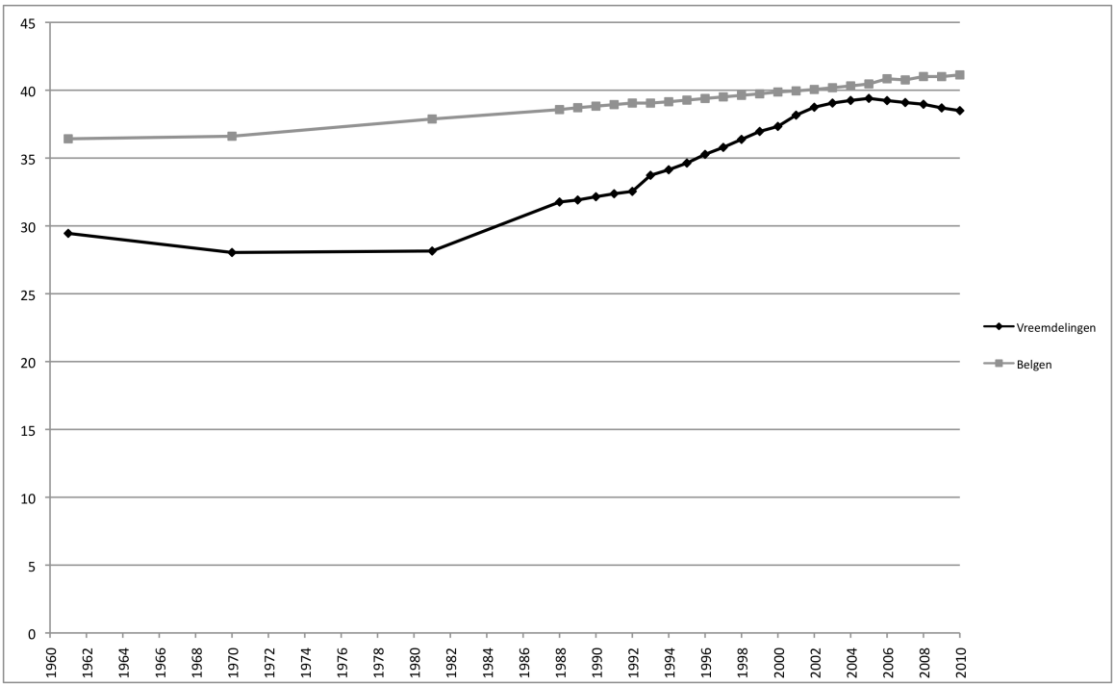
Bronnen: RR - ADSEI

4.4. Een leeftijdsstructuur getekend door de leeftijd van de immigranten en het recht

Tijdens de „dertig glorieuze jaren" werd de vreemde bevolking gekenmerkt door haar jonge leeftijd in vergelijking met de Belgische bevolking. De laatste 20 jaar is de vreemde bevolking echter ouder geworden. We mogen zelfs beweren dat deze bevolking sneller is verouderd dan de Belgische bevolking.

Sinds de jaren 1980 is de gemiddelde leeftijd van de vreemde bevolking voortdurend gestegen, van 28 jaar naar 39,4 jaar op 1 januari 2005 (Figuur 4.19). Als gevolg daarvan is het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van de vreemdelingen en die van de Belgen snel kleiner geworden: van bijna 10 jaar in het begin van de jaren 1980 naar slechts 1 jaar in 2005. Ondanks alles lijkt het versnelde verouderingsproces van de vreemde bevolking te zijn vertraagd en heel onlangs te zijn omgekeerd wat maakt dat op 1 januari 2010 de het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van de Belgen en die van de vreemdelingen op 2,6 jaar kwam te liggen.

Figuur 4.19. Evolutie van de gemiddelde leeftijd van de Belgen en de vreemdelingen, 1960-2010



Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

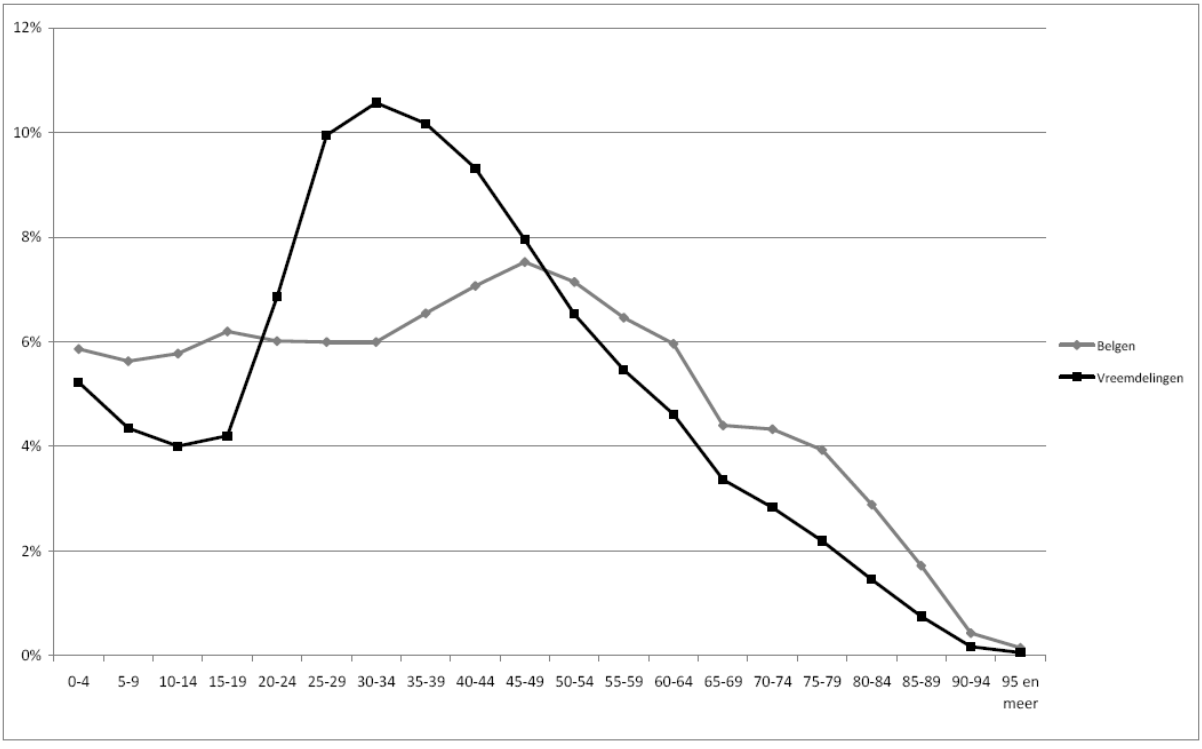
Om de dynamiek goed te begrijpen, moeten we wellicht een andere indicator nemen. De gemiddelde leeftijd weerspiegelt immers niet volledig de specificiteit van de leeftijdsstructuur van de vreemdelingen, die we leeftijd per leeftijd moeten bekijken (Figuur 4.20). In tegenstelling met de gangbare mening telt de vreemde bevolking vrij weinig minderjarigen in vergelijking met de Belgische bevolking. Ze bestaat voornamelijk uit volwassenen op de actieve leeftijd van 20 tot 60 jaar. Het aantal 65-plussers is vrij beperkt, maar neemt toe.

De voorbije 20 jaar is deze leeftijdsstructuur opvallend geëvolueerd (Figuur 4.21). Het aantal minderjarige vreemdelingen was in 1985 al gedaald als gevolg van de inwerkingtreding van het nieuwe nationaliteitsrecht. Tijdens de eerste helft van de jaren 1990 is hun aantal sterk gedaald als gevolg van de wijziging van het nationaliteitsrecht in 1991, die een aantal

mogelijkheden heeft ingevoerd om de Belgische nationaliteit te verwerven. De toename van het aantal mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verwerven als gevolg van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht in 1999 heeft geleid tot een stijging van het aantal „œollectieve toewijzingen van de nationaliteit‟ (toewijzing van de nationaliteit aan een minderjarige als gevolg van het verkrijgen van de nationaliteit door een van zijn ouders) en tot een verdere daling van het aantal minderjarige vreemdelingen vanaf 2000. De verminderde vruchtbaarheid van vreemde vrouwen heeft natuurlijk bijgedragen tot deze evolutie (Eggerickx en Perrin, 2004), maar dit verklaart waarschijnlijk slechts een heel klein deel van de vastgestelde evoluties. Opvallend is de recente stijging van het aandeel kinderen jonger dan 5 jaar, en in mindere mate van kinderen die tussen 5 en 9 jaar oud zijn. In vergelijking met 2003 is het aandeel vreemdelingen dat jonger is dan 10 jaar met 1,8% gestegen. Op 1 januari 2010 vertegenwoordigden ze 2010 9,5% van de vreemde populatie (figuur 4.21). Een mogelijke verklaring voor dit fenomeen is de toename van het aantal geboorten van buitenlandse kinderen dat de afgelopen jaren beter wordt geregistreerd door de AD-SEI (zeker sinds 2008) en de lichtjes gestegen instroom van jonge kinderen.

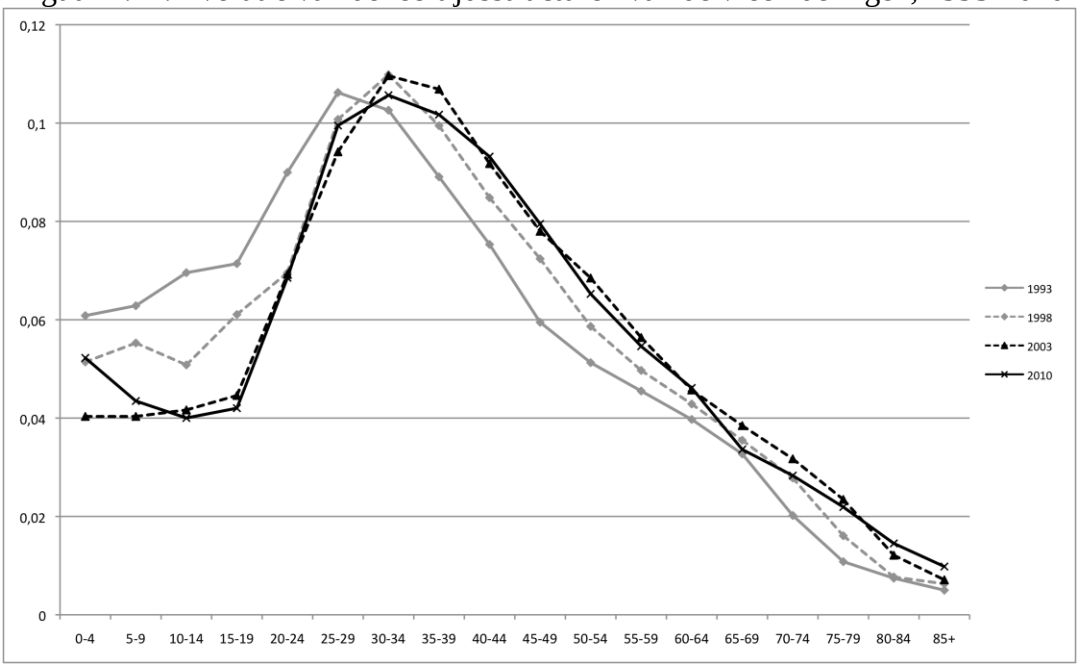
Parallel aan deze daling van het aantal vreemde kinderen, heeft het aandeel bejaarde vreemdelingen die via de immigratiegolven van de jaren „50, „60 en „70 naar hier kwamen, mettertijd de neiging mechanisch te stijgen (Perrin, 2004) en dit ten gevolge van de anciënniteit van de immigratie (Figuur 4.21). Deze veroudering wordt versterkt door het feit dat, in tegenstelling met de prognoses, weinig mensen die de pensioenleeftijd bereiken, terugkeren naar hun land van herkomst en ook door het feit dat, integendeel, steeds oudere volwassenen en ook gepensioneerden immigreren. Bijgevolg vertegenwoordigden personen van 65 jaar en ouder, die in 1991 slechts goed waren voor 7% van de vreemdelingen, in 2005 al 12% van de vreemde populatie. Sinds 2005 daalt het aandeel van de plus-65-jarigen opnieuw en stelt het 10,8 % van de vreemde populatie voor op 1 januari 2010.

Figuur 4.20. Leeftijdsstructuren van de vreemdelingen en de Belgen, 1.1.2010



Bronnen: RR - ADSEI

Figuur 4.21. Evolutie van de leeftijdsstructuren van de vreemdelingen, 1993-2010

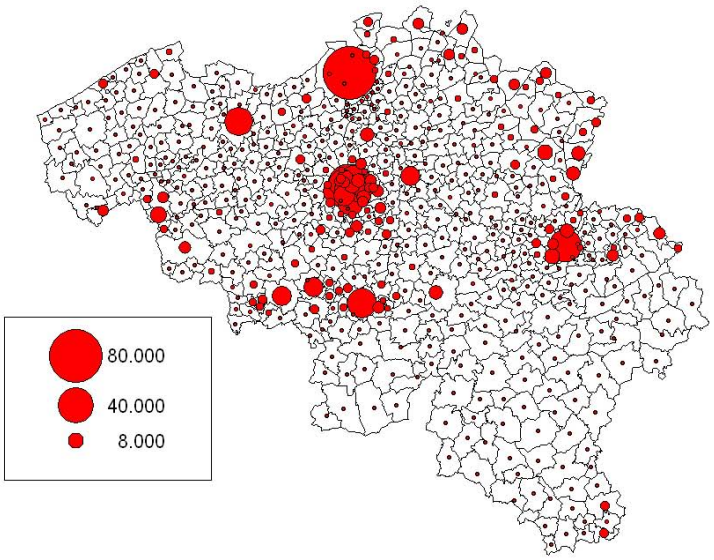


Bronnen: RR - ADSEI

4.5. Een geografie die de huidige en vroegere immigraties weerspiegelt

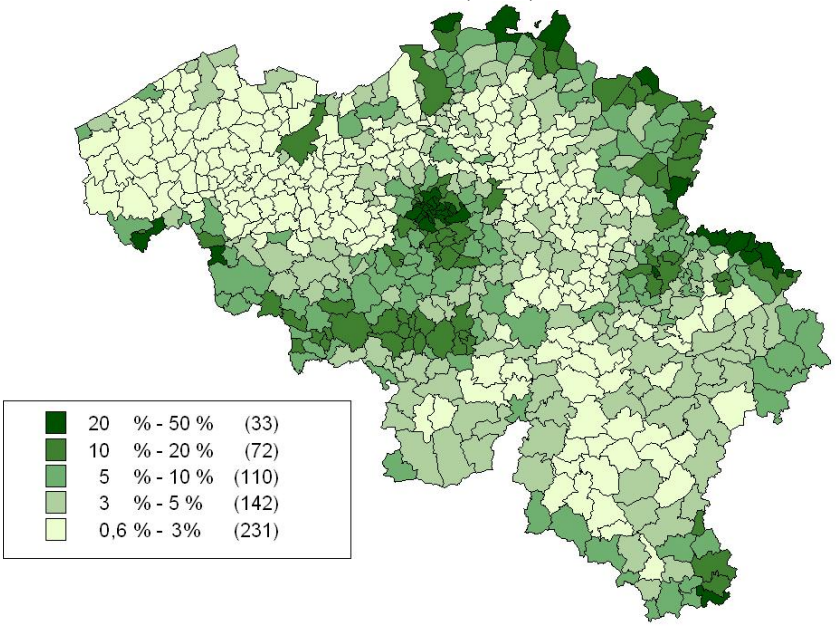
De geografie van de vreemde populatie verschilt grondig van de geografie van de huidige immigraties die voordien reeds zijn voorgesteld. De vreemde populatie is immers het resultaat van de huidige immigraties, maar ook van vorige en van de aanwezigheid van vreemdelingen die in België zijn geboren. De regio‟s Brussel en Antwerpen zijn uiteraard plaatsen met een sterke concentratie vreemde populatie omdat ze al sinds lang migranten opvangen. Toch zijn er vroegere immigratieregio‟s, die tegenwoordig minder aantrekkelijk zijn, waar nog een sterke vreemde aanwezigheid is, o.m. de industriegebieden in Wallonië maar ook in Vlaanderen, zoals Limburg (Figuur 4.22 en 4.23). Naast deze stedelijke en industriële gebieden, zijn er ook de grensgemeenten die proportioneel vaak even grote vreemde populaties huisvesten als de steden Brussel of Antwerpen. Het gaat hier o.m. om de grensgemeenten in de provincie Luik, de gemeenten niet ver van de agglomeratie Rijsel, de grens met Nederland en, in mindere mate, de grens met het Groothertogdom Luxemburg. Tot slot is het interessant om op twee grote zones te wijzen, waar de vreemde aanwezigheid praktisch onbestaande is: 1) de meeste gemeenten in Vlaanderen met uitzondering van de grensstreken, de stad Antwerpen, de driehoek Brussel-Gent-Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant; 2) de provincie Luxemburg, met uitzondering van de grensstreek.

Figuur 4.22 Vreemdelingen per gemeente op 1 januari 2010



Bronnen: RR – ADSEI

Figuur 4.23 Aandeel van de vreemdelingen in de bevolking van de gemeenten op 1 januari 2010 (in %)

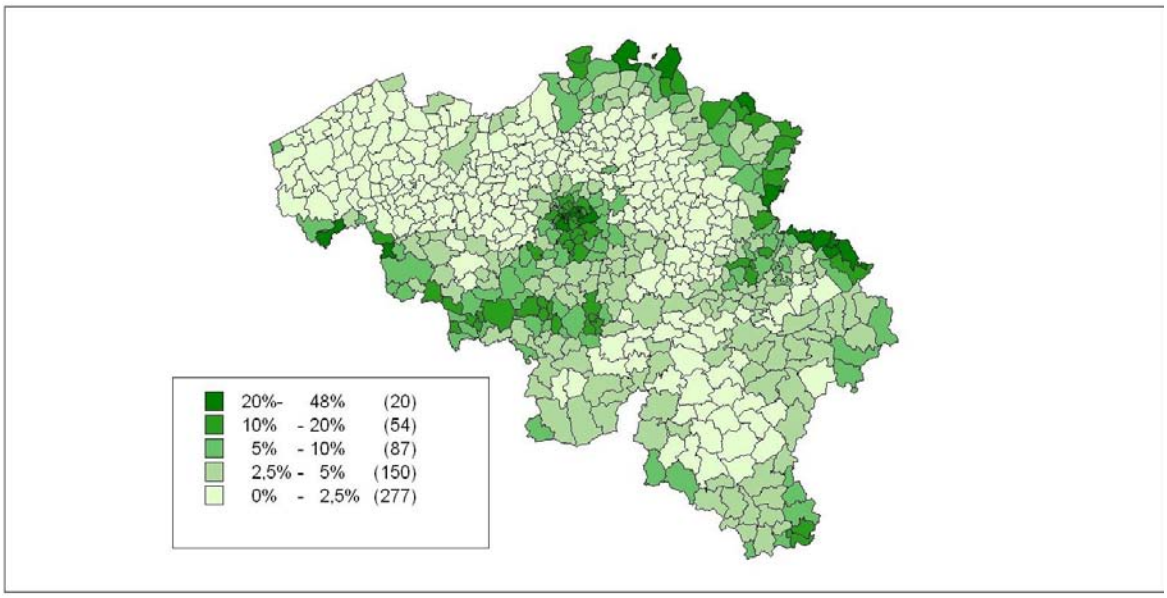


Bronnen: RR – ADSEI

Voorts vallen ook de verschillende vestigingsplaatsen op. EU-onderdanen (EU25) vestigen zich in Brussel en zijn periferie, maar dan eerder in het oosten en het zuidoosten van de agglomeratie (Figuur 4.24). Ze zitten minder in Antwerpen, maar wel vaak langs de grenzen en rond de industriesteden in Wallonië en Limburg. De plaatsen waar niet-EU onderdanen zich vestigen zijn veel geconcentreerder (Figuur 4.25). De voornaamste concentratiezones zijn Brussel en zowel Vlaams- als Waals-Brabant. De 10%-drempel wordt enkel overschreden in het centrum, het noorden en het westen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Elsene, Sint-Gillis, Brussel, Anderlecht, Schaarbeek, Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node en Koekelberg). De andere concentraties zijn eerder beperkt. Het gaat vooral om de driehoek

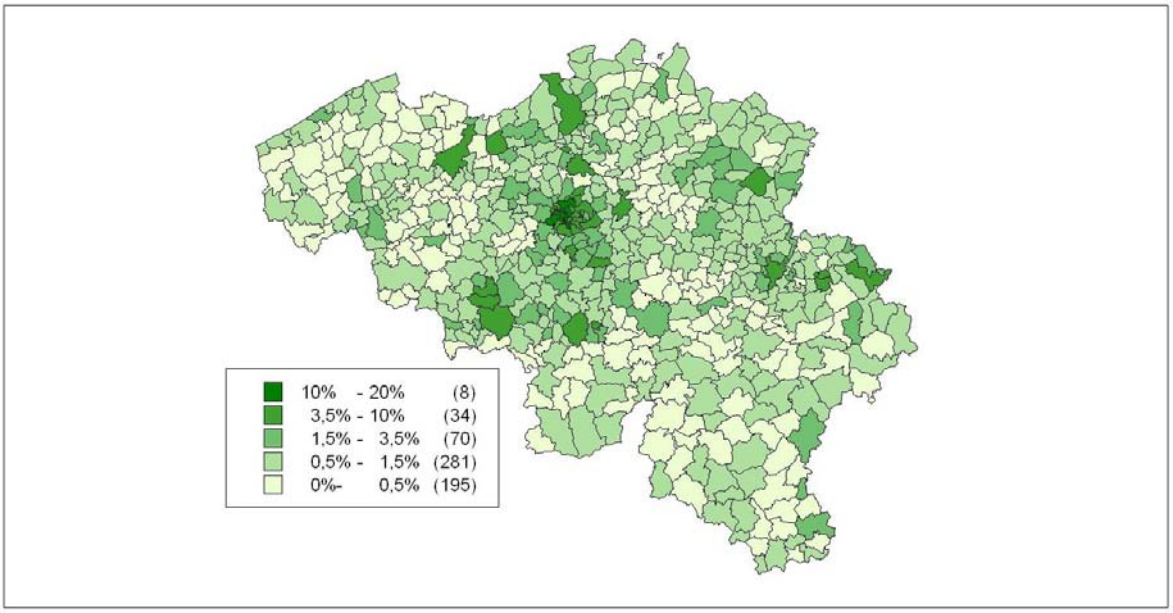
Antwerpen-Gent-Brussel en zeker de gemeenten Antwerpen, Gent, Mechelen en Lokeren. Veel niet-EU onderdanen bevinden zich ook in Limburg, Henegouwen, rond Luik en Verviers en in de twee universiteitssteden Leuven en Ottignies-Louvain-la-Neuve.

Figuur 4.24 Aandeel EU-burgers in de gemeentelijke populatie op 1 januari 2008



Bronnen: RR – ADSEI

Figuur 4.25 Aandeel niet EU-burgers in de gemeentelijke populatie op 1 januari 2008



Bronnen: RR – ADSEI

4.6. Aangepaste en betrouwbare gegevens?

Nu we snel het portret van de vreemde populatie hebben geschetst, stellen we vast dat de vreemde populatie helemaal niet beantwoordt aan de clichés. We onthouden het feit dat tussen het begin van de jaren 1980 en het eind van de jaren 2000, het aantal vreemdelingen zowel daalde als stagneerde, wat inging tegen de heersende perceptie dat de populatie van vreemde nationaliteit steeg. Sinds 2003, stellen we opnieuw een continue stijging vast van deze populatie. We kunnen nog niet stellen dat het gaat om een breuk met de weifelende evoluties van de laatste 25 jaren. We onthouden ook dat deze populatie wordt gekenmerkt door het feit dat EU-burgers in de meerderheid zijn en dat hun aantal nog toeneemt, terwijl volgens de algemene perceptie het aandeel van niet-EU-vreemdelingen groter is en nog aangroeit. Om deze tendensen te bevestigen is het nuttig terug te komen op de gegevens die we hebben gebruikt om de vreemde populatie te beschrijven. Het past immers te aanvaarden dat de statistieken inzake immigratie of vreemdelingen waarover we in Europa gewoonlijk beschikken, al te vaak ontoereikend en weinig betrouwbaar zijn, niet tussen de verschillende Staten vergeleken kunnen worden en slecht gedefinieerd zijn. We kunnen dan ook niet zomaar aannemen dat gelijk welke cijfers worden gebruikt[69]. Deze oefening tot validatie van de gegevens kan overbodig lijken, maar is noodzakelijk om de relevantie van onze resultaten te verzekeren en hun beperkingen duidelijk toe te lichten.

4.6.1. Een duidelijk afgebakende 'populatie in wettig verblijf'…

De statistieken over de immigratie en de vreemde aanwezigheid, komen vooral uit uittreksels van het Rijksregister. Deze gegevens worden over het algemeen als betrouwbaar beschouwd, ook al noteren we een onderschatting van de vertrekken die tot een lichte overschatting van de populatie en vooral van de vreemde populatie kan leiden (Perrin en Poulain, 2006a).

Toch stelt het feit dat enkel de door de wet omschreven bevolking in deze statistieken wordt opgenomen ons voor een aantal problemen. Immers, alleen de personen die wettig ingeschreven zijn in hun verblijfsgemeente worden in de statistieken opgenomen en er zijn heel wat categorieën die van deze „populatie in wettig verblijf" worden uitgesloten.

Categorieën die uitgesloten worden van de vreemdelingenstatistieken

- Personen die zich niet kunnen inschrijven in hun verblijfsgemeente, zoals de vreemdelingen die onregelmatig in ons land verblijven en niet over het verblijfsrecht beschikken.
- Personen die, hoewel ze over het verblijfsrecht beschikken, niet de nodige formaliteiten voor de inschrijving vervullen, zoals met name sommige Europeanen.
- Sinds 1 februari 1995, de asielzoekers. Als gevolg van het creëren van het wachtregister worden asielzoekers immers niet langer geacht deel uit te maken van de populatie in

[69] De volledigste recente synthese betreffende de migratiestatistieken in Europa (Poulain, Perrin en Singleton, 2006) toont heel duidelijk aan dat het opmaken van betrouwbare en coherente migratiestatistieken grotendeels een te verwezenlijken doelstelling blijft in Europa. Aldus begint deze tekst met de volgende vaststelling: „Ondanks (zijn) politieke belang is de precieze meting van het migratiefenomeen, bij gebrek aan een coherente wettelijke basis voor het verzamelen van migratiestatistieken, een onbereikbaar doel gebleven" (Poulain, Perrin en Singleton, 2006, p. 27). Bijgevolg moeten we de huidige statistieken kritisch benaderen, zelfs al is België zeker niet de slechtste leerling van de klas.

wettig verblijf van de gemeenten zolang ze niet het statuut van vluchteling verkrijgen of hun verblijf niet op een andere grond wordt geregulariseerd.
- Personen die voor korte tijd in België verblijven (minder dan drie maanden).
- Personen die niet verplicht zijn om zich in een gemeente in te schrijven, zoals de diplomaten[70].

De eerste drie beperkingen zijn natuurlijk de belangrijkste: 1/ vreemdelingen in irregulier verblijf zonder verblijfsrecht, 2/ vreemdelingen in irregulier verblijf die hun situatie gemakkelijk zouden kunnen laten regulariseren, zoals de EU-onderdanen, 3/ de asielzoekers. Kunnen we deze categorieën veronachtzamen? Kunnen we de impact van deze beperkingen inschatten?

4.6.2. Een nagenoeg onmogelijk te tellen 'reële populatie'

De slechte registratie van de Europeanen is zeker de minst belangrijke factor. Het is bekend dat sommige personen, EU-onderdanen, met name in en rond Brussel, de formaliteiten om zich in een gemeente in te schrijven niet snel genoeg vervullen. Op termijn echter wordt de inschrijving meestal uitgevoerd voor zij die zich op duurzame wijze in ons land vestigen. Immers, enerzijds is deze inschrijving niet zo gemakkelijk te omzeilen, gelet op de bestaande controleprocedures. Anderzijds biedt de inschrijving niet te veronachtzamen voordelen voor het dagelijks leven (attest van woonst, gezinssamenstelling, mogelijkheid om bewonersvoordelen te genieten zoals parkeerkaarten, voorrang of korting voor de toegang tot bepaalde diensten…). Daar we over geen enkel ernstig element beschikken dat toelaat de omvang van het niet-registreren of van de vertraging bij het registreren in te schatten, gaan we ervan uit dat de impact op middellange termijn verwaarloosbaar is.

Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een veel grotere impact, ook al mogen we in detail aannemen dat dit niet heeft geleid tot een radicale wijziging van het totale aantal vreemdelingen. Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen heeft tot gevolg dat met bepaalde nationaliteiten slecht rekening wordt gehouden; dit geeft zeker een vertekend beeld van de statistieken van bepaalde groepen waar we de meeste asielzoekers vinden (bv. ex-Joegoslaven, Russen, Congolezen, Irakezen…). Het voorbeeld van de Congolezen (Figuur 4.26) is heel opvallend. De evolutie van het aantal Congolezen wordt immers „gebroken" door de wijziging van definitie en de uitsluiting van de asielzoekers in 1995. De voorgestelde statistieken over de instroom geven zeker en vast een heel vertekend beeld, daar asielzoekers vandaag een grote groep onder de nieuwe immigranten vormen. Met betrekking tot de in België aanwezige vreemdelingen echter (de „stock"), is deze impact van de uitsluiting van asielzoekers kleiner voor het totale aantal vreemdelingen, evenals voor de grootste groepen vreemdelingen (met name de Marokkanen en de Turken). Enerzijds immers behoren de asielzoekers slechts tot enkele nationaliteiten. Anderzijds wordt een deel van de asielzoekers na verloop van tijd erkend of verkrijgen zij een verblijfsvergunning en worden ze opgenomen in de statistieken. Ten slotte vertrekt een ander deel van de asielzoekers weer of „komt in de illegaliteit terecht" en verkeert dus niet langer in rechtmatig verblijf in België. De asielzoekers die statistisch gezien een probleem vormen, zijn die waarvan de aanvraag wordt onderzocht. Aangezien het aantal aanvragen de laatste tijd

[70] De leden van internationale en Europese instellingen worden gewoonlijk in het Rijksregister ingeschreven via de FOD Buitenlandse Zaken.

sterk is gedaald en de procedure sneller verloopt, is de impact van deze hangende aanvragen de laatste jaren zeker en vast kleiner geworden. Natuurlijk moeten we ervoor ijveren dat de asielzoekers opnieuw in de migratiestatistieken worden opgenomen, maar dit is vooral van belang voor de stromen en minder voor de „stocks".

Figuur 4.26. Evolutie van het aantal Congolezen (D.R.C.) in België, 1960-2010



! Bronnen: Volkstellingen en bevolkingsregisters - ADSEI

Het feit dat vreemdelingen in irregulier verblijf niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een impact. Het is echter onmogelijk deze impact te meten. Per definitie bestaan er geen statistieken over irreguliere vreemdelingen of vreemdelingen in onwettig verblijf. Hooguit zijn er aanwijzingen over de evolutie en de voornaamste kenmerken van deze populatie (zie 7.). Eerst en vooral kunnen we, op basis van onderzoeken op het terrein, proberen de samenstelling van deze populatie te bepalen. Natuurlijk zegt dat echter niets over de omvang van deze groep. Evenzo kunnen we op grond van indicatoren betreffende de repressie van het irreguliere verblijf en met name op basis van de cijfers van intercepties van vreemdelingen in irregulier verblijf door de politie kwalitatieve informatie en zelfs een idee van de tendensen krijgen. We kunnen echter aannemen dat sommige bevolkingstypes meer kans lopen om te worden gevat terwijl andere types hieraan makkelijker ontkomen. Bovendien moet de multiplicatorcoëfficiënt waarmee we op basis van het aantal aangehouden personen in irregulier verblijf kunnen berekenen hoe groot de populatie is die onwettig in het land verblijft, nog worden vastgesteld. Deze coëfficiënt is zeker sterk aan verandering onderhevig, onder meer door de veranderlijkheid van de politieactiviteiten. Een andere informatiebron heeft betrekking op de personen in onwettig verblijf die de regularisatie van hun verblijf vragen of verkrijgen. Ook hier echter geldt dat, hoewel deze informatie interessant en waardevol is, het lichtzinnig lijkt om te denken dat deze personen die om regularisatie van hun verblijf verzoeken een getrouwe weergave zijn van het aantal personen in onwettig verblijf en met name van de grote massa vreemdelingen die geen regularisatie vragen. In dit kader beschikken we over heel interessante onderzoeksresultaten betreffende populaties die niet absoluut op zoek gaan naar regularisatie van hun verblijf, ook al zijn ze sterk vertegenwoordigd in België, zoals de Polen (Kuzma, 2003).

Op basis van de weinige betrouwbare aanwijzingen waarover we beschikken, is het verband tussen populatie in wettig en in onwettig verblijf, lang niet zo duidelijk als we zouden kunnen geloven[71]. Beide evoluties staan grotendeels los van elkaar. Zo heeft de regularisatiecampagne die eind 1999 werd gelanceerd niet geleid tot een duidelijke groei van de vreemde populatie. Integendeel, in de jaren 2000, 2001 en 2002 is de vreemde populatie sterk verminderd. Bovendien ligt de samenstelling van de populatie in onwettig verblijf zeker niet in het verlengde van de populatie in wettig verblijf; dit lijkt in te gaan tegen het idee dat de legale immigratie de illegale immigratie voedt. De statistiek van het aantal aanhoudingen van personen in onwettig verblijf door de politie is slechts een onvolkomen afspiegeling van de samenstelling van de populatie in onwettig verblijf, maar brengt een duidelijke bevestiging van wat we eerder al hebben gezegd (Figuur 4.27 en 4.28)[72].

Natuurlijk zijn de niet-Europeanen ruimschoots oververtegenwoordigd in de populatie in onwettig verblijf. Terwijl ze slechts ongeveer één derde van de vreemdelingen in wettig verblijf vertegenwoordigen, zijn de niet-Europeanen goed voor meer dan drie vierde van de intercepties van personen in onwettig verblijf door de politie in het jaar 2010. De belangrijkste niet-Europese nationaliteiten die we aantreffen onder de bevolking in wettig verblijf in België (Marokko, Turkije en Congo), bevinden zich natuurlijk onder de personen die vaak worden geïntercepteerd. Ze verkeren echter niet per se in de meerderheid : de Turken en Congolezen zijn hierin nauwelijks oververtegenwoordigd als men vergelijkt met de populatie in wettig verblijf[73]. De Marokkanen, goed voor 7,7 % van de vreemde populatie in wettig verblijf, vertegenwoordigen dan weer wel 16 % van de geïntercepteerden. De Turken, goed voor 3,7 % van de vreemdelingen in wettig verblijf, vertegenwoordigen slechts 1,1 % van de intercepties. De Congolezen, goed voor 1,7 % van de vreemde populatie in wettig verblijf, vertegenwoordigen niet meer dan 0,95 % van de geïntercepteerden in 2010. Dit doet vermoeden dat de belangrijkste niet-EU-lidstaten geen grote irreguliere immigratie teweegbrengen in verhouding tot de wettelijke immigratie. Het feit dat er geen rekening wordt gehouden met de personen in onwettig verblijf, leidt waarschijnlijk tot een onderschatting van de omvang van de immigratie uit de belangrijkste herkomstlanden, maar minder dan voor andere landen. Zo vinden we onder de belangrijkste niet-Europese landen vanwaar de geïntercepteerde personen in onwettig verblijf afkomstig zijn veel nationaliteiten die een belangrijke plaats beginnen in te nemen in de statistieken van de vreemdelingen in wettig verblijf: Algerije, India, Brazilië, Irak, Palestina… Opvallend bij de personen in onwettig verblijf is het grote aandeel EU-onderdanen (12% in 2010), vooral Roemenen, Bulgaren en Polen Bulgaren die goed zijn voor 12 % van het totale aantal geïntercepteerden, terwijl deze nationaliteiten slechts 7,8 % van de vreemdelingen in wettig verblijf vertegenwoordigen. In dit precieze geval, merken we de laatste jaren, een toename op van de populatie in wettig verblijf afkomstig uit die drie landen, terwijl hun aandeel in de intercepties onophoudelijk daalde, behalve voor de Roemenen. De nieuwe migraties uit Centraal- en Oost-Europa zijn

[71] Zie in verband hiermee de synthese van Michael Jandl en Albert Kraler (2006), die in detail aantonen hoe complex het verband tussen legale en illegale migratie is en hoe bedrieglijk de intuïtie ter zake kan zijn.

[72] Op lokaal vlak is het gebruik van grondige terreinonderzoeken zeker beter. Men kan echter niet overwegen om dit soort onderzoeken op nationaal niveau te gebruiken, noch om fragmentaire lokale gegevens te extrapoleren of bij elkaar op te tellen. In tegenstelling tot een aantal landen (bv. Spanje) is een telling van de vreemdelingen in onwettig verblijf ondenkbaar.

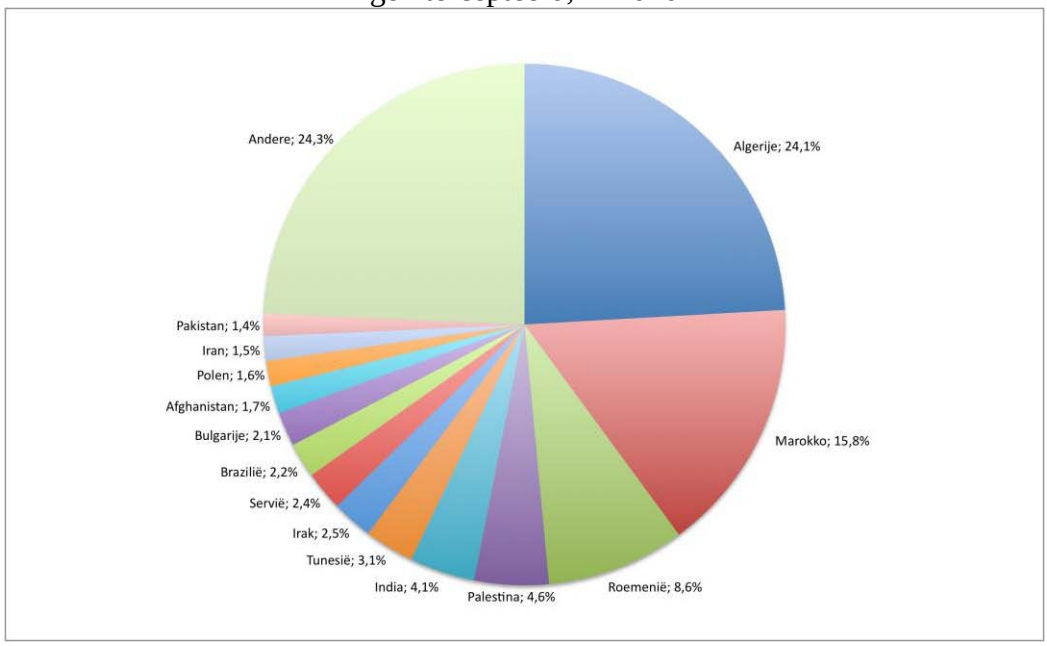
[73] Opgelet, het betreft hier (1) de nationaliteit die bewezen wordt aan de hand van identiteitsdocumenten, of (2) bij afwezigheid van identiteitsdocumenten, de nationaliteit zoals ze door de geïntercepteerde persoon verklaard wordt, of (3) de nationaliteit onder de welke de geïntercepteerde persoon gekend is bij de DVZ (indien de persoon vroeger reeds in contact kwam met de diensten van de DVZ). De nationaliteit die tijdens de interceptie wordt opgegeven, komt niet steeds overeen met de reële nationaliteit van de persoon. Men kan dus niet uitsluiten dat bepaalde voorgestelde percentages in Figuur 4.27 vertekend zijn door dit fenomeen.

regelmatig en bevatten een reguliere component die steeds sterker wordt en een irreguliere die minder belangrijk wordt.

Het verband tussen wettelijke en irreguliere immigratie is complex. De belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in wettig verblijf zijn niet de belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in onwettig verblijf. De statistieken betreffende de vreemdelingen die wettig in ons land zijn gevestigd, geven geen duidelijk beeld van de situatie van alle vreemdelingen. Dit vormt echter niet zozeer het probleem, zeker niet voor de belangrijkste immigratiestromen uit Marokko, Turkije of Congo. Het feit dat er in de officiële statistieken betreffende de personen in wettig verblijf geen rekening wordt gehouden met de personen in onwettig verblijf, geeft voornamelijk een vertekend beeld van de kleine of recente immigratiestromen uit Centraal- en Oost-Europa (bv.: Roemenië, Polen, Bulgarije, Servië, Rusland, Albanië…), Azië (bv.: India, Irak, Palestina, Afghanistan, Iran…), Afrika (bv.: Algerije, Nigeria, Tunesië…) of Amerika (Brazilië, Ecuador…).

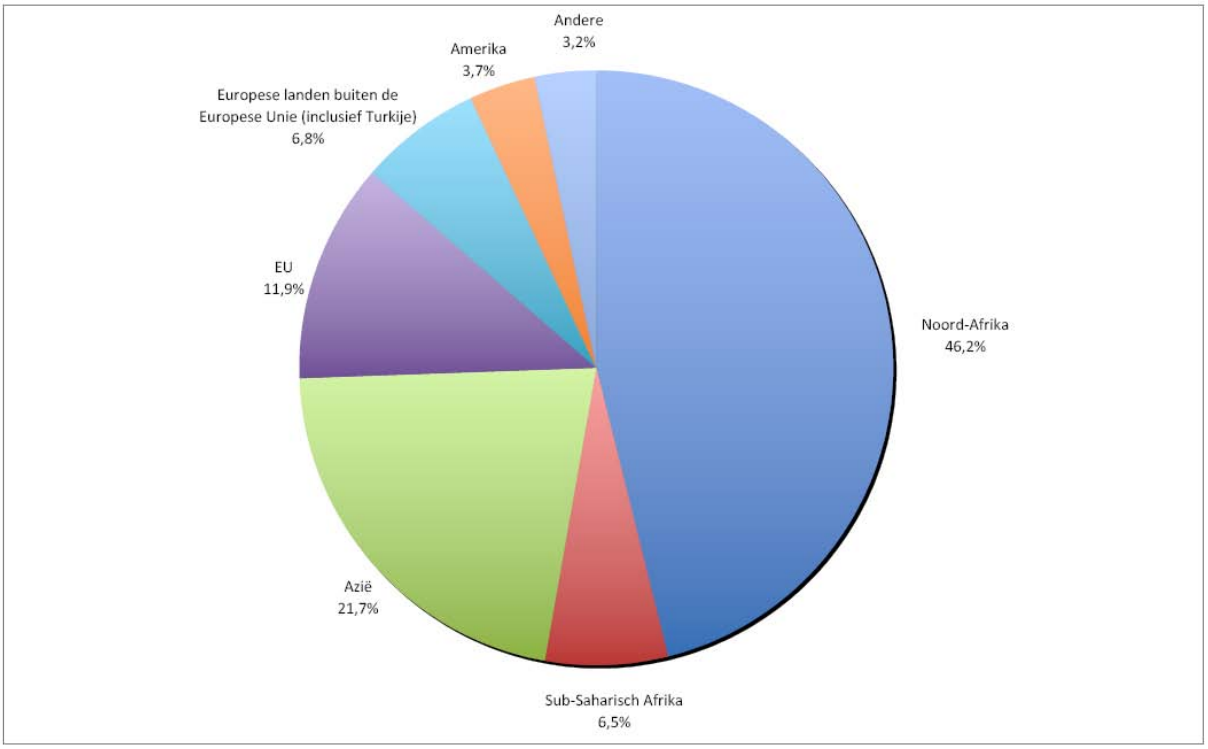
We kunnen dus bevestigen dat de officiële statistieken een correct algemeen beeld van de vreemde populatie geven, met name voor de belangrijkste componenten. Met betrekking tot de migranten in onwettig verblijf moeten de statistieken echter worden verfijnd om een beter beeld te krijgen van de kleine en/of nieuwe stromen, die misschien de voorafspiegeling zijn van nieuwe tendensen.

Figuur 4.27. Nationaliteiten van de personen in onwettig verblijf die door de politie zijn geïntercepteerd, in 2010



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 4.28. Groepen nationaliteiten van personen in onwettig verblijf, geïntercepteerd door de politie, in 2010



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

4.7. Beperkingen en gevolgen van het gebruik van het concept 'nationaliteit'

4.7.1. Een Belgische nationaliteit die de vreemdeling kan verwerven / Vreemdelingen die massaal de Belgische nationaliteit aanvragen

Tot in 1984 kon de Belgische nationaliteitswetgeving als restrictief worden beschouwd. Vandaag moeten we vaststellen dat de toegang tot de Belgische nationaliteit vlotter verloopt. We mogen gerust stellen dat het ter zake om één van de meest liberale wetgevingen gaat (Bauböck en al., 2006). De vereiste verblijfsduur van 3 jaar voor de naturalisatieprocedure is daarmee één van de kortste die door een Europese staat wordt vereist. Op zich is deze termijn kort, daar zij zelfs nog korter is dan de termijn die gewoonlijk vereist is om het recht te verkrijgen zich in België te vestigen en een verblijfsvergunning met permanent verblijfsrecht te verkrijgen. De wettelijke bepalingen buiten beschouwing gelaten, hebben de vreemdelingen dan ook ruimschoots gebruik gemaakt van de mogelijkheden die ze aangeboden kregen om Belg te worden.

4.7.2. Een wettelijk kenmerk dat evolueert

Het begrip „vreemdeling" is complex omwille van zijn evoluerende karakter. Wie vandaag vreemdeling is, kan morgen Belg worden. Wie vreemdeling is, kan Belgische kinderen hebben. Sommigen die Belg zijn, kunnen ook een andere nationaliteit hebben. De regels voor het toekennen of het verwerven van de nationaliteit liggen niet vast en de wettelijke bepalingen zijn al meermaals gewijzigd. Wie in het verleden de Belgische nationaliteit niet heeft gekregen, kan vandaag soms bijna automatisch Belg worden. De politieke wereld is heel

verdeeld over de vraag of de bestaande regels wel toereikend zijn, of indien ze daarentegen al te makkelijk de mogelijkheid bieden de nationaliteit te verwerven of deze verwerving juist te veel wordt bemoeilijkt. Bovendien, verschilt de wetgeving duidelijk van land tot land...

4.7.3. Een vreemde populatie die de impact van de migraties onvoldoende weergeeft

De statistieken over de vreemde populatie geven de demografische impact van de immigratie soms onvoldoende weer. Deze statistieken houden immers geen rekening met de personen die Belg zijn geworden of van wie de ouders geïmmigreerden zijn. Een vertekend beeld kan ook het gevolg zijn van een verschillend niveau en een verschillende snelheid waarmee de Belgische nationaliteit wordt verworven (of toegekend), afhankelijk van de oorspronkelijke nationaliteit. Immers, terwijl het niveau van verwerven van de Belgische nationaliteit in sommige groepen hoger is, kan het feit enkel en alleen gebruik te maken van statistieken op basis van nationaliteit, de demografische impact van deze specifieke immigratie minimaliseren.

4.7.4. Een noodzakelijke denkoefening over de analysecategorieën

Zoals uit de statistieken over het aantal vreemdelingen blijkt, kunnen we het debat over de immigratie, de integratie en de discriminaties niet langer voeren op basis van het criterium nationaliteit. Terwijl de nationaliteit nog bepalend is voor het recht op toegang en verblijf, kan het gebrek aan verband tussen nationaliteit en integratie of tussen nationaliteit en discriminatie, niet langer correct worden gevat op basis van de nationaliteit, aangezien de nationaliteit niet langer de correcte weergave is van de herkomst van de personen waarop de discriminatie steunt. Bovendien kunnen de definities van het begrip „integratie", zoals ze door de overheid naar voren worden geschoven, geen genoegen nemen met een kader dat alleen op nationaliteit steunt. Deze laatste wordt vandaag heel snel verkregen, zonder dat er controle wordt uitgeoefend op de integratiewil, zoals dat in het verleden wel het geval kon zijn[74]. Het gebruik van statistieken over de nationaliteit om een populatie van vreemde afkomst te vatten, is onmogelijk, zonder een averechts effect te krijgen. We hebben aangetoond dat de evolutie van de vreemde populatie niet mag worden verward met de populatie van vreemde afkomst. We zouden kunnen aantonen dat de samenstelling van de vreemde populatie geen enkel verband houdt met de samenstelling van de populatie van vreemde afkomst, als gevolg van het feit dat het model voor het verkrijgen van de nationaliteit grondig verschilt (Perrin, Dal en Poulain, 2006); we zouden ook kunnen aantonen dat de situatie op de arbeidsmarkt van Belgen van vreemde afkomst niet mag worden verward met de situatie van vreemdelingen (Vertommen, Martens en Ouali, 2006).

Hoewel er geen sprake van kan zijn om de Belgische nationaliteit van Belgen van vreemde afkomst in twijfel te trekken, kan het interessant zijn om te weten hoeveel Belgen van vreemde afkomst er zijn en welke hun specifieke kenmerken zijn, met name omdat de kans bestaat dat ze op basis van hun afkomst worden gediscrimineerd. Daarvoor hebben we echter nieuwe methoden nodig die niet langer alleen op nationaliteit steunen (zie 5.; Eggerickx en al., 1999; Perrin en Poulain, 2001; Debuisson en Perrin, 2004; Vertommen en al., 2006; Perrin, Dal en Poulain, 2006; Centrum voor de gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

[74] Integratie is niet langer een voorwaarde om de Belgische nationaliteit te verwerven. De verwijzing naar elk criterium van integratie of bereidheid tot integreren is immers verdwenen uit het Belgisch recht.

4.7.5. Gedeeltelijke conclusie

De populatie met een vreemde nationaliteit in België stagneert sinds bijna 25 jaar. Ongeacht de invalshoek van waaruit men deze populatie bekijkt, maken de onderdanen van de Europese Unie vandaag de meerderheid uit van de vreemdelingen die wettig in België verblijven. Deze vreemdelingen uit de EU hebben uiteraard niets te maken met het vertekende beeld dat sommigen al eens durven ophangen. Met het einde van de beperkingen inzake vrij verkeer in zicht, moet dit relatieve belang van de Europeanen op korte termijn toenemen.[75]. Deze Europese mobiliteit is ongetwijfeld een positief element voor de Belgische samenleving en economie.

De tweespalt tussen realiteit en perceptie is vooral te wijten aan het courante gebruik van de term „vreemdeling" om een persoon van vreemde afkomst aan te duiden, ongeacht zijn nationaliteit. Indien men deze tweede populatie die voortgekomen is uit de immigratie wil belichten, is de nationaliteit niet toereikend en we gaan proberen om iets verder te gaan en rekening te houden met de nationaliteit, de geboorte of de geboorteplaats van de ouders (zie hoofdstuk 7). Dit betekent niet dat het concept „vreemde populatie" vandaag geen zin of nut meer heeft. Kennis over de vreemde populatie is essentieel om de populatie te bepalen waarop het vreemdelingenrecht van toepassing is. Indien men het evenwel over discriminatie of integratie heeft, heeft het vermoedelijk niet veel zin meer om naar de nationaliteit te verwijzen. Voor elk onderwerp is het belangrijk om precieze en aangepaste definities te hanteren. Soms is het een goede oplossing zich te concentreren op de vreemde populatie. In andere gevallen moet men zich veeleer richten op de populatie „van vreemde afkomst".

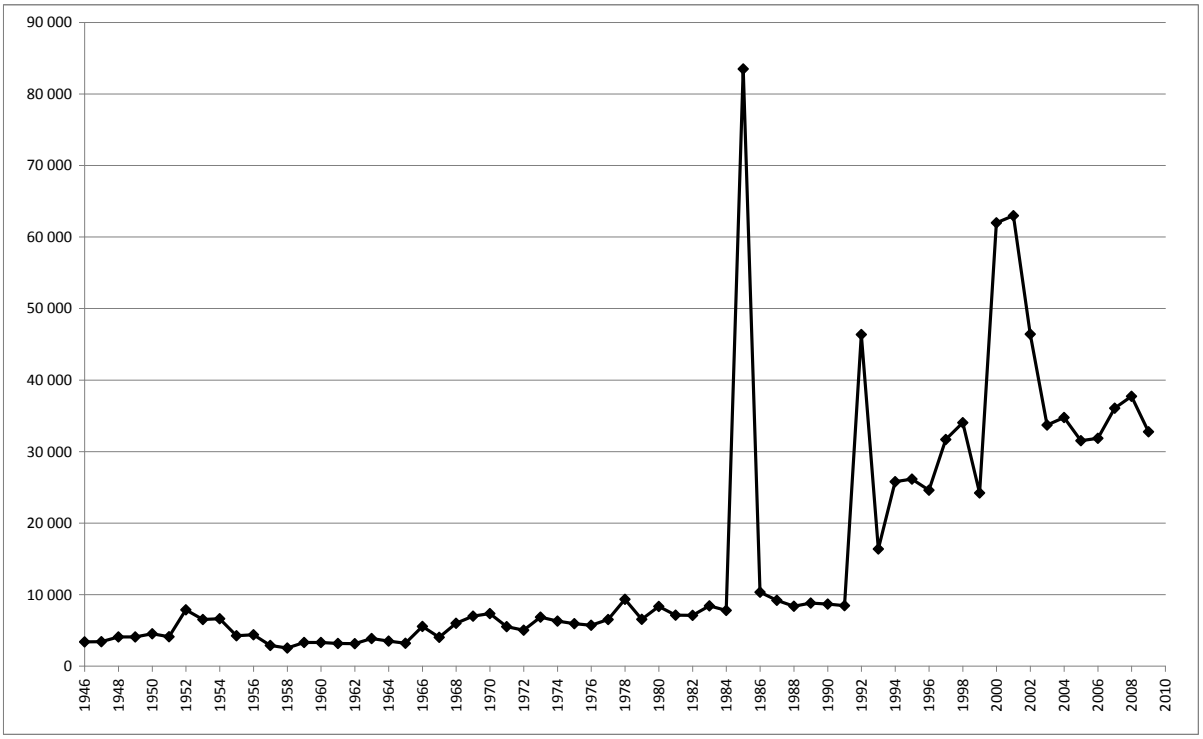
[75] De overgebleven beperkingen werden op 1 mei 2009 volledig opgeheven voor de onderdanen uit de 8 nieuwe Lidstaten die in 2004 tot de Unie zijn toegetreden. Deze beperkingen, die tot in 2011 zouden kunnen voortduren, blijven echter van toepassing voor de Bulgaren en de Roemenen.

5. Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit[76]

5.1. Impact van de wijzigingen van het nationaliteitswetboek

Sinds het ontstaan van het Koninkrijk stijgt het aantal vreemdelingen dat Belg wordt constant. De breekpunten die sinds 1984 worden waargenomen zijn in termen van kwantitatieve impact ongezien. Alleen in 1985 al, werden meer dan 80.000 vreemdelingen Belg (bijna 10% van de vreemde populatie uit die tijd). Vanaf 1992 steeg het aantal nationaliteitswijzigingen sterk met grote pieken in 1992, 2000 en 2001, ingevolge de hervormingen van het Wetboek van de Belgische Nationaliteit. Tussen 1985 en 2009 zijn er 776.209 vreemdelingen Belg geworden. Sinds 2003 zakte het aantal nationaliteitswijzigingen naar een lager niveau, dat varieert tussen 31.000 en 38.000 wijzigingen op jaarbasis (Figuur 5.1).

Figuur 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit heeft verworven, 1946-2010



Bronnen: Statistisch Jaarboek en Ministerie van Justitie tot 1987 /
RR - ADSEI sinds 1988

De statistische gegevens over de procedure tot verkrijging van de Belgische nationaliteit komen uit de schriftelijke antwoorden op de vragen opgeworpen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Die antwoorden zijn gebaseerd op gegevens uit het Rijksregister en bevatten informatie over de verkrijgingen in 2010. Die gegevens spreken van gemiddeld 20% nieuwe Belgen per jaar. Het verschil tussen de gegevens van ADSEI en de Kamer van Volksvertegenwoordigers is vooral te merken in twee wettelijke categorieën waar de kinderen bij hun geboorte automatisch de Belgische nationaliteit toegekend wordt. De eerste categorie omvat de toekenning van de Belgische nationaliteit op grond van de nationaliteit van de vader of van de moeder, krachtens artikel 8, § 1, 1°. In een aantal van die gevallen echter gaat het

[76] Bepaalde statistieken in dit hoofdstuk konden niet geactualiseerd worden door een gebrek aan beschikbare gegevens. Daarom geven bepaalde figuren enkel gegevens tot en met 2005 weer.

om een Belgische ouder die het kind niet meteen heeft erkend. De tweede wettelijke categorie is gebaseerd op artikel 11, paragrafen 1 en 2 uit het Wetboek van de Belgische Nationaliteit, dat bepaalt dat kinderen die in België geboren worden uit een ouder of adoptant die zelf in België is geboren, automatisch de Belgische nationaliteit krijgen. Omdat beide bepalingen de automatische toekenning van de Belgische nationaliteit bij geboorte opleggen en omdat de aantallen in die twee wettelijke categorieën sterk verschillen tussen de statistieken van de ADSEI en die van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, worden beide groepen afzonderlijk geanalyseerd (Tabel 5.1).

De wetswijzigingen hebben een grote invloed gehad op het aantal verkrijgingen en toekenningen van de nationaliteit. Zo valt de piek van 1985 samen met de wetswijziging in 1984 van de toekenningsvoorwaarden van de nationaliteit bij de geboorte, voor kinderen met een Belgische moeder. De uitschieter in 1992 (Figuur 5.1) komt overeen met de wijziging van het wetboek in 1991 waardoor kinderen van de derde generatie de Belgische nationaliteit toegekend werd. Dat jaar waren er 28.762 nationaliteitswijzigingen, goed voor 61,6%. Dit was het gevolg van kinderen die in België geboren werden uit ouders die eveneens in België zijn geboren.

Door de hervorming van het nationaliteitsrecht nam bovendien ook het jaarlijkse aantal verkrijgingen en toekenningen van de nationaliteit op langere termijn toe. Zo is de verkrijging van de nationaliteit door nationaliteitsverklaring de belangrijkste reden voor nationaliteitsverwerving geworden na de invoering ervan in 1991. De hervorming in 2006 verklaart in grote mate de stijging na 1991. De wijziging in het Wetboek van de Belgische Nationaliteit in 1999 heeft de procedure voor verkrijging door nationaliteitsverklaring vereenvoudigd en geharmoniseerd. Die methode is snel de belangrijkste aanleiding voor nationaliteitsverwerving geworden. De afgelopen tien jaar was ze goed voor 37% van de nationaliteitswijzigingen. Een rechtstreeks gevolg van die evolutie is dat de toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging (aan een minderjarig kind waarvan een ouder Belg is geworden) in de jaren 2000 de tweede meest gebruikte procedure is geworden om de Belgische nationaliteit te bekomen (een kwart van de nieuwe Belgen in het voorbije decennium maakte er gebruik van). De gegevens wijzen ook op een geleidelijke daling van het aantal naturalisaties tijdens de voorbije 10 jaar. In 2010 bereikte de procedure een laagtepunt, met nog maar 3.836 dossiers. Zo is die procedure intussen de derde methode om de Belgische nationaliteit te verwerven, terwijl van 1994 tot 1999 het merendeel nog voor naturalisatie koos. We moeten ook nog onderstrepen dat de voorbije jaren het aantal nationaliteitsverwervingen van buitenlandse partners van Belgen is toegenomen. Sinds 2009 is deze vorm van nationaliteitsverwerving belangrijker dan naturalisatie. Als we die analyse doortrekken voor het hele voorbije decennium, stellen we vast dat deze procedure de vierde plaats inneemt van de procedures om de Belgische nationaliteit te verwerven (11% van de nieuwe Belgen sinds 2000).

Tabel 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen die Belg worden, volgens de gevolgde procedure 1998-2010

A. Aantal

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Toekenning van de Belgische nationaliteit door de nationaliteit van vader of moeder (art.8)	645	621	591	584	450	463	416	431	509	507	587	654	624
Toekenning van de Belgische nationaliteit door adoptie (art. 9)	499	504	494	470	446	392	412	453	329	311	296	288	296
Toekenning voor staatloze kinderen die in België zijn geboren en voor gevonden kinderen (art 10)	34	38	57	54	87	81	134	137	167	76	35	17	16
Toekenning aan de derde generatie (art. 11)	0	1	10	25	30	22	20	24	42	84	39	42	28
Toekenning aan de tweede generatie (art. 11bis)	1.812	1.663	1.259	498	276	233	194	124	142	112	78	99	162
Verkrijging door nationaliteitsverklaring (art. 12bis)	4.841	4.601	18.635	24.387	19.520	15.901	13.250	11.244	11.483	11.588	12.603	12.776	14.550
Verkrijging door naturalisatie (art.19)	10.833	5.635	10.501	10.580	8.251	4.086	6.558	6.084	6.025	8.304	7.760	4.408	3.836
Verkrijging door nationaliteitskeuze (art. 13-15)	752	725	591	187	168	89	96	95	99	97	104	52	37
Verkrijging door de vreemde echtgenoot van een Belg (art. 16)	3.087	3.587	6.656	4.251	4.332	4.593	5.002	5.091	6.031	6.287	6.947	6.667	7.011
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging (art. 12)	8.826	4.508	19.489	20.171	12.210	7.763	8.243	6.768	6.987	8.646	8.719	7.548	8.114
Herkrijging (art. 24)	62	60	124	95	95	69	70	73	80	117	80	70	72
Andere (speciale gevallen)	135	117	3.718	1.609	356	239	213	168	155	175	259	273	170
Totaal	**31.526**	**22.060**	**62.125**	**62.911**	**46.221**	**33.931**	**34.608**	**30.692**	**32.049**	**36.304**	**37.507**	**32.894**	**34.916**
Toekenning van de nationaliteit door geboorte in België en door nationaliteit van vader of moeder (art. 8, § 1er, 1°)	5.755	5.910	6.797	6.659	6.498	6.416	6.726	6.877	6.863	7.017	7.106	7.317	7.334
Geboren in België uit een ouder of adoptant die zelf in België geboren werd (art 11 alinea 1 et 2)	1.485	1.376	1.256	1.182	1.009	905	819	746	712	637	601	557	552
Totaal toekenningen bij de geboorte (art. 8, § 1er, 1° en art 11 alinea 1 en 2)	**38.766**	**29.346**	**70.178**	**70.752**	**53.728**	**41.252**	**42.153**	**38.315**	**39.624**	**43.958**	**45.214**	**40.768**	**42.802**

B. Percentage[77]

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Toekenning nationaliteit door nationaliteit van vader of moeder (art. 8, § 1er, 2°)	2,0%	2,8%	1,0%	0,9%	1,0%	1,4%	1,2%	1,4%	1,6%	1,4%	1,6%	2,0%	1,8%
Toekenning van de Belgische nationaliteit door adoptie (art. 9)	1,6%	2,3%	0,8%	0,7%	1,0%	1,2%	1,2%	1,5%	1,0%	0,9%	0,8%	0,9%	0,8%
Toekenning voor staatloze kinderen die in België zijn geboren en voor gevonden kinderen (art 10)	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%	0,2%	0,2%	0,4%	0,4%	0,5%	0,2%	0,1%	0,1%	0,0%
Toekenning aan de derde generatie (art. 11)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%
Toekenning aan de tweede generatie (art. 11bis)	5,7%	7,5%	2,0%	0,8%	0,6%	0,7%	0,6%	0,4%	0,4%	0,3%	0,2%	0,3%	0,5%
Verkrijging door nationaliteitsverklaring (art. 12bis)	15,4%	20,9%	30,0%	38,8%	42,2%	46,9%	38,3%	36,6%	35,8%	31,9%	33,6%	38,8%	41,7%
Verkrijging door naturalisatie (art. 19)	34,4%	25,5%	16,9%	16,8%	17,9%	12,0%	18,9%	19,8%	18,8%	22,9%	20,7%	13,4%	11,0%
Verkrijging door nationaliteitskeuze (art. 13-15)	2,4%	3,3%	1,0%	0,3%	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%	0,1%
Verkrijging door de vreemde echtgenoot van een Belg (art. 16)	9,8%	16,3%	10,7%	6,8%	9,4%	13,5%	14,5%	16,6%	18,8%	17,3%	18,5%	20,3%	20,1%
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging (art. 12)	28,0%	20,4%	31,4%	32,1%	26,4%	22,9%	23,8%	22,1%	21,8%	23,8%	23,2%	22,9%	23,2%
Herkrijging (art. 24)	0,2%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
Andere (speciale gevallen)	0,4%	0,5%	6,0%	2,6%	0,8%	0,7%	0,6%	0,5%	0,5%	0,5%	0,7%	0,8%	0,5%

Bron: Vraag-en antwoordbulletins van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, http://www.dekamer.be

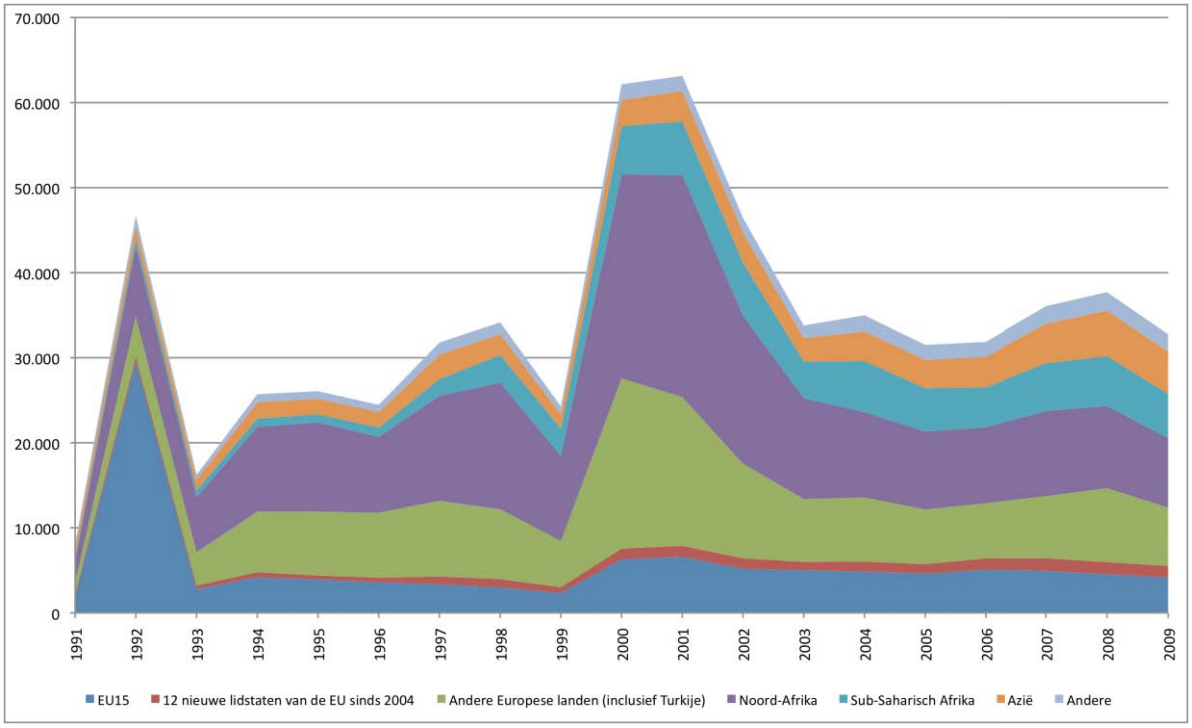
[77] Het percentage is berekend op het totale aantal verkrijgingen van de Belgische nationaliteit, met uitzondering van de kinderen die de nationaleit bij hun geboorte toegekend kregen.

5.2. Vorige nationaliteit van de ‘nieuwe Belgen’

De meeste vreemdelingen die vandaag Belg worden zijn niet-EU-onderdanen (Tabel 5.2 en Figuur 5.2). Tot in de jaren 1980 waren de EU-onderdanen in de meerderheid en het is pas na 1985 dat het aandeel van de niet-EU-onderdanen is toegenomen (vooral Marokkanen en Turken). Na de inhaalbeweging als gevolg van de hervorming in 1992 konden de EU-onderdanen, vooral Italianen, een laatste keer de eerste plaats innemen. Sindsdien is Afrika, en vooral Noord-Afrika de voornaamste streek waaruit nieuwe Belgen afkomstig zijn. Opvallend is de plaats die de Marokkanen innemen met 23% van de nieuwe Belgen in 2007. De afgelopen 2 decennia waren ze daarmee de eerste nationaliteit in termen van nationaliteitsverwerving. Toch lijkt het percentage Marokkanen af te nemen. In 1998, was 40% van de „nieuwe Belgen“ Marokkaan, in 2009 was dat aandeel de helft. Europese niet-EU-landen, en vooral Turkije, zijn de tweede regio van herkomst van nieuwe Belgen. Net zoals bij de Marokkanen is ook het aantal Turken dat de Belgische nationaliteit krijgt, sterk afgenomen. In 2000 waren nog 28% van de 'nieuwe Belgen' afkomstig uit Turkije. Sinds 2007 ligt hun aandeel niet hoger dan 8,4%.

De daling van het aantal nieuwe Belgen van Marokkaanse of Turkse afkomst leert ons dat de diversiteit onder de groepen die de Belgische nationaliteit verkrijgen, toeneemt. Zo stellen we vast dat ex-Joegoslaven, Russen, Algerijnen, Tunesiërs, Congolezen en Rwandezen, die een relatief klein deel van de vreemdelingen in België uitmaken, de laatste tijd steeds vaker de Belgische nationaliteit bekwamen.

Figuur 5.2. Evolutie van de vorige nationaliteitengroepen van de „nieuwe Belgen“, 1991-2009



Bronnen: RR - ADSEI

Tabel 5.2. Vreemdelingen die de Belgische nationaliteit verwierven volgens hun vorige nationaliteit (gedetailleerde nationaliteiten), 1991-2009

Continent	Regio	Land	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Europa																					
	EU15																				
		Duitsland	84	301	52	93	131	107	109	94	91	251	290	261	199	206	206	222	288	320	298
		Spanje	110	1.796	196	281	246	263	222	180	137	281	321	229	299	269	276	242	262	282	185
		Frankrijk	511	2.179	529	616	605	547	530	491	363	948	1.025	856	698	780	772	820	836	838	792
		Groot-Brittannië	57	335	79	104	106	118	126	140	87	152	274	201	128	128	106	141	114	104	143
		Griekenland	103	941	175	312	294	253	238	175	168	319	317	284	279	265	226	310	434	264	152
		Italië	758	22.448	1.434	2.326	2.097	1.941	1.727	1.536	1.187	3.650	3.451	2.341	2.646	2.271	2.086	2.360	2.017	1.762	1.700
		Nederland	214	1.187	223	333	342	264	292	249	234	492	601	646	522	665	672	692	668	683	608
		Portugal	63	226	86	117	100	93	111	102	75	162	276	318	203	240	229	239	284	240	215
		Andere	20	160	26	23	16	19	16	20	11	42	50	37	45	40	49	55	53	57	80
		Totaal EU15	**1.920**	**29.573**	**2.800**	**4.205**	**3.937**	**3.605**	**3.371**	**2.987**	**2.353**	**6.297**	**6.605**	**5.173**	**5.019**	**4.864**	**4.622**	**5.081**	**4.956**	**4.550**	**4.173**
	12 nieuwe lidstaten EU 25																				
		Bulgarije	16	25	29	32	21	23	72	142	80	128	99	129	95	183	170	193	185	188	213
		Hongarije	28	55	35	48	41	36	64	56	47	85	105	82	56	48	41	31	34	27	30
		Polen	219	348	235	306	229	207	265	311	253	551	678	630	460	465	470	550	586	619	640
		Roemenië	73	92	103	161	135	253	483	445	267	403	321	294	277	314	332	429	554	480	362
		Andere	26	37	23	24	31	18	25	34	26	91	80	112	93	164	98	123	103	104	102
		Totaal 12 nieuwe lidstate	**362**	**557**	**425**	**571**	**457**	**537**	**909**	**988**	**673**	**1.258**	**1.283**	**1.247**	**981**	**1.174**	**1.111**	**1.326**	**1.462**	**1.418**	**1.347**
	Andere Europa																				
		Albanië	8	28	21	21	31	33	102	91	70	126	156	160	173	293	297	341	392	423	310
		Bosnië-Herzegovina					1	6	20	56	93	382	496	650	405	230	172	145	172	201	162
		Kroatië			1	26	35	51	50	73	76	137	118	92	48	45	49	62	42	59	52
		Macedonië					1	16	50	61	71	156	216	255	144	321	272	264	324	319	236
		Ex-USSR	18	40	37	41	18	18	66	82	77	139	114	119	84	95	93	110	126	122	77
		Ex-Joegoslavië	234	407	370	450	422	378	673	793	514	1.504	1.643	1.664	992	1.556	1.331	1.492	1.292	1.220	977
		Rusland		2	2	19	17	18	31	57	56	158	151	182	153	244	297	487	1.533	2.599	1.647
		Zwitserland	16	119	41	39	46	40	37	38	22	45	59	50	23	32	33	26	12	15	16
		Turkije	1.020	4.044	3.415	6.515	6.925	7.067	7.835	6.932	4.402	17.282	14.401	7.805	5.186	4.467	3.602	3.279	3.113	3.182	2.763
		Oekraïne	11	12	7	18	18	11	28	29	30	65	86	89	115	157	160	181	171	225	213
		Andere		11	5	4	7	2	4	7	13	24	42	48	63	87	123	179	202	333	405
		Totaal andere Europa	**1.307**	**4.663**	**3.899**	**7.133**	**7.521**	**7.640**	**8.896**	**8.219**	**5.424**	**20.018**	**17.482**	**11.114**	**7.386**	**7.527**	**6.429**	**6.566**	**7.379**	**8.698**	**6.858**
	Totaal Europa		**3.589**	**34.793**	**7.124**	**11.909**	**11.915**	**11.782**	**13.176**	**12.194**	**8.450**	**27.573**	**25.370**	**17.534**	**13.386**	**13.565**	**12.162**	**12.973**	**13.797**	**14.666**	**12.378**
Afrika																					
	Noord-Afrika																				
		Algerije	191	932	544	711	784	562	620	712	520	1.071	1.281	926	826	826	739	683	704	744	739
		Egypte	15	15	29	34	16	28	56	65	43	81	85	101	60	84	123	110	120	119	114
		Marokko	2.090	6.860	5.489	8.628	9.140	7.905	11.079	13.486	9.133	21.917	24.018	15.832	10.565	8.704	7.977	7.753	8.722	8.427	6.919
		Tunesië	216	486	417	574	539	405	567	586	301	859	729	521	383	406	297	396	417	374	374
		Andere	1	6	5	12	6	13	15	22	12	26	15	21	18	21	22	24	55	4	10
		Totaal Noord-Afrika	**2.513**	**8.299**	**6.484**	**9.959**	**10.485**	**8.913**	**12.337**	**14.871**	**10.009**	**23.954**	**26.128**	**17.401**	**11.852**	**10.041**	**9.158**	**8.966**	**10.018**	**9.668**	**8.156**
	Sub-Saharisch Afrika																				
		Angola	1	14	10	10	18	33	82	145	158	234	291	287	172	197	182	41	33	146	146
		Burundi	19	15	22	21	38	36	65	136	116	268	375	338	252	228	180	169	213	203	163
		Kameroen	4	13	16	19	23	32	51	81	85	164	189	236	214	266	242	250	317	463	401
		Congo (R.D.C.)	165	454	405	479	506	569	1.059	1.753	1.890	2.933	2.830	2.564	1.651	2.406	1.917	1.751	2.020	1.784	1.548
		Congo (V.R.)	3	3	5	9	3	2	11	28	33	67	78	81	66	84	103	61	47	77	66
		Ivoorkust	12	13	17	15	14	22	16	32	29	108	87	66	74	113	105	114	132	201	220
		Ghana	31	50	32	47	55	77	104	82	106	232	297	319	270	313	281	315	388	357	416
		Guinee	3	2	8	4	5	5	13	21	20	68	75	68	79	173	162	144	229	278	233
		Eiland Mauritius	48	79	60	67	52	39	54	60	49	138	108	77	68	89	88	63	86	97	75
		Madagaskar	10	19	25	29	12	19	37	38	32	63	62	53	45	63	43	47	47	50	53
		Nigeria	11	15	24	34	25	43	63	61	66	114	155	153	104	150	194	168	260	246	273
		Rwanda	44	68	53	54	51	54	112	314	232	484	794	1.012	557	571	700	1.149	1.653	723	416
		Senegal	18	11	13	19	22	25	22	52	35	66	91	100	94	103	114	145	167	139	156
		Somalië	2	2	2		3	2	30	46	18	68	115	85	45	123	150	169	136	120	115
		Togo	3	13	7	10	11	15	32	66	82	102	90	114	87	191	138	165	187	238	244
		Andere	66	108	104	169	113	119	230	343	282	591	648	679	559	931	510	630	675	733	675
		Totaal Sub-Saharisch Afri	**440**	**879**	**803**	**986**	**951**	**1.092**	**1.981**	**3.258**	**3.233**	**5.700**	**6.285**	**6.232**	**4.337**	**6.001**	**5.109**	**5.381**	**6.590**	**5.855**	**5.200**
	Totaal Afrika		**2.953**	**9.178**	**7.287**	**10.945**	**11.436**	**10.005**	**14.318**	**18.129**	**13.242**	**29.654**	**32.413**	**23.633**	**16.189**	**16.042**	**14.267**	**14.347**	**16.608**	**15.523**	**13.356**
Azië (zonder Turkije)																					
		Afghanistan	1	1	7	10	11	8	42	54	20	58	119	151	126	143	289	324	310	520	356
		Armenië	4	4	2	2	7	5	11	9	19	62	77	151	176	366	253	206	197	291	274
		Bangladesh	6	20	18	28	24	24	24	42	23	67	98	130	101	124	113	88	125	113	91
		Cambodja	48	76	40	54	43	48	70	50	28	73	42	38	32	49	28	26	31	34	28
		China	60	116	106	188	172	172	247	259	156	280	391	300	261	275	234	291	356	403	335
		India	178	150	112	162	148	157	193	165	172	345	558	463	296	271	294	329	365	423	458
		Irak	6	8	9	31	22	33	86	80	44	98	137	141	118	164	154	113	236	251	298
		Iran	41	116	118	188	260	331	595	444	161	292	213	182	144	131	135	137	252	352	304
		Israël	25	93	75	69	55	52	98	74	81	165	196	148	99	89	68	92	98	86	108
		Libanon	56	105	88	183	156	200	378	272	149	194	164	140	103	138	130	127	136	173	181
		Pakistan	89	129	105	161	118	115	151	183	131	345	474	404	270	298	306	348	666	559	628
		Filippijnen	99	126	116	147	120	113	147	162	190	315	323	388	283	442	370	385	332	384	337
		Syrië	26	47	64	104	86	87	142	156	139	204	151	156	112	163	117	184	202	309	238
		Thailand	27	41	54	50	59	51	65	74	106	151	203	217	215	274	247	276	320	354	315
		Vietnam	268	317	208	388	425	329	400	296	141	194	136	190	106	99	99	82	108	96	79
		Andere Azië	118	156	112	147	127	108	183	133	113	250	266	330	297	440	490	585	901	1.016	963
		Totaal Azië	**1.052**	**1.505**	**1.234**	**1.912**	**1.833**	**1.833**	**2.832**	**2.453**	**1.673**	**3.093**	**3.548**	**3.529**	**2.739**	**3.466**	**3.327**	**3.593**	**4.635**	**5.364**	**4.993**
Latijns-Amerika																					
		Chili	60	108	59	124	74	81	119	106	59	161	205	161	102	98	62	69	80	88	53
		Colombia	38	36	27	32	43	23	46	67	59	111	115	136	133	147	142	197	234	156	154
		Brazilië	37	24	29	33	22	26	31	55	36	105	118	102	124	148	159	134	210	179	196
		Peru	27	25	39	37	29	42	47	69	35	129	100	105	90	107	123	91	117	105	85
		Dominicaanse Rep.	11	9	15	28	23	18	22	62	31	76	119	90	94	91	108	74	88	113	82
		Ecuador	8	7	5	12	3	6	9	17	11	33	72	83	89	125	182	138	242	205	206

Andere Latijns-Amerika	88	93	71	103	109	81	150	131	135	215	227	268	223	234	224	306	299	325	294
Totaal Latijns-Amerika	**269**	**302**	**245**	**369**	**303**	**277**	**424**	**507**	**366**	**830**	**956**	**945**	**855**	**950**	**1.000**	**1.009**	**1.270**	**1.171**	**1.070**
Noord-Amerika	**35**	**161**	**54**	**69**	**43**	**56**	**75**	**80**	**78**	**116**	**144**	**198**	**199**	**188**	**159**	**155**	**180**	**216**	**213**
Oceanië	**3**	**8**	**3**	**2**	**4**	**5**	**5**	**2**	**6**	**8**	**12**	**16**	**19**	**15**	**15**	**27**	**14**	**20**	**24**
Staatlozen en onbepaalden																			
staatlozen	17	32	25	32	26	27	27	14	12	31	23	17	17	29	26	41	16	35	53
onbepaalden	234	691	265	476	508	476	929	786	452	853	678	575	391	742	556	354	345	715	680
Totaal staatlozen en onbepaalden	**251**	**723**	**290**	**508**	**534**	**503**	**956**	**800**	**464**	**884**	**701**	**592**	**408**	**771**	**582**	**395**	**361**	**750**	**733**
Totaal	**8.134**	**46.644**	**16.197**	**25.672**	**26.045**	**24.433**	**31.695**	**34.034**	**24.196**	**61.980**	**62.982**	**46.417**	**33.709**	**34.754**	**31.512**	**32.666**	**37.113**	**37.710**	**32.767**

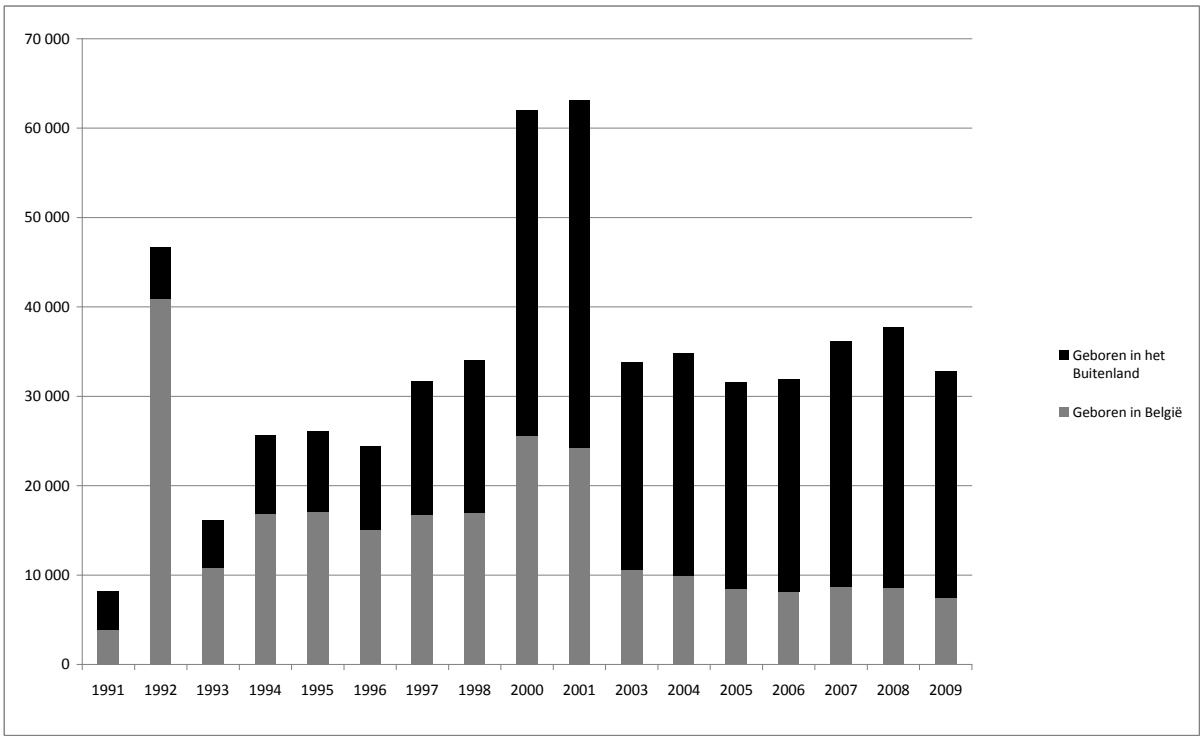
Bronnen: RR - ADSEI

5.3. Geboorteplaats

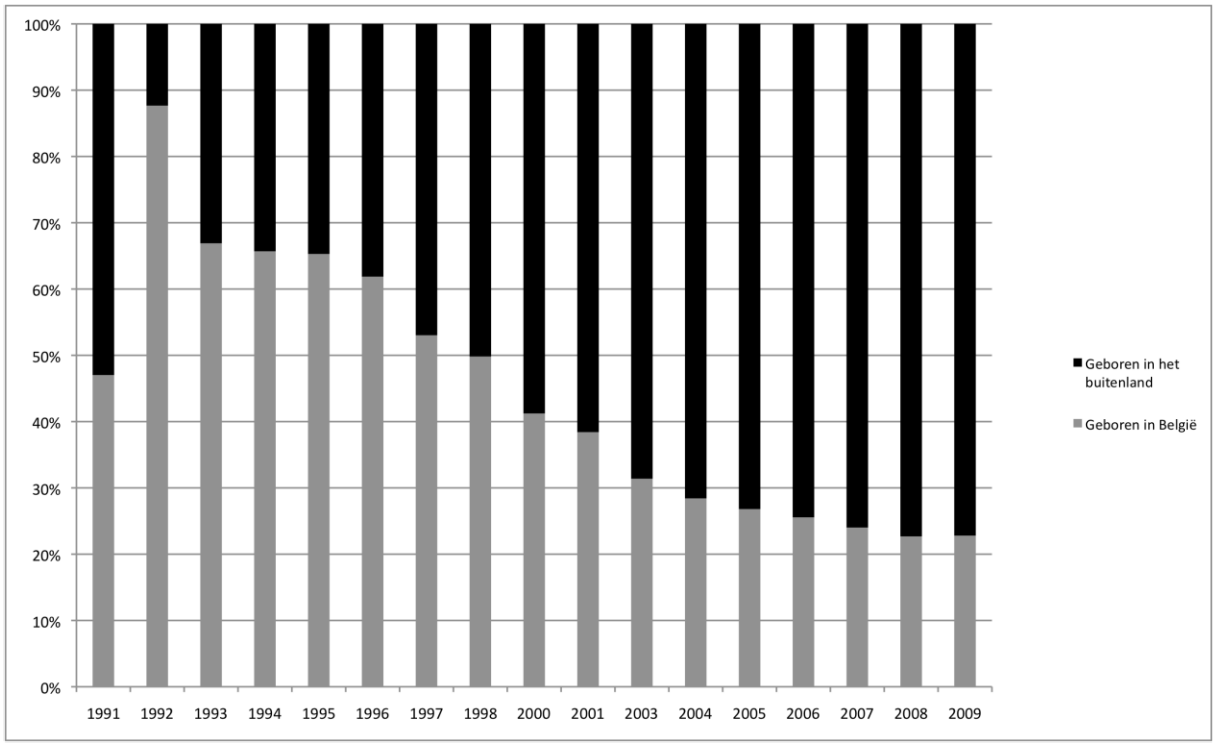
De verschillende hervormingen van het nationaliteitsrecht hebben als gevolg gehad dat het portret van de „doorsnee nieuwe Belg" radicaal is gewijzigd. Vreemdelingen die in België zijn geboren, hebben het meest van de hervormingen van de jaren 1980 en begin jaren 1990 gebruik gemaakt, maar sindsdien is hun aantal sterk teruggelopen: in 1992 was 88% van de nieuwe Belgen in België geboren, in 2009 was dit nog maar 23 % (Figuur 5.3). De voornaamste redenen van deze ommekeer zijn de wijziging van de wetgeving inzake toekenning van de nationaliteit bij de geboorte in het geval van kinderen van de derde generatie. Een andere belangrijke reden voor de ommekeer is de verhoging van het aantal verkrijgingen van de nationaliteit door de ouders voor de geboorte van de kinderen, die hierdoor bij hun geboorte Belg worden. De hervorming uit 1999 heeft die tendens versterkt waardoor het aantal verkrijgingen van de nationaliteit door migranten kon toenemen, zonder dat de vreemdelingen die in België geboren zijn, een gelijkaardige evolutie kennen. Bijgevolg zijn de vreemdelingen die de laatste jaren de nationaliteit verwierven vooral migranten (77 % in 2008 en 2009), terwijl de plaats die de leden van de tweede generatie innamen, tot begin van de jaren 1990 één van de voornaamste kenmerken van de nieuwe Belgen was.

Figuur 5.3. Vreemdelingen die Belg worden volgens hun geboorteplaats, 1991-2009

A. Aantal



B. Percentage

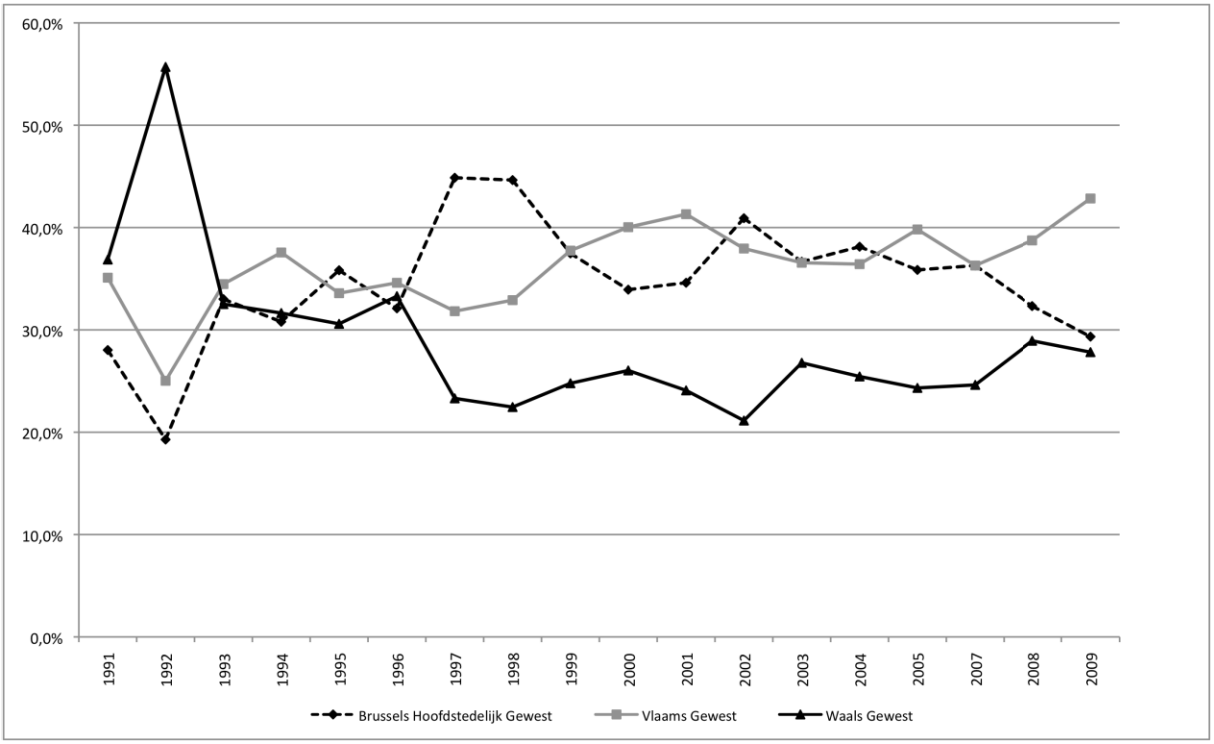


Bronnen: RR - ADSEI

5.4. Verblijfplaats per gewest

Tot begin van de jaren 1990 verbleven de vreemdelingen die Belg werden vooral in Wallonië. Tijdens de jaren 1990 is deze situatie evenwel gekeerd en heeft zich de huidige geografische verdeling afgetekend. In 1992 zijn talrijke vreemdelingen uit Wallonië Belg kunnen worden (o.m. Italianen en personen die in België zijn geboren). Daarna vormden de vreemdelingen die in Wallonië verbleven slechts een beperkt deel van de nieuwe Belgen. Intussen komt de meerderheid van de onlangs aangekomen vreemdelingen in Brussel of Vlaanderen terecht, waardoor de meeste vreemdelingen die Belg worden in deze gewesten leven (Figuur 5.4). Noteer ook dat in 2008 en 2009 het aantal nieuwe Belgen in Vlaanderen is gestegen, terwijl er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een duidelijke daling was.

Figuur 5.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt volgens het gewest waar ze leven (in % van het totaal van de vreemdelingen die Belg worden), 1991-2009



Bronnen: RR - ADSEI

5.5. Land van verblijf

De hiervoor uiteengezette informatie heeft te maken met het verkrijgen van de Belgische nationaliteit in België. Maar een aantal vreemdelingen verwerft de nationaliteit in het buitenland, terwijl anderen in België Belg kunnen worden en zich vervolgens in een ander land kunnen vestigen.

Er bestaan gegevens over het land van verblijf op een bepaalde datum, voor de verschillende cohorten van „nieuwe Belgen". Maar de duur tussen het verwerven van de nationaliteit en de opgegeven referentiedatum (1 januari 2008) verhoogt de kans waarschijnlijk op migratiebewegingen van deze „nieuwe Belgen". Dit bemoeilijkt het om hier een comparatieve analyse per cohorte uit te voeren. Niettemin verbleef 4,71% van de 583.529 vreemdelingen die tussen 1990 en 2007 de Belgische nationaliteit in België verwierven, op 1 januari 2008 in het buitenland of op een onbekende plaats. Omgekeerd verbleef 46% van de 15.551 vreemdelingen die de Belgische nationaliteit buiten België hebben bekomen, op 1 januari 2008 nog altijd in het buitenland (tabel 5.3).

Omdat de toegang tot het verblijf varieert volgens afkomst van het individu, kan de nationaliteitsverwerving worden gezien als een stimulans voor internationale mobiliteit in die zin dat de persoon in kwestie niet langer afhankelijk is van een machtiging tot verblijf om terug te keren. Zo is de kans dat EU-burgers emigreren groter, omdat zij genieten van een grotere bewegingsvrijheid binnen de Europese Unie (CGKR, 2010). Het zou dus interessant zijn om de internationale mobiliteit van de „nieuwe Belgen" in detail te analyseren volgens hun oorspronkelijke nationaliteit en dit in verhouding tot de burgers die niet van nationaliteit zijn veranderd.

Van 1990 tot en met 2007 heeft dus 2,6% van de vreemdelingen die Belg zijn geworden, de nationaliteit in het buitenland of op een onbepaalde plaats bekomen. Zoals we net hebben gezien, is het verkrijgen van de nationaliteit niet migratieneutraal. Men kan de Belgische nationaliteit immers ook in het buitenland bekomen. Vóór het jaar 2000 betrof het aantal van dergelijke nationaliteitswijzigingen minder dan 500 personen, die in het buitenland of op een niet nader bepaalde plaats verbleven (met uitzondering van 1991 en 2000). Na 2001 stijgt dit aantal sterk en verkrijgen elk jaar ongeveer 1.400 personen op deze manier de Belgische nationaliteit. In 2002 en 2003 daalt het aantal nationaliteitswijzigingen door personen die niet in België verblijven lichtjes, om vervolgens te stijgen tot aan 2.100 in 2007, zijnde 5,5% van de vreemdelingen die Belg zijn geworden.

Welke wettelijke bepalingen hebben bijgedragen tot de toename van deze vorm van nationaliteitsverkrijging vanuit het buitenland? Volgens de cijfers van de ADSEI gaat het vanaf 2001 bij iets meer dan 30% van deze nationaliteitswijzigingen om Belgen, die in het buitenland zijn geboren en die uiterlijk vijf jaar na de geboorte van hun kind(eren), de Belgische nationaliteit voor hun kind(eren) aanvragen (art. 8 §1, 2°, B WBN). 15% van deze wijzigingen zijn het gevolg van adoptie door een Belg die in België is geboren. Er is ook nog het specifieke geval van meerderjarige kinderen met Belgische ouders die krachtens artikel 12bis §1, 2° WBN de Belgische nationaliteit kunnen verkrijgen. Deze procedure is goed voor een bescheiden 1,6% van de nationaliteitsverwervingen in het buitenland. In reële cijfers hebben tussen 2001 en 2007 186 personen van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. De hypothese die in een vorig jaarverslag naar voor werd gebracht, met name dat deze personen zich niet in België komen vestigen maar voor de Belgische nationaliteit kiezen om hun ouders te kunnen bezoeken zonder dat ze hiervoor een visum hoeven aan te vragen, kunnen wij echter onmogelijk met cijfers hard maken.

Wel vermelden statistieken de verblijfplaats van de personen die de Belgische nationaliteit in het buitenland of op een niet nader bepaalde plaats hebben verworven. Uit de cijfers van 1 januari 2008 blijkt dat vóór de stijging van het aantal verkrijgingen in 2001 ongeveer 9 van de 10 personen in België verblijven. De stijging in 2001 brengt nauwelijks verandering in deze cijfers. Wel is duidelijk dat de verkrijgingen van de laatste jaren ervoor zullen zorgen

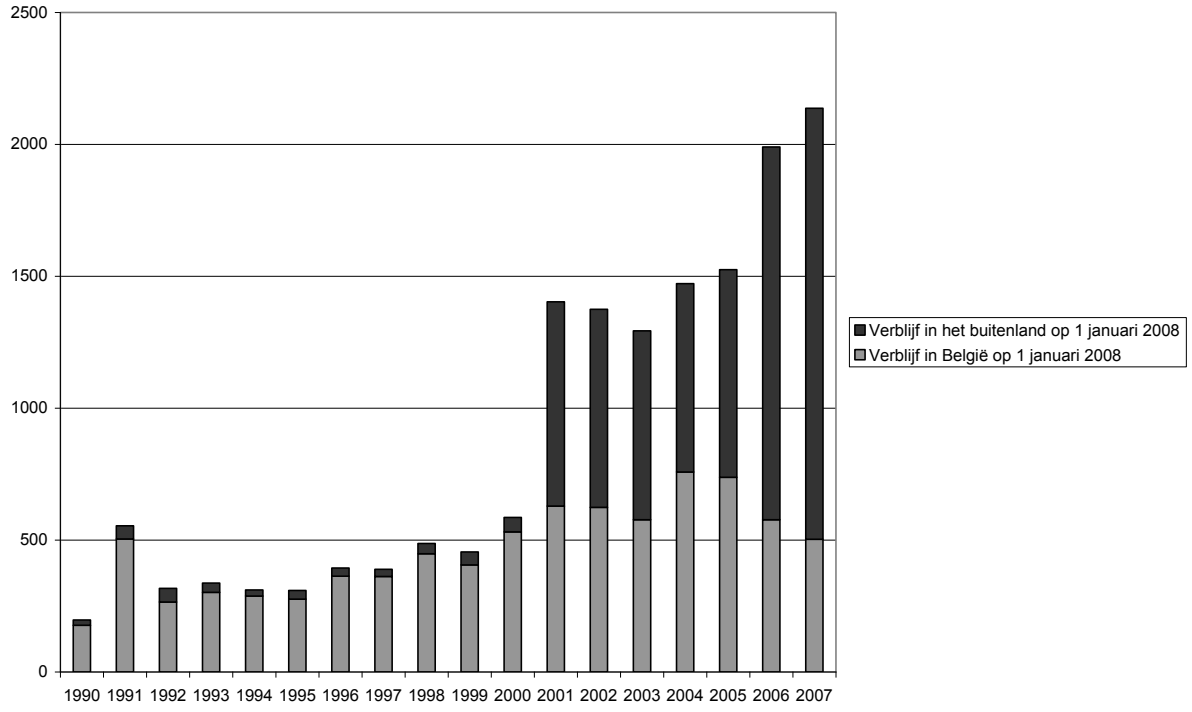
dat meer personen terugkeren omdat er minder tijd verstrijkt tussen het moment van de nationaliteitsverkrijging en de datum van 1 januari 2008. Op basis van de vastgestelde tendenzen in het begin van de jaren 2000, kunnen wij afleiden dat ongeveer 50% tot 55% van de vreemdelingen in het buitenland blijft wonen.

Tabel 5.3. Verandering van nationaliteit volgens de verblijfplaats op het ogenblik van het verwerven van de nationaliteit en volgens de verblijfplaats op 1 januari 2008.

Verblijfplaats of toestand op het ogenblik van de verkrijging van de Belgische nationaliteit	In België		In buitenland of onbepaald	
Verblijfplaats op 1 Januari 2008	In België	In buitenland of onbepaald	In België	In buitenland of onbepaald
Aantal (1990 tot 2007)	556.019	27.510	8.328	7.203
Percentage	95,29%	4,71%	53,62%	46,38%

Bronnen: RR - ADSEI

Figuur 5.5. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt in het buitenland of op een niet nader bepaalde plaats, volgens hun verblijfplaats op 1 januari 2008, 1991-2007



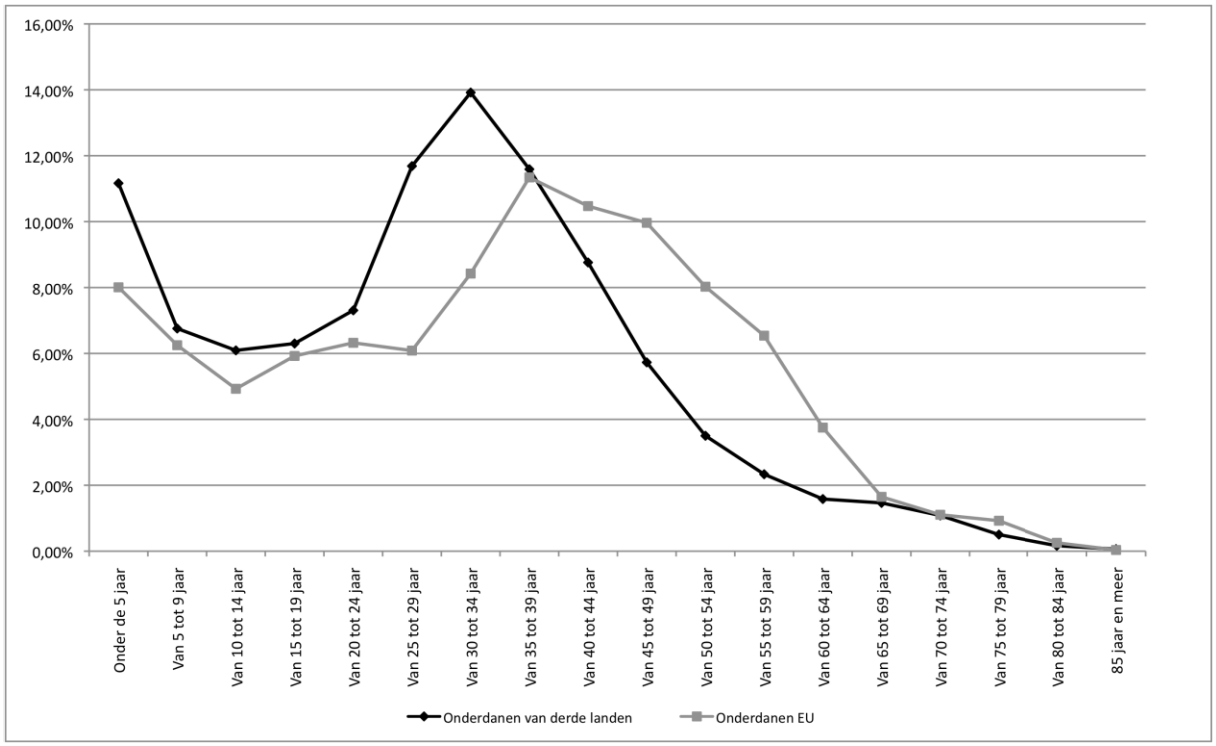
Bronnen: RR - ADSEI

5.6. Leeftijd

De vreemdelingen uit niet-EU-landen die de voorbije jaren Belg zijn geworden (83% van de nieuwe Belgen in 2009), zijn vooral jonge volwassenen tussen 25 en 40 jaar (Figuur 5.6). Vervolgens gaat het ook dikwijls om pasgeborenen die kort na hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen en in mindere mate om minderjarigen. Na 40 jaar gaat het aantal nationaliteitswijzigingen snel achteruit om op de hogere leeftijden haast onbestaande te zijn.
Die vaststelling is duidelijk voor de twee grootste groepen nieuwe Belgen, meer bepaald de Marokkanen en de Turken. Een interessante kanttekening daarbij is dat de groep nieuwe Belgen van Turkse origine tussen 10 en 29 jaar in verhouding groter is dan bij de Marokkanen (Figuur 5.7). Tot slot zijn er onder de Congolezen veel nieuwe Belgen jonger dan 5 jaar, bij uitbreiding telt die groep trouwens heel wat minderjarigen (30% is jonger dan 15 jaar).

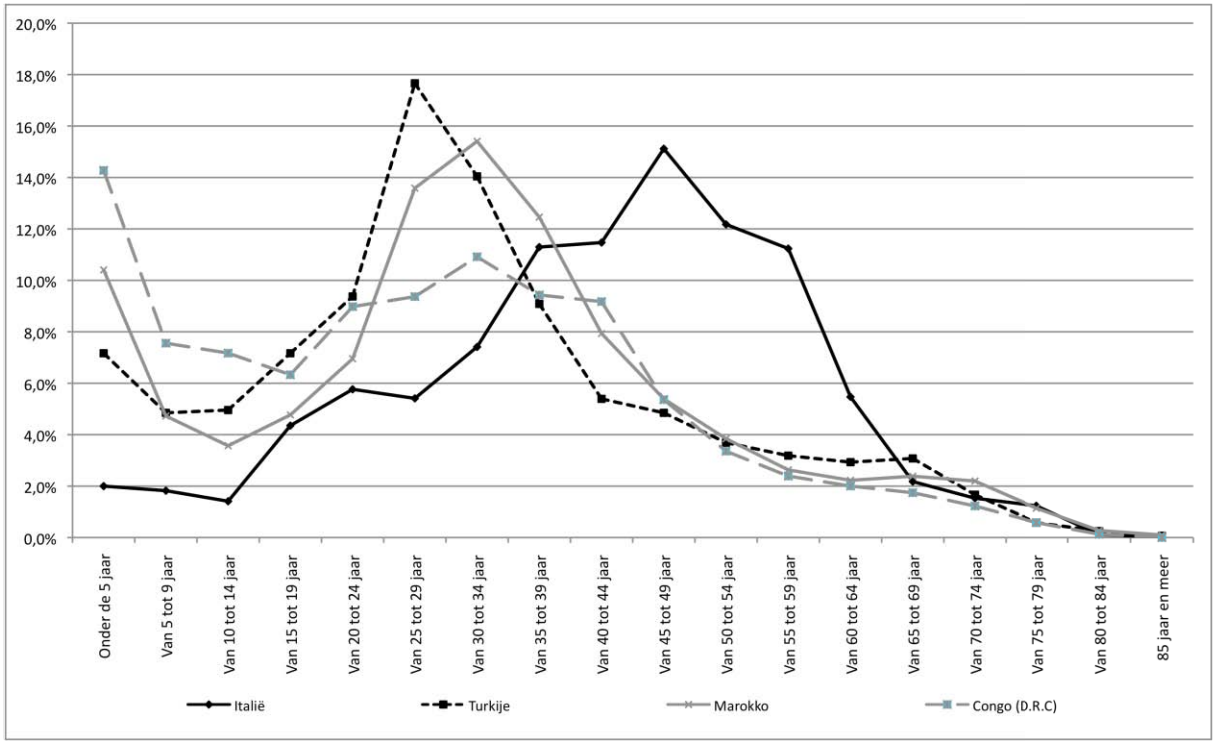
De nieuwe Belgen uit EU-landen zijn gemiddeld iets ouder dan die uit niet-EU-landen. Van de EU-onderdanen die in 2009 Belg zijn geworden, komen er in verhouding tot de groep nieuwe Belgen uit niet-EU-landen meer uit de leeftijdscategorie van de 45- tot 65-jarigen. Die vaststelling is nog opmerkelijker voor de Italianen, waar vooral volwassenen tussen 35 en 60 jaar de Belgische nationaliteit aannemen, veel meer dan kinderen en jonge volwassenen.

Figuur 5.6. Verdeling per leeftijd en per nationaliteitsgroep voor de vreemdelingen die in 2009 Belg zijn geworden



Bronnen: RR - ADSEI

Figuur 5.7 Verdeling per leeftijd en per nationaliteit voor de vreemdelingen die in 2009 Belg zijn geworden



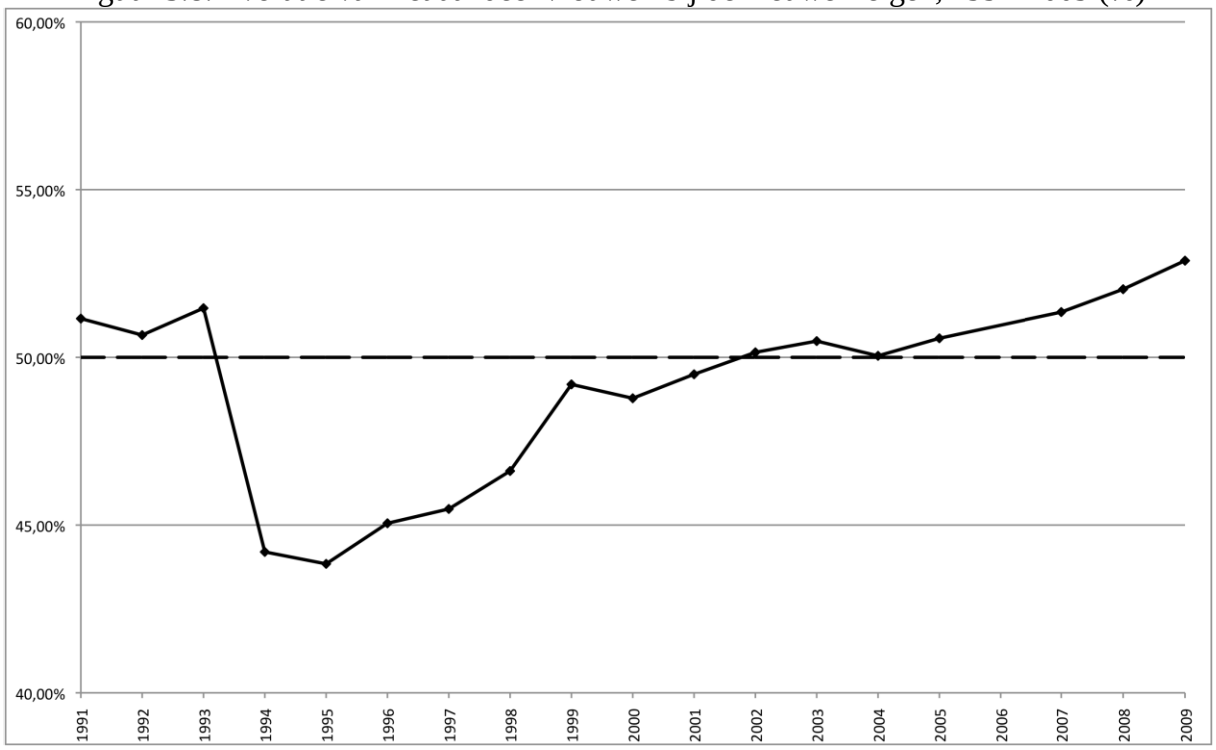
Bronnen: RR - ADSEI

5.7. Geslacht

Tot 1984 waren de „nieuwe Belgen" veel vaker vrouwen dan mannen. Het nationaliteitsrecht bevoordeelde immers het bekomen van de nationaliteit voor vreemde vrouwen die met Belgen waren gehuwd, ten nadele van vreemde mannen die met Belgische vrouwen waren gehuwd en die niet van dit voordeel konden genieten. Het is pas vanaf 1985 dat de gelijkheid tussen mannen en vrouwen op dat punt voor een pariteit tussen mannen en vrouwen die Belg werden, heeft gezorgd.

Tijdens de jaren 1994-1995 is deze situatie grondig gewijzigd met een plotse en sterke daling van het aantal vrouwen dat Belg werd. De eerste oorzaak voor dit fenomeen is de wet van 6 augustus 1993 die het samenwonen van 6 maanden naar 3 jaar heeft opgetrokken, waardoor het voor partners van Belgen moeilijker werd om de nationaliteit te verkrijgen. Dit soort verkrijging van de nationaliteit was vooral een zaak van vrouwen, waardoor het aantal vrouwen dat Belg werd in 1993 en 1994 drastisch is verminderd. Vanaf 1995 konden die vrouwen die vanaf 1993 niet van die vereenvoudigde nationaliteitsverwerving hadden kunnen genieten, na 3 jaar samenwonen opnieuw de Belgische nationaliteit verwerven. Het aandeel vrouwen is opnieuw geleidelijk gestegen, zo was er in de eerste helft van de jaren 2000 nagenoeg een man-vrouwpariteit (Figuur 5.8). In de tweede helft van de jaren 2000 zette de stijging van het aantal vrouwelijke nieuwe Belgen zich opvallend voort. In 2009 was 53% van de nieuwe Belgen een vrouw. Die vervrouwelijking is nog opmerkelijker als we er rekening mee houden dat de populatie die kans maakt om Belg te worden (de vreemdelingenpopulatie) voornamelijk uit mannen bestaat. Dat wil zeggen dat vrouwen de voorbije jaren veel sterker de neiging hadden om Belg te worden dan mannen. Die vaststelling werd al gedaan bij vrouwen van Congolese afkomst (CECL, 2010B, Schoumaker en Rakotonarivo).

Figuur 5.8. Evolutie van het aandeel vrouwen bij de nieuwe Belgen, 1991-2009 (%)

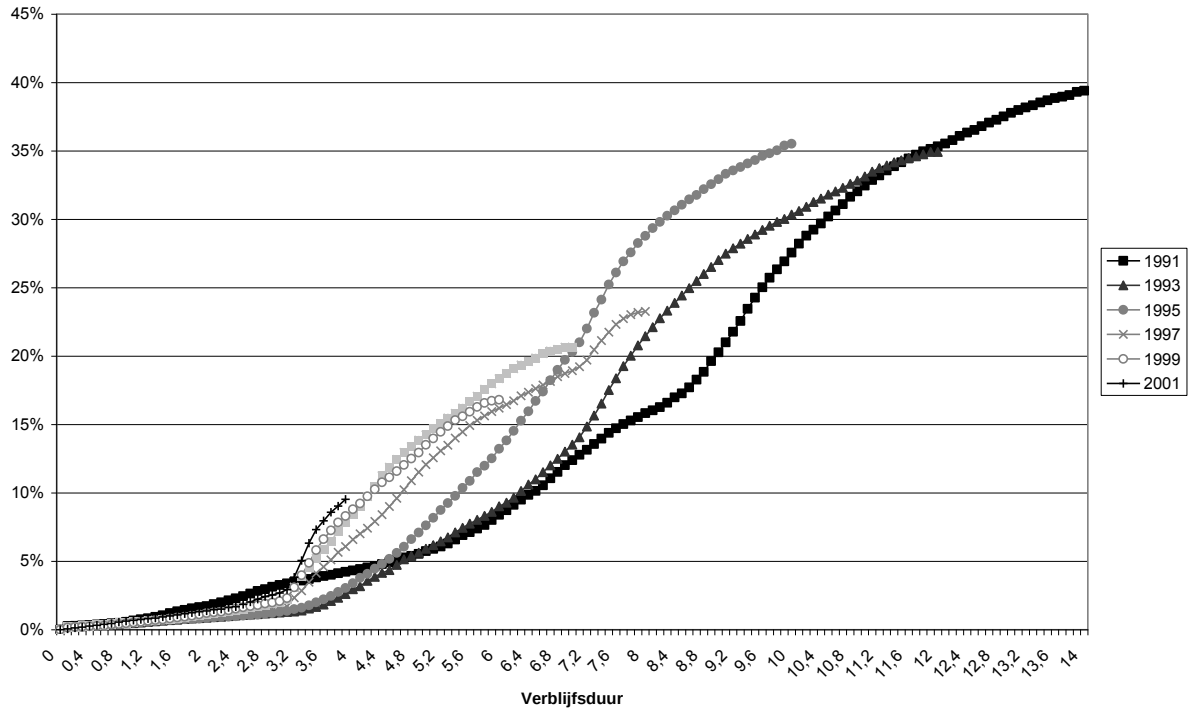


Bronnen: RR - ADSEI

5.8. Duur van het verblijf

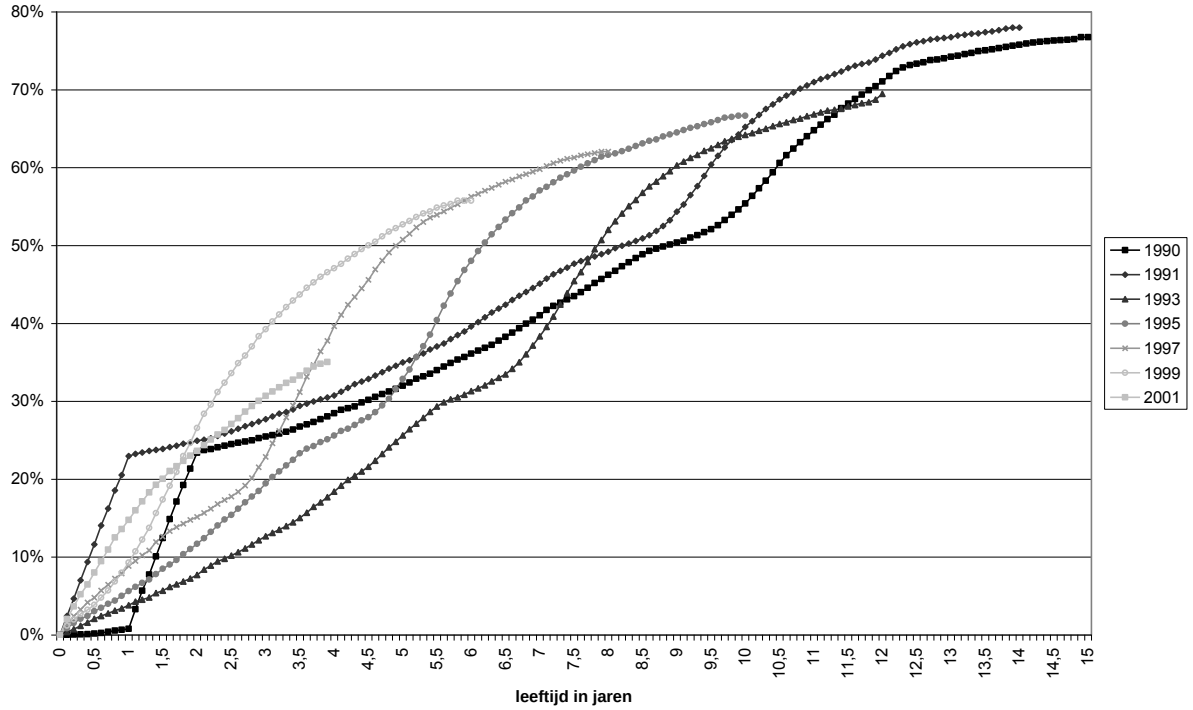
Een van de belangrijkste gevolgen van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht was de versnelling van het verkrijgingsproces voor de migranten en voor de in België geboren vreemdelingen. 15% van de in 1991 aangekomen migranten werd na 8 jaar verblijf Belg, diezelfde drempel van 15% werd voor de in 1998 aangekomen migranten reeds na 5 jaar bereikt (Figuur 5.9). Hetzelfde fenomeen, maar nog sterker, wordt vastgesteld bij de in België geboren vreemdelingen. Voor de kinderen die in 1990 zijn geboren, was er 9 jaar nodig om de drempel van 50% Belgen onder de in België geboren vreemde kinderen te bereiken, voor de in 1999 geboren kinderen was dit slechts 4 en een half jaar (Figuur 5.10). Zowel de migranten als de in België geboren kinderen verwerven steeds vaker, maar vooral steeds sneller de nationaliteit.

Figuur 5.9. Verwerven van de nationaliteit door migranten van 1991 tot 2001 volgens de verblijfsduur en het jaar van immigratie



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin

Figuur 5.10. Verwerven van de nationaliteit door de in België geboren vreemdelingen van 1991 tot 2001 volgens leeftijd en geboortejaar



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin

6. De populatie van vreemde afkomst [stock]

6.1. Welke definitie(s)?

De discussie over de definitie van de populatie van vreemde afkomst is een van de oudste debatten die het statistisch onderzoek over immigratie beïnvloeden. In talrijke landen zoals België biedt de statistiek gewoonlijk enkel gegevens over de nationaliteit. Dit principe wordt echter in vraag gesteld. Nationaliteit alleen is immers niet voldoende om inzicht te verwerven in de afkomst van de populatie en in de situatie van de populaties van vreemde afkomst die de nationaliteit van het land waar ze verblijven hebben verkregen (Jacobs en Rea, 2005; Perrin, Dal en Poulain, 2006; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). In de meeste Europese landen denkt men er dus aan om alternatieve definities te gebruiken waarmee een beter inzicht in die afkomst kan worden verworven.

Praktisch gezien gebruiken de landen redelijk diverse variabelen om vreemde personen of personen van vreemde afkomst te identificeren:

- De nationaliteit. De meest gebruikte variabele. Het gebruik ervan wordt echter steeds vaker bekritiseerd door de versnelling van het proces voor de verwerving van de nationaliteit.
- De nationaliteit bij de geboorte. Ook al wordt die nooit officieel gebruikt, vaak wordt er bij volkstellingen naar gevraagd (België, Frankrijk, Italië, Luxemburg…). Op die manier kunnen vreemdelingen die de nationaliteit van het land waar ze verblijven hebben verworven, worden geïdentificeerd.
- De geboorteplaats wordt vaak als variabele gebruikt, o.m. in immigratielanden zoals de Verenigde Staten of Canada. Dit kan nuttig zijn om een onderscheid te maken tussen de migranten (personen die zijn gemigreerd) en personen die in het land zijn geboren (al dan niet vreemdeling). Via de geboorteplaats is het echter niet mogelijk de nakomelingen van migranten die in het land zijn geboren te identificeren (tweede generatie of latere generaties).
- De geboorteplaats van de ouders is sinds recent een in Europa vaak gebruikte variabele geworden om populaties van vreemde afkomst of migranten te identificeren en verder te gaan dan enkel de huidige nationaliteit. Die ligt o.m. aan de basis van de definities van *allochtonen* in Nederland en gelijkaardige definities in bepaalde Scandinavische landen (Østby, 2002).
- De door de individuen uitgesproken raciale of etnische afkomst ligt aan de basis van heel wat statistieken in de Angelsaksische wereld, voornamelijk in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten.
- De geregistreerde (etnische) nationaliteit bovenop het burgerschap in de voormalige communistische landen van Centraal- en Oost-Europa vormt in die landen de basis van een aantal etnische statistieken.
- De moedertalen of gesproken talen kunnen aan de basis liggen van een classificatie van het etnische type in een aantal landen in o.m. Centraal- en Oost-Europa (Finland, Tsjechische Republiek, Hongarije, Rusland…).

Alle voorgestelde indicatoren geven niet meer dan een gedeeltelijk beeld van de herkomst en kunnen vertekend zijn. De nationaliteit is slechts een heel indirecte weergave van de herkomst gelet op de ruime liberalisering van de toegang tot de nationaliteit voor migranten en hun kinderen. Via de geboorteplaats van het individu is het niet mogelijk rekening te houden met de tweede generatie migranten. De geboorteplaats van de ouders zegt dan weer niet noodzakelijk iets over personen van de derde generatie. De verwijzing naar het begrip ras

wordt behalve in de Angelsaksische wereld vaak als onaanvaardbaar beschouwd. Ook het begrip etnie kan onder bepaalde omstandigheden twijfels oproepen. De verklaring van verbondenheid met een raciale of etnische groep kan moedwillig worden vervalst om te kunnen genieten van de voordelen die zijn verbonden met het behoren tot een bepaalde groep (in het kader van programma"s voor positieve discriminatie bijvoorbeeld), of om niet met een groep te worden verbonden die als negatief wordt ervaren of wordt gediscrimineerd. Personen die buiten het land van herkomst zijn geboren kunnen de taal van de oorspronkelijke groep zijn vergeten …

De nationaliteit is vandaag de dag ongetwijfeld de minst bruikbare variabele door de aanzienlijke evolutie van het Belgische nationaliteitsrecht dat intussen een van de meest liberale in Europa is (Bauböck e.a., 2006) en door het feit dat de gemeenschappen van vreemde origine zich reeds lang in België hebben gevestigd.

6.2. Welke gegevens?

De nationaliteit is ongetwijfeld een slecht middel om de afkomst van een individu te identificeren, we kunnen er echter niet omheen dat er in België bitter weinig alternatieven zijn. Het gebruik van variabelen die naar de etnische of raciale afkomst verwijzen, roept ethische bezwaren op maar is eveneens onderworpen aan wettelijke inperkingen. Bovendien worden deze gegevens momenteel niet verzameld en het is geen optie om deze variabelen bij de statistische gegevens die reeds ingezameld worden te voegen. Vragen naar dergelijke kenmerken zouden in surveys kunnen worden ingevoerd, maar daarmee zou nog geen nauwkeurige demografische boekhouding gehouden kunnen worden[78].

De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is ongetwijfeld de meest eenvoudige variabele om te gebruiken en de best aangepaste om een objectief inzicht te krijgen in de afkomst van een individu. De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is een neutrale variabele die geen enkel verband houdt met de etnische of raciale afkomst van het individu, maar die wel een inzicht in de oorsprong van het individu kan geven. Bovendien is de geboorteplaats een informatie die vaak wordt ingezameld en geregistreerd. De enige beperking is het feit dat de toegang tot de geboorteplaats van de ouders, die in het Rijksregister is geregistreerd door de wet is beperkt[79]. Ook al worden er inspanningen in die richting gedaan, met deze beperking dient rekening gehouden te worden (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

Waalse en Vlaamse onderzoekers hebben heel vroeg aan een alternatieve oplossing gedacht, namelijk de nationaliteit bij de geboorte (Debuisson en Poulain, 1992; Eggerickx e.a., 1999; Poulain en Perrin, 2002; Debuisson en Perrin, 2004; Vertommen en Martens, 2005; Perrin, Dal en Poulain, 2006). Deze oplossing is niet de ideale. Ze is immers nog op de nationaliteit gebaseerd, wat bijvoorbeeld leidt tot de uitsluiting van de kinderen van de tweede generatie die zijn geboren na het verwerven van de nationaliteit door een van hun ouders (deze kinderen

[78] Een definitie vinden voor het begrip 'etnie of etnische afkomst' is het grootste probleem. Vaak moeten we afgaan op zelfverklaring. Dit doet ook vragen rijzen over multi-etnische afkomst en de keuze die het individu moet maken.

[79] Voor het bepalen van de geboorteplaats van de ouders van een persoon, moet de identiteit van de ouders worden bepaald. De afstamming is evenwel geen bruikbaar gegeven voor statistische doeleinden. Ze maakt deel uit van de informaties die door de gemeenten worden ingezameld en het gebruik van deze informatie is voor de gemeenten voorbehouden.

kunnen immers door de nationaliteitsverwerving van bij hun geboorte als Belg worden beschouwd). Het is nochtans de enige oplossing om praktisch rekening te houden met een deel van de Belgen van vreemde afkomst, Belgen die ooit vreemdeling zijn geweest, voor het opstellen van statistieken over de afkomst van de bewoners van het land (Debuisson en Perrin, 2004). Daartoe baseert men zich op twee informatiebronnen. Enerzijds de nationaliteit bij de geboorte die bij de telling in 1991 werd opgegeven. Anderzijds houdt het Rijksregister informatie bij over de vorige nationaliteiten van de Belgen, indien die Belg geworden zijn door verkrijging of toekenning, na aanvankelijk als vreemdeling te zijn geregistreerd. Door het Rijksregister en de telling van 1991 als basis te nemen, kunnen we de populatie beschrijven per huidige nationaliteit en nationaliteit bij de geboorte, geboorteplaats en immigratiedatum, leeftijd, geslacht, gemeente waar men verblijft, huwelijksstaat en gezinssituatie (cfr. de werkzaamheden van de demografen van de UCL, Luc Dal, Thierry Eggerickx, Nicolas Perrin en Michel Poulain). Door de gegevens uit het Rijksregister en de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid als basis te nemen, kan men de populatie opnieuw samenstellen volgens de huidige nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, leeftijd, geslacht, arrondissement waar men verblijft, activiteit en voor een deel het opleidingsniveau (cfr. werkzaamheden van Albert Martens van de KUL)[80].

Momenteel is deze indeling volgens nationaliteit bij de geboorte op basis van de gegevens uit het Rijksregister beschikbaar tot 1 januari 2006. We stellen in dit hoofdstuk echter een schatting van de vreemde populatie bij geboorte opgedeeld per nationaliteit voor tot 1 januari 2010. Die schatting is gebaseerd op een methode die we hierna in detail beschrijven (zie 6.3.2). We houden rekening met verwervingen van de Belgische nationaliteit, maar ook met eventuele sterfgevallen en vertrekken van de vreemde populaties bij geboorte. Deze schattingen zijn natuurlijk niet exact, maar we kunnen ze wel als voldoende beschouwen. Zodra de toegang tot recentere gegevens mogelijk is, zullen deze schattingen bijgesteld moeten worden.

6.3. Voorstellen tot schatting

6.3.1. Personen die in het buitenland zijn geboren

6.3.1.1. Definitie en identificatiemethode

Het geboorteland van een individu is het meest eenvoudige kenmerk om de internationale migraties te bestuderen. Via het geboorteland kan de populatie die in het buitenland is geboren of de geïmmigreerde populatie in de eerste betekenis van het woord worden bepaald, nl. alle in het buitenland geboren personen die internationaal zijn gemigreerd om zich te vestigen in het land waar ze momenteel hun woonplaats hebben.

[80] Socioloog Jan Hertogen heeft daarnaast pogingen gedaan om schattingen te maken (www.npdata.be). Deze schattingen mogen niet als wetenschappelijk gegrond worden beschouwd en zijn sterk vertekend (De Witter e.a., 2007). De auteur probeert het aantal als vreemdeling geboren personen te schatten (vreemdelingen en personen die Belg zijn geworden) door het aantal vreemdelingen en het aantal vreemdelingen dat Belg is geworden tijdens de laatste 25 jaar, samen te nemen. Een aanzienlijk aantal personen is echter vóór de jaren 1980 Belg geworden en met hen wordt dus geen rekening gehouden. Bovendien wordt ook geen rekening gehouden met de personen die Belg zijn geworden en die overlijden of vertrekken. In een aantal studies heeft Jan Hertogen gepoogd het aantal migranten te schatten door bij zijn foute schatting van de personen die als buitenlander zijn geboren, de kinderen van die mensen bij te tellen. De schatting van het aantal van die kinderen is op een multiplicator coëfficiënt gebaseerd die niet als bevredigend kan worden beschouwd.

Op basis daarvan kan men de directe impact van de internationale migraties schatten. Op twee beperkingen moet echter worden gewezen. Enerzijds kan er via het geboorteland geen rekening worden gehouden met de indirecte impact van de migraties, nl. het feit dat migranten in België geboren nakomelingen hebben, met wie geen rekening wordt gehouden als men zich tot hun geboorteplaats beperkt. Anderzijds maakt een verwijzing naar het geboorteland volledig abstractie van het concept nationaliteit. Bijgevolg wordt een staatsburger die in het buitenland is geboren als immigrant beschouwd, terwijl een vreemdeling die in het land is geboren, als een inboorling wordt beschouwd. Dit kan tot problemen leiden voor de landen die aanzienlijke gemeenschappen van expats of koloniën hebben gehad. In het geval van België betekent dit dat de Belgen die in Belgisch Congo zijn geboren, als immigrant worden beschouwd. De impact van dat soort situaties kan worden gecontroleerd door een onderscheid te maken in de personen die in de betroffen gebieden zijn geboren gedurende periodes tijdens dewelke deze aanwezigheid het sterkst was.

Ondanks de beperkingen van deze classificatie, zijn heel wat internationale instellingen (op verschillende niveaus en met verschillende aanbevelingen, de Verenigde Naties, Eurostat en de OESO) er voorstander van om het geboorteland van de individuen als basis te nemen, ofwel als stap in een meer doorgedreven analyse die rekening houdt met de nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, ofwel als doel op zich om de impact van de migraties beter te begrijpen. In het Belgische geval is deze analyse niet echt geschikt om de problematiek van de populaties afkomstig uit de immigratie in al haar complexiteit te benaderen, de tweede en derde generaties afkomstig uit de migratie staan vandaag immers in het middelpunt van de belangstelling. Ondanks alles is dit een eerste eenvoudige indicator via dewelke het probleem vanuit een nieuwe invalshoek kan worden benaderd en die onderstreept dat talrijke personen, zowel Belgen als vreemdelingen, hun geboorteland hebben moeten verlaten om naar België te komen en die dus een ervaring met internationale migratie hebben.

Het geboorteland is in feite de voornaamste indicator geweest van de herkomst van de Belgen gedurende het volledige eerste deel van de geschiedenis van het Koninkrijk. Zoals in tal van andere Europese landen maakte de statistiek tot aan het einde van de XIXde eeuw enkel een onderscheid volgens het geboorteland tussen de populatie van het Koninkrijk. De nationaliteit werd enkel in een aantal tabellarische rangschikkingen opgenomen wanneer dit nodig was. Na het opnemen van de nationaliteit in de volkstelling van 1890, behielden alle publicaties tot de tweede wereldoorlog een dubbele classificatie volgens de nationaliteit en de geboorteplaats. Daar kwam pas een 50-tal jaar geleden een einde aan (Caestecker, 2005).

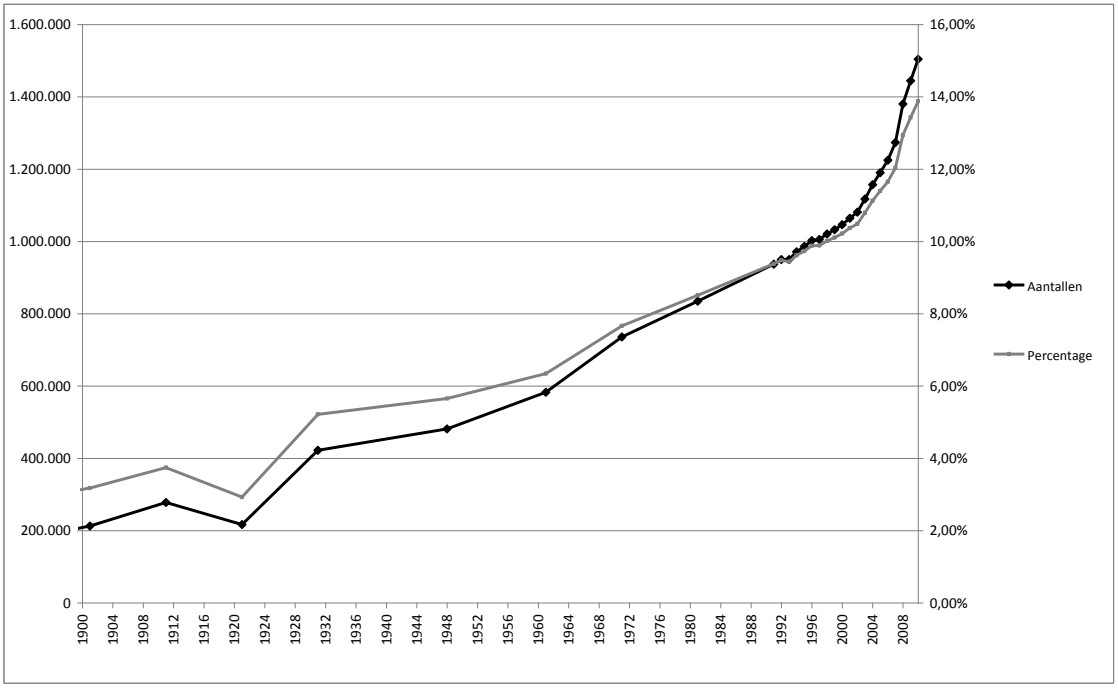
6.3.1.2. Een nuttige indicator om de migranten te begrijpen, maar …

De eenvoudige classificatie van de populatie in functie van de geboorteplaats is de beste indicator voor de rechtstreekse impact van de migraties en de samenstelling van migrantenpopulatie.

Op 1 januari 2010 telden we in België 1.504.264 personen die in het buitenland geboren zijn, of 13,8 % van de populatie. Het aandeel immigranten neemt sinds het begin van 20e eeuw voortdurend toe: van ongeveer 3% in 1900 tot bijna 14% in 2010. Vooral de groei van deze populatie in de jaren 2000 is opvallend: 41% tegenover 13% tijdens de jaren 1990 (figuur 6.1.). De problematiek van de tweede generaties is vandaag misschien belangrijker dan gisteren, maar ze mag de opvallende aangroei van de eigenlijke migrantenpopulatie niet doen vergeten.

Ook al wordt het geboorteland in geïsoleerde gevallen vaak gebruikt in landen zoals de Verenigde Staten en ook al kan men op basis daarvan waardevolle resultaten voorleggen, toch wordt het concept nationaliteit nog steeds als essentieel beschouwd om migratievraagstukken te benaderen. Het feit dat met het geboorteland alleen, de leden van de tweede en derde generaties migranten (kinderen en kleinkinderen van migranten) niet kunnen worden geïdentificeerd, wordt trouwens als onoverkomelijk beschouwd. In plaats van het geboorteland van de individuen als centraal element te nemen, heeft men daarom aan andere methodologieën ter identificatie van de immigrantenpopulaties gedacht.

Figuur 6.1. Evolutie van het aantal in het buitenland geboren personen, 1900-2010



Bronnen: Volkstellingen tot 1981 en RR - ADSEI vanaf 1991

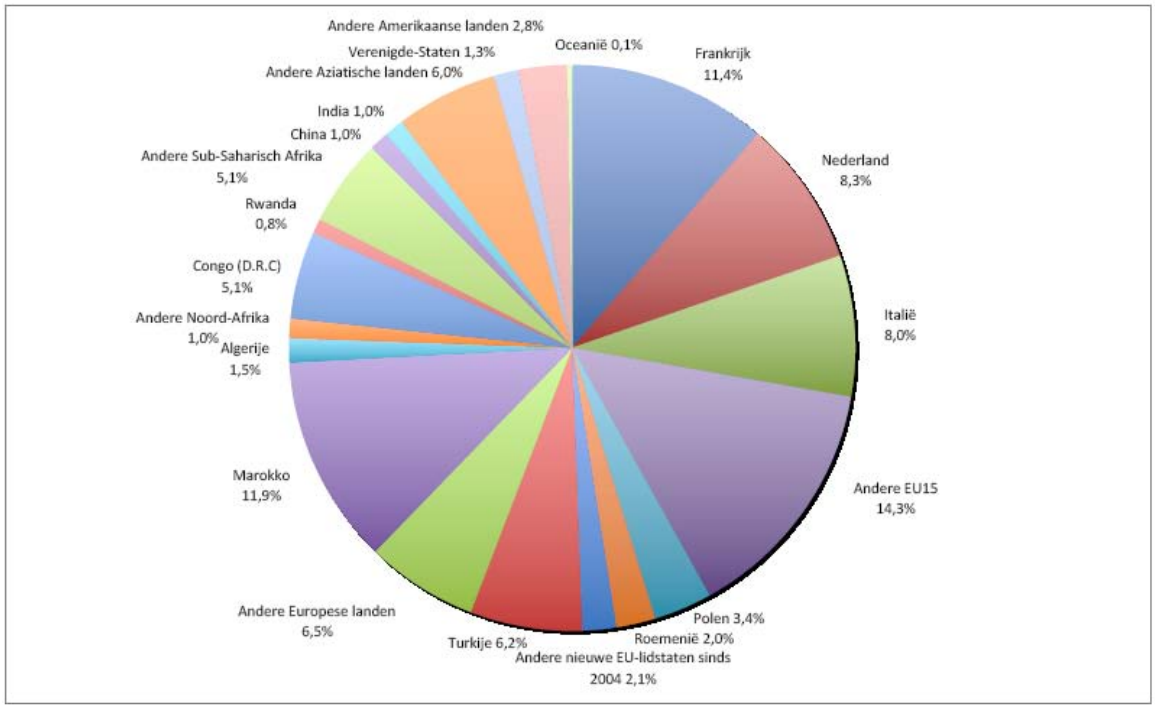
Een indeling van de migrantenpopulatie op basis van het geboorteland toont aan dat bijna de helft van de populatie die in het buitenland is geboren, uit een lidstaat van de Europese Unie (EU 27) komt. Om heel precies te zijn: 42 % van de populatie die in het buitenland is geboren, komt uit een van de 15 oude lidstaten en 7,6 % uit een van de 12 nieuwe lidstaten. Iets meer dan een vierde van de populatie die op 1 januari 2010 in België verblijft, is geboren in een buurland: 11 % in Frankrijk, 8 % in Nederland en 5,5 % in Duitsland (figuur 6.2). We onderstrepen ook nog dat 12 % van de populatie die in het buitenland is geboren, in Marokko is geboren. Dat maakt van Marokko het op een na belangrijkste land van herkomst onder de migranten die op 1 januari 2010 in België verbleven. We merken ook nog op dat een niet onaanzienlijk deel van de Belgen tijdens de koloniale tijd in de Democratische Republiek Congo is geboren, waardoor de in België verblijvende populatie met als geboorteplaats Congo, kunstmatig hoog ligt.

De indeling van de populatie op basis van het geboorteland verschilt vrij sterk van de populatie per nationaliteit. De immigrantenpopulatie die in België verblijft, kent als eerste geboorteland immers Marokko, hoewel de Marokkanen slechts de vierde nationaliteitsgroep uitmaken. Dit toont nog maar eens aan hoeveel personen van Marokkaanse herkomst intussen de Belgische nationaliteit hebben verkregen. Net het omgekeerde zien we met Italië: dat land staat op plaats vier in de lijst van de geboortelanden van immigranten, maar de Italianen

waren op 1 januari 2010 de grootste nationaliteitsgroep. Dit illustreert dan weer de impact van geboorten bij de tweede en derde generaties voor sommige migrantengroepen.

Zoals we hierboven al hebben uitgelegd, houdt deze indicator enkel rekening met de eerste generatie migranten. Andere gegevens zoals de geboorteplaats dienen bij de migrantenpopulaties, die niet zijn geïmmigreerd, te worden verzameld. Dit doet evenwel geen afbreuk aan het nut van de gegevens over de geboorteplaats waarvan de inzameling trouwens door de voornaamste internationale instellingen wordt aangeraden. Het is van belang rekening te houden met de fundamentele variabele, nl. het geboorteland, die een onderscheid maakt tussen de migranten en de nakomelingen van migranten.

Figuur 6.2. Indeling van de migrantenpopulatie volgens geboorteland op 1 januari 2010



Bronnen: RR - ADSEI

6.3.2. Personen die als vreemdeling geboren zijn

6.3.2.1. Definitie en identificatiemethode

Bij de evaluatie van het aandeel migranten vormt het feit dat er geen rekening wordt gehouden met vreemdelingen die Belg worden, één van de limieten van de statistieken op basis van de nationaliteit. Daarom werd heel vroeg voorgesteld informatie over de nationaliteit bij de geboorte te registreren of te verzamelen, zeker na de hervormingen van het nationaliteitsrecht die tot een verhoging van het aantal nationaliteitswijzigingen hebben geleid (Debuisson en Poulain, 1992; Eggerickx e.a., 1999). Door de eerste nationaliteit van het individu als basis te nemen, kan er een onderscheid worden gemaakt tussen de Belgen bij verkrijging en de personen die als Belg zijn geboren.

Informatie over de nationaliteit bij de geboorte werd bij de volkstelling van 1991 verzameld. Dankzij het statistisch gebruik van het Rijksregister kan op basis van deze telling ook de

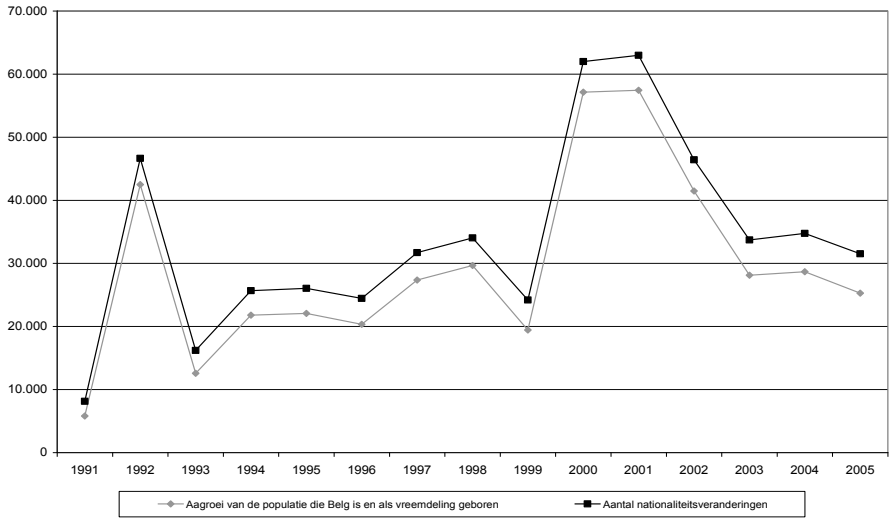
historiek van de nationaliteit van de individuen worden gereconstrueerd (Eggerickx e.a. 1999; Perrin, Dal en Poulain, 2006).

Via deze methode is het mogelijk elke als vreemdeling geboren persoon te identificeren, ongeacht of die al dan niet in België is geboren. Al heel snel zijn evenwel een aantal beperkingen opgedoken. Om te beginnen zijn kinderen uit een gemengd koppel Belg bij de geboorte, ook al worden ze in het dagelijkse leven soms als kinderen van vreemde afkomst beschouwd. Vervolgens zijn kinderen die geboren worden na het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door hun ouders die als vreemdeling zijn geboren, van bij de geboorte Belg. Ook die kinderen worden nochtans vaak als migrant beschouwd. Ten slotte is er sinds 1984 een aantal kinderen dat bij de geboorte de Belgische nationaliteit krijgt toegewezen (zoals kinderen van ouders die in België zijn geboren). De nationaliteit bij de geboorte is dus een criterium waarmee de migrantenpopulatie beter kan worden geschat maar daarmee is het nog niet mogelijk alle personen die in hun dagelijkse leven nog als van vreemde afkomst worden beschouwd in kaart te brengen.

Deze nationaliteitshistoriek voor individuen werd opgesteld voor de populatiestocks die van 1 januari 1991 tot 1 januari 2006 in België verbleven. Maar om deze gegevens voor de daarop volgende jaren bij te kunnen werken, hebben we een methodologie ontwikkeld om een schatting te kunnen maken van de populatie volgens nationaliteit bij de geboorte.

De methode vertrekt van de vaststelling dat nationaliteitsveranderingen de evolutie in de jaarlijkse groei van de populatie die als vreemdeling is geboren en Belg is geworden, in absolute cijfers, bepalen (figuur 6.3). Het verschil tussen deze twee krommen ontstaat door demografische ontwikkelingen zoals overlijdens en emigratie die de groei afzwakken van de populatie die als vreemdeling is geboren en Belg is geworden. Omdat we het aantal nationaliteitsveranderingen tot 2009 kennen, kunnen we het verschil tussen de groei van de als vreemdeling geboren populatie en de nationaliteitsveranderingen aangeven door rekening te houden met de evoluties in de voorgaande jaren. Op die manier kunnen we een schatting maken van de populatie volgens nationaliteit bij de geboorte. In de volgende figuren worden deze geprojecteerde gegevens weergegeven met een stippellijn.

Figuur 6.3. Evolutie van het aantal nationaliteitsveranderingen en de jaarlijkse groei van de populatie die als vreemdeling is geboren en Belg is geworden.



Bronnen: RR - ADSEI

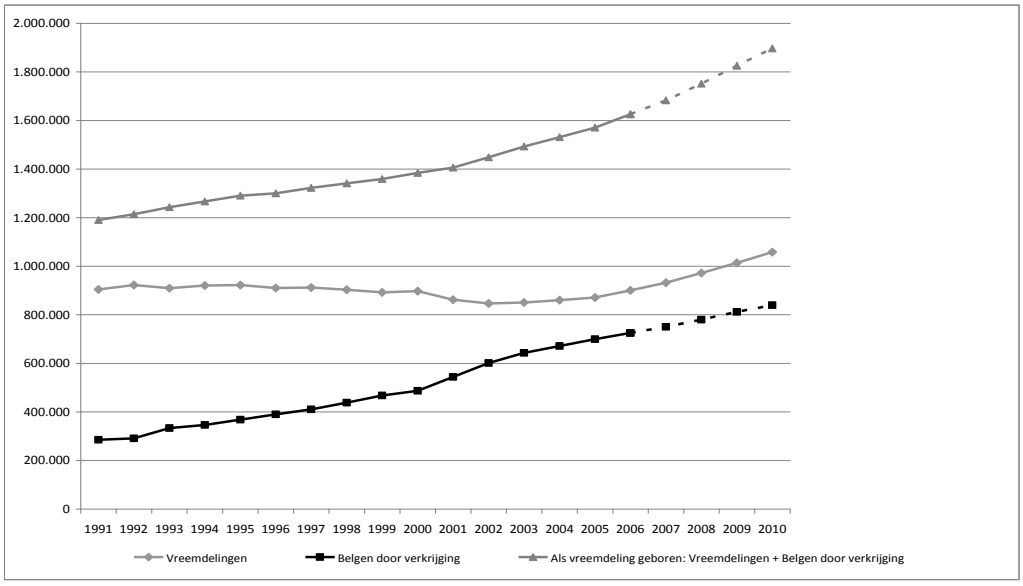
6.3.2.2. Evolutie

Op 1.1.2010 waren er 1.057.666 vreemdelingen en ongeveer 839.000 als vreemdeling geboren Belgen. Er verblijven dus ongeveer 1.896.800 als vreemdeling geboren personen in ons Koninkrijk. Al naargelang men zich op het aantal vreemdelingen of het aantal als vreemdeling geboren personen baseert, varieert de perceptie die men van de migrantenpopulatie heeft aanzienlijk. Vreemdelingen maken immers 9,7 % van de totale populatie van het Koninkrijk uit, het aantal als vreemdeling geboren personen is goed voor (iets meer dan) 17 %.

Door de nationaliteit bij de geboorte als basis te gebruiken, kan men beter de omvang van het fenomeen in schatten en de dynamiek van de populatie van vreemde afkomst evalueren. Zo stagneert het aantal vreemdelingen sinds meer dan twintig jaar maar het aantal als vreemdeling geboren personen stijgt sterk door de enorme aangroei van het aantal Belgen door verwerving. In 1991 telde men 1.200.000 als vreemdeling geboren personen, vandaag is diezelfde populatie goed voor meer dan 1.896.000 personen (Figuur 6.4). Binnen die als vreemdeling geboren populatie, zal het aantal Belgen door verwerving het aantal personen met een vreemde nationaliteit in de jaren 1990 en het begin van de jaren 2000 snel benaderen (Figuur 6.5). Sinds 1 januari 2005 lijkt het aantal Belgen door verwerving zich te stabiliseren rond 45% van alle personen die als vreemdeling zijn geboren. Het feit dat de vreemde populatie in België sinds 2003 opnieuw lijkt te stijgen, kan een verklaring zijn, in combinatie met een zekere stabilisering van het aantal nationaliteitsverwervingen.

Het aantal personen van vreemde afkomst berekend op basis van de nationaliteit bij de geboorte stijgt dus, terwijl het aantal vreemdelingen in rechte stagneert. Het eerste gevolg van de enorme stijging van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt, is de stijgende differentiatie tussen de vreemde populatie in rechte, nl. personen die de Belgische nationaliteit niet hebben, en de populaties „van vreemde afkomst", „allochtonen" of als dusdanig beschouwd. Via de nationaliteit bij de geboorte is het niet mogelijk alle Belgen van vreemde afkomst in aanmerking te nemen, maar wel om het mechanisme dat hier speelt te begrijpen.

Figuur 6.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen, Belgen door verkrijging en de als vreemdeling geboren personen, 1991-2010



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen DEMO-UCL (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.5. Evolutie van het aantal Belgen door verkrijging binnen de als vreemdeling geboren populatie, 1991-2010



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen en schattingen DEMO-UCL
(cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.3. Een Europese populatie, maar …

Net zoals de vreemde populatie is de populatie van vreemde afkomst die op basis van de nationaliteit bij de geboorte is bepaald, in België grotendeels Europees. Toch moeten we vaststellen dat niet-communautaire onderdanen vaker de Belgische nationaliteit verkrijgen dan de communautairen. Bijgevolg wordt hun aantal onderschat wanneer men enkel het aantal vreemdelingen als basis neemt om de populatie van vreemde afkomst te benaderen. De omvang van deze verwerving is te verwaarlozen voor de communautairen die voor de aanvoer van oude en sterke migraties naar België zorgen en hebben gezorgd. Rekening houdend met de Belg geworden vreemdelingen zijn de onderdanen van de voormalige Europese Unie met 15 uiteindelijk nog altijd goed voor (ongeveer) 45,4 % van de als vreemdeling geboren personen (tegen 58,4 % indien men enkel de vreemdelingen bekijkt). Met de onderdanen van de 12 nieuwe lidstaten erbij, komen we aan 52,6 % (tegen 67,6 % indien men enkel de nationaliteit als basis neemt). Met de Europese niet-communautairen erbij (waaronder de Turken), komen we aan 66% Europeanen onder de groep van zij die als vreemdeling zijn geboren tegen 75% onder de vreemdelingen.

Als we uitgaan van het criterium nationaliteit bij de geboorte is de hiërarchie binnen de migrantenpopulatie grondig gewijzigd. Op basis van recente schattingen zijn de Marokkanen op 1 januari 2010 de grootste groep van vreemde herkomst, maar in de nationaliteitenrangschikking komen ze pas op de vierde plaats, na de Italianen, de Fransen en de Nederlanders. Deze vaststelling is des te opvallender dan de vorige jaren omdat de Italianen al minstens 20 jaar de ranglijst van personen geboren als vreemdeling aanvoeren (tabel 6.1). De Turken schuiven op van de zevende naar de vijfde plaats en de Congolezen (D.R.C.) van de 12e naar de 8e. Dit grote verschil bij de niet-Europeanen tussen de vreemde populatie en de populatie die als vreemdeling is geboren, komt omdat een meerderheid binnen die populaties de Belgische nationaliteit heeft verworven (74% bij de Turken, 71% bij de Marokkanen en 64,5% bij de Congolezen). Populaties die voortkomen uit intra-Europese migraties, houden meer aan hun oorspronkelijke nationaliteit vast (figuur 6.7). Zonder dat

men het echt beseft, zijn de populaties van niet-communautaire afkomst populaties met voornamelijk de Belgische nationaliteit geworden. De praktische gevolgen zijn uiteraard talrijk. Indien men bijvoorbeeld op lange termijn een integratiebeleid wil voeren voor niet-Europese populaties, dan moet dit beleid in de eerste plaats gericht zijn op Belgen van vreemde afkomst en niet op vreemdelingen. Wel integendeel, het beleid dat zich op vreemdelingen richt zou meer rekening moeten houden met communautaire onderdanen die feitelijk de meerheid van de vreemdelingen vormen.

Bepaalde populaties die zijn voortgekomen uit oudere asielmigraties zijn ook heel slecht in te schatten via de nationaliteit omwille van het grote aantal nationaliteitswijzigingen. We kunnen o.m. het voorbeeld van de Hongaren en Chilenen aanhalen. Maar toch, de recente evolutie in de nieuwe stromen uit Hongarije heeft het aandeel vreemdelingen in de populatie die als Hongaar zijn geboren tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2010 verdubbeld. Voor wat de recentere asielmigraties betreft, stellen we vast dat de nationaliteitsveranderingen ook zijn invloed heeft op deze populatiegroepen. Neem het voorbeeld van de Russen. 15 % van de als Rus geboren populatie was in 2006 Belg. In 2010 steeg dat aantal tot 37 %. Iets meer dan de helft van de 4.400 personen die als Afghaan zijn geboren was in 2010 Belg. Bij de personen die als Irakees zijn geboren, bedroeg dat percentage 37%[81].

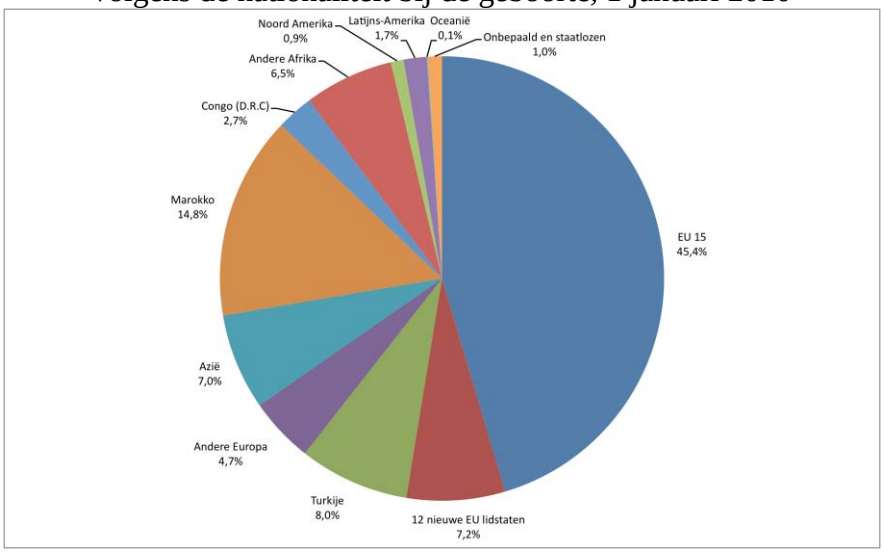
De populaties die als partner van een Belg of Belgische immigreren, zijn op basis van de nationaliteit ook moeilijk in te schatten. Het gaat vooral om de migratie van Filippijnen, Thai of de vroegere Poolse migratie (CGKR 2009).

Personen die geboren zijn met een nationaliteit van een land van de Europese Unie vóór 2004 (EU met 15) zijn meestal geen Belg, ook al zijn de verschillen tussen de nationaliteiten groot. Zo is slechts 12% van de als Portugees geboren personen Belg geworden. Bij de Nederlanders gaat het om 19%, bij de Fransen om 28% en bij de Italianen om 38%.

Het aandeel personen dat met één van de nationaliteiten van de 12 lidstaten is geboren en de Belgische nationaliteit heeft verkregen, is tussen 1 januari 2006 (52%) en 1 januari 2010 (28%) flink gedaald. De migranten uit deze nieuwe lidstaten hebben met andere woorden minder de neiging om de Belgische nationaliteit aan te vragen. Het aantal Belgen onder deze groepen neigt steeds meer naar de aantallen die we bij de oude lidstaten zien. Deze evolutie heeft waarschijnlijk te maken met de toetreding van deze landen tot de Europese Unie, wat hen nieuwe rechten garandeert, waardoor ze minder de neiging hebben om de Belgische nationaliteit aan te vragen.

[81] We moeten vermelden dat de asielzoekers die (nog) niet erkend of geregulariseerde zijn, niet per nationaliteit in de bevolkingsstatistieken voorkomen. Deze populatie die in het wachtregister is ingeschreven, verblijft echter wel op het Belgisch grondgebied. Indien we met deze populatie wiens asielprocedure nog loopt, zouden rekening houden, dan zou het aantal personen dat de Belgische nationaliteit verkreeg natuurlijk lager liggen voor de nationaliteiten die asiel aanvragen.

Figuur 6.6. Samenstelling van de „populatie van vreemde afkomst" (als vreemdeling geboren) volgens de nationaliteit bij de geboorte, 1 januari 2010



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen DEMO-UCL,
Schoonvaere Quentin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Tabel 6.1. Evolutie van de populatie die in België verblijft volgens de nationaliteit bij de geboorte,op 1 januari 1991, 1996, 2001, 2006, 2008 en 2010[82]

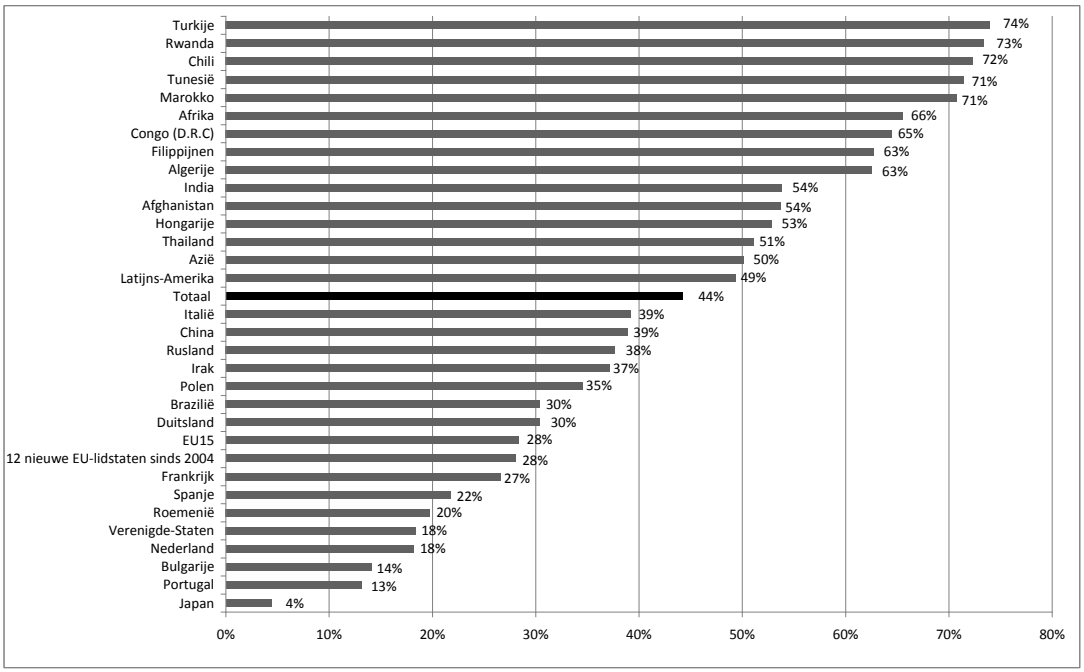
	1.1.1991	1.1.1996	1.1.2001	1.1.2006	1.1.2008	1.1.2010
Totale Bevolking	10.130.574	10.143.047	10.263.414	10.511.382	10.666.866	10.839.905
Als Belg geboren	8.940.651	8.843.180	8.764.616	8.572.043	8.915.366	8.943.025
Als vreemdeling geboren	1.189.923	1.299.867	1.405.610	1.625.362	1.751.500	1.896.880
Europa	903.199	958.980	998.744	1.091.072	1.158.633	1.239.360
Europese Unie (EU) met 27	789.917	818.758	836.484	885.888	934.291	997.265
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	746.253	774.211	788.341	812.627	833.397	861.445
Italië	297.582	294.258	287.171	277.128	273.598	271.400
Frankrijk	149.456	154.983	162.084	172.461	182.001	191.100
Nederland	95.207	107.037	117.718	139.777	152.962	163.200
Duitsland	50.740	52.757	53.806	55.030	55.945	56.600
Spanje	60.663	58.978	56.591	54.955	55.049	57.810
Portugal	18.629	26.518	28.655	32.119	34.000	38.100
Groot-Brittannië	28.692	31.499	32.215	31.515	30.845	30.600
Griekenland	24.860	25.440	24.403	23.801	23.333	23.360
Luxemburg	8.930	8.441	7.700	7.311	7.253	7.100
Zweden	2.922	3.335	4.625	4.610	4.638	4.675
Ierland	2.598	3.379	3.557	3.649	3.629	7.490
Oostenrijk	2.478	2.622	3.390	3.589	3.623	3.610
Denemarken	2.775	3.358	3.476	3.491	3.370	3.210
Finland	721	1.606	2.950	3.191	3.151	3.190
Lidstaten van de EU sinds 2004	43.664	44.547	48.143	73.261	100.894	135.820
Polen	29.915	28.962	29.307	40.428	52.861	65.800
Roemenië	2.916	4.357	6.147	12.544	21.121	32.880
Bulgarije	788	1.155	1.957	4.807	8.551	15.340
Hongarije	6.909	6.604	6.489	6.805	7.377	8.000
Andere	3.136	3.469	4.243	8.677	10.984	13.800
Andere Europese landen	113.282	140.222	162.260	205.184	224.342	242.095
Turkije	91.213	110.779	125.446	141.570	147.183	152.000
ex-Joegoslavië	11.036	14.410	16.525	25.785	:	:
Rusland	119	733	2.071	9.904	15.161	20.500
Albanië	764	1.003	1.538	4.269	5.476	7.130
ex-U.S.S.R.	4.600	4.661	4.387	4.238	:	:
Macedonië	2	153	1.471	3.951	4.824	5.940
Bosnië-Herzegovina		1.600	2.607	3.691	4.197	4.785
Oekraïne	469	605	1.207	2.843	3.657	4.640
Andere	5.079	6.278	7.008	8.933	43.844	47.100
Afrika	205.661	246.421	296.005	377.333	414.973	454.370
Marokko	151.262	181.774	210.946	249.623	264.413	280.600
Congo (D.R.C)	17.444	20.768	27.639	40.185	45.780	50.800
Algerije	12.431	14.322	15.959	19.949	21.856	24.000
Tunesië	8.059	9.141	10.029	11.965	12.856	13.600
Rwanda	1.552	2.538	5.094	8.635	11.361	10.300
Ghana	2.297	1.453	2.436	4.935	5.762	6.740
Kameroen	1.338	1.779	2.253	4.914	7.108	12.530
Andere	11.278	14.646	21.649	37.127	45.837	55.800
Azië	44.291	53.064	63.492	97.252	113.861	132.680
India	6.126	7.036	8.527	12.030	13.483	15.000
China	3.168	4.987	6.441	11.884	13.015	14.140
Vietnam	5.627	6.148	6.709	7.212	7.326	7.420
Pakistan	2.517	3.022	5.236	7.123	8.335	9.435
Filippijnen	2.164	3.601	4.123	7.023	7.673	8.345
Iran	3.786	3.820	3.899	5.417	7.280	8.595
Thailand	1.093	1.883	2.954	4.872	5.668	6.555
Japan	3.239	3.796	3.880	4.461	4.775	4.750
Irak	229	348	453	972	1.845	3.310
Afghanistan	133	258	621	2.752	3.525	4.430
Andere	16.209	18.165	20.649	33.506	40.936	50.700
Noord-Amerika	15.985	16.596	16.932	17.131	17.461	17.740
Verenigde Staten	13.578	13.870	13.764	13.460	13.613	13.890
Canada	2.407	2.726	3.168	3.671	3.848	3.850
Latijns-Amerika	11.970	14.292	17.623	25.422	29.314	31.720
Brazilië	1.708	2.242	2.793	4.366	5.817	7.525
Chili	3.249	3.184	3.187	3.388	3.422	3.495
Andere	7.013	8.866	11.643	17.668	20.075	20.700
Oceanië	741	841	1.056	1.168	1.183	1.290

[82] Geschatte gegevens op 1.1.2008 en op 1.1.2010

Onbekenden en staatlozen	8.076	9.673	11.758	15.984	17.259	19.720
Onbekende nationaliteit	6.051	7.760	9.983	14.107	15.244	17.500
Staatlozen	2.025	1.913	1.775	1.877	2.015	2.220

Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen DEMO-UCL,
Nicolas Perrin en Schoonvaere Quentin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.7. Aandeel van de personen die Belg zijn geworden of vreemdeling zijn gebleven volgens de oorspronkelijke nationaliteit, 1 januari 2010



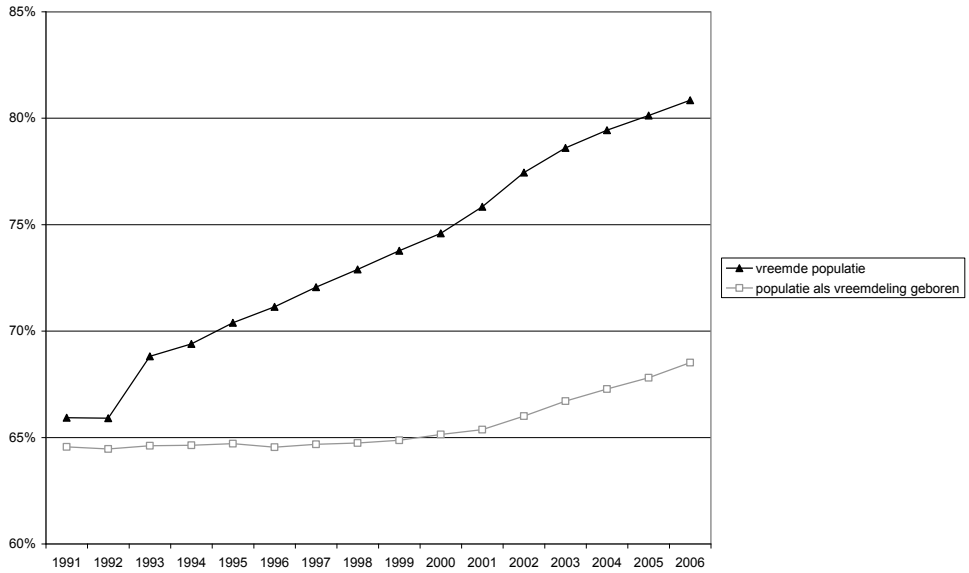
Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen DEMO-UCL,
Schoonvaere Quentin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.4. Een geïmmigreerde populatie, maar …

Op een ietwat contra-intuitieve manier was het aantal migranten (hier gedefinieerd als de personen die in het buitenland geboren zijn) in de vreemde populatie de laatste jaren sterk gestegen. Van 66% in het buitenland geboren vreemdelingen in 1991, bedroeg het aantal migranten in 2006 81%. Door te focussen op de als vreemdeling geboren populatie kan deze evolutie worden gerelativeerd. Het aandeel van de migranten in de als vreemdeling geboren populatie is tussen 1991 en 2006 licht gestegen van 65 naar 69% (Figuur 6.8).

De sterke buitenlandse migratie van de laatste jaren verklaart de verhoging van het aantal migranten in de vreemde populatie. De sterkere stijging bij de migranten onder de vreemdelingen is het gevolg van een grondige en dynamische wijziging van het verkrijgen van de nationaliteit voor de in België geboren vreemdelingen. Het aantal in België geboren vreemdelingen is de laatste tijd immers sterk gedaald door het uitbreiden van de mogelijkheden voor in België geboren personen om de nationaliteit toegewezen te kunnen krijgen of verkrijgen. De in België geboren kinderen krijgen vaker dan vroeger de Belgische nationaliteit toegewezen en verdwijnen uit de statistieken die enkel op de nationaliteit betrekking hebben … Het is bijgevolg relevanter om het geboorteland te combineren met de nationaliteit bij de geboorte om een beter beeld van migrantenpopulatie te krijgen.

Figuur 6.8. Evolutie van het aandeel migranten in de populatie met een vreemde nationaliteit en in de populatie personen die als vreemdeling zijn geboren, 1991-2006

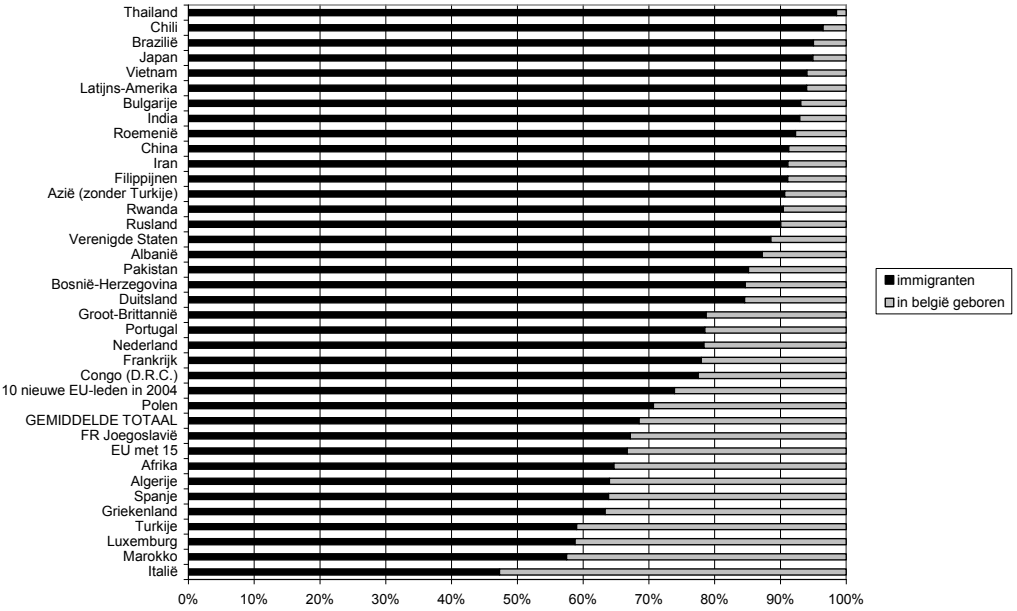


Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Via de nationaliteit bij de geboorte kan een beter inzicht worden verworven in de in België geboren personen. Dit kan essentieel zijn om de populaties die zich n.a.v. de grote immigratiestromen hier hebben gevestigd, goed te begrijpen. Inderdaad, vandaag zijn de meeste personen die als Italiaan zijn geboren, in België geboren (53%). Populaties uit de Marokkaanse en Turkse migraties lijken dezelfde richting uit te gaan, aangezien resp. 42% en 41% van de personen die met deze nationaliteiten zijn geboren in België is geboren. Voor deze drie groepen is het dan ook bijzonder ongepast om het over een migrantenpopulatie te hebben. Het gaat om populaties die het gevolg zijn van migraties, maar die niet echt zijn geïmmigreerd: al naargelang het geval, tellen we intussen bijna de helft of haast evenveel in België geboren personen als immigranten.

De meeste immigranten daarentegen komen uit groepen die zich hier meer recentelijk hebben gevestigd. Zo bestaat 90% van de immigranten uit Thai, Chilenen, Brazilianen, Japanners, Vietnamezen, Bulgaren, Indiërs, Roemenen, Chinezen, Iraniërs, Filippijnen of Rwandezen. De situatie van de communautaire onderdanen houdt zowat het midden en wordt ondanks alles gekenmerkt door een opvallende dominantie van migranten, gelet op het feit dat ze zich hier dikwijls maar tijdelijk vestigen.

Figuur 6.9. Aandeel van de migranten (m.a.w. personen in het buitenland geboren) in de als vreemdeling geboren populatie volgens de nationaliteit bij geboorte, 1.1.2006



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Over migranten spreken om populaties die het gevolg zijn van migraties aan te duiden, is vaak niet langer gepast (zeker in het geval van de Italiaanse, Turkse en Marokkaanse populaties) in de populaties waarvan de in België geboren personen feitelijk steeds talrijker zijn, en soms zelfs in de meerderheid. In het geval van de Italianen, Marokkanen en Turken, m.a.w. de meest symbolische immigratiepopulaties, is ofwel de meerderheid (voor de Italianen), ofwel meer dan 40% waarbij die groep nog steeds groeit (in het geval van de Marokkanen en Turken) van de individuen vandaag in België geboren.

6.3.2.5. Een als vreemdeling geboren populatie die eerder vrouwelijk dan mannelijk is

Vrouwen zijn vandaag haast even talrijk als mannen in de vreemde populatie en het aantal vrouwen lijkt nog toe te nemen (cfr. 4.). Dit wijst duidelijk op een vervrouwelijking van de migratie, op een veroudering van de migrantenpopulatie die tot een daling van het aantal mannen op hogere leeftijd leidt[83] en op de opkomst van tweede en derde generaties die in België zijn geboren, waar er evenveel jongens als meisjes worden geboren[84]. Deze indicator is evenwel licht vertekend door een verschil bij het verkrijgen van de nationaliteit tussen mannen en vrouwen, buitenlandse vrouwen die met Belgen zijn gehuwd verkrijgen namelijk sneller en vaker de nationaliteit.

Door op de als vreemdeling geboren populatie te werken, krijgen we een beter inzicht in de vervrouwelijking van migrantenpopulatie waarbij rekening wordt gehouden met zowel de vreemdelingen als de Belgen door verkrijging. Binnen de populatie die bestaat uit als vreemdeling geboren personen (vreemdelingen en Belgen door verkrijging), zijn de vrouwen

[83] Door de hogere mortaliteit bij de mannen zijn vrouwen op hogere leeftijd in de meerderheid.

[84] Bij de pasgeborenen zijn er haast evenveel meisjes als jongens (om biologische redenen worden er bij de menselijke populaties iets meer jongens als meisjes geboren maar het evenwicht wordt snel hersteld door een hogere mortaliteit bij de jongens).

momenteel in de meerderheid en vertegenwoordigen ze 50,9% van de als vreemdeling geboren personen (Tabel 6.3). De gelijkschakeling van de vrouwen in de immigrantenpopulatie, is dus een feit. Er is altijd een licht overwicht van de vrouwen in de als Belg geboren populatie (51,1%), maar dit heeft enkel te maken met de structuur per leeftijd, die ouder is bij de vrouwen. De nog steeds reële verhoging van het aandeel van de vrouwen in de migratiestromen beperkt zich niet langer tot het creëren van een populatie waar het aantal mannen gelijk is aan het aantal vrouwen, maar tot de vorming van een migrantenpopulatie waar vrouwen talrijker zijn dan mannen.

Bij de populaties afkomstig uit de Europese Unie gaat het hoofdzakelijk om vrouwen (52% vrouwen voor onderdanen uit de Europese Unie met 27), zowel bij de nieuwe leden als bij de oude leden van de Europese Unie, ook al is de vervrouwelijking groter voor de eerste (52% voor de leden van de Unie van vóór 2004 tegen 58% voor de nieuwe leden). Voor de oude leden van de Europese Unie heeft dat zowel te maken met de veroudering van de vroegere arbeidsmigratie en met de relatieve vervrouwelijking van de meer recente migraties. Bij de onderdanen van de nieuwe lidstaten van de Unie, is de oorzaak de zeer sterke vervrouwelijking van de recente migraties waardoor het percentage vrouwen hoger ligt.

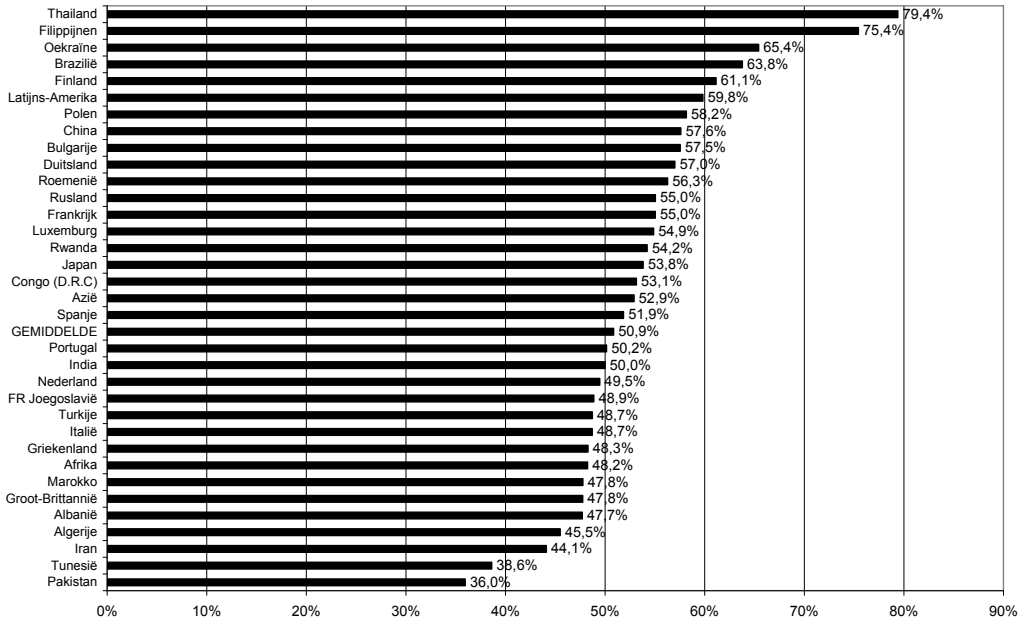
Voor de niet-communautairen zijn er ongeveer evenveel vrouwen als mannen (49,8% vrouwen) maar daarachter gaat een heel grote wanverhouding schuil. Enerzijds tellen we bij de populaties die als Marokkaan, Turk, Pakistaan, Algerijn, … geboren zijn, nog een meerderheid mannen, terwijl het aandeel vrouwen reeds groter is bij de populaties uit Congo (D.R.C.), Rwanda, de meeste Aziatische landen, Latijns-Amerika, de niet-communautaire landen van Europa.

Tabel 6.2. Mannen en vrouwen in de vreemde populaties en de populaties die als vreemdeling zijn geboren, 1.1.2006

	Mannen	Vrouwen	Totaal	% vrouwen
Als vreemdeling geboren personen	798.768	826.594	1.625.362	50,9%
Waarvan				
Vreemdelingen	459.070	441.403	900.473	49,0%
Belgen door verkrijging	339.698	385.191	724.889	53,1%
Als Belg geboren personen	4.345.053	4.540.967	8.886.020	51,1%
Totale populatie	5.143.821	5.367.561	10.511.382	51,1%

Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.10. Aandeel van de vrouwen in de als vreemdeling geboren populatie volgens de geboortenationaliteit, 1.1.2006



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

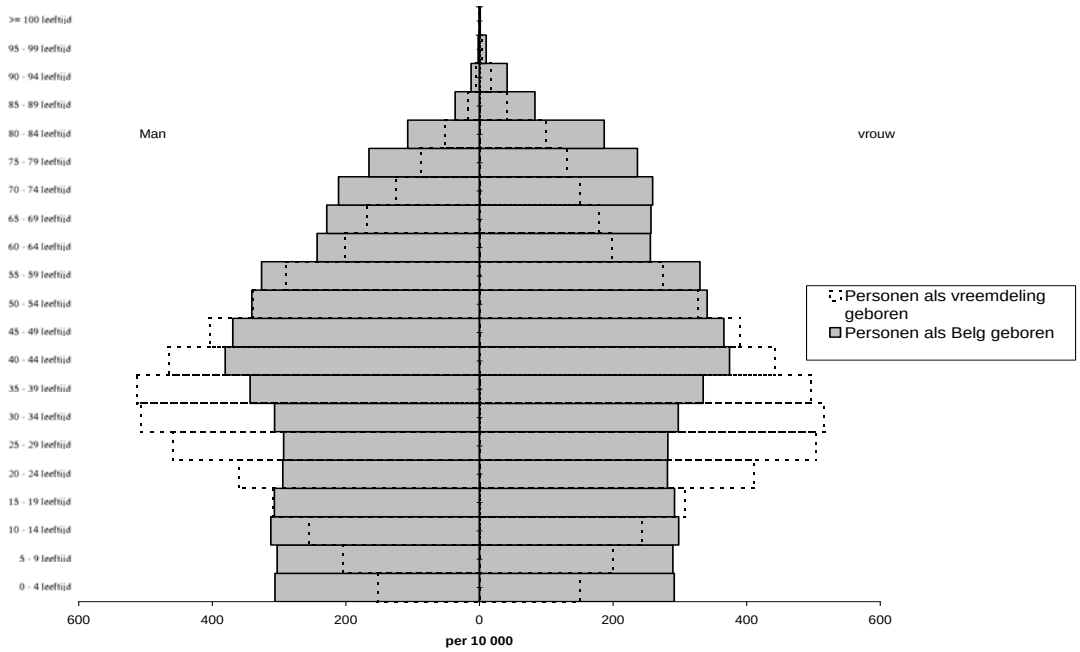
6.3.2.6. Een jonge populatie, maar …

Aangezien de populatie met een vreemde nationaliteit jonger was dan de populatie met een Belgische nationaliteit, is de als vreemdeling geboren populatie jonger dan de als Belg geboren populatie (Figuur 6.9). De als vreemdeling geboren populatie is zelfs jonger dan de vreemde populatie, omwille van een heel snelle en intense verkrijging van de nationaliteit, zowel voor minderjarigen als voor jonge volwassenen (Figuur 6.10).

Deze algemene conclusies moeten evenwel worden genuanceerd. Er zijn immers meer personen van 15 tot 49 jaar en minder personen van meer dan 50 jaar bij de als vreemdeling geboren personen in vergelijking met de als Belg geboren personen. Er zijn echter ook veel minder jongeren van minder dan 15 jaar onder de als vreemdeling geboren populatie. Het overwicht van de jonge volwassenen is typisch voor de migrantenpopulaties (die vooral geschikt is voor jonge volwassenen), maar dat kinderen nagenoeg afwezig zijn, valt moeilijker te verklaren. Deze verrassende leeftijdsstructuur (veel actieven, weinig senioren en haast geen kinderen) kan enkel het gevolg zijn van de gewone regels inzake demografie. Ook al daalt de vruchtbaarheid bij de migrantenvrouwen heel sterk, toch blijft ze hoger dan die van de vrouwen van Belgische afkomst (Eggerickx en Perrin, 2004).

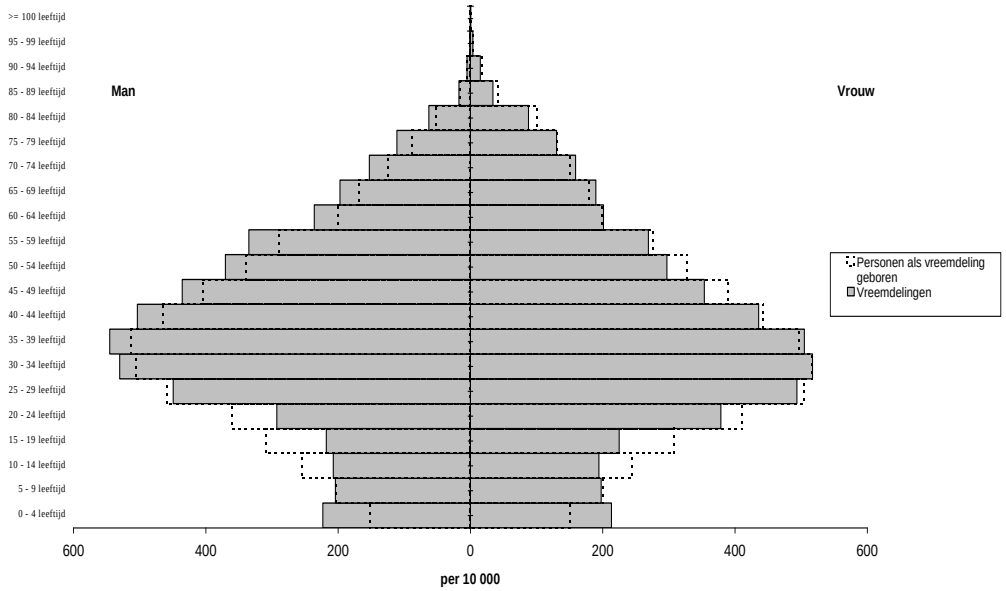
Het aantal kinderen bij de populatie die als vreemdeling is geboren zou hoger moeten liggen, indien de nationaliteit niet aan complexe regels inzake verkrijging, toekenning en overdracht was onderworpen. Om te beginnen wijzigt de nationaliteit in de loop der tijden, men kan immers steeds een nieuwe nationaliteit verwerven. De regels inzake overdracht van de nationaliteit maken bovendien een verschil mogelijk tussen de nationaliteit van de ouders en de nationaliteit van het kind, wanneer een van de ouders Belg is of wanneer een van de ouders in België is geboren bijvoorbeeld.

Figuur 6.11. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de populaties die als Belg en als vreemdeling zijn geboren (in per 10.000)[85]



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.12. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de vreemde populaties en als vreemdeling geboren (in per 10.000)[86]



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

[85] De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht.
[86] De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht

6.3.2.7. De noodzaak om verder te gaan

Door te focussen op de nationaliteit bij de geboorte krijgen we ongetwijfeld een veel beter inzicht in de migrantenpopulaties dan enkel via de nationaliteit. Op die manier kan ook de impact van de migraties op lange termijn worden gemeten, kan de structuur per leeftijd of geslacht worden ingeschat…

Toch blijft die als vreemdeling geboren populatie sterk afhankelijk van de toekennings- en overdrachtsregels van de nationaliteit. De gegevens over de als vreemdeling geboren populatie zijn nuttig maar ze vertalen niet enkel de demografie van de migrantenpopulaties. Ze zijn ook een weergave van de evolutie van het nationaliteitsrecht, de toe-eigening ervan door vreemde populaties en de demografie van de migrantenpopulaties. De impact van het nationaliteitsrecht is minder sterk dan in het geval van de populaties waar enkel op basis van hun nationaliteit een onderscheid wordt gemaakt, maar mag ook niet worden verwaarloosd. Zo tellen we onder de als vreemdeling geboren personen en onder de vreemde personen heel weinig minderjarigen net omwille van de overdrachts- en toekenningregels van de nationaliteit. Door een analyse van deze gegevens te maken zonder rekening te houden met de interactie tussen recht en maatregel, dreigt de analist een averechts effect te bewerkstelligen.

Om de demografische dynamiek[87] van de migrantenpopulatie beter te begrijpen, moet men misschien verder gaan om afstand te nemen van de moeilijkheden die samengaan met de nationaliteitswetgeving en met de houdingen van de vreemde populaties ten aanzien van de nationaliteitsverkrijging.

6.3.3. Enkele elementen om verder te gaan

6.3.3.1. Het identificeren van Belgen wiens ouders als vreemdeling werden geboren

In het verlengde van de typologieën gebaseerd op de nationaliteit bij de geboorte, werd de idee om te proberen de nationaliteit bij de geboorte van de ouders te identificeren, vaak naar voor geschoven.

De toepassing van deze praktijk zorgt voor heel wat problemen. Eerst en vooral is de rechtstreekse identificatie van de ouders op basis van de gewone statistieken onmogelijk, aangezien de afstamming geen „wettelijk gegeven" van de bevolkingsregisters is.[88]

De identificatie van de ouders is echter wel op een onrechtstreekse manier mogelijk op basis van de gezinssamenstellingen, die – zelf – wel op bruikbare wijze voor de statistiek geregistreerd worden. Om de ouders van volwassen personen te identificeren zou men echter wel in de historiek van het Rijksregister moeten teruggaan tot een periode waar ouders en kinderen samenwoonden. Het Rijksregister is echter een recent instrument dat pas tijdens de jaren 1980 is afgewerkt. Het is dus onmogelijk om op die manier de ouders te identificeren

[87] Dezelfde opmerking geldt voor niet-demografische studies over de integratie of de inschakeling van migrantenpopulaties.

[88] De informatie wordt door de gemeenten geregistreerd en kan zelfs door het Rijksregister worden opgeslagen, maar mag niet buiten die gemeenten worden gebruikt.

van personen die het ouderlijke huis hebben verlaten, vóór de invoering van het Register[89] (Debuisson en Perrin, 2004). Deze identificatiemethode van de ouders is dus enkel betrouwbaar voor relatief jonge personen (geboren na 1970). Men zou uiteraard kunnen zeggen dat de toekenning van de Belgische nationaliteit bij de geboorte aan kinderen van vreemde of als vreemdeling geboren ouders, geringer was vóór 1985 omwille van het nationaliteitrecht dat toen van kracht was en het aantal nationaliteitsverkrijgingen beperkte en dat het toen niet mogelijk maakte om de Belgische nationaliteit toe te kennen aan de kinderen van de derde generatie, of aan de kinderen met een Belgische moeder en een vreemde vader. Door het recht dat vroeger strikter was, is de impact van deze vertekening dus beperkter, ook al blijf hij bestaan. Een tweede probleem is de moeilijkheid zeker te zijn van de registratie in het Rijksregister van de nationaliteitswijzigingen die vóór de invoering van het Register zijn doorgevoerd. Via een koppeling van de gegevens van het Rijksregister aan de volkstelling van 1991 waar naar de nationaliteit van de ondervraagde personen werd gevraagd, kan het probleem worden omzeild. Dit is echter volledig afhankelijk van de verklaring van de individuen op deze vragenlijst. Dit betekent dus dat de geboortenationaliteit van de ouders van de individuen helemaal niet vast staat en dat een aantal ouders die worden beschouwd als zijnde geboren als Belg, Belg door verkrijging kunnen zijn. Ten slotte kan men ook de ouders die vóór de invoering van het Rijksregister en de telling van 1991 zijn gestorven niet identificeren, wat toch niet te verwaarlozen is voor de oudste migraties. Deze formele obstakels zullen zichzelf in principe opheffen naarmate het Rijksregister ouder zal worden en het aantal personen dat na 1970 is geboren zal toenemen.

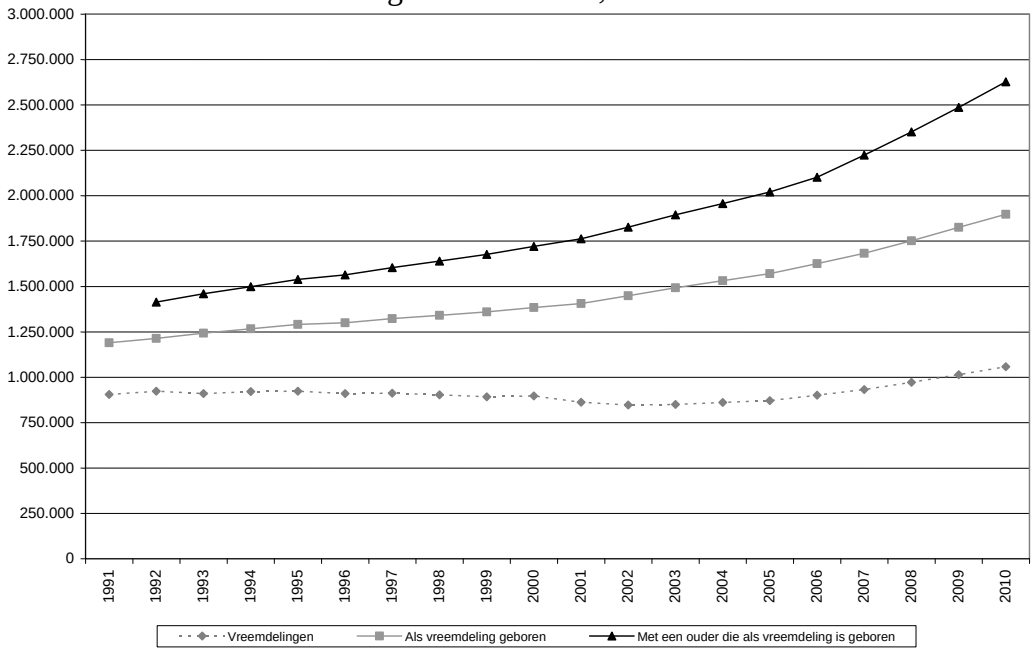
Voor het eerst zijn sinds kort schattingen beschikbaar, waarmee het beslist mogelijk is om naast de vreemdelingen en de als vreemdeling geboren personen, een groot deel van de als Belg geboren personen uit ouders die als vreemdeling zijn geboren in kaart te brengen (Poulain en Perrin, 2007). De onderschatting van de migrantenpopulatie is ongetwijfeld niet te verwaarlozen voor personen die zich hier na de eerste migratiestromen hebben gevestigd, maar voor meer recente migraties (Turkse of Marokkaanse migraties bijvoorbeeld) lijkt die schatting correct. Deze gegevens zijn echter nog voorbarig en er wordt beter gewacht tot de ouders van de individuen aan de hand van het Rijksregister volledig kunnen worden geïdentificeerd, om een definitieve schatting te krijgen. Maar deze voorlopige gegevens geven ons reeds heel wat inlichtingen, o.m. over de jongste generaties waarvoor de gegevens volledig betrouwbaar zijn.

Op basis van de gegevens waarover we op 1 januari 2006 beschikten, kan men het aantal als vreemdeling geboren personen of het aantal personen dat minstens één ouder heeft die als vreemdeling is geboren op 2.101.000[90] schatten, nl. 20% van de totale populatie, tegenover 15,4% indien men de nationaliteit bij de geboorte als basis neemt. Als we rekening houden met de recente groei van de populatie die als Belg is geboren en minstens één ouder heeft die als vreemdeling is geboren, is het mogelijk om een ruwe schatting te maken van deze populatie voor de volgende jaren. Sinds 2002 ligt de jaarlijkse groei van deze groep tussen 5,8 en 6% (figuur 6.14). Als we deze groeicijfers projecteren, kunnen we tussen 2008 en 2009 logischerwijze een jaarlijkse groei van 5 à 6% vooropstellen met een licht dalende trend (figuur 6.14). Op die manier kunnen we de populatie die als vreemdeling is geboren of minstens één ouder heeft die als vreemdeling is geboren, op 1 januari 2010 rond 2.625.000 schatten, oftewel 24 % van de totale populatie.

[89] Bovendien is de identificatie van de ouders van een kind soms onmogelijk, in het geval de ouders en de kinderen niet samenwonen. De identificatie kan evenzeer moeilijk zijn wanneer verschillende gezinnen in eenzelfde huishouden samenleven.
[90] Gelet op de genoemde afwijkingen, betreft dit cijfer een schatting.

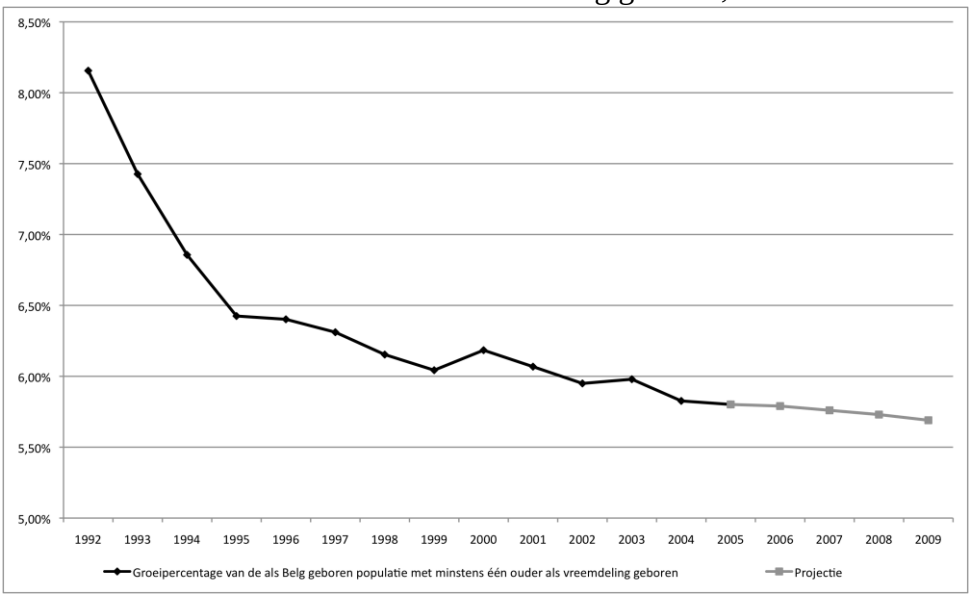
Deze populatie is dus veel talrijker dan de vreemde populatie of de populatie als vreemdeling geboren. Bij die meer dan 2.625.000 personen zijn ongetwijfeld niet alle oudste personen, die als Belg zijn geboren uit vreemde ouders, meegerekend. Het reële cijfer is dus vermoedelijk hoger maar de realiteit zal wel niet ver van deze schatting verwijderd zijn. Naast de schatting van het totale aantal personen met een vreemde ouder, blijkt op basis van de beschikbare schatting dat deze populatie snel groeit, en zelfs iets sneller dan de als vreemdeling geboren populatie alleen (Figuur 6.13).

Figuur 6.13. Evolutie van de vreemde populaties en de populaties van vreemde afkomst volgens de definitie, 1991-2010



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen en typologie van het DEMO-UCL, Schoonvaere Quentin (overgenomen van Poulain en Perrin, 2007).

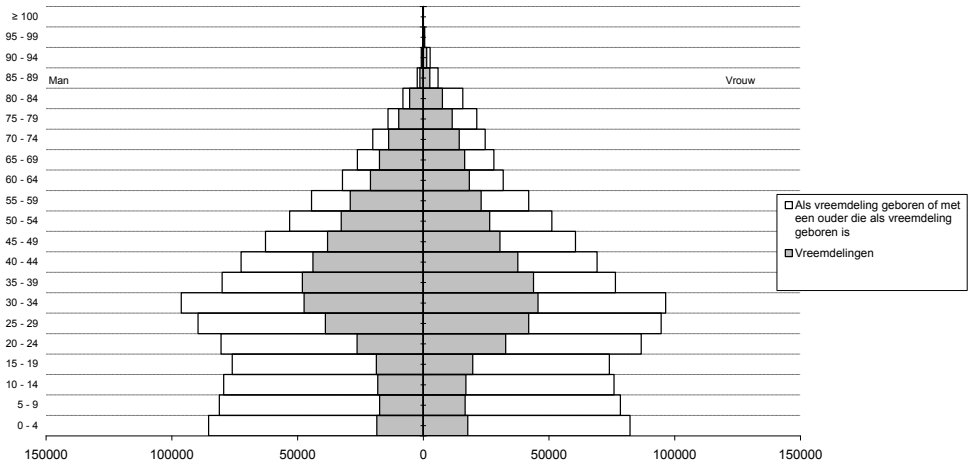
Figuur 6.14 Groeipercentage van de als Belg geboren populatie met minstens één ouder als vreemdeling geboren, 1992-2009



Bronnen: RR - ADSEI /
Berekeningen en typologie van het DEMO-UCL, Schoonvaere Quentin

Door de geboortenationaliteit van de ouders als basis te nemen, krijgt men een beter inzicht in de jonge migranten[91] die men vandaag niet langer correct kan registeren op basis van de nationaliteit of de nationaliteit bij de geboorte (cfr. 4. en 6.3.2.). In tegenstelling tot de populatie van vreemdelingen of van personen die als vreemdeling zijn geboren, waar het aantal minderjarigen gering is, telt men heel wat minderjarigen met een ouder die als vreemdeling is geboren (Figuur 6.15), ook al ligt de meest frequente leeftijdsklasse van deze populatie tussen de 25 en 34 jaar. Het statistisch in kaart brengen van de migrantenjongeren is uiteraard de grootste verdienste van deze definitie, aangezien het een sleutelgroep is voor alle vormen van integratiebeleid naar de migrantenpopulaties toe.

Figuur 6.15. Structuren per leeftijd en vergelijking tussen de vreemdelingenpopulatie en de populatie van als vreemdeling geboren personen of die een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, 1.1.2005



Bronnen: RR - ADSEI / Berekeningen en typologie van het GéDAP-UCL (overgenomen van Poulain en Perrin, 2007)

De geboortenationaliteit van de ouders mag dan al een aanzienlijk voordeel zijn, toch moet er op een aantal methodologische problemen worden gewezen, die verder gaan dan de betrouwbaarheid van de gegevens en de eigenlijke meting.

Aangezien we in de stamboom van het individu teruggaan, duiken gevallen van mixiteit op die niet identificeerbaar waren toen we ons enkel voor de kenmerken van het individu interesseerden: sommige personen hebben een ouder die als vreemdeling is geboren en een ouder die als Belg is geboren. Onder de personen die als Belg worden geboren, maar die minstens een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, is er volgens onze schattingen slechts 23% van de personen die twee ouders hebben die als vreemdeling zijn geboren. In 77% van de gevallen is een van beide ouders dus als Belg geboren. Voor deze kinderen uit gemengde koppels, is het vaak de moeder die Belgische is (57%).
Deze mixiteit kan uiteraard als „kunstmatig" worden beschouwd, de grootouders, en dus ouders van de als Belg geboren ouders, kunnen zelf immers als vreemdeling zijn geboren. Geen enkele bron maakt het echter mogelijk daarin klaarheid te brengen en tot aan de grootouders terug te gaan. Indien men trouwens tot de grootouders teruggaat, veronderstelt dit de hypothese van een invloed van de oorsprong van de grootouders op de kleinkinderen, wat

[91] Op deze leeftijd is de schatting trouwens toereikend aangezien de personen sinds hun geboorte in het RR zijn geregistreerd.

in ieder geval geen eenvoudige hypothese is. Wanneer men bovendien drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in een periode terecht waar de immigratie beperkter was. Het belang van deze derde generatie migranten, die niet in de statistieken is opgenomen, moet dus niet worden overschat. Tot slot, indien men drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in een periode terecht waar de voornaamste immigratielanden heel verschillend waren van de huidige immigratielanden. Zo zullen er ongetwijfeld veel personen van de derde generatie Italiaanse migranten te vinden zijn, maar veel minder personen van de derde generatie Marokkaanse of Congolese migranten.

In ieder geval is het vaststellen van een aanzienlijke mixiteit in de afkomst van de ouders sociologisch belangrijk. Dit moet er ons tevens toe aanzetten deze als Belg geboren populatie, maar met een als vreemdeling geboren ouder, methodologisch uiterst voorzichtig te benaderen. Indien een persoon een ouder van Belgische afkomst heeft en een ouder van vreemde afkomst, bestaat er geen eenvoudige manier om hem in de ene of de andere klasse onder te brengen. Hij kan op basis van een deel van zijn afkomst worden gediscrimineerd en het kan dus nuttig zijn de omvang van deze discriminaties te onderzoeken. De persoon kan in zijn dagelijkse leven ook als Belg worden beschouwd en het kan dus fout zijn hem als migrant te catalogeren. We weten dat de meerderheid van de personen die als Belg zijn geboren en die een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, uit gemengde koppels komen, deze vraag is dus niet zo onbelangrijk.

De methodologische moeilijkheden waarmee we af te rekenen krijgen om met de mixiteit van de oorsprong van de ouders om te gaan, moet er ons toe aanzetten de idee om informatie over de grootouders te verzamelen nog meer in vraag te stellen, ondanks het belang dat naar de derde generatie uitgaat. Op welke manier moeten we een persoon die als Belg wordt geboren, met drie grootouders die Belg zijn en een grootouder die als vreemdeling is geboren, beschouwen? De mixiteit van de oorsprong van de ouders is al sterk aanwezig, de mixiteit van de oorsprong van de grootouders is dat vermoedelijk nog veel meer.

6.3.3.2. Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt

De voorgestelde schatting van de populatie van personen met minstens een vreemde ouder is interessant. Zoals we het net methodologisch hebben bekeken, kan een deel van die populatie nog niet in statistieken worden ondergebracht gelet op het recente karakter van de geïnformatiseerde bevolkingsregisters. Het gaat hier dus nog om een gedeeltelijke schatting.

Om de diversiteit en de strijd tegen de discriminaties op de arbeidsmarkt te bevorderen, wordt er intussen een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar “Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt”. De bedoeling is om een beter inzicht in de situatie van vreemdelingen op de arbeidsmarkt te krijgen maar ook van personen van vreemde afkomst. Deze vreemde populatie zou moeten worden geïdentificeerd op basis van de nationaliteit van het individu, zijn nationaliteit bij de geboorte, zijn geboorteplaats, maar ook van de geboorteplaats van zijn ouders en misschien hun nationaliteit bij de geboorte zoals dit door de Verenigde Naties wordt aangeraden voor de identificatie van de populaties van vreemde afkomst in het kader van de volkstellingen (UNECE, 2006). Daarom zou een directe toegang tot de afstamming van de individuen een beter inzicht in de volledige doelpopulatie mogelijk moeten maken (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). Ook al is er

momenteel op basis van deze opvolging geen enkel gegeven beschikbaar, de kennis die we nu hebben over de migrantenpopulaties en hun situatie op de arbeidsmarkt zou er grondig door worden gewijzigd.

6.4. Gedeeltelijke conclusie: de keuze van een definitie en de keuze van de resultaten

Het aantal vreemdelingen stijgt niet meer, het aantal personen van vreemde afkomst daarentegen wel, ook al zijn de indicatoren waarover we beschikken om deze populatie te beschrijven voorlopig nog onvolledig. Met de gegevens uit deze tekst kunnen we al iets verder gaan dan de nationaliteit om een beter inzicht te krijgen in de nationaliteit bij de geboorte en gedeeltelijk in de nationaliteit van de ouders. De als vreemdeling geboren populatie is zeer verschillend van de vreemde populatie. De als vreemdeling geboren populatie is talrijker dan de vreemde populatie, maar de kenmerken zijn vaak tegengesteld. De als vreemdeling geboren populatie groeit, terwijl de vreemde populatie al jarenlang stagneert. De Europeanen domineren de vreemde populatie maar niet langer de als vreemdeling geboren populatie… Op basis van de eerste gegevens (over de als vreemdeling geboren personen of met een ouder als vreemdeling geboren persoon) waarover we beschikken, ziet het ernaar uit dat de verschillen binnen de populatie van vreemde afkomst nog sterker zijn, maar vooral dat de mixiteit van de afkomst van de Belgen van vreemde afkomst vaak wordt onderschat.

Uiteraard is het de bedoeling dat we ophouden te veralgemenen. Personen die voortgekomen zijn uit migraties zijn niet noodzakelijk vreemdelingen. De courante betekenis van het woord „vreemdeling" mag dan al breed zijn, we hoeven daarom nog niet te vergeten dat de Belg, of hij nu van vreemde afkomst is of allochtoon … niet langer vreemdeling is. Het kan nuttig zijn in een bepaald aantal gevallen te verwijzen naar de oorsprong van een individu (om discriminaties te onderzoeken, die op dit kenmerk zijn gebaseerd, de culturele verschillen …) maar dat heeft beslist niets met zijn nationaliteit te maken.

Indien men zich tot populaties van niet-Europese of niet-communautaire afkomst wil richten, gaat het niet langer in hoofdzaak om vreemde populaties maar om Belgische populaties. Dit heeft uiteraard aanzienlijke gevolgen voor het beleid inzake integratie en migraties. Zo betekent de strijd aanbinden tegen discriminaties op basis van de afkomst, ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waar Belgen het slachtoffer van zijn, ook al zijn ze van vreemde afkomst. Wat het migratiebeleid betreft, gaat het bij de „gezinshereniging" bij populaties van vreemde afkomst vaak om de partner van Belgische onderdanen van vreemde afkomst. Het beperken van de mogelijkheden op gezinshereniging met partners van Belgische onderdanen, betekent een aanzienlijke wijziging van doelstelling.

De plaats die de – uit de migratie voortgekomen – Belgen ten slotte innemen, wordt steeds groter, wat er ons moet toe aanzetten te wijzen op de ongelijkheden waarvan een steeds groter wordend deel van de Belgische burgers, op basis van hun afkomst, het slachtoffer wordt. Ondanks het verkrijgen van de Belgische nationaliteit, wordt de Belg van vreemde afkomst nog steeds vaak op zijn afkomst gewezen. Voor sommigen is wetenschappelijk onderzoek, dat de oorsprong van de Belgen beter probeert te begrijpen en dat daarom statistische informatie opvraagt, een manier om discriminatie te institutionaliseren. Wat ons betreft, lijkt het noodzakelijk te erkennen dat die discriminaties bestaan en dat het essentieel is over statistische middelen te beschikken waarmee de omvang van het fenomeen kan worden geëvalueerd, om zo het probleem efficiënt te kunnen aanpakken. Momenteel zijn de

beschikbare middelen uiterst beperkt en ontoereikend om inzicht te krijgen in de situatie van de vreemdelingen. Ze zouden kunnen worden verfijnd op basis van informatie die al in administratieve bestanden is opgeslagen, zoals uit een aantal vernieuwende studies is gebleken (Vertommen, Martens en Ouali, 2006; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

7. Migraties en populaties in onregelmatig verblijf: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens

Gegeven dat de nationale statistieken de vreemde populatie in wettig verblijf en de legale migratiestromen voldoende dekken, blijft de vaststelling dat geen enkele van deze gegevens rechtstreeks betrekking heeft op de vreemde populatie die hier onwettig verblijft of de irreguliere migratiestromen.[92]

Eigenlijk krijgen irreguliere migraties en de populaties die hier onwettig verblijven alle aandacht, maar in feite slaagt de statistiek er momenteel niet in die thema‟s op een bevredigende wijze te benaderen. Het is immers niet gemakkelijk om alles wat onregelmatig of onwettig verblijvend is via de statistieken te benaderen. Tot op vandaag waren de kwantitatieve elementen die de problematiek beter in kaart zouden kunnen brengen amper beschikbaar. Studies over irreguliere migraties en de migrantenpopulaties worden ontwikkeld, studies die het fenomeen op wetenschappelijke basis proberen te kwantificeren daarentegen bestonden er tot op heden weinig, zowel op internationaal als op nationaal vlak (Delaunay en Tapinos, 1998; Kaizen en Nonneman, 2007). Vooruitgang ten gronde zou mogelijk zijn op basis van zware methodologische investeringen en door enkele voorbeelden van goede praktijken op te volgen (Jandl, 2004).

We geven een kort overzicht van de basis (of eerder het gebrek er aan) van de in België beschikbare globale ramingen over de aanwezigheid van populaties in onwettig verblijf. Vervolgens gaan we wat uitgebreider in op de indirecte elementen waarmee we bepaalde facetten van de irreguliere immigratie kunnen evalueren. Op basis van die elementen zouden we in de toekomst in staat moeten kunnen zijn op een gegronde manier de omvang van het fenomeen te kunnen inschatten.

7.1 Beschikbare globale ramingen

Strikt genomen kunnen er geen statistieken worden gemaakt van irreguliere migratiestromen en de aanwezigheid van personen in onwettig verblijf.[93] Inderdaad, het fenomeen is grotendeels onbestudeerd terrein en de weinige registraties zijn uiterst partieel.[94] In het beste geval kunnen we hopen om de omvang van de stromen en de betrokken populaties in te schatten via extrapolatie of deductie op basis van aanwijzingen die bepaalde vormen van onwettig verblijf verwoorden. Er zijn m.a.w. geen databanken beschikbaar waarmee personen in onwettig verblijf eenvoudig kunnen worden geïdentificeerd,[95] maar enkel schattingen die op indirecte aanwijzingen zijn gebaseerd.

---

[92] Enige uitzondering vormt dat deel van de immigratie en de populatie in wettig verblijf dat afkomstig is uit een voorafgaande onregelmatige immigratie of statuut.

[93] We maken hier een duidelijk onderscheid tussen irreguliere immigratie en irreguliere aanwezigheid, aangezien beide situaties niet noodzakelijk met mekaar verband houden. De irreguliere immigrant kan intussen geregulariseerd zijn, terwijl de vreemdeling die hier onwettig verblijft, in het verleden mogelijks via legale weg naar België gemigreerd kan zijn.

[94] De enige rechtstreeks bijgehouden irreguliere immigraties zijn de verhinderde pogingen, die aanleiding geven tot een terugdrijving, terwijl de enige geregistreerde vreemdelingen in onwettig verblijf net die personen zijn die worden opgepakt en dus dreigen te worden verwijderd of die personen zijn die verzoeken te worden begeleid bij hun terugkeer naar hun land van herkomst.

[95] Spanje bijvoorbeeld heeft een registratie van personen die daar onwettig verblijven georganiseerd, om de regularisatieprocedures op een correcte basis te organiseren. De politiediensten krijgen de verzamelde gegevens niet in handen en ze mogen evenmin worden gebruikt ter identificatie van de personen in onregelmatig verblijf voor doeleinden die in hun nadeel kunnen spelen. We mogen er dus van uitgaan dat het registratiepercentage

De definitie van het te bestuderen fenomeen moet de eerste onmisbare stap worden van dit type ramingen. In de praktijk, is deze definitie vaak onnauwkeurig, wat moeilijk te verenigen valt met het maken van een gegronde schatting. Twee hoofdtypes indicatoren kunnen worden onderzocht: de ene met betrekking tot de irreguliere immigratie (de stroom), de andere met betrekking tot de populatie in onregelmatig verblijf (de stock). De definitie van het eerste type indicator is complex. Is er sprake van irreguliere immigratie, indien de grens op legale wijze wordt overgestoken, maar het verblijf dat erop volgt onwettig wordt? Er is echter geen enkele raming van de irreguliere stromen beschikbaar, die enigszins wetenschappelijk gegrond is. Daartegenover werden wel verschillende pogingen ondernomen om het aantal vreemdelingen dat hier onwettig verblijft, te schatten.

Voor België berusten de globale ramingen van het aantal vreemdelingen in onwettig verblijf (of dat zich hier min of meer informeel beweegt) over het algemeen niet op een methodologie die betrouwbaar kan worden genoemd. Zoals in de andere landen wordt de methodologie vaak niet toegelicht, vermoedelijk omdat ze door de auteurs niet als voldoende gegrond wordt beschouwd om een objectieve analyse te doorstaan (Jandl, 2004). De meeste van die schattingen zijn immers enkel gebaseerd op het advies van een aantal experten (wiens schattingsmethodologie meestal onbekend is) of op basis van methodes die op uiterst betwistbare hypotheses steunen.[96] Ondanks dit alles, worden die schattingen nog steeds gepubliceerd: volgens de auteurs zouden tussen de 40.000 tot 140.000 personen onwettig in België verblijven (Kaizen en Nonneman, 2007).

Het voornaamste probleem is de methode waarbij gegevens die onder de vorm van een onderzoek of fragmentarisch via politiestatistieken beschikbaar zijn, voor een schatting van de totale populatie doorgaan. Aangezien de beschikbare schattingen in België objectief gezien geen enkele wetenschappelijk betrouwbare methode voorstellen, zullen we ons hier beperken tot het voorstellen van de wetenschappelijk erkende methodes.

In een referentieartikel rond het thema van de schattingen van de irreguliere migraties, identificeert Michael Jandl (2004) volgende vijf belangrijke methodes voor de schatting van het aantal personen dat onregelmatig in een land verblijft:

- De schattingsmethodes op basis van residu‟s: deze methodes bestaan in landen die beschikken over een dubbele registratie van de populatie, de ene is beperkt tot de wettig verblijvende populatie, de andere heeft betrekking op de feitelijke populatie ongeacht haar verblijfsstatuut. Zo kan men in landen waar het verblijfsstatuut op het moment van de telling wordt geïdentificeerd, proberen de omvang van de populatie die er onwettig verblijft te schatten. Zo hebben in een aantal landen sommige administratieve bestanden zowel betrekking op de wettig als onwettig verblijvende populaties, terwijl andere zich tot de wettig verblijvende populatie beperken, waardoor het mogelijk moet zijn de omvang van de onwettig verblijvende populatie ervan af te trekken. Natuurlijk dient men voorzichtig te zijn met de betrouwbaarheid van registraties en de verklaringen van personen in onwettig verblijf, maar deze methode kan wel als basis dienen voor een eerste schatting.

---

hoog is. Ondanks zijn beperkingen, is deze registratie één van de zeldzame gevallen waar een reële schatting van het fenomeen als basis kan worden gebruikt.

[96] Een van de courante schattingen van 90.000 personen die hier onwettig verblijven is het resultaat van een verhouding van 10% vreemdelingen die hier onwettig verblijven in verhouding tot de populatie die hier wettig verblijft (Poulain, 1997). Die 10% is gekozen op basis van schattingen die in de buurlanden zijn aanvaard (die over geen betere informatiebronnen beschikken als hier in België). Deze schatting is dan ook meer dan betwistbaar.

- De schattingsmethodes op basis van een multiplicator: deze methodes die zeker niet de meest courante zijn, gaan uit van het bestaan van een vaste verhouding tussen een bekende informatie (het aantal geïntercepteerde vreemdelingen dat hier onwettig verblijft) en een gezochte informatie (het aantal vreemdelingen dat hier onwettig verblijft). De taak van de schatter is dus om deze multiplicatorfactor te vinden, wat jammer genoeg uiterst moeilijk is, ook al lijken de voorbeelden relevant. Zo is er onder meer het gebruik van gegevens over de geboorte van kinderen van ouders die hier onwettig verblijven of het aantal overlijdens van vreemdelingen die hier onwettig verblijvan (Delaunay en Tapinos, 1998). Ondanks de moeilijkheden kunnen we in beide gevallen proberen een beredeneerde schatting van de totale populatie in onregelmatig verblijf te maken, op basis van de geregistreerde sterfgevallen en geboortes van personen in onwettig verblijf, na bepaalde hypothesen betreffende de leeftijdstructuur en de vruchtbaarheid- en mortaliteitniveaus voorop te hebben gesteld.
- De methodes op basis van een enquête: enquêtes kunnen worden gebruikt om de omvang te schatten van de populatie die hier onwettig verblijft. Ook hier zit de moeilijkheid eerst en vooral in de betrouwbaarheid van de antwoorden over het onderwerp maar ook in de dekking van de populatie. In een tweede fase is er het probleem van de extrapolatie van de resultaten naar het niveau van het land, terwijl de stalen vaak beperkt zijn en in het beste geval representatief voor een specifieke plaatselijke situatie.
- De „capture-recapture" methodes: de toepassing van deze methodes is afgeleid van de biologie van de populaties, waar ze worden gebruikt om dierenpopulaties te berekenen. In het geval van de dierlijke populaties organiseert men een gedeeltelijke registratie van de populatie op verschillende data waarbij elk geteld individu telkens duidelijk wordt geïdentificeerd (door de dieren van een ring te voorzien). Men telt het aantal keren dat elk individu werd geteld. Zo kan men met de hulp van een parameter de omvang van de totale populatie schatten.[97] Statistisch gezien zijn deze methodes de meest bevredigende. Bepaalde onderliggende hypothesen moeten aandachtig worden onderzocht. De registratie moet zorgvuldig gebeuren en vooral de kans dat elk individu wordt „gevat" moet gelijk zijn. Bij deze hypotheses moet men er rekening mee houden dat bepaalde individuen makkelijker dreigen te worden geregistreerd, ondervraagd of opgepakt dan andere (vooral wanneer men, zoals vaak gebeurt, werkt met cijfermateriaal op basis van politieregistraties).
- De methodes op basis van de resultaten van regularisatiecampagnes: in de landen die regularisatiecampagnes organiseren, worden deze gegevens gebruikt om de populatie die er onwettig verblijft te schatten. Een van de moeilijkheden hierbij is dat er meestal criteria voor regularisatie worden ingeschreven, die de onderzochte populatie beperkt.

[97] Michael Jandl (2004) geeft een voorbeeld ter illustratie van de methode: "Stel dat we het aantal vissen in een vijver willen schatten. Om te beginnen vangen we 1.000 vissen, we markeren ze en gooien ze dan weer in het water. Vervolgens vangen we nog eens 1.000 vissen die we onderzoeken. Indien er daarvan 100 zijn gemarkeerd, dan komt 10% van dit lot met 1.000 vissen overeen, we mogen er dus vanuit gaan dat er in de vijver 10.000 vissen zijn."

7.2 Aanwijzingen

Ondanks de ontoereikende globale schattingen, zijn er toch een aantal aanwijzingen die op bepaalde tendensen wijzen. We zullen het hier enkel hebben over die aanwijzingen die we momenteel het best kennen en die bruikbaar zijn om een beter inzicht in de huidige situatie te krijgen. Het gaat hier niet om de enige relevante aanwijzingen in dit verband, en het zouden evenmin de meest neutrale indicatoren kunnen zijn, maar het zijn alvast wel de meest gedocumenteerde, waarover het meest wordt gediscuteerd en die het meest toegankelijk zijn.

7.2.1. Regularisatie van vreemdelingen die hier onwettig verblijven

De grote regularisatiecampagne van 1999 had een schatting van de populatie die hier onwettig verblijft mogelijk kunnen maken. De criteria van deze regularisatie sloten evenwel een aanzienlijk deel van de populatie die hier onwettig verbleef uit. Het is dus waarschijnlijk dat een grote groep van deze personen die hier op die datum onwettig verbleven geen dossier heeft ingediend.

Op basis van de resultaten van het onderzoek bij mensen in onwettig verblijf dat Adam e.a. (2002) na de regularisatiecampagne van 1999 hebben gevoerd, kan er een poging worden gedaan om een duidelijkere schatting van deze populatie op deze datum te maken. De ondervraagde personen die hier onwettig verbleven, werden inderdaad gevraagd of ze al dan niet een regularisatieaanvraag hadden ingediend. In theorie zou het via de verhouding negatieve antwoorden op deze vraag mogelijk moeten zijn de omvang van de populatie die hier onwettig verbleef op datum van de campagne te schatten, aangezien het aantal ingediende aanvragen bekend is. Jammer genoeg kunnen de omvang van het onderzoek (130 interviews) en de gebruikte methode (steekproef) niet garanderen dat het onderzoek representatief is.

Tot vandaag hebben ongeveer 50.000 vreemdelingen die hier onwettig verblijven een regularisatiedossier ingediend.[98] Daar moeten nog de personen worden bijgeteld die hier onwettig verblijven, maar geen regularisatiedossier hebben ingediend. Als we uitgaan van de schatting van dit onderzoek, heeft 43% geen dossier ingediend. Dit komt neer op een geschatte populatie van iets meer dan 21.000 personen (Belgian Contact Point of the European Migration Network, 2005). Als we rekening houden met de beperkingen van het onderzoek dat Adam e.a. (2002) hebben gevoerd, waren er begin 2000 zowat 71.000 mensen die onwettig in België verbleven.

De vreemde populatie die haar verblijf definitief wil regulariseren, kan ook worden ingeschat aan de hand van statistische gegevens in verband met de regularisatiedossiers die op basis van het oude artikel 9,3 en de nieuwe artikelen 9bis en 9ter van de wet van 15 december 1980 werden ingediend. Deze aanvragen om machtiging tot verblijf worden behandeld door de Dienst Humanitaire Regularisaties van de Dienst Vreemdelingenzaken. Er zijn gegevens beschikbaar over het aantal dossiers dat op een bepaalde datum wordt onderzocht. Aan de hand van dit cijfer kunnen we het aantal vreemdelingen inschatten: (i) dat hier onwettig verblijft en geen verblijfstitel heeft, (ii) dat een tijdelijke verblijfstitel voor maximum drie maanden heeft, zoals de asielzoekers die een procedure hebben lopen[99], of (iii) die een

[98] In zijn jaarverslag 2009 schat de Dienst Vreemdelingenzaken dat naar aanleiding van deze campagne tussen 40.000 en 45.000 personen werden geregulariseerd.

[99] De populatie die een asielprocedure doorloopt, krijgt een tijdelijke verblijfstitel (een attest van immatriculatie) die vaak minder dan drie maanden geldig is. Deze categorie vreemdelingen wordt niet meegeteld in de populatie met wettig verblijf in België, maar wordt opgenomen in het wachtregister (zie hoofdstuk 1).

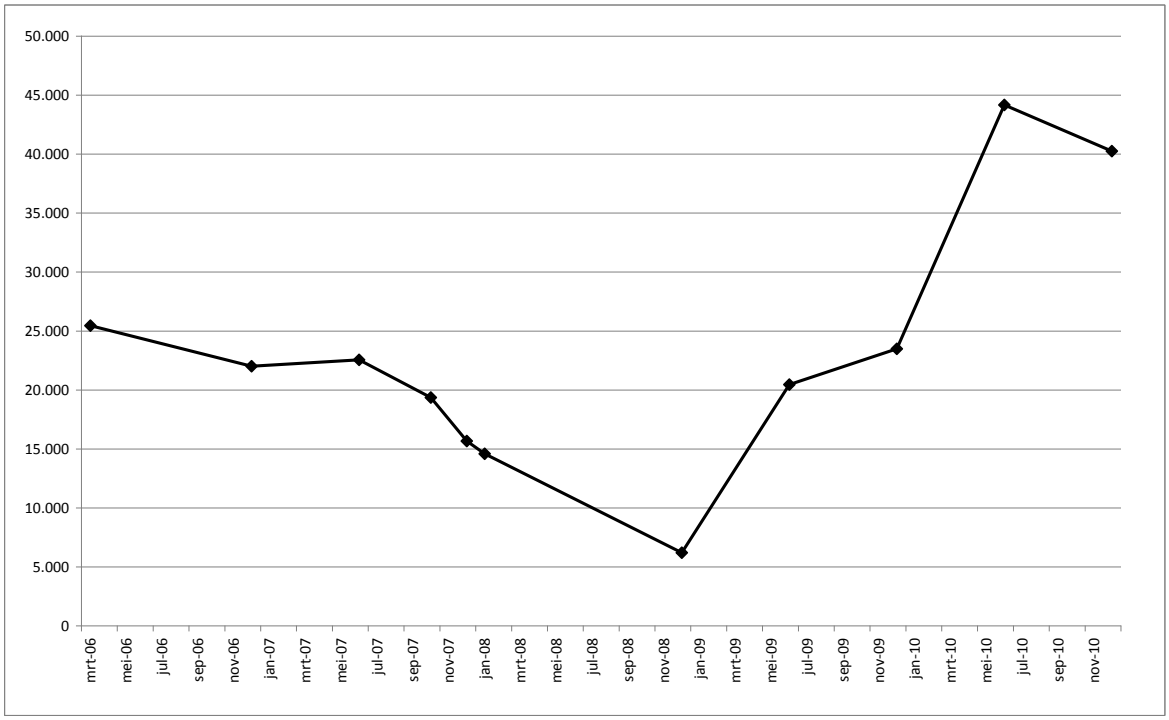
beperkt verblijf dat jaarlijks vernieuwd moet worden hebben en die een verblijf van onbepaalde duur wensen te krijgen. De eerste beperking van de statistische indicator is dat sommige dossiers over meerdere personen kunnen gaan. Ten tweede dienen niet alle vreemdelingen die hier onwettig verblijven of die een asielprocedure hebben lopen, systematisch een regularisatieaanvraag in. Een derde en laatste beperking is dat een en dezelfde persoon meerdere regularisatiedossiers kan hebben ingediend (het is bijvoorbeeld niet uitgesloten dat iemand bijvoorbeeld zowel op basis van artikel 9bis als artikel 9ter een aanvraag indient).

Hoewel het aantal dossiers in afwachting van een regularisatiebeslissing tussen 2006 en eind 2008 is gedaald, is de achterstand in deze dossiers bij de Dienst Vreemdelingenzaken vanaf begin 2009 sterk toegenomen. Die stijging heeft grotendeels te maken met de politieke beslissing om via de instructie van 19 juli 2009 regularisatiecriteria toe te voegen. Hoewel de Raad van State deze instructie nog in december van datzelfde jaar heeft vernietigd, werden heel wat extra dossiers op basis van die nieuwe criteria ingediend (figuur 7.1).

In december 2010 moest de Dienst Humanitaire Regularisaties van de Dienst Vreemdelingenzaken nog 40.241 dossiers behandelen. Om in te schatten over hoeveel personen het hier gaat, kunnen we ons baseren op de statistieken over positieve beslissingen. Tussen 2005 en 2010 werden 44.685 dossiers over 80.570 personen goedgekeurd, met andere woorden 1,8 personen per dossier. Als we deze index toepassen, wachten naar schatting nog 72.500 vreemdelingen op een beslissing over hun regularisatie, en wel omdat ze geen verblijfstitel hebben, of omdat ze een verblijfstitel hebben die minder dan drie maanden geldig is, of omdat ze een verblijfstitel van onbeperkte duur willen. Op basis van deze gegevens kunnen we momenteel echter nog geen onderscheid maken tussen vreemdelingen (zonder verblijfstitel of met een tot drie maanden beperkte verblijfstitel), die niet worden meegeteld in de officiële statistieken en de vreemdelingen met een verblijfstitel van één jaar die een verblijfstitel van onbeperkte duur willen.

Net als bij de regularisatiecampagne van 1999 laat de invoering van nieuwe regularisatiecriteria in 2009 toe om aan de hand van administratieve gegevens een deel van de populatie die hier onwettig verblijft, toch in kaart te brengen.

Figuur 7.1. Evolutie van de achterstand in regularisatiedossiers op basis van het oude artikel 9,3 en de nieuwe artikelen 9bis en 9ter van de wet van 15 december 1980



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken – Dienst Humanitaire Regularisaties

7.2.2. Statistieken over de activiteiten om de irreguliere immigratie en de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf te beteugelen

Om een beeld te schetsen van het fenomeen van de irreguliere immigratie en de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf, worden gewoonlijk drie indicatoren gehanteerd die verband houden met de beteugeling van de irreguliere immigratie:

- het aantal terugdrijvingen, of het aantal vreemdelingen aan wie men de toegang tot het grondgebied ontzegt of wiens asielverzoek bij de grens wordt afgewezen;
- het aantal gevallen van „gedwongen" of „begeleide" terugkeer van vreemdelingen in onwettig verblijf.
- het aantal intercepties van vreemdelingen die hier onwettig verblijven;

Samen met de studie van deze indicatoren, analyseren we de statistieken die door de gesloten centra worden geproduceerd. We zullen zien dat deze cijfers niet helemaal losstaan van de drie bovenstaande indicatoren en dat het gebruik van de detentie past in een bredere visie van het immigratiebeleid en het beleid betreffende de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf.

Enige voorzichtigheid is geboden bij het gebruik en de interpretatie van deze statistieken. Ze zijn immers het resultaat van het optreden van administraties en politiediensten die volgens bepaalde regels en praktijken werken en die gaandeweg kunnen wijzigen. Deze gegevens geven dan ook niet zozeer een beeld van de irreguliere immigratie weer, maar wel eerder van de gehanteerde praktijken om deze immigratie te voorkomen en te beheersen.

7.2.2.1. Terugdrijvingen

Het aantal terugdrijvingen van vreemdelingen die op een irreguliere manier de buitengrenzen van het land proberen over te steken, is *a priori* de voornaamste indicator die men zou moeten gebruiken om de druk van de irreguliere immigratie aan de buitengrenzen te meten. De multiplicatiefactor waarmee we in principe een link kunnen leggen tussen deze statistiek over de „tegengehouden instroom" en een schatting van de totale irreguliere instroom, is echter uiterst complex en heeft tot vandaag geen bevredigende oplossing kunnen bieden. De mogelijkheden tot controle – afhankelijk van de vervoerswijze – dreigt, sinds het stopzetten van de systematische controle aan de binnengrenzen van de Schengenruimte, de schatting sterk te vertekenen. Uiteindelijk zijn de evoluties van de administratie en politieactiviteit ter zake dus uiterst moeilijk te onderscheiden van het fenomeen van de irreguliere immigratie.

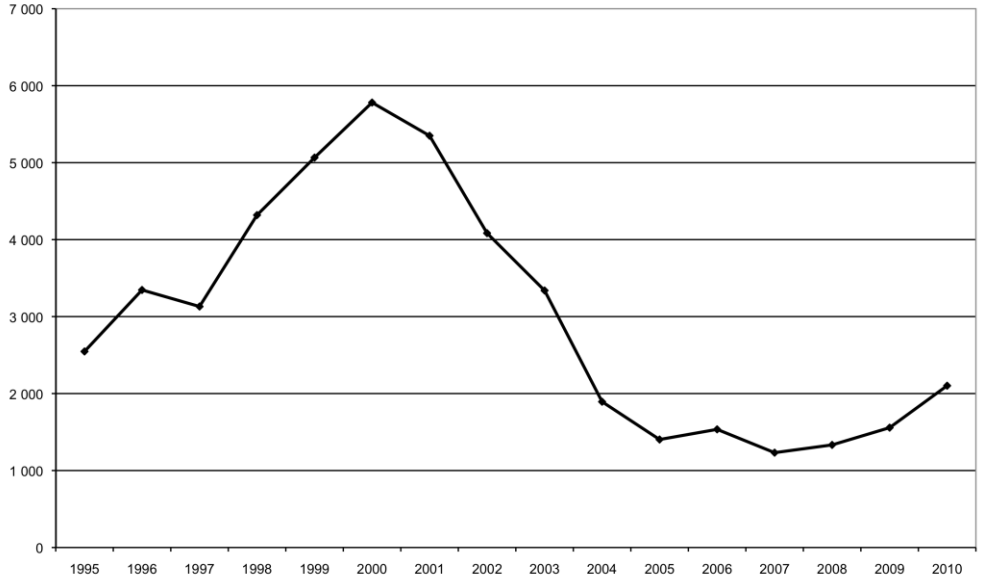
Het gebruik van de evolutie van het aantal terugdrijvingen, als indicator voor de irreguliere immigratie, is gelet op de gegevens haast onmogelijk. De terugdrijvingen worden immers enorm beïnvloed door de administratieve en politionele activiteiten van de grenscontrolediensten. Na de piek van 5781 terugdrijvingen in 2000 stellen wij een sterke daling vast in de volgende jaren. Tussen 2005 en 2008 bleef het aantal terugdrijvingen vrij stabiel, maar sindsdien zijn ze opnieuw lichtjes gestegen tot 2102 terugedrijvingen in 2010 (figuur 7.2). Deze cijfers liggen echter een heel pak lager dan aan het eind van de jaren 1990 en het begin van de jaren 2000. We kunnen nog meegeven dat de categorie van teruggedreven asielzoekers, tussen 2009 en 2010 met 30 % is gestegen, met name van 174 naar 226 terugdrijvingen van afgewezen asielzoekers.

Eén van de verklaringen voor de daling van het aantal terugdrijvingen na 2003, betreft het feit dat na 2003 de controle om het Schengengrondgebied te betreden via de Eurostar niet meer in Brussel (door de Belgische grenswachters) wordt uitgevoerd, maar in London (door de Franse grenswachters).[100] Een andere mogelijke verklaring voor de daling van het aantal terugdrijvingen in de jaren 2000 zou kunnen liggen in een gewijzigde praktijk in de strijd tegen de irreguliere immigratie, in het bijzonder het opstarten van een striktere controle van de reizigers in de herkomstlanden alsook bepaalde preventieacties die werden opgezet. Ook het feit dat verschillende landen ondertussen toetraden tot de EU speelt hier een belangrijke rol. Uiteindelijk moeten we vaststellen dat deze gegevens geen echt inzicht bieden in de druk die de irreguliere migratiestromen op de buitengrenzen uitoefent.

Als we even kijken naar de nationaliteit van de niet-Europese vreemdelingen die in 2010 aan de grens werden teruggedreven, dan stellen we vast dat iets meer dan de helft afkomstig is uit Afrika, 21% uit Azië, 21% uit niet-EU-landen en slechts 4% uit Noord- en Zuid-Amerika (figuur 7.3). Dit is de top drie van nationaliteiten die werden teruggedreven: Marokkanen (13%), Turken en Congolezen (telkens 6,6% van de terugdrijvingen in 2010). Opvallend is dat deze drie groepen ook de grootste drie groepen zijn van niet-EU-burgers die in België verblijven (zie hoofdstuk 4).

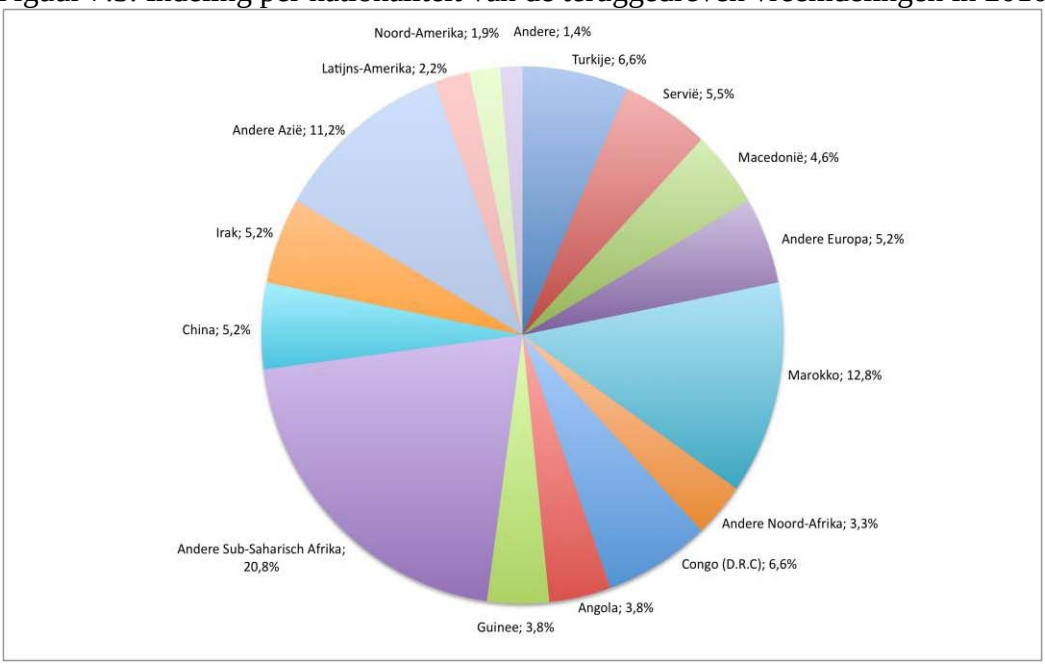
[100] België kent immers één Schengenbuitengrens over land – Brussel-Zuid – voor de vertrekken en aankomsten met de Eurostar. Het aantal terugdrijvingen aan deze grenspost tussen 2000 en 2004 heeft betrekking op de aankomsten met de Eurostar vanuit Groot-Brittannië. Vanaf 2004 controleert deze grenspost enkel nog de vertrekken naar Groot-Brittannië. De cijfers betreffende deze controles worden echter niet opgenomen in het cijfer betreffende de terugdrijvingen.

Figuur 7.2. Evolutie van het aantal terugdrijvingen, 1995-2010[101]



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, Grensinspectie

Figuur 7.3. Indeling per nationaliteit van de teruggedreven vreemdelingen in 2010



Bronnen: Dienst Vreemdelingenzaken - Eurostat

[101] Deze cijfers houden rekening met de terugdrijvingen in lucht- en zeehavens, maar ook met asielzoekers die aan de grens een asielaanvraag hebben ingediend en worden teruggedreven nadat ze zijn uitgeprocedeerd.

7.2.2.2. De „begeleide vrijwillige" en „gedwongen" terugkeer van vreemdelingen in onwettig verblijf

Naast de geanalyseerde (7.2.2.1.) terugdrijvingen, die betrekking hebben op de aan de grens tegengehouden vreemdelingen of op asielzoekers waarvan het verzoek werd afgewezen en die dus nooit toegang tot het grondgebied hebben gekregen, gebruiken de Belgische instanties nog andere methoden, namelijk de „begeleide vrijwillige" en de „gedwongen" terugkeer. In de statistieken van de Dienst Vreemdelingenzaken worden de volgende categorieën gebruikt (FOD Binnenlandse Zaken, 2009).[102]

- *Repatriëring*: de DVZ maakt een onderscheid tussen twee soorten repatriëringen. Vooreerst de directe repatriëringen die het rechtstreekse gevolg zijn van de interceptie van een vreemdeling in irregulier verblijf.[103] Daarnaast de andere repatriëringen waarbij bepaalde elementen uit het dossier moeten worden onderzocht, of waarbij bepaalde stukken die noodzakelijk zijn om de verwijdering te kunnen uitvoeren (bijv. identificatiedocumenten, aflevering van laissez-passer-documenten) nog verwacht worden. Deze repatriëringen worden ofwel vanuit de gesloten centra ofwel vanuit de gevangenissen georganiseerd. In de repatriëringen kan men nog twee andere verwijderingmethodes onderscheiden. Deze hangen samen met een specifieke administratieve situatie. Vooreerst zijn er de terugleidingen naar de grens in overeenstemming met de 'Dublin-verordening'[104]. In dit geval worden vreemdelingen (terug)geleid naar de grens van het land dat verantwoordelijk is voor hun asielprocedure. Vervolgens zijn er de terugleidingen over land die plaatsvinden in het kader van bilaterale akkoorden tussen de Europese lidstaten
- *Vrijwillige begeleide terugkeer:* voor vreemdelingen die op vrijwillige basis naar hun land willen terugkeren (vaak georganiseerd door de Internationale Organisatie voor Migratie, maar ook door de DVZ).

Via de begeleide of gedwongen terugkeer van vreemdelingen die hier onwettig verblijven is het niet mogelijk om een beeld te krijgen van de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf in België, noch van de globale terugkeerstromen van deze vreemdelingen. Deze indicatoren vertellen ons daarentegen wel iets over de efficiëntie van het beleid inzake gedwongen verwijdering en begeleide terugkeer. Deze indicatoren hebben vaak enkel zin wanneer de verwijderingen worden gekoppeld aan de intercepties die verwijdering mogelijk maken (Perrin, 2006a).

Als we naar alle repatriëringen en terugleidingen over land kijken, zien we tussen 2000 en 2003 een duidelijke stijging van deze verwijderingen. In 2004 zien we een duidelijke terugval van het aantal verwijderingen, gevolgd door een lichte stijging tot 2006. Omgekeerd stellen we voor de periode 2004 – 2006 een stijging van het aantal terugleidingen vast, omdat er voorrang werd gegeven aan de over- en terugnamen op basis van de Dublin-Verordening[105] (FOD Binnenlandse Zaken, 2009). Een mogelijke verklaring voor de lichte toename van

[102] Deze categorieën worden uitvoerig behandeld in de jaarrapporten van de Dienst Vreemdelingenzaken.

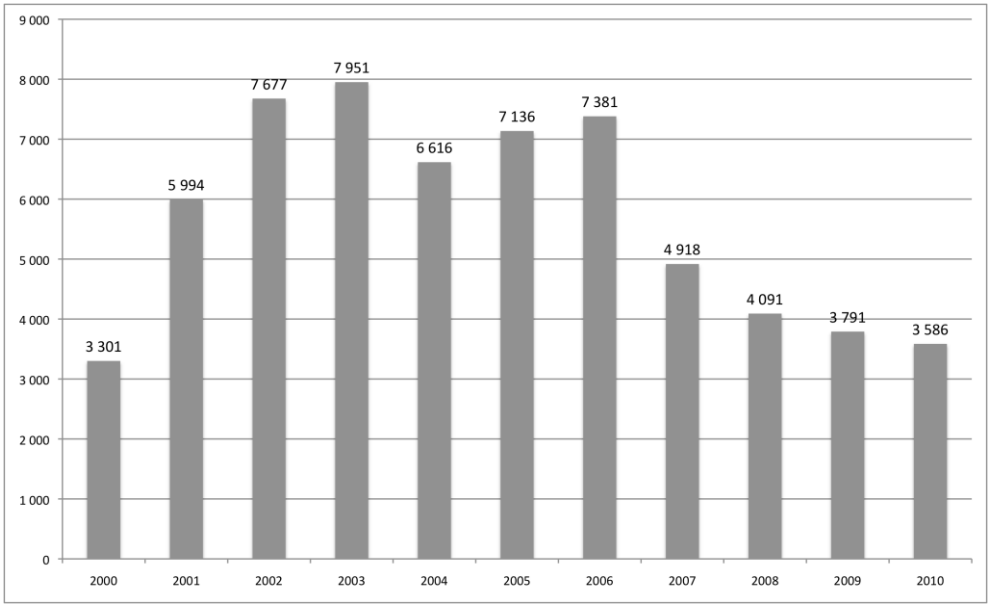
[103] Buiten de normale werkuren, worden de administratieve beslissingen na een interceptie genomen door de permanentiedienst van de DVZ.

[104] Verordening (EG) nr. 343/2003 van de Raad van 18 februari 2003 tot vaststelling van criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielaanvraag die door een onderdaan van een derde land bij een van de lidstaten wordt ingediend.

[105] Het gaat om verwijderingen van asielzoekers naar de lidstaat (die het Dublin-verdrag heeft ondertekend) die verantwoordelijk is voor de behandeling van de asielaanvraag.

repatriëringen tussen 2004 en 2006 is de prioriteit die werd gegeven aan overnames en terugnames in het kader van de Dublin-verordening[106] (FOD Binnenlandse Zaken, 2009). Sinds 2007 daalt het aantal repatriëringen opnieuw. In 2010 waren het er nog 3.586.

Figuur 7.4. Evolutie van het aantal repatriëringen van vreemdelingen in onwettig verblijf, 2000-2010



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

In de statistieken van de Dienst Vreemdelingenzaken onderscheidt men sinds kort de volgende administratieve categorieën van personen: gerepatrieerde personen, vreemdelingen die onder de toepassing van de Dublin-Verordening vallen en de terugleidingen naar de grens op basis van bilaterale overeenkomsten. Allereerst willen we opmerken dat het aantal mensen dat wordt teruggeleid naar de grens op basis van bilaterale overeenkomsten, beperkt is (tussen 75 en 153 personen per jaar sinds 2007). Hoewel de overnames en terugnames in het kader van de Dublin-verordening in 2009 met 30 % waren gedaald, merken we een omgekeerde trend in 2010: het aantal repatriëringen van asielzoekers steeg met 72 % tot 1.092 terugleidingen naar de lidstaat die verantwoordelijk is voor de asielprocedure. Het gaat om de eerste toename van dit soort repatriëringen sinds het aantal asielaanvragen in 2008 opnieuw stijgt (zie hoofdstuk 3). Dit statistisch onderscheid op basis van de administratieve toestand van de vreemdelingen is voornamelijk belangrijk om het beheer van de asielstromen beter te begrijpen.

Tabel 7.1. Repatriëringen volgens administratieve categorie

	2007	2008	2009	2010
Repatriëringen zonder de Dublin overnames en terugnames	3.771	3.072	2.656	2.419
Dublin Overname en terugname	1.037	907	634	1.092
Grensleiding in het kader van bilaterale akkoorden	110	112	153	75

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Meer dan de helft van de daling in de periode 2006 – 2007 is toe te schrijven aan de Bulgaren en Roemenen, wiens staten allebei op 1 januari 2007 lid zijn geworden van de Unie (CGKR

2009b). Als nieuwe staten lid worden van de Europese Unie, worden deze nieuwe EU-burgers alleen gerepatrieerd als ze de openbare orde verstoren of als ze op zwartwerk worden betrapt. De sterke daling van het totaal aantal repatriëringen tussen 2004 en 2007 heeft waarschijnlijk te maken met de twee laatste toetredingsgolven van Centraal- en Oost-Europese landen. Hoewel Roemenen en Bulgaren in 2010 respectievelijk op plaats 1 en 2 staan in de ranglijst van repatriëringen, is het belangrijk om erop te wijzen dat het aantal repatriëringen in vergelijking met 2009 met 14% is gedaald. Tussen 2009 en 2010 hebben ook de volgende nationaliteiten bijgedragen tot de daling van het aantal repatriëringen: Polen (-91%), Afghanen (-40%), Brazilianen (-38%) en Albanezen (-24%). Gedurende diezelfde periode stellen we dan weer een toename vast in het aantal repatriëringen van mensen uit Noord-Afrika (Marokko, Algerije, Tunesië), Irak, Rusland en Armenië (tabel 7.2).

De verwijderingen (in 2010) van bepaalde nationaliteitsgroepen gebeuren in toepassing van de Dublin-Verordening naar een ander Europees land dat verantwoordelijk is voor de asielaanvraag van de vreemdeling. Dit is het geval bij ongeveer 90% van de repatriëringen van Afghanen en Irakezen en bij ongeveer 80% van de repatriëringen van Guineeërs en Russen (tabel 7.2).

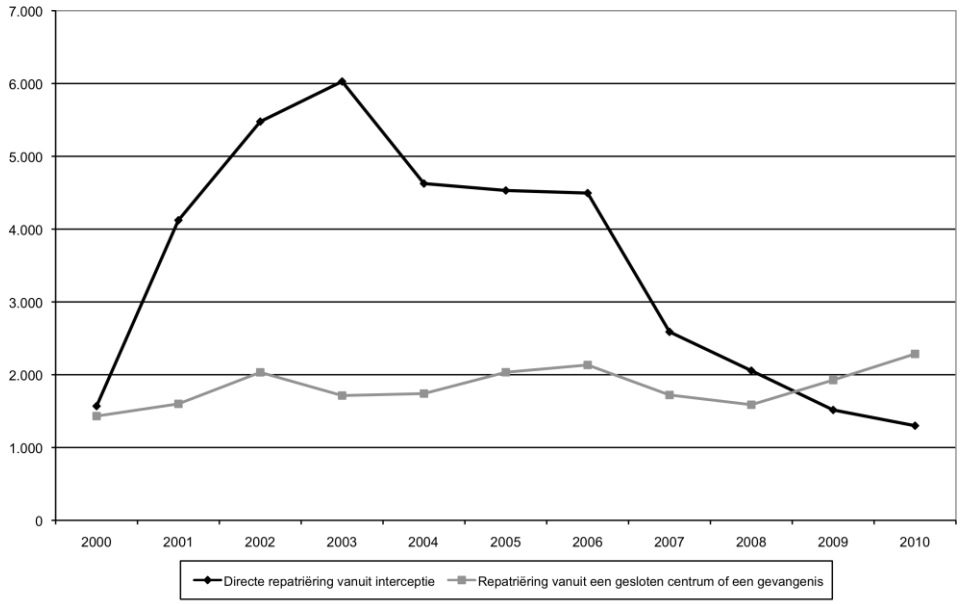
Tabel 7.2. Vreemdelingen in onwettig verblijf die in 2009 en 2010 werden gerepatrieerd, opgesplitst volgens nationaliteit

	Aantal in 2009	**Aantal in 2010**	**Groei (in %)**	**Dublin Overname en terugname in 2010 (in %)**
Roemenië	676	581	-14,1%	0,0%
Marokko	248	293	18,1%	3,1%
Bulgarije	296	253	-14,5%	0,0%
Brazilië	378	235	-37,8%	0,0%
Rusland	117	170	45,3%	78,2%
Irak	86	137	59,3%	89,8%
Albanië	133	101	-24,1%	5,9%
Kosovo	94	99	5,3%	47,5%
Nigeria	86	89	3,5%	38,2%
Algerije	39	84	115,4%	45,2%
Oekraine	70	75	7,1%	1,3%
Georgië	45	71	57,8%	23,9%
Turkije	83	80	-3,6%	10,0%
Servië	63	60	-4,8%	18,3%
Afghanistan	98	59	-39,8%	91,5%
India	53	54	1,9%	16,7%
Tunesië	23	43	87,0%	18,6%
Pakistan	42	43	2,4%	51,2%
China	57	39	-31,6%	10,3%
Armenië	12	36	200,0%	52,8%
Guinee	38	35	-7,9%	80%
Congo (D.R.C.)	46	34	-26,1%	41,2%
Polen	93	8	-91,4%	0,0%
Totaal	**3.443**	**3.270**	**-5,0%**	**26,0%**

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Zoals we hierboven al hebben opgemerkt, kunnen de repatriëring volgens twee hoofdvormen onderscheiden worden: na aanhouding van een vreemdeling die over de nodige documenten beschikt om onmiddellijk te worden gerepatrieerd, of repatriëringen waarbij nog enkele dossierelementen moeten worden onderzocht. Sinds 2004 is het aantal repatriëringen dat onmiddellijk kan worden uitgevoerd, sterk afgenomen. Een verklaring hiervoor zijn de nieuwe toetredingen tot de EU, waardoor er minder repatriëringen plaatsvinden van deze nieuwe EU-burgers. Sinds 2009 moeten er in het kader van repatriëringen almaar meer dossierelementen worden onderzocht[107] en neemt het aantal onmiddellijke repatriëringen af (figuur 7.5). Dit toont aan dat de Belgische overheid het almaar moeilijker heeft om bepaalde vreemdelingen te repatriëren.

Figuur 7.5 Evolutie van het totale aantal directe repatriëringen na een interceptie en het aantal repatriëringen vanuit een gesloten centrum of een gevangenis, 2000-2010

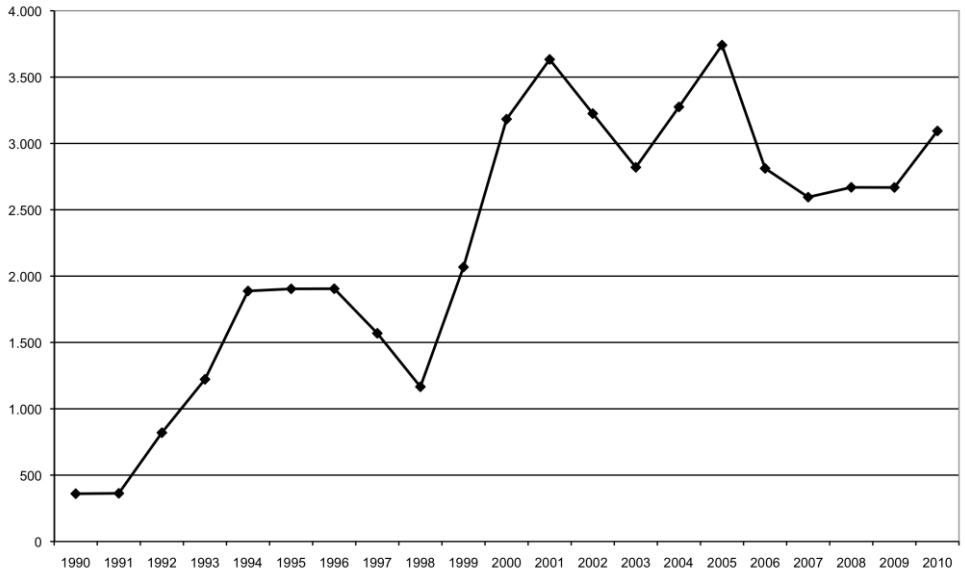


Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

De laatste vorm van verwijdering is die van vreemdelingen in onwettig verblijf die beslissen om het land vrijwillig te verlaten en die beroep doen op de programma's voor begeleide vrijwillige terugkeer. Terwijl het aantal gevallen van vrijwillige begeleide terugkeer in de jaren 1990 een zekere stijging zag, bleef deze vorm van begeleide terugkeer tijdens de eerste helft van de jaren 2000 stabiel: tussen 3.000 en 3.700 vreemdelingen keerden vrijwillig terug. Tijdens de tweede helft van de jaren 2000 daalde het aantal vreemdelingen dat vrijwillig terugkeerde opnieuw. Tussen 2006 en 2009 werden er jaarlijks tussen 2.600 en 2.810 gevallen van vrijwillige terugkeer geteld. Opvallend is de stijging die we zien in 2010, waar 3.094 vreemdelingen vrijwillig terugkeerden (figuur 7.6).

[107] Bij deze dossierelementen kan het gaan om de controle van de identiteit of van het herkomstland van de vreemdeling of om de aanvraag van een laissez-passer aan de overheden van het land van herkomst.

Figuur 7.6. Evolutie van het aantal begeleide vrijwillige terugkeren van vreemdelingen in onwettig verblijf



Bronnen: Dienst Vreemdelingenzaken en IOM

7.2.2.3. Intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf

Het aantal intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf wordt vaak gebruikt om een raming te maken van het aantal vreemdelingen in onwettig verblijf in België (Perrin, 2006a). Net als bij de terugdrijvingen, moeten we ook hier rekening houden met een niet te verwaarlozen systematische fout aangezien het aantal intercepties afhankelijk is van de inzet die de politiediensten aan de dag leggen. Ook het feit dat eenzelfde persoon meerdere keren kan worden aangehouden en dus dubbel geteld kan worden in de statistieken, speelt een rol.

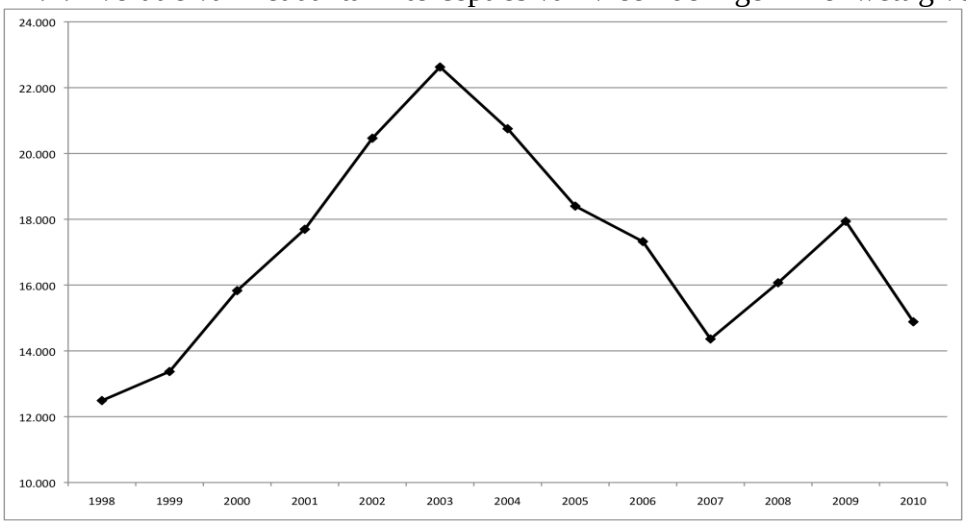
Gewoonlijk zijn deze gegevens beschikbaar bij de federale politie of bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Beide instanties produceren elke maand syntheses over de nationaliteit, het geslacht, de leeftijdsgroep van de geïntercepteerde vreemdelingen en over de onmiddellijke gevolgen van de interceptie.

Het aantal intercepties van vreemdelingen in irregulier verblijf schommelde sterk tussen 1998 en 2010. We kunnen drie fases in de evolutie van dit aantal (Figuur 7.7) onderscheiden. De eerste loopt van 1998 tot 2003 en toont een sterke stijging in het aantal intercepties van vreemdelingen in irregulier verblijf, respectievelijk van 12.490 tot 22.627. De tweede fase (2004-2007) ziet dan weer een daling in het aantal intercepties, en wel van 20.752 gevallen in 2004 tot 14.363 in 2007. De derde fase (2008-2009) kende dan weer een stijging in het aantal intercepties, die zijn opgelopen tot 17.938 gevallen in 2009. Deze stijging was echter van korte duur. Met 14.884 aanhoudingen in 2010 knopen we opnieuw aan bij het niveau van 2007.

Toch is het heel moeilijk om de factoren voor deze ontwikkelingen te bepalen. Zonder deze empirisch te kunnen verifiëren, zijn er toch wel een aantal verklaringen, die mogelijk verband met elkaar houden. Zo kunnen deze evoluties verklaard worden door een grotere of kleinere aanwezigheid van personen in onwettig verblijf. Ook kan de intensiteit van de politieactiviteiten een rol spelen of, ook nog, de zichtbaarheid van bepaalde groepen

vreemdelingen. Andere variabelen, zoals nationaliteit, leeftijd of geslacht, kunnen bijdragen tot een verfijnder begrip van de evolutie van het aantal intercepties.

Figuur 7.7. Evolutie van het aantal intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Als de politiediensten een vreemdeling onderscheppen, nemen zij contact op met Bureau C[108] van de Dienst Vreemdelingenzaken zodat het bureau een administratieve beslissing kan nemen. Indien de vreemdeling legaal in België verblijft of indien er een schorsend beroep tegen een verwijderingbeslissing loopt, mag de persoon beschikken. Indien de vreemdeling onwettig op het grondgebied verblijft, kan Bureau C op drie manieren op de aanhouding reageren (FOD Binnenlandse Zaken, 2009)[109]:

- de afgifte van een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV);
- onmiddellijke repatriëring wanneer de persoon de nodige documenten heeft om naar zijn land van herkomst of een derde land terug te keren en er in zijn dossier geen enkele complicatie wordt vermeld (zie 7.3);
- in afwachting van zijn of haar verwijdering wordt hij of zij in een gesloten centrum opgesloten.

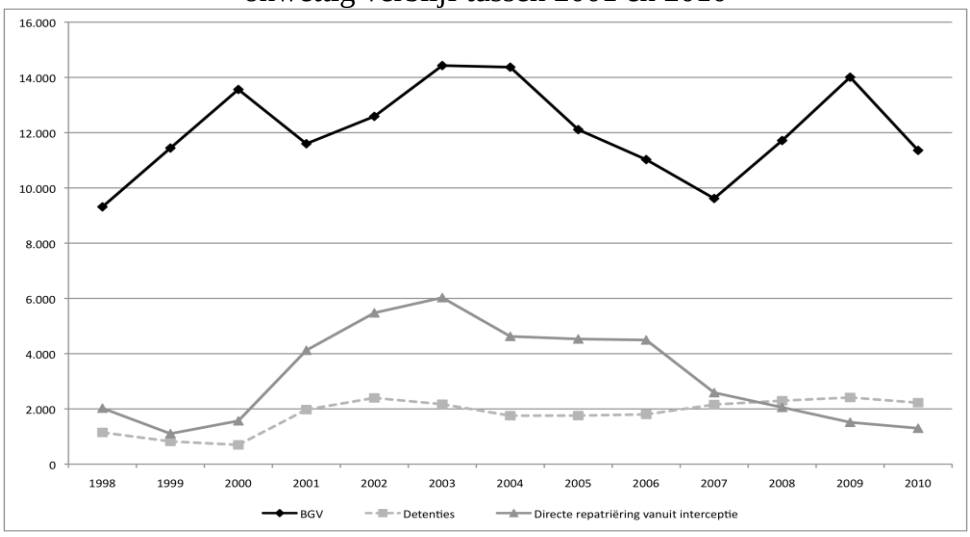
De stijging van het aantal aanhoudingen tussen 1999 en 2000 heeft vooral aanleiding gegeven tot een stijging van het aantal bevelen om het grondgebied te verlaten. In 2001 ging de stijging van het aantal intercepties gepaard met directe repatriëringen en, in mindere mate, met opsluitingen. In 2002 en 2003 ging de stijging van het aantal aanhoudingen gepaard met een stijging van het aantal bevelen om het grondgebied te verlaten en van het aantal repatriëringen. De toenemende daling in het aantal intercepties van 2004 tot 2007 valt samen met een daling in het afleveren van bevelen om het grondgebied te verlaten en in het aantal repatriëringen (vooral in 2004 en 2007). De recente stijging van het aantal intercepties tussen 2008 en 2009, en de daling in 2010 vallen samen met het grotere aantal afgeleverde bevelen om het grondgebied te verlaten, terwijl het aantal aanhoudingen met directe repatriëring blijft dalen (figuur 7.8). In 2010 kreeg 76 % van de aangehouden vreemdelingen in onwettig verblijf een bevel om het grondgebied te verlaten, 9 % werd direct gerepatrieerd en 15 % werd naar een

[108] Bureau C (Clandestien) houdt zich bezig met de interceptie van vreemdelingen in onwettig verblijf (buiten de kantooruren neemt de permanentiedienst deze opdracht over).

[109] Een vierde mogelijkheid betreft de vreemdelingen in wettig verblijf of met een schorsende procedure tegen een beslissing. Deze personen bevinden zich dus niet in onwettig verblijf en zullen mogen beschikken.

gesloten centrum overgebracht zonder dat we weten hoeveel personen van deze groep later nog zijn verwijderd.

Figuur 7.8. Evolutie van de onmiddellijke gevolgen van intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf tussen 2001 en 2010



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Deze statistieken over de gevolgen van intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf kunnen met andere variabelen worden vergeleken, zoals de nationaliteit van het individu. Er kan dan worden nagegaan of er een verband bestaat tussen de nationaliteit en het gevolg dat aan de interceptie wordt gegeven.

Sinds de start van de regularisatiecampagne eind 1999 (en tot in 2004) nam het aantal intercepties van Noord-Afrikanen (en in het bijzonder van Marokkanen en Algerijnen) voortdurend toe. De situatie veranderde echter tussen 2004 en 2007, toen hun aantal niet langer bleef stijgen en zelfs leek te dalen, om in 2008 en 2009 weer in stijgende lijn te gaan. We mogen zelfs stellen dat de aanhoudingen van Noord-Afrikaanse burgers, vooral dan Algerijnen en Marokkanen, de stijging in het totaal aantal aanhoudingen voor 2009 verklaart en een deel van de daling die in 2010 werd geregistreerd.

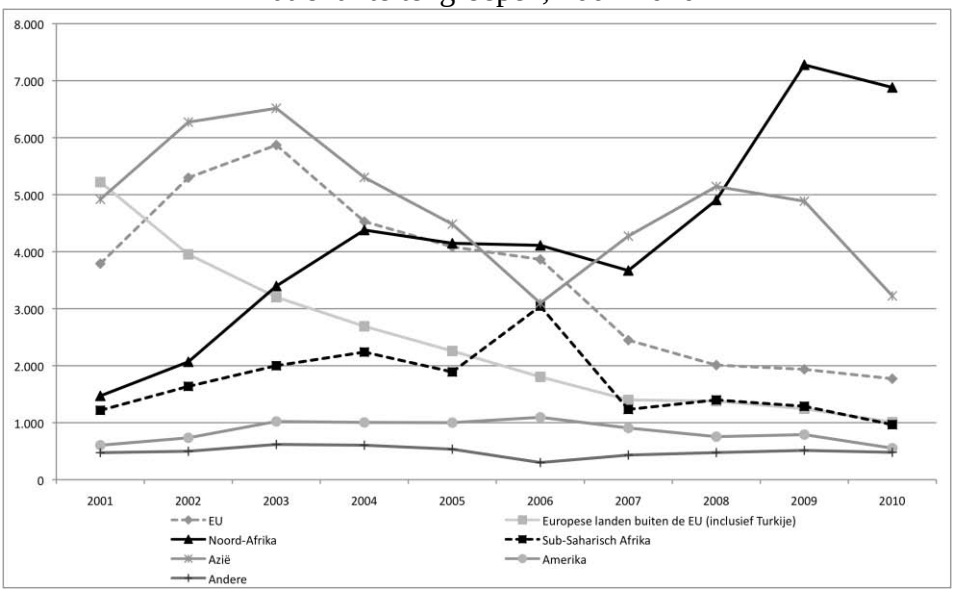
In mindere mate steeg ook het aantal intercepties van onderdanen uit Sub-Saharisch Afrika tot iets meer dan 3.000 intercepties in 2006. Sindsdien is het aantal intercepties van deze nationaliteitsgroep gedaald tot een lager niveau, en heeft die daling zich de laatste jaren doorgezet.

Na een piek van iets meer dan 6.500 gevallen in 2003, is het aantal intercepties van Aziaten de drie volgende jaren met de helft afgenomen. Tussen 2007 en 2008 stijgt het aantal intercepties van Aziaten in onwettig verblijf opnieuw. In 2009 tot slot, daalde het aantal intercepties van Aziaten lichtjes, met een meer uitgesproken daling in 2010 (Figuur 7.9).

De intercepties van vreemdelingen uit de 12 nieuwe lidstaten (vooral Roemenen, Polen en Bulgaren) is een eerste keer in 2004 en opnieuw in 2007 sterk gedaald (figuur 7.9). De toetredingsjaren voor deze landen, 2004 en 2007 dus, vallen samen met een grote daling in het totaal aantal aanhoudingen en een daling van het aantal directe repatriëringen (figuur 7.8). Ook de administratieve aanhoudingen van „Europeanen van buiten de EU" lijken voortdurend te dalen, van ongeveer 5.200 aanhoudingen in 2001 naar 1.008 in 2010. Deze twee

nationaliteiten groepen (zowel de onderdanen van de 12 nieuwe Lidstaten, als de Europese onderdanen buiten de EU) hebben in grote mate bijgedragen tot de daling in het aantal intercepties van vreemdelingen tussen 2003 en 2008. Net als bij onderdanen uit Zuid-Amerika zien we bij deze twee Europese nationaliteitsgroepen tussen 2008 en 2009 niet dezelfde toename van het aantal intercepties zoals bij onderdanen uit Azië en Noord-Afrika.

Figuur 7.9. Evolutie van het aantal intercepties van vreemdelingen volgens grote nationaliteitengroepen, 2001-2010



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Tabel 7.3. Vreemdelingen in onwettig verblijf aangehouden in 2009 en 2010, volgens hun nationaliteit

Nationaliteit	Aantal 2009	Aantal 2010	Groei (in %)
Algerije	3.691	3.933	6,6%
Marokko	2.838	2.348	-17,3%
Roemenië	987	1.077	9,1%
Palestina	820	771	-6,0%
India	1.325	556	-58,0%
Tunesië	580	485	-16,4%
Irak	569	442	-22,3%
Brazilië	586	429	-26,8%
Bulgarije	397	383	-3,5%
Iran	202	258	27,7%
Polen	343	206	-39,9%
Afghanistan	563	199	-64,7%
Servië	265	192	-27,5%
Pakistan	218	176	-19,3%
Turkije	204	169	-17,2%
China	283	160	-43,5%
Totaal	**17.938**	**14.884**	-17,0%

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

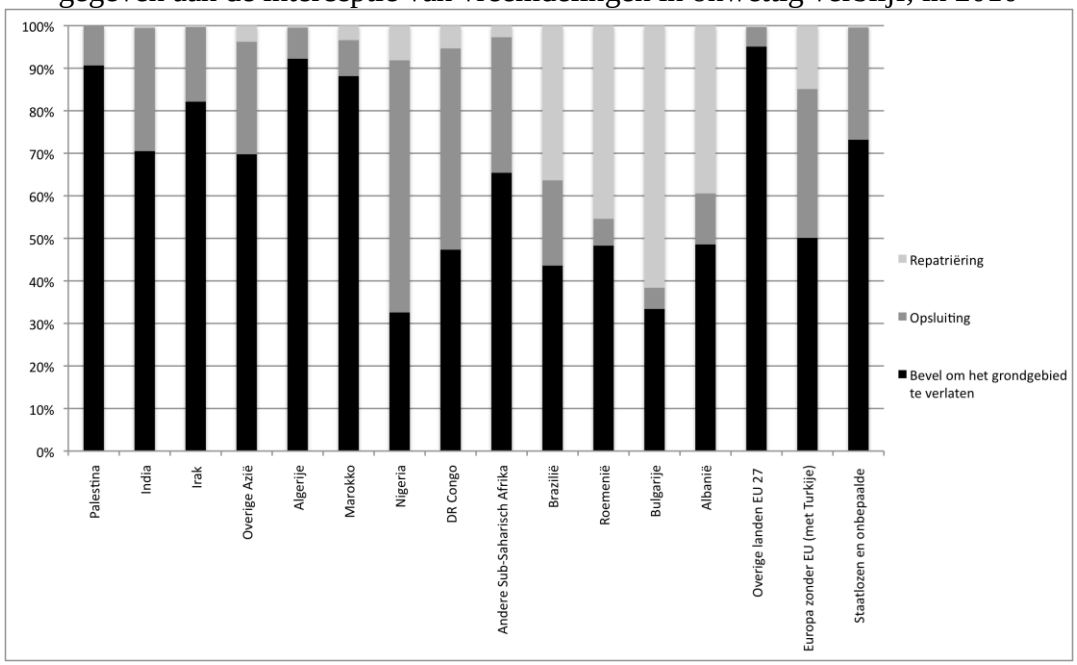
Het lijkt er op dat de intercepties van bepaalde nationaliteitengroepen verbonden zijn met het totale aantal intercepties. De kruising van de nationaliteit variabele met de variabele over de gevolgen van een interceptie laat ons toe om een diepgaandere analyse uit te voeren.

In 2010 stellen we bij bepaalde nationaliteiten vast dat 40 tot 60 % van de intercepties aanleiding geven tot een directe repatriëring (Figuur 7.10). Het gaat om Roemenen, Bulgaren, Albanezen en Brazilianen (deze vier nationaliteiten zijn goed voor 71 % van de repatriëringen). Opvallend is dat het aantal repatriëringen van Polen in 2010 tot quasi nul is herleid (er is slechts één geval bekend), terwijl tussen 2006 en 2008 minstens de helft van de geïntercepteerde Polen onmiddellijk werd gerepatrieerd. De opheffing in mei 2009 van de overgangsmaatregelen om de toegang tot de arbeidsmarkt te beperken, zou deze evolutie kunnen verklaren. De vraag is nu of we eenzelfde evolutie zullen zien bij de Roemenen en de Bulgaren. Verder wordt 15 % van de derdelanders (Albanezen niet meegerekend) na een interceptie gerepatrieerd. Deze vaststelling wordt verklaard door het relatief groot aandeel van repatriëringen bij de Turken (23 %) en Oekraïners (22,5 %).

Naast deze groepen die een grotere kans op directe repatriëring hebben, stellen we bij de andere nationaliteiten vast dat minstens 90 % van de intercepties aanleiding geven tot de afgifte van een BGV of tot opsluiting. Het aandeel personen dat na een interceptie in een gesloten centrum belandt, verschilt sterk naargelang de herkomst. Zo worden 60 % van de Nigerianen, 47 % van de Congolezen en 32 % van de andere onderdanen uit Sub-Saharisch Afrika na een interceptie in een gesloten centrum opgesloten (Figuur 7.10). Bij Indiërs is dat aandeel kleiner (29 %), net als dat het geval is voor staatlozen en personen met een onbepaalde nationaliteit (26 %), of voor Irakezen (18 %). Bij Pakistani, Algerijnen, Marokkanen en EU-burgers (met uitzondering van Bulgaren en Roemenen) gaat het slechts om 10 %. Vaak krijgen onderdanen uit deze landen een BGV, wanneer ze niet worden opgesloten.

Deze cijfers tonen aan dat de waarschijnlijkheid om te worden gerepatrieerd heel erg verschilt naar gelang de nationaliteit. Het lage peil van de onmiddellijke repatriëringen van de laatste jaren, kan verklaard worden door de evolutie in de administratieve situatie van de nieuwe Europese burgers, maar ook door mogelijke problemen bij de verwijderingen. Om te beginnen moet aan een aantal voorwaarden voldaan zijn om, praktisch gezien, een repatriëring te organiseren. Bovendien vergemakkelijkt het bestaan van samenwerking- en overnameovereenkomsten de procedure met het oog op een verwijdering aanzienlijk, terwijl het gebrek aan dergelijke overeenkomsten (of het gebrek aan samenwerking vanwege de overheden van het land van bestemming) een grote rem kan zetten op de mogelijkheden om tot repatriëring over te gaan. Tot slot is de medewerking van de geïntercepteerde vreemdeling voor een deel bepalend voor de mogelijkheid om de betrokkene onmiddellijk te repatriëren, of voor de noodzaak om hem op te sluiten en voor de mogelijkheid om de beslissing tot verwijdering ook echt uit te voeren (een ingezetene van een land in de nabijheid of een land waarvan de burgers niet aan een visumplicht zijn onderworpen, kan gemakkelijker aanvaarden om te vertrekken, wetende dat hij gemakkelijk zal kunnen terugkomen).

Figuur 7.10. Verdeling volgens de belangrijkste nationaliteiten en het gevolg dat wordt gegeven aan de interceptie van vreemdelingen in onwettig verblijf, in 2010

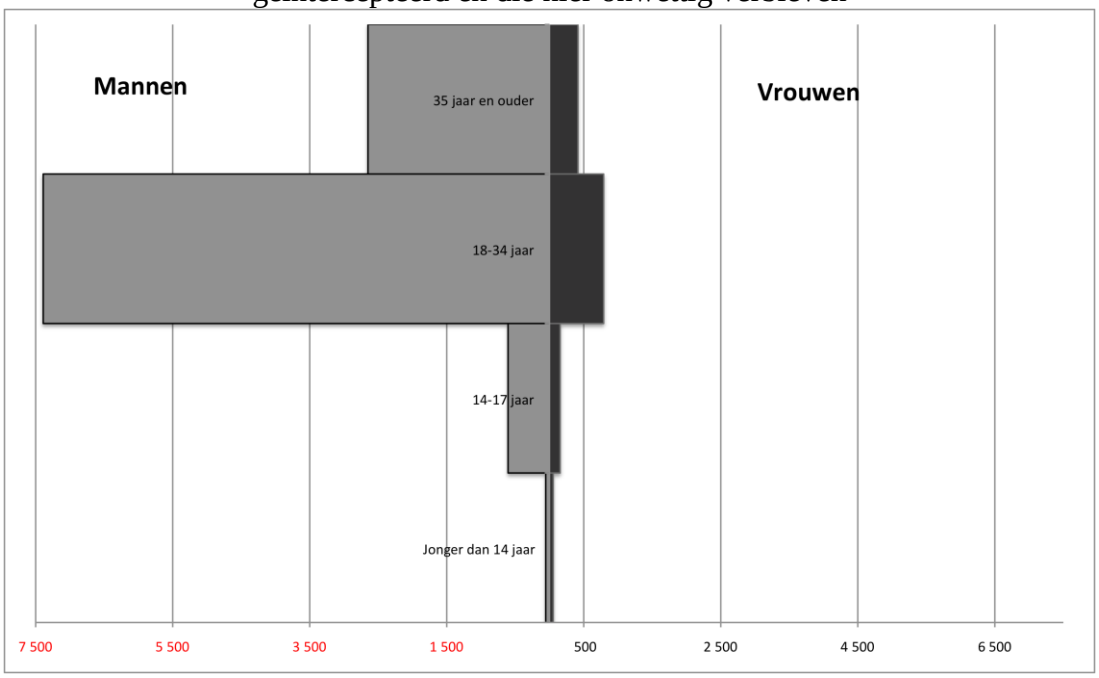


Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Vanaf 2008 worden de gegevens over intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf opgesplitst per leeftijd en per geslacht, waardoor wij meer informatie krijgen over de demografische kenmerken van deze specifieke populatie. Bepaalde categorieën personen blijken echter op basis van hun kenmerken en hun gedrag of door politionele praktijken meer kans te lopen om te worden opgepakt.

In 88 % van de gevallen gaat het om mannen die worden aangehouden. Los van het geslacht werden in 2010 vooral 18- tot 24-jarigen opgepakt: in 61% van de intercepties gaat het om mannen van die leeftijd en in 6,5 % van de gevallen om vrouwen uit die leeftijdscategorie (Figuur 7.11). Daarnaast lopen personen ouder dan 35 jaar en vervolgens jongeren tussen 14 en 17 jaar het meeste kans om te worden geïntercepteerd. Los van het feit dat leeftijd en geslacht de kans op interceptie kunnen beïnvloeden, stellen we vast dat de populatie die onwettig in België verblijft, vooral uit mannen bestaat die tot de jonge actieve bevolkingsgroep behoren. Let wel: de zichtbaarheid van sommige groepen vreemdelingen die hier onwettig verblijven, wordt sterk beïnvloed door de leeftijd en het geslacht. We veronderstellen bijvoorbeeld dat de populatie die hier onwettig verblijft vooral uit jonge, werkende mannen bestaat, maar die oververtegenwoordiging is minder uitgesproken dan bij de vreemdelingen die in 2010 werden geïntercepteerd.

Figuur 7.11. Leeftijds- en geslachtspiramide van de personen die in 2010 werden geïntercepteerd en die hier onwettig verbleven



Bronnen: Dienst Vreemdelingenzaken - Eurostat

Deze diepgaande analyse van de intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf brengt bepaalde ontwikkelingen aan het licht. Allereerst is er het verband tussen de herkomst van de vreemdeling en het gevolg dat er aan de interceptie wordt gegeven. Als voorbeeld kunnen we de daling aanhalen in het aantal intercepties van burgers uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie als gevolg van de toetreding van deze landen tot de Unie. Dit heeft met name tot gevolg dat het aantal onmiddellijke repatriëringen is gedaald. Intuïtief weten we dat de administratieve situatie van de vreemdeling bepaalt welk gevolg aan de interceptie wordt gegeven en dat de herkomst van het individu verband houdt met zijn administratieve situatie.

Het is wel moeilijk om een verklaring te vinden voor de recente evolutie in het aantal intercepties. Heeft die te maken met een groeiend aantal vreemdelingen dat hier onwettig verblijft, of heeft dit wel degelijk te maken met het optreden van de politie en met de wisselende zichtbaarheid van bepaalde groepen? Bovendien kunnen bepaalde vreemdelingen meermaals worden aangehouden zonder te worden opgesloten omdat ze moeilijk kunnen worden verwijderd of omdat er geen plaats is in de gesloten centra op het ogenblik van hun aanhouding, zoals de Dienst Vreemdelingenzaken ook aangeeft.

7.2.2.4. Detentie van vreemdelingen in gesloten centra

Elk van de zes gesloten centra stelt zijn eigen cijfers op: het INAD-centrum te Zaventem[110], het transitcentrum 127, het repatriëringcentrum 127bis, het centrum voor illegalen van Brugge, het centrum voor illegalen van Merksplas en het centrum voor illegalen van Vottem. De statistieken die de centra doorsturen, maken ook een onderscheid tussen verschillende verwijderingsvormen zoals repatriëringen, terugdrijvingen en vrijwillige terugkeer.

[110] Naast het Inad-centrum te Zaventem, bevinden zich nog 4 andere regionale INAD-centra op het grondgebied: te Gosselies, Bierset, Deurne, Oostende en Wevelgem. De cijfers van deze INAD-centra worden hier niet meegeteld.

Er zijn tot slot ook twee categorieën die alleen in de statistieken van de gesloten centra voorkomen: ontsnappingen en vrijlatingen. Er kunnen verschillende redenen voor een vrijlating zijn: de betrokkene verkreeg het statuut van vluchteling of geniet subsidiaire bescherming, betrokkene wordt vrijgelaten omdat intussen gegevens bekend zijn die bij de opsluiting nog niet bekend waren, betrokkene wordt vrijgelaten omdat de Dienst Vreemdelingenzaken de vereiste reisdocumenten niet heeft kunnen bekomen, betrokkene wordt vrijgelaten omdat de maximale opsluitingduur is verstreken, of er is een gerechtelijke beslissing gevallen, enz.

De analyse van de gevolgen van intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf leert dat het aantal gevallen dat leidt tot een opsluiting in een gesloten centrum, stabiel is gebleven. Maar de detenties in een gesloten centrum zijn niet beperkt tot de categorie van de personen die geïntercepteerd worden op het grondgebied. Naast de personen in onwettig verblijf, worden ook personen die de toegang tot het grondgebied wordt ontzegd, de personen die asiel aanvragen aan de grens en bepaalde categorieën van personen die asiel aanvragen op het grondgebied, vastgehouden (FOD Binnenlandse Zaken, 2009). De detentie in een gesloten centrum vormt dus niet enkel een instrument om de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf en de irreguliere immigraties te beheren, maar ook als toezicht en controle instrument van bepaalde categorieën van asielzoekers.

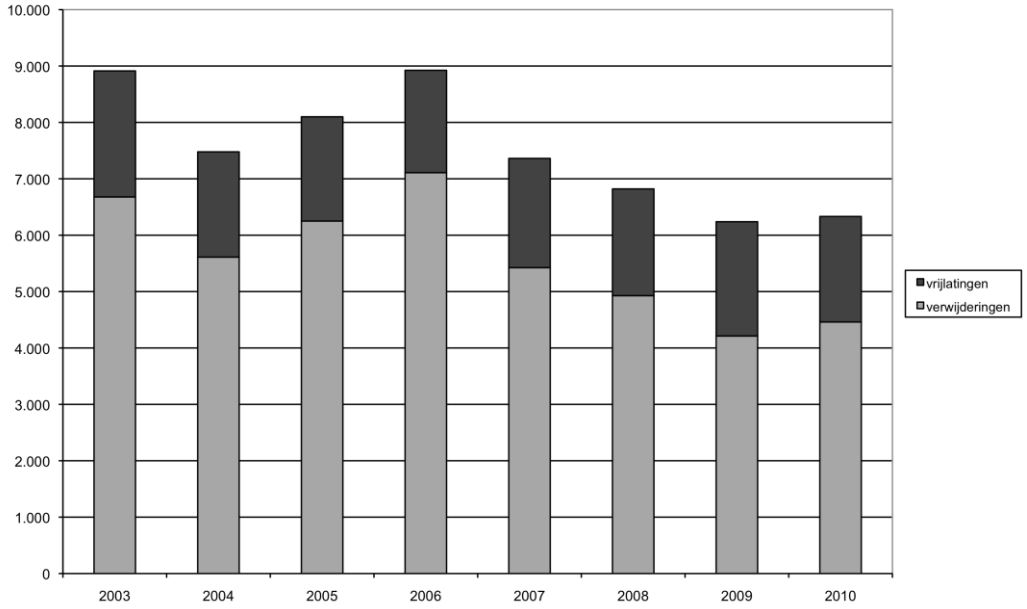
Het koninklijk besluit dat de werking van gesloten centra regelt[111], verplicht elk centrum om een aantal cijfergegevens bij te houden. Toch stellen wij vast dat het ontbreekt aan precieze informatie om tussen deze verschillende categorieën een onderscheid te maken (onregelmatig verblijf, asielzoeker, enz.). Het ontbreken van documentatie over de statistische categorieën noopt tot omzichtigheid bij de interpretatie van de gepubliceerde gegevens.

Een detentie in een gesloten centrum leidt ofwel tot verwijdering[112], tot vrijlating, of in mindere mate tot ontsnapping. Met uitzondering van de piek van 2.235 geregistreerde vrijlatingen in 2003, blijft het aantal vrijlatingen met 1.800 tot 2.000 personen per jaar vrij stabiel. Veel grotere schommelingen zijn er bij het aantal verwijderingen: van bijna 6.700 verwijderingen in 2003 gaat het naar goed 1.000 verwijderingen minder in 2004. In 2005 en 2006 neemt het aantal verwijderingen opnieuw lichtjes toe tot iets meer dan 7.000 in 2006. Sedert 2007 daalt het aantal verwijderingen vanuit een gesloten centrum opnieuw naar 5.000 verwijderingen in 2008 en een beetje meer dan 4.400 in 2010 (Figuur 7.12).

[111] Koninklijk besluit van 2 augustus 2002 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op de plaatsen gelegen op het Belgische grondgebied, beheerd door de Dienst vreemdelingenzaken, waar een vreemdeling wordt opgesloten, ter beschikking gesteld van de regering of vastgehouden, overeenkomstig de bepalingen vermeld in artikel 74/8, §1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, in het bijzonder artikel 135. Zie ook artikel 84 van het koninklijk besluit van 8 juni 2009 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op welbepaalde plaatsen, gesitueerd in het grensgebied, voorzien in artikel 74/5 ,§1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, dat specifiek handelt over de INAD-centra.

[112] In de vorm van terugdrijving, terugleiding aan de grens, repatriëring of een vrijwillig vertrek.

Figuur 7.12. Evolutie van het aantal personen dat een gesloten centrum verlaat, 2003-2009

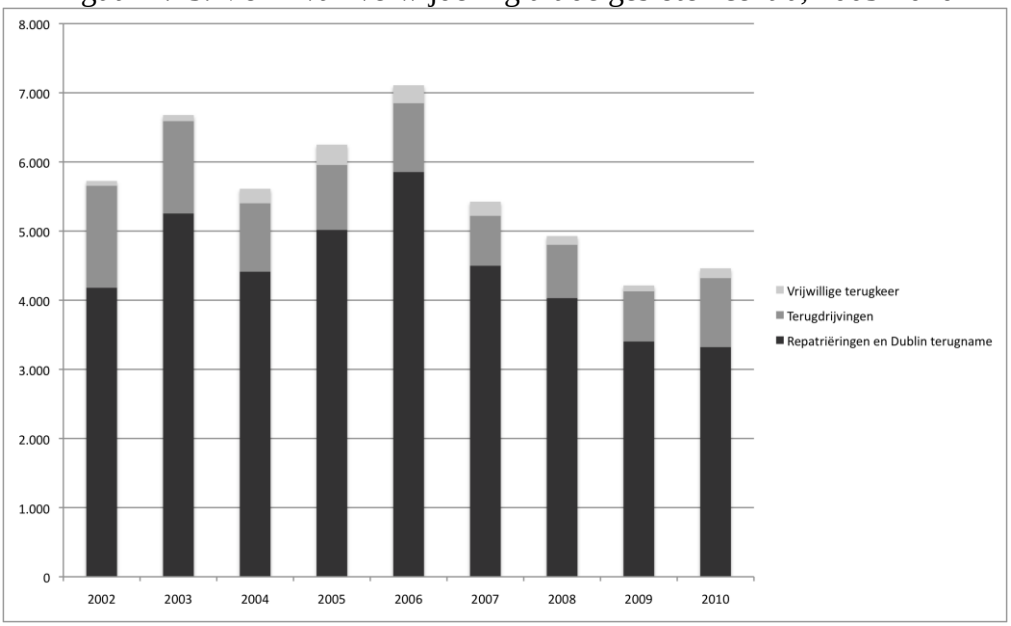


Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Het lijkt ons relevant om het beheer van de stromen in gesloten centra te kaderen in een globaal beleid van het beheer van de irreguliere immigratie en het onwettig verblijf in België. Als we de verwijderingmethodes vanuit deze gesloten centra bekijken, stellen we vast dat repatriëring en terugname in het kader van de Dublin-verordening de belangrijkste verwijderingsvormen zijn vanuit gesloten centra (figuur 7.13). De tweede verwijderingsvorm – terugdrijving – daalde tussen 2003 en 2009 om in 2010 opnieuw te stijgen tot 997 terugdrijvingen vanuit een centrum. Begeleide vrijwillige terugkeer is de vorm van verwijdering die het minst voorkomt in gesloten centra: het record bedroeg 294 geregistreerde gevallen van terugkeer in 2005. In 2010 waren dat er nog 142.

Hoe kunnen we de evolutie in deze verschillende vormen van verwijdering verklaren? Om te beginnen moeten we vaststellen dat ze niet helemaal losstaan van de evolutie in de verschillende vormen van verwijdering zoals deze door de Dienst Vreemdelingenzaken worden geregistreerd (zie 7.2.2). Het spreekt vanzelf dat de manier van verwijderen in belangrijke mate wordt bepaald door de administratieve situatie van de vreemdelingen in de gesloten centra. Zo ligt het voor de hand dat een daling van het aantal repatriëringen van nieuwe burgers van de Europese Unie zijn weerslag heeft op het aantal repatriëringen vanuit de gesloten centra. Het zou daarom interessant zijn om de vormen van verwijdering te analyseren op basis van de administratieve situatie of de afkomst van de individuen om zo na te gaan of er bepaalde verbanden zijn tussen deze verschillende variabelen.

Figuur 7.13. Vorm van verwijdering uit de gesloten centra, 2003-2010



Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Zoals we net hebben gezien, verloopt het beheer van de immigratie en het onwettig verblijf voor een deel via de zes gesloten centra: het INAD-centrum, het transitcentrum 127, het repatriëringcentrum 127bis, het centrum voor illegalen van Brugge, het centrum voor illegalen van Merksplas en het centrum voor illegalen van Vottem. Is het op basis van de cijfers van de verschillende centra mogelijk om bepaalde kenmerken te onderscheiden die typisch zijn voor elk van deze instellingen?

Om te beginnen kunnen we een vergelijkende mobiliteitsindex opstellen voor de personen die via de gesloten centra passeren. Daarbij is het wel belangrijk dat we rekening houden met de capaciteit van de verschillende centra. Als we alleen maar het aantal binnenkomende en vertrekkende personen vergelijken, botsen we op cijfers die verwijzen naar de verschillende opvangcapaciteit. Als het ene centrum bijvoorbeeld een capaciteit van 50 personen heeft en het tweede een capaciteit van 100 personen en er elke week gemiddeld 10 personen in deze centra aankomen, zal het eerste centrum zijn bevolking met 20% zien vernieuwen terwijl het tweede maar 10% van zijn bevolking ziet vernieuwen.

Op basis van dit principe stellen we vast dat de wekelijkse mobiliteit in het INAD-centrum dubbel zo hoog ligt als in het centrum 127bis. In 2008 werd gemiddeld bijna 70% van de capaciteit van het INAD wekelijks vernieuwd, terwijl dit maar ongeveer 35% was voor het centrum 127. 20% van de capaciteit van de centra van Brugge, Vottem en Merksplas wordt elke week vernieuwd (Figuur 7.14).

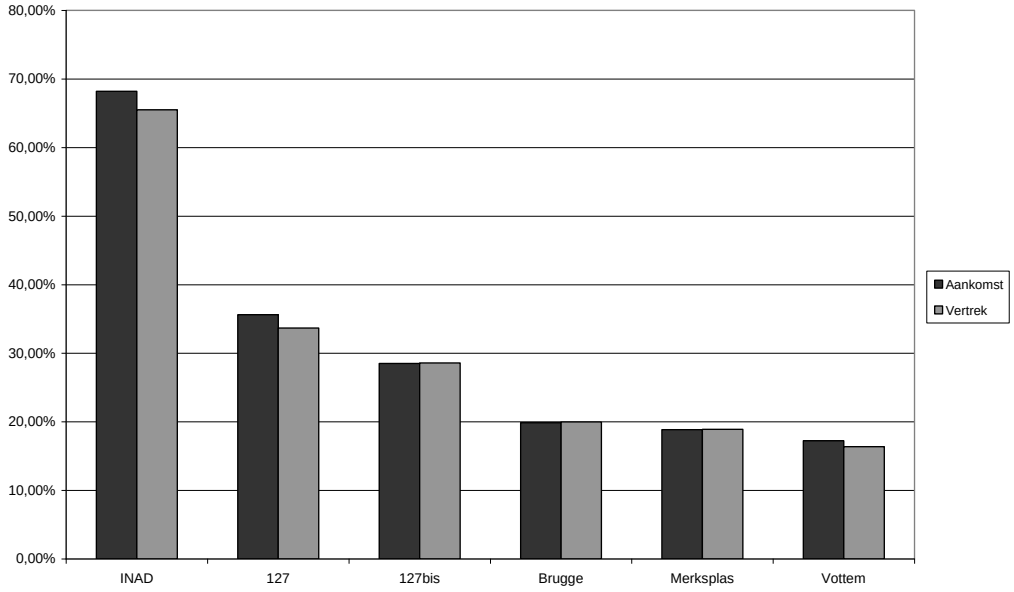
De jaarlijkse personenstroom die via de centra loopt, heeft ook invloed op deze mobiliteit. Het is duidelijk dat de jaren met meer aankomsten en vertrekken (bijvoorbeeld 2003 en 2006) een nog grotere vernieuwing van de bevolking van de centra tot gevolg hebben.

Tabel 7.4. Capaciteit van de gesloten centra in 2008[113]

INAD	30
127	60
127bis	120
Vottem	160
Brugge	112
Merksplas	146

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 7.14. Percentages van het aantal aankomsten en vertrekken per week (in %) van de bevolking in de gesloten centra op basis van hun opvangcapaciteit voor 2008[114].



Bronnen: statistieken van de gesloten centra (berekening: Quentin Schoonvaere)

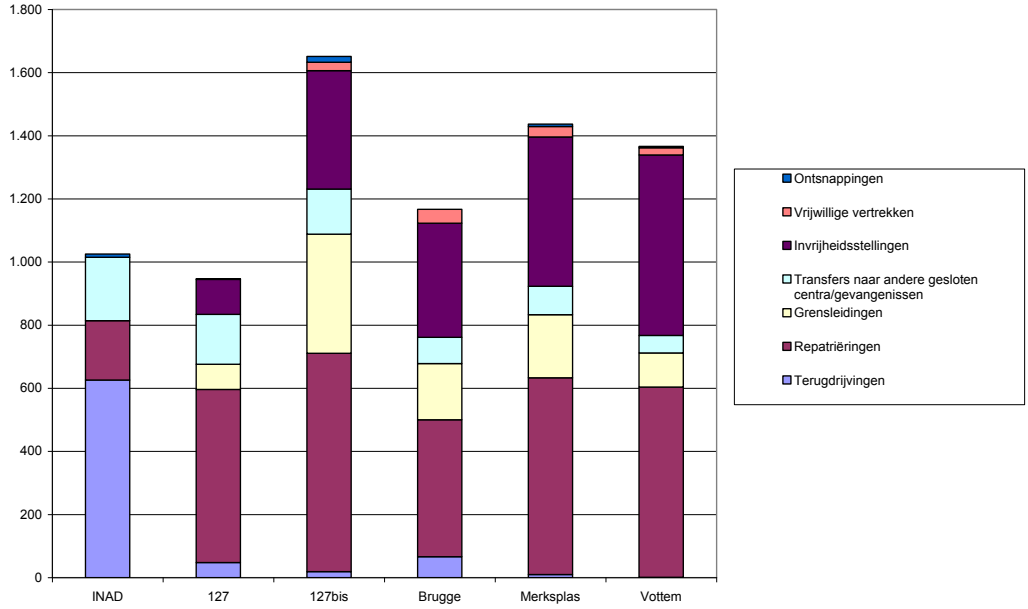
Als we het vertrek van naderbij bestuderen, zien we dat de centra waarvan de bevolking minder snel vernieuwt, ook meer mensen vrijlaten. In een rapport over de werking van de gesloten centra heeft de federale ombudsman voor 2008 berekend dat de gemiddelde verblijfsduur in 2007 58,28 dagen bedroeg voor vrijgelaten bewoners en 37,13 dagen voor verwijderde bewoners (de federale ombudsman, 2009).

Deze vormen van vertrek weerspiegelen eigenlijk grotendeels de doelstellingen van de verschillende centra. Zo ligt het INAD-centrum in de luchthaven van Brussel-Nationaal en vangt het een groot deel van de populatie op die een terugdrijvingsbesluit kregen. Dat verklaart waarom de populatie in dit gesloten centrum zo snel roteert. De centra van Brugge, Merksplas en Vottem daarentegen, die een veel lagere mobiliteit hebben dan de andere centra, vangen vooral mensen op die worden gedetineerd met het oog op hun repatriëring (identificatie, contacten met de autoriteiten van het land van herkomst om de nodige reisdocumenten te bekomen, enz.). In de cijfers kan dat leiden tot een groot aantal repatriëringen en een groter aantal vrijlatingen.

[113] Van september tot oktober 2008 werd de capaciteit van centrum 127bis teruggebracht tot 90 personen omdat een vleugel van het centrum toen is gesloten.

[114] Bij de berekening van deze indicator hebben we rekening gehouden met de sluiting van een vleugel van het centrum 127bis eind augustus 2008.

Figuur 7.15. Indeling volgens vorm van vertrek in elk van de gesloten centra in 2008



Bronnen: statistieken van de gesloten centra

7.2.3. Naar een ontwikkeling van talrijkere en betrouwbaardere indicatoren inzake irreguliere migraties en vreemdelingen in onwettig verblijf

Voor alles wat de irregulariteit betreft, is het bepalen van de ontbrekende gegevens ongetwijfeld de belangrijkste taak van de analist, aangezien het fenomeen niet in zijn totaliteit wordt belicht en het niet in beeld kan worden gebracht via de courante statistieken. We moeten dus de nadruk leggen op het gedeeltelijke karakter van de beschikbare informatie en op een nauwgezet gebruik van deze informatie. Bij schattingen over dit onderwerp ontbreekt het vaak aan een wetenschappelijke basis en zijn deze dikwijls uit de lucht gegrepen.

Ondanks alles kunnen we op basis van bepaalde gegevens over de regularisatie van vreemdelingen schattingen maken van het aantal personen in onwettig verblijf of van het aantal personen dat een asielprocedure doorloopt en die nog niet worden meegeteld in de populatie die wettig in België verblijft. Die schattingen zijn echter benaderingen omdat we met een aantal methodologische beperkingen rekening moeten houden.

Naast deze indexen zijn er eventueel nog andere gegevens over de repressie van de immigratie beschikbaar. Deze gegevens zijn talrijker dan wat het lage aantal publicaties laten vermoeden (Perrin, 2005c) en ze zouden kunnen worden gebruikt om relevante schattingen te maken over de aanwezigheid van vreemdelingen die hier in onwettig verblijven (Jandl, 2004). Betere systemen voor het verzamelen van informatie en een bredere verspreiding van die informatie worden dus sterk aanbevolen. Op die manier kan men, ook al is het op een onvolledige manier, de grote lijnen van het fenomeen en van de betrokken populaties in kaart brengen: de oorsprong, de leeftijd, het geslacht, het gewest waar ze worden geïntercepteerd, het aantal uitgeprocedeerde asielzoekers, de gevolgen op korte en lange termijn van de intercepties, enz.

Eens er een duidelijk inzicht is in de gegevens die onrechtstreeks met het fenomeen te maken hebben, moet er een wetenschappelijk onderbouwde schatting worden gemaakt, wat een aanzienlijke methodologische investering vereist.

Via de statistiek kan men ook in het heikele thema van het verwijderingbeleid een beter inzicht verwerven. Allereerst lijkt het ons belangrijk om de statistische categorieën te herdefiniëren en daarbij rekening te houden met de administratieve situatie van bepaalde groepen vreemdelingen. Bovendien is het aantal verwijderingen slechts beperkt in vergelijking met het aantal intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf, dat op zijn beurt slechts een deel van de populatie in onwettig verblijf treft. Anderzijds blijft het aantal gevallen van begeleide, vrijwillige terugkeer beperkt en stagneert het de laatste jaren.

Tot slot zou de opsluiting van vreemdelingen in een gesloten centrum ook beter statistisch verwerkt moeten worden. Hoewel de statistische gegevens van de gesloten centra onvoldoende en onvolledig zijn, is de opsluiting een niet te verwaarlozen instrument om de irreguliere immigratie en de aanwezigheid van personen met een onwettig verblijf in België te beheersen. Wij stellen voornamelijk de volgende verbeteringen voor: het uitwerken van nauwkeurige definities, waardoor meer coherentie bestaat tussen de statistieken van de gesloten centra en de statistieken gepubliceerd door de Dienst Vreemdelingenzaken over het beheer van de migratie en de irreguliere aanwezigheid. Met deze verbeteringen zouden we de impact van de detentie in het beheer van de migratie en de irreguliere aanwezigheid in België efficiënter moeten kunnen evalueren.

Bibliografie

Adam, Ilke, Nadia Ben Mohammed, Bonaventure Kagne, Marco Martiniello et Andrea Rea, 2002, *Histoires sans papiers*, Bruxelles, Editions VISTA, Collection Vista Citoyenne, 227 p.

Bauböck, Rainer, Eva Ersbøll, Kees Groenendijk et Harald Waldrauch (eds.), 2006, *Acquisition and Loss of Nationality. Policies and Trends in 15 European States. Summary and Recommendations*, Results of the EU-project: The Acquisition of Nationality in EU Member States: Rules, Practices and Quantitative Developments (NATAC), Institute for European Integration Research, Austrian Academy of Sciences, Vienne, January 2006, 52 p.

Belgian Contact Point of European Migration Network, 2011, *Annual policy report 2010*: Policy report regarding asylum and migration, http://www.emnbelgium.be, 48p.

Caestecker, Frank, 2005, *Belgisch immigratiebeheer: veranderende doelstellingen, resultaten en statistische presentaties (1861-2000)*, communication à la Chaire Quetelet 2005 « Histoire de la population de la Belgique et de ses territoires », Louvain-la-Neuve, 25-28 octobre 2005, www.demo.ucl.ac.be/cq05/Textes/Caestecker.pdf (à paraître dans les actes du colloque).

Cassarino, Jean-Pierre, 2004. Theorising Return Migration: A Revisited Conceptual Approach to Returnees, *International Journal on Multicultural Societies*, vol. 6, n. 2.

Algemene directie Werkgelegenheid en arbeidsmarkt, 2007, Immigratie in België. Aantallen, stromen en arbeidsmarkt, verslag SOPEMI 2007, www.emploi.belgique.be, 68 p.

FOD Binnenlandse Zaken, Dienst Vreemdelingenzaken, 2011, Activiteitenrapport 2010, https://dofi.ibz.be, 222p.

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2006, *Migratiestromen uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie naar België; Trends en vooruitzichten,* www.antiracisme.be, 99 p.

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007, *socio-economische monitoring op basis van nationale herkomst om discriminatie op de arbeidsmarkt beter te kunnen bestrijden*, Nota voor de Interministeriële Conferentie Werkgelegenheid van 15 februari 2007, 27 p.

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racisme- bestrijding, 2008, Before and After. De sociale en economische positie van personen die geregulariseerd werden in uitvoering van de wet van 22 december 1999, www.diversiteit.be, 174 p.

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racisme- bestrijding, 2010, *Statistisch en demografisch verslag 2009: Migraties en migrantenpopulaties in België*, Brussel: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2004, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2003*, http://www.belgium.be/cgra, 81 p.

Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen , 2010, *Jaarverslag 2009*, http://www.belgium.be/cgra, 63 p.

Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2011, J*aarverslag 2010*, http://www.belgium.be/cgra, 70 p.

Debuisson, Marc et Michel Poulain, 1992. *Des étrangers, des immigrés… Combien sont-ils en Belgique ?* Louvain-la-Neuve : Academia, Collection Migrations et Espaces, nº2, 21 p.

Debuisson, Marc et Nicolas Perrin, 2004, *Essai de typologie concernant les populations étrangères et proposition de tableaux*, Note remise au groupe de travail « Révision des statistiques démographiques » - Sous-groupe thématique « Population Etrangère et Migrations » du Conseil Supérieur de Statistique, www.uclouvain.be/gedap, 19 p.

Delaunay, Daniel et Georges Tapinos, 1998, *La mesure de la migration clandestine en Europe*, Luxembourg : Eurostat, 2 volumes.

De Witte, Jozef, Nicolas Perrin, Michel Poulain, Dirk Jacobs, Andrea Rea, Marco Martiniello, Albert Martens et Marie-Claire Foblets, 2007, Migrations : Il faut des chiffres fiables!, *Le Soir*, 2 juin 2007

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004a, *Mouvement de la population et migrations en 2003*, Bruxelles, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevoking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004b, *Population étrangère au 1 January 2004*, Bruxelles, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevoking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2007, *Plan d'action de la DG SIE en matière de révision des statistiques démographiques*, 12 p.

Dufrasne, A., 1943, Démographie de la Belgique, de 1921 à 1939, I.N.S. : Bruxelles.

Eggerickx, Thierry, Christian Kesteloot, Michel Poulain et al., 1999, *La population allochtone en Belgique*, Monographie nº3 du recensement du 1er mars 1991, Institut National de Statistique : Bruxelles, 260 p.

Eggerickx Thierry et Nicolas Perrin, 2004, Les comportements de fécondité des populations de nationalité étrangère en Belgique (1992-1996), in Brunet, G., M. Oris et A. Bideau, *Les minorités. Une démographie culturelle et politique, XVIIIe-XXe siècles*, Bern, Peter Lang, pp. 287-322 (Population, Famille et Société, vol 2).

GéDAP et BIVS (éd.), 2007, *Migration and Asylum in Europe 2003*, rapport produit pour la Commission Européenne par le GéDAP et le BIVS, http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/doc_annual_report_2003_en.htm.

Jacobs, Dirk et Andrea Rea, 2005, Construction et importation des classements ethniques. Allochtones et immigrés aux Pays-Bas et en Belgique, *Revue Européenne des Migrations Internationales*, vol. 21, n°2, http://remi.revues.org/document2487.html, pp. 35-59.

Jandl, Michael, 2004, The Estimation of Illegal Migration in Europe, *Studi Emigrazione/Migration Studies*, vol. XLI, No. 153, March 2004, pp. 141-155.

Jandl, Michael et Albert Kraler, 2006, Links between legal and illegal migration, in Poulain Michel, Nicolas Perrin et Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 337-371.

Kaizen, Julie et Walter Nonneman, 2007, Irregular Migration in Belgium and Organized Crime: An Overview, *International Migration*, Volume 45, Issue 2, pp. 121-146.

Krekels, Barbara et Michel Poulain, 1998, *Stocks de migrants et population d'origine étrangère – Comparaison des concepts dans les pays de l'Union Européenne*, Luxembourg, Office de Publication

des Communautés Européennes, Eurostat Working Papers, Coll. „‟Population et conditions sociales‟‟, 3/1998/E/N°4, 86 p.

Kuzma, Elzbieta, 2003, *Les immigrés polonais à Bruxelles. Analyse et description du phénomène*, rapport rédigé dans le cadre du programme "Research in Brussels" de la Région de Bruxelles-Capitale, Bruxelles, 2002-2003.

Legoux, Luc, 1995, *La crise de l'asile politique en France*, Paris : Centre Français sur la Population et le Développement, Les Etudes du CEPED N°8, 344 p.

Legoux, Luc and Nicolas Perrin, 1999, Registres de population, migrations internationales et populations étrangères, *Migrations Etudes*, n°87, 12 p, http://www.adri.fr/me/annees/me1999.html.

Morelli, Anne (dir.), 1998, Les émigrants belges, Evo-Histoire, Bruxelles, 344 p.

Østby, Lars, 2002, *The demographic characteristics of immigrant population in Norway*, Statistics Norway: Oslo, 58 p.

Pang, Ching Lin, 2005, *L'immigration chinoise en Belgique. Evolutions et perspectives*, Verslag van het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, www.antiracisme.be, 49 p.

Pauwels Fernando, Petra Heyse, Johan Wets et Christiane Timmerman, 2007, *Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken*, Rapport in opdracht van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding, gefinancierd door het Federale Wetenschapsbeleid, 283 p.

Pauwels, Fernando, Nicolas Perrin et Johan Wets, 2006, *Exploratie van de visa gegevens : Gezinsvorming en gezinshereniging*, onderzoeksnota in het kader van het project « Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken », 17 p.

Perrin, Nathalie, 2004, *Les rides de l'immigration : le troisième âge immigré en Wallonie*, Eindverslag voor de Minister van Sociale Aangelegenheden van het Waals Gewest, Namur, Mai 2004, 117 p.

Perrin, Nicolas, 2001, *From Refugees to Belgian Citizens : Naturalization and integration of refugees in Belgium in the 90's*, communication à la Conférence EUROFOR, Maratea di Aquafredda, 24-27 Mai 2001, 18 p.

Perrin, Nicolas, 2005a, *Categorisation of "immigrant populations" and results in demography*, communication au séminaire sur "variation of results and categories", Consortium inter-universitaire sur l'‟immigration et l'‟intégration, Bruxelles, KUB 10/10/2005.

Perrin, Nicolas, 2005b, *Disponibilité des statistiques migratoires concernant les visas, les titres de séjour, les permis de travail et l'immigration irrégulière*, Note sur les statistiques migratoires pour la troisième réunion du groupe de travail CSS Révision des statistiques démographiques– sous-groupe thématique Statistiques sur les migrations –du 26 avril 2005, 8 p.

Perrin, Nicolas, 2005c, *Nouvelles sources statistiques sur les migrations*, présentation au séminaire sur l'‟amélioration des statistiques migratoires du point de contact belge du Réseau European des Migrations, Bruxelles, 6 septembre 2005.

Perrin, Nicolas, 2006a, *Annual Statistical Report on migration and asylum in Belgium (Reference year 2003)*, contribution du point de contact belge au rapport du Réseau Européen des Migrations "Migration and Asylum in Europe in 2003", www.dofi.fgov.be ou http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/docs/2003/country_reports/belgium.pdf, 34p.

Perrin, Nicolas, 2006b, *Conjoncture en matières de migrations internationales en Belgique*, journée d'étude de la CGEE « Les enjeux actuels de l'immigration en Europe », Louvain-la-Neuve, 2 mai 2006, 16 p.

Perrin, Nicolas, 2006c, *How can we measure migration in Europe?*, communication au séminaire « Concepts and Methods in Migration Research », Volkswagen Foundation "Migration and Integration" programme, Berlin, 10 Novembre 2006 (à paraître dans les actes de la journée).

Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota voor het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, 2006e, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 24 p.

Perrin, Nicolas, 2006f, *Les migrations européennes vers la Belgique: un aperçu statistique et démographique*, communication à la journée d'étude organisée par la plate forme des services sociaux du CRIPEL « Les européens : Quelle Migration ? Quels Droits ? Quelle Réalité ? », 23 Octobre 2006, Liège, 26 p.

Perrin, 2006g, *Les motifs de séjour et les regroupements familiaux*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 24 p.

Perrin, 2006h, *L'évolution du nombre d'étrangers en Belgique*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 7 p.

Perrin, Nicolas, 2007a, Aperçu des données statistiques disponibles sur la délivrance et le refus des visas, *Revue du droit des étrangers*, n°143, pp. 138-146.

Perrin, Nicolas, 2007b, Les déterminants individuels du retour ou de la pérennisation de l'immigration : une analyse du cheminement des immigrants dans les années 1990 en Belgique, in *Les migrations internationales: observation, analyse et perspectives*, Actes du colloque international de Budapest (Hongrie, 20-24 septembre 2004), Paris : PUF – Association internationale des démographes de langue française, 297-311.

Perrin, Nicolas, Luc Dal et Michel Poulain, 2006, *Appréhender statistiquement les populations d'origine étrangère en Belgique : les implications d'une typologie alternative qui dépasse la nationalité actuelle comme seule critère de définition de l'individu, note de travail*, onderzoeksnota voor het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, Nicolas and Michel Poulain, 2001, Migrations et immigrations en Belgique, in Belgique, centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *Un combat pour les Droits*, Jaarverslag 2000 van het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, pp. 121-214, http://www.antiracisme.be/fr/rapports/centre/2001/2000_intro.htm.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2002, *Italiens de Belgique*, Academia-Bruylant : Louvain-la-Neuve, Sybidi Papers, n°28, 114 p.

Perrin Nicolas et Michel Poulain, 2005, Les caractéristiques socio-démographiques de la population d'origine italienne de Bruxelles, *Studi Emigrazione*, n°160, Décembre 2005, numéro spécial « La collettività di origine italiana in Europa occidentale dagli anni 1970 ai giorni nostri ».

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2006a, Country report : Belgium, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 381-390.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2006b, *Les sources permettant d'appréhender la demande d'asile et le devenir des demandeurs d'asile en Belgique*, communication à la Chaire Quételet 2006 « Les systèmes d'information en démographie et en sciences sociales. Nouvelles questions, nouveaux outils ? », www.uclouvain.be/demo, 24 p.

Perrin, Nicolas et Héléna Rajabaly, 2005, Polish women in Belgium: from immigrant strategies to migration statistics, in Slany, K., *International migration: A Multidimensional Analysis*, AGH University of science and technology press, Cracow, pp. 93-113.

Poulain, Michel, 1996, *Réfugiés et demandeurs d'asile. Analyse démographique*, communication au Séminaire International de Sienne, avril 1996, 38 p.

Poulain, Michel et Nicolas Perrin, 2002, The demographic characteristics of immigrant populations in Belgium, in Haug, Werner, Youssef Courbage et Paul Compton (ed.), *The demographic characteristics of immigrant populations*, Council of Europe Publishing : Strasbourg, Population studies n°38, pp. 57-130.

Poulain Michel, Nicolas Perrin et Ann Singleton, 2006, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, 744 p.

Poulain, Michel et Nicolas Perrin, 2007, *Measuring International Migration: a Challenge for Demographers*, communication au colloque international „Demographic challenges for the 21st century – A state of the art in Demography", Bruxelles, 15-16 février 2007, 25 p. (à paraître dans le Liber Amicorum Ron Lesthaeghe).

Torstensson, Torsten, Krister Isaksson, Stéphane Cotter et Marcel Heiniger (1998), *Swiss-Swedish Joint Study on Cohort-Based Asylum Statistics*, Luxembourg, Eurostat (WP 3/1998/E/n° 2).

United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, 1998, *Recommendations on Statistics of International Migration*, Revision 1, United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, No ST/ESA/STAT/SER.M/58/REV.1 Pub. Order No 98.XVII.14, 104p.

United Nations Economic Commission for Europe, 2006, *Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing*, New York and Geneva, UNITED NATIONS PUBLICATION, ISSN 0069-8458, ECE/CES/STAT/NONE/2006/4, 213 p.

UNHCR, 2006, *Statistical Yearbook*, www.unhcr.org.

Van der Erf, Rob, 1998, *Draft Manual on Statistics of Asylum-seekers and Refugees*, Luxembourg, Eurostat (Working Paper 3/1998/E/n° 18).

Van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006a, A Cohort Approach to Measuring the Asylum Procedure, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 289-320.

Van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006b, Statistics on Asylum Applications, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on*

International Migration, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 249-260.

Van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006c, Registration of Asylum Seekers, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 151-166.

Van der Haegen, Herman, 1990, L'influence d'une loi récente sur le profil démographique des étrangers en Belgique, *Espace, Populations, Sociétés*, n°2, pp. 310-15.

Vertommen, Sara et Albert Martens, 2005, *Allochtone werknemers op lokale arbeidsmarkten*, Seminar on categories and language policy: the variation of results according the categories used, Inter-university consortium on immigration and integration, Bruxelles, KUB 10/10/2005, 21 p.

Vertommen, Sara, Albert Martens et Nouria Ouali, 2006, *Topography of Belgian Labour Market. Employment: gender, age and origin*, http://www.kbs-frb.be/code/page.cfm?id_page=153&id=420

Vulsteke, Benedikt, 2005, *Illegally Resident Third Country Nationals in Belgium: State approaches towards them and their profile and social situation*, Belgian Contact Point of the European Migration Network, www.dofi.fgov.be, 137 p.

Wattelar, Christine, 1988, L'émigration des Belges, La Gazette Démographique, n°12, mars 1988, pp. 1-4.

Lijst met afkortingen

KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
BIVS	Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung (Berlin Institute for Comparative Social Research)
CGKR	Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
CGVS	Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen
CIBGGI	Centrum voor informatie, beraad en gegevensuitwisseling inzake grensoverschrijding en immigratie
DEMO	Centre de recherche en démographie et sociétés (UCL)
ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (voorheen Nationaal Instituut voor Statistiek)
Eurostat	Het Bureau voor statistiek van de EU
Fedasil	Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers
GéDAP	Groupe d"étude de Démographique Appliquée
INASTI	Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
OESO	Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
DV	Dienst Vreemdelingenzaken
BGV	Bevel om het grondgebied te verlaten
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
DRK	Democratische Republiek Kongo
RR	Rijksregister
FOD	Federale Overheidsdienst
UCL	Université catholique de Louvain
EU	Europese Unie
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNHCR	Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (Agentschap van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen)